

TARTALOM.

1. ÉRTEKEZÉSEK, ÖNÁLLÓ KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
ÁLDÁSY ANTAL. Kéziratok sokszorosítása	252
DELI BALÁZS. A zárai tartományi levéltár	62
DESIDERIUS. A berlini kir. egyetemi könyvtár szakrendszere	152
DÉZSI LAJOS. Bogáti Fazekas Miklós élete és költői működése	29, 116
— Bogáti Fazekas Miklós ismeretlen históriás éneke 1598-ból ...	49
FERENCZI ZOLTÁN. A marburgi könyvtár állványrendszere. (A szöveg között hat ábrával.)	146
DR. GYALUI FARKAS. A székely-udvarhelyi ev. ref. gimnázium könyvtára	332
HORVÁTH IGNÁCZ. A külföldi irodalom magyar vonatkozású termékei 1894-ben	66, 157
— Erdélyi országgyűlési törvénycikkek a Magy. Nemz. Múzeum könyvtárában	254
DR. ILLÉSY JÁNOS. A Nádor-kódex kiadásának története	39
DR. JANKOVICH BÉLA. Magyar Nemzeti Könyvtár	1
KANYARÓ FERENCZ. A legrégibb unitárius énekeskönyvekről	321
DR. KARÁCSONYI JÁNOS. Adalék krónikáink történetéhez	219
IFJ. KEMÉNY LAJOS. Kassa város levéltára	227
— Egy XVI. századbeli könyvkereskedő raktára	310
KERESZTY ISTVÁN. A Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának hirlaposztálya	235
KOLLÁNYI FERENCZ. Dankó József. (Nekrolog)	91
— Könyvek a XVI. és XVII. századbeli főpapi hagyatékokban ...	205
KROPF LAJOS. Maximilianus Transylvanus	289
MAGYAR KÖNYVESHÁZ. (Adalékok Szabó Károly Régi Magyar könyvtá- rához.)	
I. Magyar nyelvű nyomtatványok. Közlik: (Dézsi Lajos, Hor- váth Ignác, ifj. Kemény Lajos, Sch. Gy.)	
II. Idegen nyelvű hazai nyomtatványok. (Közlik: Dézsi Lajos, Hellebrant Árpád, Horváth Ignác, Kluck János.) ... 137,	337
DR. RUPP KORNÉL. Magyar Mária-himnuszok	299
DR. SEBESTYÉN GYULA. A katalogus-készítés kérdéséhez	21
THALLÓCZY LAJOS. Brebiri Subics Mladen bán és Guillelmo Varignana. (A szöveg közt egy hasonmással.)	97

IV

VARJU ELEMÉR. Bibliografiai apróságok	249
— Magyar könyvgyűjtők exlibrisei. (Melléklettel és a szöveg között hét hasonmással.)	193
DR. ZOLNAI GYULA. Batthyány-misekönyv magyar naptára és lapszéli jegyzetei. (Színes melléklettel és a szöveg közt egy hasonmással.)	106

2. TÁRCZA.

A KOLOZSVÁRI FERENCZ-JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM könyvtára az 1893/94 iskolai évben	87
A PANNONHALMI FŐAPÁTSÁG könyvtára	276
A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR állapota 1893/94-ben	274
AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET könyvtára 1893/94-ben	172
ÉVNEGYEDES JELENTÉSEK a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának állapotáról 1894 október 1-től 1895 szeptember 30-áig	81, 164, 268, 348
HELLEBRANDT ÁRPÁD. A Magyar Tud. Akadémia könyvtára 1894-ben	171
HELLER ÁGOST. A Magyar Tud. Akadémia könyvtára	353
IGAZGATÓ VÁLTOZÁS a Magy. Nemz. Múzeumban	74
RÁTH GYÖRGY könyvtára	357
SZILÁGYI SÁNDOR. Jelentés a budapesti egyetemi könyvtár állapotáról 1894-ben	169

3. SZAKIRODALOM.

DR. ÁLDÁSY ANTAL. Die Handschriften in Göttingen. Universitätsbibliothek. 3. (Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staate. I. Hannover, 3.)	283
— A. Staderini, Brevi cenni sopra due sistemi di schedario per cataloghi	180
— Cardinal Andreas Steinhuber, Geschichte des Collegium Germanicum-Hungaricum in Rom	361
D. GY. Revue internationale des Archives des Bibliothèques et des Musées	280
DR. DÉZSI LAJOS. Glück Soma, Magyar Könyvészet. 1894.	280
— Ráth György, Gradeczi Horváth Gergely és Lám (Ambrosius) Sebestyén hitvitája	175
D. L. Carl Haeblerin, Generalregister zum I—X. Jahrgange des Centralblattes für Bibliothekswesen	182
KOLLÁNYI FERENCZ. Ráth György. A pannonhalmi Szent-Benedek-rend nyomtatott inakönyvei a Breviarium Monastirum behozatala előtt	174
—RR. Gelléri Mihály, Magyar nyomdászok évkönyve 1895.	177
SCH. GY. Horváth Ignác. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának ősnymotványai	90
— L'arte della stampa nel rinascimento italiano. Venezia.	178
SZAMOTA ISTVÁN. Zolnai Gyula, Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig. (Színes melléklettel.)	88

FOLYÓIRATOK SZEMELEJE. (Egyetemes Philologiai Közlöny, Erdélyi Múzeum, Irodalomtörténeti Közlemények, Századok, Történelmi Tár. — Archivalische Zeitschrift, Centralblatt für Bibliothekswesen, Revue des Bibliothèques, Revue internationale des Archives, des Bibliothèques et des Musées.) Ism. *D. Gy.* ... 183, 364

4. VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

A Magyar Nemzeti Múzeum tisztelgése Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszternél	94
A múzeumi könyvtár 1895. évi költségvetése (<i>D.</i>)	—
Kossuth Lajos iratainak ügye a nyilvánosság előtt (<i>Sch. Gy.</i>)	—
Gipezic Albert Vincze állítólagos munkájáról (<i>Décsi Lajos.</i>)	95
Hungarikumok külföldi könyvpiaczon (<i>V. E.</i>)	96
A múzeumi ügyek új előadója	187
A Lanfranconi-gyűjtemény megvásárlása (<i>—rr.</i>)	—
Az 1494-iki zenggi glagol misekönyv (<i>Sz.</i>)	188
Az Árva vármegyei Csaplovits-féle könyvtár (<i>D.</i>)	189
Carini Izidor † (<i>Á—y.</i>)	—
Új adat Mátyás király könyvtárának történetéhez (<i>T—i K—ly.</i>)	190
II. Rákóczi Ferencz védőlevele a kassai könyvkötő-czéh számára (<i>Thaly K.</i>)	—
Adalék a kassai domonkosok könyvtárához (<i>Ifj. Kemény Lajos.</i>)	191
Bod Péter könyvtárának sorsa (<i>Décsi Lajos.</i>)	—
Magyar Nemzeti Könyvtár (<i>Szerk.</i>)	192
Antiquár-katalogusok (<i>D.</i>)	—
Kinevezés	285
Miniszteri látogatás a M. Nemz. Múzeum könyvtárában	—
A múzeumi ügyek a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban	—
A Hunyadi-levéltár ügye (<i>Sch. Gy.</i>)	—
A königsbergi töredék megszerzése (<i>D. Gy.</i>)	286
Illicini Péter (<i>Sz.</i>)	287
Bonyhai Márton egy ismeretlen műve 1705 körül (<i>Dr. Décsi Lajos.</i>)	288
Szamota István †	368
Kitüntetés	369
Az év halottjai (<i>D.</i>)	—
Könyvtárnokok értekezlete (<i>Sz.</i>)	—
Dankó József könyvtárának sorsa (<i>K.</i>)	370
Istvánffy Pál egy könyve (<i>Varju Elemér.</i>)	—
Könyvvizsgálat a Rákóczi-korban (<i>Thaly Kálmán.</i>)	—
Ki volt Farinola Bálint? (<i>Sch. Gy.</i>)	371
A nemzeti múzeumi könyvtár Corvin-kódexeinek száma (<i>D.</i>)	372

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ. Szerkesztette Horváth Ignác

MELLÉKLET: Id. SZINNYEI JÓZSEF. A magyar hirlapirodalom 1885-ben.

Olvasóterem

164

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

hh

K Ö Z L Ö N Y E.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

ÚJ FOLYAM. III. KÖTET

1895-IKI ÉVFOLYAM.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MUZEUM KÖNYVTÁRA

1895.

MAGYAR NEMZETI KÖNYVTÁR.

DR. JANKOVICH BÉLÁTÓL.

Általános igazsággént van elismerve, hogy a nyilvános könyvtárak képezik a közművelődés terjesztésének leghatalmasabb tényezőit, s nincsen kétség a felett, hogy e művelődési tényezők létesítése és támogatása a kulturállamok legfontosabb feladatai közé tartozik.

Hazánkban, el kell ismernünk, az utóbbi két évtized alatt igen sok történt a könyvtári ügy fejlesztésére, s ha nyilvános könyvtáraink mindeddig nem juthattak el a fejlődés ama fokára, mely nemzeti életünk általános föllendülésével arányban állana, úgy azt másnemű, közvetlenebb szükségleteink kielégítésére irányuló törekvéseinkkel lehet megmagyaráznunk. Ez a magyarázat azonban csak a multa szól, s ép oly kevésbé szolgálhat az eddigi mulasztások mentségeül, mint a hogy nem volna elfogadható a jövőben ez irányban követendő kulturális politikánk kiindulási pontjául.

Áthatva attól a meggyőződéstől, hogy az állam magasabb közművelődési érdekeink veszélyeztetése nélkül nem halaszthatja tovább e téren kötelességének teljesítését, megkísérlem tárgyalás alá venni a módokat, melyek segítségével az eddigi mulasztásokat kipótolhatjuk. S ha annak dacára, hogy nem számíthatom magamat a könyvtári szakemberek közé, e feladatra vállalkozom, míg egyrészt a külföldi könyvtárak látogatásai által szerzett tapasztalataimat kívánom tudományos köreink hasznára értékesíteni, más oldalról épen ez által remélem leginkább bebizonyíthatni azt, hogy a hiányok pótlásának szükségérzete immár könyvtáraink belső életének keretein kívül, a művelt s magát művelni vágyó közönség sorában is általánossá vált. Szóval, hogy e kérdés nem,

mint sokan feltüntetni szeretnék, könyvtárnokaink kérdése, hanem oly ügy, melynek megoldásával egész szellemi életünk fejlődése áll összefüggésben.

A könyvtári ügy jelenlegi állapotáról könnyen nyerhetünk általános fogalmat, ha nyilvános könyvtáraink állományát a külföldi könyvtárak állományával futólag összehasonlítjuk.

Fővárosunk tudvalevőleg 3 nagy nyilvános jellegű könyvtárral dicsekszik; ezek: az egyetemi könyvtár 210,000, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára körülbelül 300,000, a Magyar Tudományos Akadémia könyvtára 50,000 kötettel. Ezzel szemben a párisi nemzeti könyvtár legalább is 2·2 millió kötetet számlál; ugyanitt 7 oly könyvtár létezik, melynek állománya a 60,000-et meghaladja. A londoni britt múzeum könyvtára 1 $\frac{1}{2}$ millió kötetre becsülhető. de kapcsolatban vannak ezzel más régebbi könyvtárak, melyek a fenti összegbe nincsenek beszámítva. E városban még 30 kerületi nyilvános könyvtár található. A szt.-pétervári udvari könyvtárt 1 $\frac{1}{2}$ millió kötetre becsülik. A müncheni udvari könyvtár 900,000, a berlini királyi könyvtár 800,000 kötetet tartalmaz. Németországban még 6 város bír 400,000 kötetnél nagyobb könyvtárral. A bostoni nyilvános könyvtár és a washingtoni kongresszus könyvtára egyenként körülbelül 600,000 kötetre becsülhetők. Mindkettő számára új épület nyílik meg; ezek egyikében 3 millió kötet lesz elhelyezhető. Kopenhágában és Bécsben az udvari könyvtárban fél millió, a bécsi egyetem könyvtárában 416,000 kötetet számlálnak.

Már ezen összehasonlításból láthatjuk, saját intézeteink mennyire elmaradnak a külföldiek mögött. Ha azonban fővárosunkban nemcsak a könyvek számát, de egyszersmind azok minőségét, hozzáférhetőségét vizsgáljuk, továbbá ha kérdjük, mennyiben tart lépést azok gyarapodása a hazai és világirodalom fejlődésével, úgy e tekintetben még kevésbé kedvező képet nyerünk.

A *Magyar Tud. Akadémia* könyvtárát az országgyűlés évi 5000 forinttal segízezi. A könyvtár zöme eredetileg a gróf Teleki és Batthyány családok könyvtáraiból származott. Azóta részint ajándék, részint vétel útján 50,000 kötetre szaporodott. 1893-ban gyarapodása 2382 darab; a külföldi és hazai folyóiratok rendes száma 152. A betűsoros czédula-jegyzék összeállítása most van folyamatban. Mindeneddig csak az 50 szakra osztott tárgyi katalogus hozzáfér-

hető, a mely elavult beosztásánál fogva fölötte megnehezíti a könyvek keresését. Egyes ritka munkák és kéziratok becsétől eltekintve, nem mondhatjuk, hogy e könyvtár akár a hazai, akár a külföldi irodalom valamelyik szakában csak félig-meddig is teljes volna. Ha a catalogus megbízható, úgy látszik, e könyvtár mindeddig még Newton munkáiról is csak részben vehetett tudomást. Igaz, hogy teljes gyűjteményt egy testület könyvtárában sem kereshetünk. Az akadémiai könyvtárak máshoi főleg arra fordítják figyelmüket, hogy a tudományos társulatok kiadványait és a fontosabb tájékoztató folyóiratokat járassák, hogy azok a tagok részére mihamarább hozzáférhetők legyenek. A nyilvános könyvtárak sorába azok csak ritka esetekben számíthatók. Így pl. a berlini tudományos akadémia könyveinek nagy részét még a mult században a királyi könyvtárnak engedte át; ma annak könyvtára csakis tagoknak áll rendelkezésére.

A *Magyar Nemzeti Múzeum* könyvtára kizárólag mint nemzeti magyar könyvtár lett alapítva. Állománya ma körülbelül 300,000 kötet és 50,000 miscellanea. Gyarapodik részint ajándékozás útján, részint 8200 frtnyi dotatioja által. A köteles példányok beküldését legelőször az 1804 február 28-ikán kelt helytartótanácsi rendelet tette kötelezővé; ugyanazt az 1848 : XVIII. t.-cz. is meghagyja; mindazonáltal a rendelet, a törvény bővebbi intézkedéseinek hiányában, mai napig teljesen nem érvényesült, úgy annyira, hogy a hazánkban megjelenő irodalom talán felerészben érkezik be. A könyvtár a dologi kiadásokból rendszeren 5000 frtot fordít új beszerzésekre, beleértve a kéziratok és a könyvtár egyik osztályát képező gazdag múzeumi levéltár szaporításának költségeit. A nyomtatványok gyarapodása 1892/93-ban 5600 drb, melyből 1124 drb került vétel útján a könyvtárba. Tekintettel azon körülményre, hogy e gyűjtemények nagyobb és legkiválóbb része már e század első felében a gróf Széchényi, Jankovich, Illésházy és Horvát István-féle gyűjteményekkel került a könyvtárba, tekintettel továbbá arra, hogy a hungarikumok mai száma távolról sem közelíti meg az ismertek számát, -- nem állíthatjuk sem azt, hogy e könyvtár e század második felében alapításának első idejéhez méltóan haladt volna előre, sem azt, hogy az ma már elérte volna kitűzött célját, mert a gyűjtemény ma sem nevezhető a nemzeti irodalom hű tükrének.

A köteles példányok ügyének rendezése, melyre nézve, mint tudjuk, a törvényjavaslat nemsokára az országgyűlés elé fog terjesztetni, ezen bajon csak részben fog segíthetni, ha az nem vonja maga után az intézet dotációjának tetemes fölemelését. Minden gyarapodás csak akkor bír jelentőséggel a könyvtár fejlődésére, ha az egyúttal a közönség rendelkezésére áll. Ámde a könyvtár mai apparátusa a könyvtári anyag feldolgozásában a mai gyarapodással is alig képes lépést tartani és a gyarapodás nagyobbodása jelentékeny személyi kiadást fog igényelni, ha kellőleg gondoskodni akarunk arról, hogy a könyvtár anyaga könnyen hozzáférhető és minden olvasó által egyszerre áttekinthető legyen.

A könyvtár személyzete jelenleg (a segédszemélyzettől eltekintve) 11 tisztviselőből áll, de ezek egyrészét a kéziratok, levéltár, és a hírlapok rendszeres kezelése veszi igénybe s a nyomtatványok osztályára, a tulajdonképeni könyvtárra csak 4 tisztviselő jut. Ily módon tehát, míg a külföldi könyvtárakban minden 25,000 kötet, nálunk legalább is 75,000 kötet esik egy tisztviselőre. Ezek kötelesek a külföldi jegyzékekben a magyar vonatkozású könyveket kikeresni, a folyó teendőket ellátni, az olvasóknak felvilágosításokkal szolgálni stb., úgy annyira, hogy idejük alig elég a régi katalógus folytatására, nem hogy még annak szükségelt átdolgozására gondolhatnának. A mi legalább is 2 éven át 3 tisztviselő teljes figyelmét venné igénybe. Ha tehát már a meglevő anyag kellő feldolgozása is megkívánja a létszám szaporítását, úgy a köteles példányok ügye ezen szükségletet még égetőbbé fogja tenni. De feltéve hogy mindezen hiányokat pótoljuk, feltéve, hogy a könyvtár kiegészítésével gyorsabban haladunk előre, mint eddig, feltéve, hogy a meglevő betűsoros és tárgyi czédula-jegyzéket átdolgozva — akár az amerikai »card catalogue« alakjában — a nagy közönség szabad használatára bocsátjuk, mégis önkéntelenül felmerül azon kérdés, vajjon megfelel-e szükségleteinknek, hogy a nemzet könyvtára, mely az országban az egyedüli nagyobb közczélokot szolgáló, nyilvános könyvtár, továbbra is kizárólag a hazai irodalom és történet czéljaira szolgáltatssa az anyagot? A század elején, a midőn arra kellett törekedni, hogy a nemzet régi műkincseinek, szellemi termékeinek láttára hosszú álmából öntudatra ébredjen, ennél hasznosabb és magasztosabb czélt az alapítók kétségtelenül alig tűzhettek ki, és e czélt a hazai

művelődési történet érdekében a jövőben is mindenkor első sorban szem előtt kell tartanunk. De az általánosabb tudományos igények ezen mellőzése ma már csak akkor lehet indokolt, ha egyidejűleg más helyt gondoskodtunk azok kielégítéséről. Mindaddig, míg ez meg nem történik, nehezen tudnók megmagyarázni azon tényt, hogy a míg a britt múzeum hungarikumok dolgában mindjárt múzemi könyvtárunk után sorakozik, addig saját nemzeti gyűjteményünk kétségtelenül a legrosszabb angol gyűjteményt tartalmazza a világ összes nemzeti könyvtárai között, holott az angolnak valószínűleg kevesebb szüksége van a mi irodalmunkra, mint nekünk az angolokéra.

Az egyetemi könyvtár állománya 1893 végével 210,000 kötetből és 33,800 apró nyomtatványból állott. Gyarapodása ez évben 2200 kötetre és 935 db apró nyomtatványra rúg. Könyvvásárlásra fordított 12,000 frtot; összes dologi és személyi kiadása átlag 30,000 frtra becsülhető. A könyvtár teljes betűsoros és tárgyi czédula-czimjegyzékeket vezet, melyek idegenek által is felhasználhatók. Általános használatra a kézi könyvtárról régebb keletű nyomtatott czimjegyzék létezik. 1877 óta az évi gyarapodások jegyzéke külön nyomtatott füzetben lesz közzétéve, a mi azonban a törzskönyvtár kinyomtatása nélkül csakis hiányosan érheti el valódi czélját, azt t. i., hogy a könyvtár állományáról bárki a könyvtár helyiségein kívül is tájékozást szerezhessen.

Gyarapodásában első sorban az egyetem szükségleteit kell tekintetbe venni. A hit- és orvos-tudományi kar évente heterjeszti a szükségelt könyvek jegyzékét. A jog- és állam-tudományi kar egyes tanárai hasonlólag beadnak ily jegyzéket. A bölcsészeti karból csak szórványosan jönnek a megrendelések. Ez utóbbi jelenség azzal magyarázható, hogy a természet-tudományok csoportja e karból ma teljesen kiesik és azok intézetei saját könyvtárral bírnak, melyek az egyetemi könyvtártól függetlenül, az ezen intézetekre szánt alaphól lesznek szaporítva.

A könyvtárban tehát a theológia, jog- és állam-tudomány, történet és nyelvészet vannak legjobban képviselve, mert ezen szakok mindegyikére több mint 10,000 mű esik; az orvosi, matematikai és természettudományok, bölcsészet és földrajz ennél kisebb tért foglalnak el. Ha az egyes szakokban csak a fontosabb kézikönyveket keressük, azt fogjuk találni, hogy a hazai irodalmon kívül

német nyelven megjelent munkák vannak meg nagyobb számban, a francia irodalom kevésbé jól, az angol hiányosan van képviselve. Ezt természetesnek fogjuk találni, ha meggondoljuk azt, hogy tanulóink nagy része mindeddig főleg német nyomon haladt előre.

Mindezt összevéve, nem lehet kétséges, hogy az egyetemi könyvtár, mint ilyen, jelenlegi dotációjával teljesen megfelel az egyetem céljainak. Bécsben ugyan az egyetemi könyvtár dotációja és állománya még egyszer olyan nagy, mint a mienké, s Németországban 20 olyan egyetemi könyvtár létezik, mely évente 24,000 frt avagy ennél nagyobb összeg felett rendelkezik — ezek közt a strassburgi könyvtár évi kiadása 72,000 frt — mindazonáltal, tekintve hazánk szerényebb viszonyait és kisebb népességét, el kell ismernünk, hogy ezen intézet kiadása beleillik jelenlegi költségvetésünk keretébe.

De a könyvtár a kitűzött célnál magasabbra is törekedett. Maga is érezvén a növekedő szellemi kereslettel egy nagyobb szabású nyilvános könyvtár hiányát, ezt lehetőleg pótolni igyekezett és így külsőleg egyetemi könyvtárból majdnem nyilvánossá változott át. Hogy ezen célnak a rendelkezésére álló összegből meg nem felelt és meg nem felelhetett, azt könnyen megértjük, ha csak egy pillantást vetünk a külföld nyilvános könyvtáira és azok fejlődésére.

Egyetemi könyvtárunk, mint láttuk, 1893-ban 2200 kötettel és 935 apró nyomtatvánnyal szaporodott. Ezzel szemben a bécsi egyetemi könyvtár gyarapodása 18,700 drb, a berlini udvari könyvtáré 1892-ben 28,500 kötet, a párisi nemzeti könyvtáré 1890-ben 29,600 munka, a britt múzeum könyvtáráé 1892-ben 41,100 munka. Miután tudjuk, hogy ez utóbbi könyvtár évente beszerzi a világ-irodalom minden fontosabb művét, ezen utolsó adatból világosan látjuk, hogy egyetlen nemzetközi jellegű könyvtárunk az évente megjelenő világirodalom kiváló részének még 18-ad részét sem szerezheti meg magának. Vegyük hozzá, hogy a párisi és londoni intézetek ma 8-szor, 10-szer nagyobb könyvvállománnyal bírnak mint mi s így kevésbé vannak arra utalva, hogy a régebbi irodalom kiváló részét pótlólag beszerezzék; tehát a valódi arány a jelzettnél még sokkal magasabb.

Mentségül két körülményt hozhatunk fel: az egyik olvasó

közönségünk csekély száma, a másik pénzügyi viszonyaink szerény volta.

Az elsőt illetőleg teljesen igaz, hogy 1893-ban az egyetemi könyvtár olvasóinak száma csak 39,000 volt, kik a kikölcsönzőkkel együtt összesen 46,000 művet használtak, a míg 1892-ben a berlini könyvtárban 281,000 kötetet, Párisban 1890-ben 166,000 olvasó 492,000 kötetet, Londonban 1892-ben 198,000 olvasó 1,366,000 kötetet használt. De a külföldi olvasók száma így is legfeljebb csak ötször oly nagy, mint a mienk, a míg egyidejűleg a rendelkezésre álló könyvek száma tízszerese a mi készletünknek. A míg tehát Párisban minden olvasóra a könyvtárból átlag 13 könyv esik, addig nálunk csak $5\frac{1}{2}$ könyv áll egy olvasó rendelkezésére. Olvasóink száma valószínűleg nemcsak azért kisebb, mert olvasó közönségünk nincs, de azért is, mert könyvkészletünk nem kielégítő. Olvasóink mai száma még akkor is arányban állana a külföld olvasó-közönségével, ha könyvtárunk a mostaninál kétszer gazdagabb anyag felett rendelkeznék. Pedig valószínű, hogy állományunk szaporítása az olvasók számát is növelné, feltéve, hogy a katalógusok vezetése is lépést tartana e fejlődéssel. Így a britt múzeum könyvtárát 1857 előtt, midőn az jelenleg mintaszertű berendezésével megnyílt, átlag csak 66,000 olvasó látogatta, noha e könyvtár már akkor is messze túlszárnyalta jelenlegi készletünket. Ezen számok daczára nem ijedtek vissza a milliókba menő kiadásoktól és az átalakítást követő években az olvasók száma rögtön 150,000-re emelkedett. Ugyanott az utóbbi években a használt könyvek száma aránytalanul gyorsabban növekedett, mint az olvasók száma. Ez is jele annak, hogy az újabb keletű példás rendszerrel szerkesztett katalógus, melynek elkészítése és fentartása évi 48,000 frtba kerül, meghozza az olvasók számára a maga kamatját. Világosan látjuk ebből, hogy az olvasók száma nemcsak a műveltségi foktól, de egyszersmind a könyvtár terjedelmétől és berendezésétől is függ.

Vegyük most tekintetbe a kérdés pénzügyi oldalát.

A berlini udvari könyvtár rendes költségvetése — beleértve az összes dologi és személyi kiadásokat — évi 248,000 forint; a párisi könyvtár költségvetése 394,000 frtban van megállapítva; a britt könyvtár évi 480,000 frt felett rendelkezik. Ezzel szemben legjobb könyvtárunk átlagos kiadása 30,000 frtnál többre nem tehető

Tehát, a míg az 1894-iki porosz állam-budget csak $2\frac{1}{2}$ -szer oly nagy, mint a miénk, addig a könyvtár kiadása 8-szor haladja felül legnagyobb nyilvános könyvtárunk költségvetését. Az angol költségvetés ugyanigy csak $2\frac{1}{2}$ -szer nagyobb, de könyvtárára a nemzet 18-szor annyit áldoz mint mi. A francia költségvetés valamivel több mint $3\frac{1}{2}$ -szer oly nagy, de könyvtári rovatja 13-szor fölülhaladja a mienket. És ez intézetek ezen fölül köteles példányok rendszerével több költséget megkimélnék, mint a mennyire mi valaha számíthatunk. Úgy, hogy ha lépést akarunk tartani e tekintetben azon aránynyal, mely hazánk és a külföldi államok költségvetései között létezik, nyilvános könyvtáraink rovatának — a mulasztások pótlására nem is gondolva — 3-szor, 4-szer nagyobb-nak kellene lenni az eddigi összegnél.

De tekintsünk el az összehasonlítás ezen eredményeitől. Nézzük: egyes szakok szerint mennyire elégitik ki könyvtáraink jelenlegi viszonyaink mellett tudományos és tudványó közönségünk tényleges szükségletét. A kívánt képet rögtön megkapjuk, ha az egyetemi könyvtár 1893-iki szaporodásának czimjegyzékéből a *külföldi hírlapok és folyó-iratok* rovatát felütjük. Tanulságos lesz ez kiválóan azért, mert a szellemi munka legújabb és kiválóbb termékei tudvalevőleg ép a folyóiratokban jelennek meg, a míg nagyobb önálló munkák többnyire csak rendszerítés és összefoglalás céljából, avagy mint történeti kutatások eredményei látnak napvilágot. A mit az a körülmény is bizonyít, hogy a folyóiratok száma az egész világon évről-évre rohamosan növekszik.

Az egyetemi könyvtár múlt évben 98 magyar folyóiraton kívül 217 külföldi folyóiratot járatott. Ezekből 50 tartozott a matematika és természettudományok körébe, 17 szépirodalmi és irodalomtörténeti szemle avagy napilap, míg a társadalmi tudományok és bölcsezszt különféle osztályai 150-nel vannak képviselve, ideértve a jog- és államtudományi, egyházi, nyelvészeti, néprajzi, kultúrtörténelmi stb. kiadványokat is. Az 50 természettudományi folyóirat közül 14 a műegyetem könyvtárában is megtalálható, mely utóbbi összesen 300 hazai és külföldi folyóiratot járat és pedig túlnyomó részt a technika és természettudományok köréből, a két könyvtár tehát e tekintetben meglehetősen kiegészíti egymást. Az egyetem 9 természettudományi tanintézete, nemkülönben az orvosi kar tanintézetei hasonlólag járatnak ily folyóiratokat. Mind-

ezek együttvéve — a kettős-példányok daczára — tekintélyes gyűjteményt képeznek és teljesen megfelelnek az egyetem céljainak; sőt sok kérdésben önálló tudományos munka folytatására is képesíthetnek. De a magasabb tudományos czélokat tartva szem előtt, számukat korántsem tekinthetjük kielégítőnek. Vegyük például a vegytant. A központi könyvtár 7, a vegytani intézet 20 vegytani folyóiratot járát. Ezzel szemben a »Chemisches Centralblatt« maga vagy 280 külföldi folyóiratról — köztük mintegy 60 szorosán vegyész- vagy gyógyszerészeti folyóiratról — közöl kivonatokat. A kivonatos folyóirat megteszi szolgálatát addig, míg általános tájékozást keresünk, de cserben hagy, mihelyt önmagunk akarunk tovább dolgozni, mert ez esetben közvetlenül ezen 280 folyóirat egyikében kell a kívánt értekezést felkeresnünk.

Ez az egy példa felvilágosítást adhat a felől, hogy ezrekre megy a folyóiratok száma, melyek a természet-, orvosi és technikai tudományok körében évente megjelennek. Mily messze maradunk mi el attól a czéltől, hogy legalább a kiválóbbakat hozzáférhetőkké tegyük kutató közönségünk részére. Arra pedig, hogy a természettudományok egy szakának történetével foglalkozzunk, éppenséggel elégtelenek nemcsak folyóirataink, de könyv-készletünk is, még ha fővárosunk összes könyvtárait is átkutatjuk.

A társadalmi tudományoknál talán még feltűnőbbek a hiányok. Mint tudjuk, ezek teljesen nélkülözik a kísérletezés módszerét, mely esetről-esetre megadhatná a választ az egyes felvetett kérdésekre, s kizárólag adatokból vonják le következtetéseiket, melyeknél fölötte megnehezíti a munkát a jelenségek bonyolult volta és saját időkorunktól függő felfogásunk. E miatt nem lehet soha eléggé változatos és gazdag azon adatok száma, melyeket egy kérdésben feldolgozni akarunk.

Az egyetemi könyvtár ezen szakba vágó 140 folyóirata sok tárgy közt oszlik meg, minek folytán egyik sincs kellőleg ellátva. Hogy csak egyes példákra utaljunk, felemlítjük, hogy a 40-es években alapított londoni »Economist« című közgazdasági hetilap, a közgazdasági ismeretek leggazdagabb, legmegbízhatóbb közlönye, egyetemi könyvtárunkban teljesen hiányzik, sőt 1876. előtti folyamaiból fővárosunk egyetlen szakkönyvtárában sem találunk példányokat. Ép úgy nélkülözzük nyilvános könyvtárainkban — az országos statisztikai hivatal zárt jellegű könyvtárától természetesen

eltekinthetve — a világ-statisztika legkezdetlegesebb gyűjteményeit is, pedig tudvalevőleg egyetlen társadalom-tudományi kérdésben sem tehetünk egy lépést sem előre, ha az illető kérdés fejlődését feltüntető, évek hosszú során át készített folytatólagos táblázatok nem állanak rendelkezésünkre. Így ha megkísértenők az összehasonlító ethnológia alapján a politikai fejlődés első csiráit, a kultúra fokozatos fejlődését stb. tanulmányozni, erre fővárosunkban alkalmunk sem nyílnék. Az egyetemi könyvtár 1893-iki címjegyzékében nem találjuk az ázsiai társulatok egyetlen egy kiadványát sem, melyek közül a több mint 100 év óta fennálló calcuttai »Asiatic Society of Bengal« köteteinek száma egymagában egész könyvtárt képez. Hol vannak az orosz hivatalos és nem hivatalos folyóiratok, melyek Ázsia történetét tárgyalják? Hol vannak a mexikói, braziliai, amerikai és kanadai kiadványok, eltekintve azoktól, melyeket a Smithsonian Institute nekünk ingyen, bérmentve, keres nélkül megküld? Hol vannak azon kiadványok, melyeket az indiai kormány évről-évre India néprajzára és kultúrtörténelmére vonatkozólag készíttetett? De menjünk tovább és keressük címjegyzékünkben az Európában megjelenő német, francia, angol néprajzi és nyelvészeti folyóiratokat: csak elvétve fogunk azok egyik-másik példányával találkozni. Pedig a felsorolt kiadványok és folyóiratok egy részét ma még könnyű szerrel, sokszor ingyen vagy csere útján, szerezhethetjük meg, míg ha tovább várunk és még jobban hagyjuk gyűlni a hiányzók számát, sokkal nagyobb áldozat és fáradság árán leszünk későbbben kényszerítve azok megszerzésére.

Hogy ezen hiányokat az egyesek önmaguk pótolják, arra gondolni sem lehet. Legfeljebb egyik-másik külföldi könyvtár szivesége segíthet bajunkon, de az elért eredmény így sincs arányban fáradságunkkal. A minnek az a következménye, hogy látva, mint fecséreljük el erőnket és időnket az eszközök beszerzésére a nélkül, hogy valamikor végleges eredmény elérésére számíthatnánk, lassanként minden önálló és szélesebb keretű munkáról lemondunk.

Ha tehát áll az, hogy nagy, nyilvános könyvtáraink állapota legkevésbé sem kielégítő, ha igaz az, hogy kiadásaink ezen a téren nincsenek arányban más kultúr-államok költségvetésével, ha előre láthatjuk azt, hogy ezen hiányok évről-évre súlyosbodni fognak és így olvasó közönségünk igénye aránylag még kevésbé

iesz kielégítve, mint ahogy most van — talán eljött az idő, hogy azon módzatokra és eszközökre gondoljunk, melyek segítségével a jövőben e hátrányokat elháríthatjuk, világosabban szólva, elérkezett az idő arra, hogy a párisi Bibliothéque Nationale, a londoni britt múzeum könyvtára s a külföld többi nyilvános könyvtárai mintájára a magyar és nemzetközi jellegűt egyesítő nagy nyilvános könyvtár létesítésével pótoljuk az előző nemzedékek mulasztásait.

Önként érthető, hogy e nagy czélt úgy érjük el legkönnyebben, ha meglevő könyvtáraink egyikét szélesebb alapra fektetjük és azt valódi *nemzeti könyvtárrá* alakítjuk át.

Erre a célra két könyvtár között lehet választanunk; ezek: a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára és az egyetemi könyvtár.

Első pillanatra talán az utóbbira, mint legmodernebb könyvtárunkra esik választásunk. Ha azonban meggondoljuk azt, hogy az egyetemnek külön könyvtárra mindig szüksége lesz, akár van nagy nemzeti könyvtárunk, akár nincs, ha látjuk azt, hogy ennek helyisége már ma is alig elégséges és állományának szaporítása az épület nagymérvű kibővítését vonná maga után, a mi a belvárosban nehezen volna eszközölhető, ha meggondoljuk azt, hogy ilykép a nemzeti irodalom a külfölditől teljesen el volna választva, nemcsak azt fogjuk találni, hogy nemzeti könyvtárunk ily módon tökéletlen lesz, de azt is, hogy egyetemi könyvtárunk mint olyan megszűnik létezni s helyette idővel újat kell alapítanunk.

Máskép áll az eset a múzeumi könyvtárral szemközt.

A Magyar Nemzeti Múzeum ma kétségkívül legnagyobb magyar jellegű könyvtárunk. A hazai irodalom termékeinek gyűjteménye itt van meg legteljesebben, és ha a gyűjtemény ma még nagy hiányokat tüntet fel, a köteles példányok ügyének rendezése ezen a jövőre teljesen segíthet s akkor csak a régi művek utólagos beszerzéséről kell gondoskodnunk. S ami a világirodalom termékeit illeti, a könyvtár független lévén minden más testülettől, azok beszerzésénél figyelmét főleg a nagy közönség, az irodalmi, művészi és tudományos körök igényeinek lehetőleg teljes kielégítésére fordíthatja, a mi az egyetemi könyvtár keretében nem volna könnyen keresztül vihető.

Természetes, hogy e kérdés megoldásánál első sorban a helyiség kérdésével kell tisztába jönni. A múzeumi könyvtár a Magyar

Nemzeti Múzeum első emeletén van elhelyezve, de a régiségtárral kényszerülve osztozkodni az emelet tágas és világos termében, már ma is nagy helyszűkében szenved, melynek hátrányos következményei felől évről-évre olvashatjuk a panaszokat a könyvtár hivatalos jelentéseiben. Szerencse, hogy a baj orvoslásához a múzeum többi osztályainak túltömöttsége megadja a módot és lehetőséget. A Magyar Nemzeti Múzeum kezdetben elég nagy volt arra, hogy a legkülönbözőbb gyűjteményeket egy fedél alá egyesítse. Ma az osztályok megnöttek, nem férnek meg egymás mellett. Az utolsó 3 év alatt 2 osztály: a fűvészeti és néprajzi gyűjtemények, melyek ez épületben találták meg első otthonukat. helyszűke miatt kényszerülve voltak onnét kivándorolni. A közel jövőben a képtári osztály, egyesítve az országos képtárral, egy új képzőművészeti múzeumban nyer elhelyezést. A természettudományi gyűjtemény kitelepítése és egy külön természettudományi múzeumban való egyesítése szintén csak idők kérdése lehet. A múzeum-épületben így nem maradna más gyűjtemény, mint a könyvtár és régiségtár. E kettő pedig a belátható jövőben ott jól el fog térni; a régiségtár elfoglalja a második emeletet, s így a két osztály megosztozik az épület két szárnyán, s a könyvtár az időközben szintén megüresedő főrendiházi ülésteremben alkalmas olvasóteremre is találva, akkora helyiségekkel fog rendelkezni, a melyek nagyon hosszú időre teljesen megfelelhetnek egy nagy nemzeti könyvtárhoz kötött igényeknek.

Ez volt a britt múzeum épületének története, hol a könyvtár és a műtörténelmi gyűjtemények lassanként kiszorították a természettudományiakat. Sőt a hasonlatban tovább is mehetünk. Midőn e két gyűjtemény gyarapodása új helyiségeket vett igénybe, a könyvtár kibővítésére felhasználták a négyszögletes épület belső nagy udvarát, hol egy 140 láb átmérőjű kerek kupolás termet építettek, annak külső és belső falait köröskörül állványokkal látták el, melyeken ma $1\frac{1}{2}$ millió kötet elfér. Még gondolatban sem kívánhatunk mai viszonyaink mellett ily tökéletes berendezést, a melyet jelenleg Washingtonban utánoznak és hasonlólag Párisban is követni készülnek. Azonban megnyugvásunkra szolgálhat az, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum épületében is létezik két nagy udvar, a melyet együtt vagy külön-külön a távol jövőben hasonló czélokra könnyen fel lehet használnunk. A múzeum

épülete tehát úgy most, mint a jövőben, oly czélszerű, oly takarékos, annyira módosítható ellátással kecsegteti az új könyvtárt, melynél jobbat nem kívánhatunk.

Van azonban egy másik megoldás is. Ha a jelenlegi épületnél a gyűjtemények *múzeumi* jellege lép előtérbe, s a régészeti és természettudományi osztályokat ebből kifolyólag a jövőben is együtt akarjuk tartani, akkor nem az utóbbi gyűjtemények, hanem könyvtárunk számára kellene külön helyiségről gondoskodnunk. Felmerült az a kérdés, nem volna-e lehetséges az országos képtár jelenlegi termeit fordítani e célra, természetesen úgy, hogy azokat az akadémia bérházával egyesítjük. Ez esetben az akadémia továbbra is húzhatná azon házbért, melyet eddig az országos képtár elhelyezéséért kapott s ily módon egyúttal ezen nyílt kérdés is kedvezően megoldatnék. Azonban e szempont döntő nem lehet azért, mert e bérletviszony többi tervünkkel kapcsolatban is fenntartható, ha a természettudományi gyűjtemények egy része, például az ásványtani gyűjtemény helyeztetik át az országos képtár helyiségeibe s ott egyesítetik a magyar földtani intézet gyűjteményével. Ily módon nemcsak ez utóbbi intézet nyerne tért és világos helyiséget, melynek hiányát már régóta sínlyi, de egyszersmind a földművelési miniszterium is terjeszkedhetnék saját palotájában.

Igy mindent egybevetve, talán első tervünk mondható legczélszerűbbnek, és pedig először: mert ily módon egyszerre három intézet igényeit elégíthetjük ki, másodsor: mert ha már a földtani intézet eddigi gyűjteménye, idegen szakértők egybehangzó véleménye alapján, mint kiválóan érdekes, sőt sok tekintetben páratlan, külföldön is ismeretes volt, úgy annak egyesítése a múzeum ásványtani gyűjteményével mindkettőnek értékét és használhatóságát tetemesen fokozni fogja, — és harmadszor: mert könyvtárunk a múzeum épületében maradván, bátran szembenézhetne még a távol jövőnek is, miután ott helyszűke soha nem fogja fenyegetni s egyúttal a város kellő központjában minden oldalról s minden időben könnyen hozzáférhető lenne a nagy közönségnek, a mit a dumaparti fekvésről nem lehet ép oly határozottsággal állítani.

Mindenesetre nyilvánvaló, hogy úgy az egyik, mint a másik esetben még új épületről sem kell gondoskodnunk, mely nemzeti könyvtárrá átalakított intézetünket befogadhatná. Kérdés tárgyát

még csak az képezheti, mily úton szerezzük be a könyvtár anyagát és mennyire terjeszkedjünk annak beszerzésében.

Azok után, a miket fentebb elősoroltunk, talán nem mondhatni fellengős czélnak, ha e könyvtár a magyar és régi klasszikus irodalmon kívül legalább is a német, francia és angol nyelven írt műveket törekszik beszerezni; s ha mellesleg az olasz és néhány kisebb irodalom egyes különlegességeire kiterjeszkedik, ennél többet talán nem is kívánhatunk. Hiszen, hogy mi az angolok és francziák mintájára egy-egy arabs, khinai, japáni avagy más keleti könyvtárt alapítsunk, arra jelenleg valóban sem módunk, sem szükségünk. Sőt még a kisebb román, germán és szláv népek irodalmát sem szükséges — a hazaiak kivételével — beszerezniünk, mert annak kiváló részét úgy is többnyire lefordítják a világnyelvek egyikére. De tekintettel azon vezérszerepre, mely az említett nyelveknek a kultúra terjesztésében és fejlesztésében osztályrészül jutott, legalább is ezek kellő figyelembe vételét kérhetjük, annál is inkább, mert ez, mint látni fogjuk, nem követel túlságos áldozatokat.

A britt múzeum könyvtára 1891/92-iki számadási évében 216,000 frtra menő dologi kiadásaiból 108,000 frtot költött külföldi könyvek beszerzésére; ezen összegbe a kéziratokra fordított kiadás nincs beleértve. Ha a fenti összegből levonjuk a kisebb európai és számos keleti nyelven írt könyvek beszerzésére fordított összeget, azt találjuk, hogy az amerikai, francia, német és olasz irodalom összesen körülbelül 60,000 frt kiadást igényelt. Feltéve, hogy mi az angol irodalom beszerzésére, mely a britt múzeumnál elesik, ép oly összeget szánunk, mint a britt könyvtár a francziára, összesen 80,000 frtra menne azon évi kiadás, mely a világirodalomban évente megjelenő kiváló irodalom beszerzésére képesítene. Ezen összeg következő módon volna felosztható: német 24,000, francia 20,000, britt 20,000, amerikai 8000, olasz és vegyes irodalom 8000 forint. Hogy mindezek igen szerény összegek és még ha nem is kellene ezekből a létező nagy hiányokat pótolnunk, épen nem segítik elő fölösleges könyvek felhalmozását, azt azon tényből következtethetjük, hogy fentebb a francia és angol irodalomra összesen csak 40,000 frtot szántunk, holott e két irodalom egyetlen egy évi termékeinek beszerzése — mint azt a Párisban és Londonban beérkező köteles példányok alapján

megbecsülhetjük — egymagában legalább is évi 100,000 frtot igényelne.

A múzeumi könyvtár eddigelé hungarikumok, ósnyomtatványok és kéziratok beszerzésére évi 6000 frtot fordított. Ezen összeg azonban még a kitűzött szűkkörű czélnek sem felelhetett meg. Így ha csak 1711 előtt megjelent nyomtatványainkat akarnók félig-meddig kiegészíteni, e célra legkevesebb 40,000 frt szükségeltetnék. Feltéve, hogy ezt 10 évre elosztjuk s azontúl az újabb eredetű nyomtatványokat is kiegészíteni akarjuk, nem mondható túlságos nagy kiadásnak, ha a fenti nemzeti célra 6000 frt helyett évi 10,000 frtot áldozunk. Ehhez járul még a magyar hírlapkönyvtárra szánt 1200 frt. A bekötésekre fordított eddigi nevetségesen csekély 1000 frt helyett nem kevesebb, mint 16,000 frt volna felveendő, mert csak ez összeg felelhet meg a többi rovat arányának. A dologi kiadások tehát — beszámítva az irodai költségek általányát — 108,000 frt körül lennének megállapítandók.

Személyi kiadások czimén a múzeumi könyvtár eddigelé 19,550 frt rendes kiadást igényelt: ezen összegből ez idő szerint 11 tisztviselő, és pedig 1 igazgató ór, 2 ór, 5 segédór, 3 segéd, továbbá a szolgaszemélyzet (1 laborans és 4 szolgál) húzta fizetését. A tisztviselők száma már eddig is elégtelennek bizonyulván, e hiányon évek óta — részben a vásárlási dotáczió terhére — néhány rapidíjas alkalmazásával kellett segíteni. Tekintettel azon kilátásra, hogy a köteles példányok ügyének végleges rendezése után még több anyag lesz feldolgozandó, a jelenlegi könyvtári személyzet szaporítása amúgy is elodázhatatlan. Magától értetődik, hogy a létszám szaporításával egyidejűleg néhány magasabb rangú állás szervezéséről is kell gondoskodnunk, mert nem várhatjuk, hogy tudományos képzettségű egyének egy nagy kiterjedésű könyvtár szolgálatára szánják el magukat — oly kilátásokkal, hogy egyikük közülök valamikor kedvező szerencsével, mint igazgató ór, miniszteri titkári rang és fizetéshez jusson; pedig ma a könyvtárban tényleg ez a legmagasabb, sőt egyetlen magas állás.

Egyelőre, míg új könyvtárunk nagyobb terjedelművé nem válik, talán elég lesz, ha a tisztviselők és a segédszemélyzet jelenlegi számát megkétszerezzük, s azok élére külön könyvtári igazgatót helyezünk. Ily erővel talán lehetséges lesz lassankint a meglévő anyagot átdolgozni, és az újonnan beszer-

zendő anyag összegyűjtésére kiváló gondot fordítani; a jövőben pedig a könyvtárt oly állapotban tartani, hogy annak minden egyes legkisebb füzeté is rögtön hozzáférhető, annak anyaga utaló lapok segítségével minden oldalról megközelíthető legyen, és új szerzeménye legkésőbb egy hónap alatt a közönség rendelkezésére álljon. Ha később, állományának szaporodtával, a személyi kiadások kerete bővül, úgy azt szükség esetében megtakaríthatjuk a dologi kiadások terén, ha egyszer túl vagyunk az első években szükségelt nagy pótlásokon. Ily módon a személyi kiadások összege legalább is 42,000 frtban irányozható elő; ha ehhez hozzáadjuk az előbb feltüntetett dologi kiadásokat, — úgy a nemzeti könyvtár évi összes kiadása 150,000 frtra menne.

Lehet, sőt bizonyos, hogy ezen összeg nincs arányban eddigi könyvtári kiadásainkkal; de nem szabad felednünk, hogy ezen aránytalanságot az eddigi viszonyok elmaradottsága, s nem a tervbe vett szaporítás túlzása okozza. Hiszen ezen összeg még mindig 100,000 frttal kisebb, mint a berlini könyvtár kiadása, sőt még fele részét sem teszi a párisi nemzeti könyvtár, harmadát sem a britt múzeum könyvtára kiadásainak.

Közelebbről tekintve, ezen arányszám még ennél is jóval kisebb. Mi ugyanis csak azon összeget vettük számításunk alapjául, melyet a britt múzeum könyvtára egy évben fordít a francia, német, amerikai és olasz irodalom beszerzésére. Nem szabad azonban felednünk, hogy ez összegbe semmi rendkívüli kiadás nincs beleértve, holott a mi könyvtárunkban nekünk eleinte a dologi kiadások $\frac{2}{3}$ -részét a régebbi irodalom pótlására kellene fordítanunk; tehát a fennmaradó részből egyelőre csak $\frac{1}{3}$ -részét szerezhethetők meg azon kiváló világirodalomnak, melynek beszerzését a londoni könyvtár évente szükségesnek látja. Ezen rendkívülinek nevezhető kiadás levonása után 100,000 frtnál tényleg nem marad több az összes folyó-szükségletek és fizetések kielégítésére. A berlini, párisi és londoni könyvtárak már meglévő könyvkészletei és sok százezerre menő kiadásai mellett ez valóban csak szerény kezdet, mely kétségtelenül helyesebb irányban van állami budgetünkkel, mint eddigi idevágó rovatunk!

Mit szóljunk ezen kiadáshoz, ha látjuk, hogy a párisi könyvtár jelenleg a villam-világítás berendezésére első évben 155,000, azontúl évenként 100,000 frttal készül rendes kiadását szaporí-

tani, s ugyanott már évek óta meg van véve a telek, melyen az új olvasó terem lesz felépítve, a mely kétségtelenül milliókba menő kiadást fog igényelni. E könyvtár egyik főtisztviselője e mellett a fölött panaszkodik jelentésében, hogy a 394,000 frt dotációnak a dologi kiadásokra eső részéből az új vásárlásokat nem eszközölheti. Szerinte a könyvtári budget elégtelen volta hirhedtté vált, mert ebből lehetetlen beszerezni mindazon hasznos műveket, melyek külföldön megjelentek, az összes folyóiratokat, melyeknek növekvő száma ép oly ijesztő a szellemi munkásra, mint a könyvtárnokra nézve, a régebbi műveket, melyek eddig hiányoztak, a szükségelt kettős példányokat és a használat által megrongált műveket.¹ Mit szóljunk ahhoz, ha Washingtonban 27 millió frtra tervezik a könyvtár új épületének kiépítését? — Hiszen évtizedek fognak elmúlni, míg a fenti összegből oly könyvtárt alakíthatunk, melyről elmondhatjuk, hogy az tekintettel szerény viszonyainkra és igényeinkre, arányban van más fővárosok intézeteivel.

Figyelembe kell vennünk továbbá azt, hogy ily rendes kiadás által mi egyszer s mindenkorra nagyobb összegű rendkívüli kiadást takarítunk meg. E terv mellett az egyetemi könyvtár nagyobbítása fölöslegessé válik; mert a mint az a jövőben gyarapszik, átengedheti ritkán, vagy soha nem használt műveit a nemzeti könyvtárnak, ez által helyet csinálva újabb szerzeményeinek. Így az egyetemi könyvtár fokozatosan haladhat előre az egyetemi hallgatók szükségleteivel, kik nem annyira a múlt, mint a jelen irodalmából veszik táplálékukat s még sem okozna nagyobb rendű kiadásokat. Egyidejűleg a nemzeti könyvtár általánosabb céljánál fogva nagyobb és változatosabb igényeket lévén hivatva kielégíteni, ezen az úton is gyarapíthatná költség nélkül gyűjteményét. Hasonlólag eszik annak szüksége, hogy akár szakkönyvtáraink egyike, akár más nyilvános könyvtárunk a mainál nagyobb dotációt igényeljen, mert figyelmét ekkor kizárólag a gyakran használt művek beszerzésére szoríthatja, arra számítva, hogy a ritkábbak a nemzeti könyvtárban bármikor megtalálhatók. Amíg ha jelenlegi viszonyaink nem változnak, ezen könyvtárak mindegyike kénytelen lesz évről-évre nagyobb kiadásokat eszközölni, ha csak aránylag annyira akarja kielégíteni a főváros szellemi szükség-

¹ L. Désile, Notes sur le département des imprimés de la Bibl. Nat. Paris. 1891. 29.

ségleteit, mint a mennyire azt jelenleg megtenni törekszik — és mégis mindezen növekvő költségek dacára közönségünk ép úgy fogja nélkülözni az egységes és szélesebb körű beszerzés hiányát, mint azt ma tényleg sinli.

Vázlatosan kifejtett tervünk mindezen előnyeivel szemben csak egyetlen egy ellenvetést képezlek lehetőnek, de ezt is csak esetleg akkor, ha mereven ragaszkodunk magyar nemzeti szempontunkhoz. Azt mondhatná ugyanis valaki: a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára magyar nemzeti célokra lévén alapítva, ily szélesebb körű tudományos intézetté nem alakítható át eredeti jellegének veszélyeztetése nélkül; ha tehát szükséges az, hogy jelenlegi hiányainkat pótoljuk, úgy azt ezen jelleg veszélyeztetése nélkül elérhetjük akkor is, ha a múzeumi könyvtártól független, új könyvtárt alapítunk.

Ezen esetleges ellenvetésre röviden következőkben válaszolhatok: először, ily különválasztás fölötte költséges; másodsor, az egyesítés a nemzeti jelleget nem veszélyezteti; harmadsor, ily különválasztás nemcsak indokolatlan, de határozottan káros is.

Az elsőt illetőleg világos, hogy különválasztás esetében nemcsak a múzeum könyvtárának kellene továbbra is a külföldi magyar vonatkozású műveket beszerezni, de egyidejűleg az új könyvtár is kénytelen volna a Magyarországon megjelenő művek megvételére egy bizonyos összeget fordítani, miután nemzeti szempontból a hungarikumok beszerzése ép oly szükséges, mint a hogy a magyar irodalom tudományos szempontból megköveteli a világirodalomba való beillesztését. Mindkettő tehát e téren kétszeres dologi kiadást okozna. Egyidejűleg a személyes kiadások is tetemesen szaporíttatnának. A tisztviselők száma ugyanis elkülönítés esetében szükségszerűleg nagyobb, mint a nélkül, mert így azoknak két olvasóterem felett kell őrködniök, két czimjegyzéket kell nyilvántartaniök, kétszer kell a külföldi új könyvek jegyzékét átnézniök, egyszer hungarikumok, másszor a tudomány szempontjából, szóval két könyvtár apparátusát kellene ellátnunk kellő számú munkaerővel.

De eltekintve a költségtől, az egyesítés az eredeti nemzeti jelleget sem veszélyeztetheti. Már az intézet alapítója is az észlelt hiányok kiegészítésére gondolt, midőn külföldi gyűjteményét segédkönyvtár czimén átengedte; tehát ezzel ő is jelét adta annak,

hogy a nemzeti cél kellő művelésére a külföldi irodalmat nélkülözhetetlennek tartja. Továbbá tény az, hogy a múzeumi könyvtárban mindenkor érezték egy nagyobb terjedelmű külföldi könyvtár hiányát, mert csak is ez adhat összehasonlításra és szélesebb körű átnézetre oly alkalmat, mint a minőt a nemzeti irodalom osztályozása és kellő méltatása megkíván; ugyanezt bizonyítja a fentebb felsorolt nagy külföldi könyvtárak példája, melyek eredetileg szintén nemzeti jellegűek voltak, sőt ma is első sorban azok. A britt múzeum könyvtárának 1892-iki gyarapodása 41,100 mű; ebből csak 13,200 mű került vétel vagy csere útján a könyvtárba; 15,800 mű köteles példány, 12,100 mű ajándék. A külföldi könyvek gyarapodása tehát jóval a köteles példányok száma alatt áll, még ha tekinteten kívül is hagyjuk azt, hogy az ajándékozott könyvek egy része szintén angol eredetű lehet. Így a britt múzeum könyvtára kétségtelenül első sorban nemzeti könyvtár; pedig láttuk, mily nagy gondot fordít egyidejűleg a világirodalom beszerzésére. Hasonlókép a párisi könyvtár 1890-iki gyarapodása 29,600 mű; ebből 21,600 köteles példány, tehát francia eredetű munka. A nemzeti jelleg itt is nyilvánvaló. Ismeretes továbbá, hogy mindkét könyvtár, úgy honi eredetű kéziratok, mint régi hazai nyomtatványok dolgában, mindegyik a maga terén páratlan, s nemzeti irodalom dolgában valószínűleg aránytalanul teljesebb, mint saját létező nemzeti könyvtárunk. Ha tehát a nemzeti jelleg itt nem veszett el a nemzetköziben, úgy azt hiszem, nekünk sem kell ettől tartani.

Végre harmadszor, ily nemzeti könyvtár szigorú elkülönítése káros hatással lehet nemzetünkre. Egy ily könyvtár falai közt megszokjuk azt, hogy ne tekintsünk azon látkörön túl, melyet honfitársaink bírnak; megszokván ezen látkört, más népek ellentétes nézeteivel szemben eleitől fogva elfogultak vagyunk; ezáltal érdeklődésünk más nemzetek ügyei iránt csökken. Úgy hiszem, hazánkban a nemzeti cél már is annyira túlsúlyra vergődött azon külső körülmények következtében, melyek azt a régi időkben eléggé indokolták, hogy ma már veszélylyel járna irodalmi és tudományos téren is mereven e cél fentartására törekedni, különösen akkor, midőn annak kitézése teljesen más értelemben és más viszonyok közt történt. Ellenben ha e helyett nemzeti irodalmunkat a világirodalommal egyesítjük, ezen nemzetközi cél nem-

csak ki nem zárja a nemzetit, de ellenkezőleg ép fogalmánál fogva az utóbbit is felöleli.

Ha egyszer fővárosunkban ily nagyobb keretű modern könyvtár felett rendelkezünk, úgy egyidejűleg üdvös tevékenységet fejthetünk ki a vidéken is a könyvtári ügy fejlesztésére. A nemzeti könyvtár nyilvántarthatja a köteles példányok alapján az egész országban megjelenő irodalmat; arról feldolgozott jegyzékét megküldheti összes nyilvános könyvtáraiknak, állandóan foglalkozhat továbbá statisztikai adatok beszerzésével, melyek alapján a tapasztalt hiányokra idejekorán figyelmeztethet; közvetítheti a könyveserét úgy az egyes könyvtárak, mint a magánosok között; egyúttal közvetítő szerepet játszhat a külföld ily intézeteivel szemben. Hogy ez mennyire előnyös, azt a Smithsonian Institute példája bizonyítja Washingtonban, a hol ily könyvtőzsde az 50-es évek óta növekvő sikerrel működik. Mindez valószínűleg elenyésző csekély összegből létesíthető, ha nemzeti könyvtárunkban rendelkezésünkre áll az anyag és a kellő személyzet.

A terv megvalósítására pedig nem választhatunk alkalmasabb időt a mostaninál, midőn az ezredéves ünnep alkalmával több más terv megvalósítására törekszünk, melyek a nemzeti könyvtár helyiségének megszerzését minden áldozat nélkül lehetővé teszik. Ha ezen ünnepet első sorban új kulturális intézmények alapítása által akarjuk emlékeztetessé tenni, a nemzeti könyvtárnál maradandóbb emléket nem választhatunk. Ekként lehetővé tesszük azt, hogy az egyén saját hajlamait szabadon kövesse, ez által tehetségét a fejlettség lehető magas fokára juttassa s közvetve a közjó érdekét is előmozdítsa. Ily módon fővárosunkban oly intézetnek vetjük meg alapját, melyhez hasonló Európa délkeleti részében mindeddig nem létezik és a mely kétségtelenül hozzánk fogja vonzani úgy a hazai, mint a szomszéd nemzetek szellemi munkáit. S az ekként létesített intézet méltán viselné a magyar nemzeti könyvtár nevét, nemcsak azért, mert szellemi tevékenységünk múltját tükrözteti vissza, hanem azért is, mert szellemi fejlődésünk jövőjét biztosítja számunkra.

A KATALOGUS-KÉSZÍTÉS KÉRDÉSÉHEZ.

DR. SEBESTYÉN GYULÁTÓL.

Régen a könyvet közmondásos fátum üldözte s nem egyszer czifrább romantikája kerekedett, mint annak a derék vitéznek vagy szent férfiúnak, a kiról a drága pergamen beszélt. Odysseáját idővel a modern könyvtártudomány fejezte be, mely a sok százados tapasztalatból folyólag a könyvek elhelyezésére és megőrzésére, a könyvtár belső szervezetére és nyilvántartására a legbámulatosabb rendszerek egész sorát eszelte ki. A rendszeresen sorakozó könyvek összesege valóságos társadalommá alakult. Az egy szakba tartozó kötetek külön osztályokká tömörültek. Lettek külön nyelvészeti, szépiészeti, filozófiai, pedagógiai, theológiai, jogi, államtudományi, történelmi, természettudományi stb. szakok, a melyek egyenként és összevéve épen olyan szervezeti viszonyt hoztak létre, a milyennel abban a szoros értelemben vett társadalomban találkozunk, melynek a felsorolt árnyalatokat azok az írók és olvasók adják meg, a kik és a kiknek a könyvet létre hozták.

Mikor Buffon kimondta, hogy az író stílja az ember maga az övéhez hasonló finomságú szellem már könnyen megszerkeszthette volna a könyvek sorakozásának bonyolult törvényeit. De a vele egykorú XVIII. századi könyvtárak vezetői még nem jutottak addig a pontig, a melyen innen a könyvtári szolgálat célja első sorban a kutatás megkönnyítése lett. A könyvtáraka laikus szemek elől elburkolta a régi kód s csak a titokzatos félhomályban gubbasztó tudósok tudták, hogy az ismeret pusztán idő kérdése; továbbá ha nem is sejtették, de végnélküli férczelményeikben lépten-nyomon bebizonyították, hogy a bálványozott ismeret eszméket és gondolatokat termelő egészséges értelem hián vajmi keveset ér.

Szerencsére a nagyra szaporodó könyvállományt lassanként elkezdték lajstromozni s mikor a soha le nem zárható lajstrom egy második Babelnek ígérkezett, könnyebb eligazodás végett elkezdték a könyveket nyelvek és tárgyak szerint is csoportosítani. Szóval megkezdődött a katalogus-készítés, melynek soha eléggé nem méltányolható művelődéstörténeti jelentősége lett azáltal, hogy tete-

mesen megirítkította azoknak a sorait, a kiknek csak a rosszúl nyilvántartott könyvtárak ismerete nyújtott kétes értékű tudományos exisztenciát.

Nálunk a Széchenyi-Országos-Könyvtár nyomtatványainak és kéziratainak több kötetes katalogusa nyitja meg a sort. A század elején készült mű a híres bécsi könyvészeti iskola közreműködésével látott napvilágot s az akkori viszonyok közt méltó elismerésben részesült a külföld előtt. A benne foglalt betűrendes lajstromot ma már csak a gyűjteményes munkák, különösen pedig a kéziratári kolligátumok feldolgozása teszi becsessé. Pár évtized múlva megkezdődött a könyvtárak és katalogusaik szakok szerint való rendezése. A Széchenyi-könyvtárból lett nemzeti múzeumi könyvtár átvette a müncheni állami könyvtár kitűnő szakrendszerét, a régi katalogus ezzel hitelét veszttette s jó példa hián a többi hazai nagy könyvtárak is csak a legújabb időben kezdték el a modernebb katalogusok készítését.

A legújabb keletű mozgalom sodrába jutva, nekem az a sok fáradsággal és még több felelősséggel járó feladat jutott, hogy a múzeumi könyvtár kéziratainak reál-katalogusban történendő feldolgozásához szerezzek tapasztalatokat. E célból látogattam meg tehát a velünk közös rendszerű müncheni állami könyvtárt, továbbá az erlangeni, jénai, weimári, göttingai, wolfenbütteli, berlini, lipcsei, drezdai, prágai és bécsi könyvtárakat. Hosszasabban érintkeztem *Keinz*szal, a müncheni kéziratár örével, *Meyer* Vilmosssal, a ki a müncheni katalogusok készítése után most a porosz kormány rendeletére a hannoveri kéziratok lajstromozását végezi, *Dziatzk*oval, a híres göttingai könyvtárnokok doyenjével, a különös *Heinemann*nal, a ki teljesen meg van győződve arról, hogy az ő wolfenbütteli katalogusai utolérhetlenek és *Schnorr von Carolsfeld*-del, a ki mély rezignációval magyarázza meg, hogy az ő két kötetes drezdai katalogusába miként ölt bele egy egész emberéletet.

A hosszú utat elég változatossá tette az, hogy minden könyvtárban más a német alapossággal megteremtett modern állapot és minden szakember ajkán másképen hangzott a katalogus-készítés egyedül üdvözítő elmélete.

Keinz úr például azt a tanácsot adta, hogy ha már a müncheni szakrendszert átvettük, akkor kövessük a müncheni katalogusokba fektetett elveket is. Mikor sajnálatomat fejeztem ki a

felett, hogy nekünk nincsenek annektált kolostoraink, a melyeknek ezerekre menő középkori kézíratait a müncheni katalogus elvei szerint külön kellene lajstromoznunk, vagy hogy a mi Jankovich-féle, Horvát István-féle, Kovachich-féle stb. gyűjteményünk immár külön választhatatlan a velük összekevert Széchenyi-féle alaptól: megelégedett azzal, hogy legalább a nyelvek és formátumok szerinti felosztásban egyezünk. A viszony szorosabbá fűzése végett ajánlotta továbbá, hogy a részletes reál-katalogus elkészítésében állapodjunk meg egyelőre mi is egy kéziratban hagyandó czédulás reál-katalogusnál. Az övét *Schmeller*, a bajorok Horvát Istványa, készítette vagy harmadfél száz szakkal. Csak egy pillantás elég volt, hogy a felosztás tiszteletreméltó régisége és jámbor nehézsége rögtön szembetűnjék. *Keinz* úr természetesen védte *Schmeller* igazát, és védelmezte még akkor is, midőn kikeltem az ellen, hogy az ajánlott reál-katalogus bennünket magyarokat a czigányokkal összekever.

A göttingai katalogus-műhelyben *Meyer* Vilmos az index-készítés gyakorlati módozatait mutatta meg. Mikor az elméletre tereltem a beszédet, elmosolyodott s utalt a szomszéd szalonban székelő *Dziatzkora*, a kit ezen a téren maga is tekintélynek ismer el.

— Én csak azt a kurta könyvészeti kérdést vetem fel, hogy mennyi pénz van? Ha megmondták, két legénynyel, hozzá ülök és csinállok olyan katalogust, amilyen kerül. Ha sok a pénz: hosszú a leírás, részletes az index; ha kevés a pénz, a leírást kurtítom, az indexet egyszerűsítom, összevonom.

A porosz kormány igen kitűnő fogást csinált, mikor ezt a gyakorlati eszű embert bízta meg a katalogusok készítésével, és nem a többi magasabb szárnyalású udvari tanácsost, pl. *Heinemann*t. Ez a férfiú magát a hannoveri hercegség könyvtári székében *Leibniz* és *Lessing* méltó utódának tartja. A mit *Meyer* Vilmos csinál, az neki vad Amerika; a mit pedig ő csinál, annak kitűnő a papirosa, szép a nyomása, művészi a facsimiléje, megtoldhatatlan a könyvészeti leírása, de hiányzik az indexe. Azt tartja, hogy a ki tudós, az a kellemes külsejű katalogusokat legalább is olvassa el. Van még ezen kívül egy rendkívül gyakorlati értékű ötlete is. Ő ugyanis a bőven részletezett katalogust már eleve úgy készíti és nyomatja, hogy az később föllőlözva és czédulákra ragasztva,

külön reál és nominál czédulakatalogusnak is csoportosítható legyen. E célra a könyvből 20—30 példányt csak fél lapra nyomat, így aztán a kolligátumok részei szerint könnyebben lehet darabolni és ragasztani.

Ezzel a módszerrel különösen a nyomtatványok osztályánál volna könnyen megvalósítható az, hogy könyvtári szakok lokál-katalogusa ne csak könyvalakban, hanem megfelelő czédula-csoportosításban is meglegyen. Ez a lipcei Albertinában már megvan s az apró czédulácskák fiókos szekrényére azt a találó nevet adták, hogy »könyvtár kicsiben.« Ez a katalogus-forma különösen a könyvtár részletes revíziója alkalmával tesz megbecsülhetlen szolgálatot. Revideáláskor egyszerűen kiemelik és a helyszínére viszik az illető szakot, melyben a czédulák épen olyan sorrendben következnek, mint ahogy a könyvek felállítva vannak. A további eljárás alatt a hiányzó könyvek czéduláit külön rakják és ha az idegen szakba tévedt könyv esetleg megkerül, a megfelelő czédulát ismét visszahelyezik. Így érik el aztán azt, hogy az inventáriumok bolygatására csakis a végleges megállapodás, vagy a hiányok pótlása után kerül a sor. A zavaró jegyzésektől óvott könyvtári anyakönyv ezen a réven megmenekül még a gyakori használatától is, mert a kutató mindig szakok szerint keres. E célra most a szaporulat beékelésére alkalmatlan kötetes szak-katalogusokat készítenek, de ez a könyvtári szolgálatban nehezen kezelhető és a romlástól is nehezen óvható.

Valóban érthetetlen tehát, hogy *Hartwig Ottó*, a hallei egyetemi könyvtár kitűnő igazgatója, a reorganizáció alkalmával készített két czédula-katalogust miért rendeztette a szokásos betűrendes rendszer szerint? Az egyiket a kiadott tervezet szerint¹ az olvasó teremben helyeztette el. A merész újítás sikerét vajjon nem biztosította volna jobban, ha a nyilvános részt reálkatalogussá rendezteti? A betűrendes katalogusban csak a kész könyvcímeket keresi a kutató, amelyhez, ha megtalálja, legfeljebb a jelző számot jegyzi oda. Ezzel csak a könyvtári szolgálat van megkönnyítve, de nincs megkönnyítve a kutatás. Ha tehát a modernül reorganizált könyvtár a kutatás megkönnyítésének legmodernebb elvét

¹ Schema des Realkatalogs der K. Universitätsbibliothek zu Halle a. d. S. (Beihefte zum Centralblatt III.).

akarja szolgálni, akkor kénytelen lesz reálkatalogusainak feltékenyen őrzött 129 kötetét is a czédula-katalogussal felszerelt olvasóterem rendelkezésére bocsátani.

Az elméleti és gyakorlati kérdésekben szerintem *Schnorr von Carolsfeld*, a drezdai királyi könyvtár igazgatója, tanácsolta a legszerencsésebb megoldást. Az általa kitűnően katalogizált kézírattári anyag már szakcsoportokra volt osztva, ami a mai felfogás szerint nagyon megkönnyíti a katalogus-készítő feladatát. E felfogással szemben azonban utalt a gyűjtelekes kötetekre, amelyek leginkább a kézírattári szakot szokták kísértetni s amelyeket a szakok megállapítói rendszeren az elől kötött vagy bejegyzett mű tartalma szerint szoktak beosztani. Több szerencsének tartja, ha már a csoportosítás egyáltalán kikerülhetlen, a nagy kézírattárak nyelvek szerinti beosztását, mert ha ezt már eleve elmulasztották, az indexezés később mindent pótol, csak ezt nem.

Mikor az érintett kérdéssel kapcsolatban értésére esett, hogy a mi múzeumi kézírattárunk nyelvek szerint van csoportosítva s hogy az anyag túlnyomó része a latin, magyar és német csoportok közt oszlik meg: az újabb katalogusok nyelvét hozta szóba. Ő az általa is követelt modern irányzatot tartja helyesnek, mely az eredeti címet megtartja ugyan, de a könyvészeti leírást már nemzeti nyelven ejti meg.

— Ebben sok ugyan a sovinizmus, folytatta, de a komoly könyvtárnok igen helyesen teszi, ha hódol az egyidejű áramlatnak. Igen, mert mi a túlzásban már annyira vagyunk, hogy a klasszikus latin katalogusokat talán meg sem értenénk. Nagyon szomorú jelenség volna azonban, ha ebbe a hibába a kisebb nemzetek is beleesnének, mint ahogy a túlzó cseh és lengyel már beleesett. A tanácsadásban illetéktelen vagyok, de utólag nagyon örülnék, ha önök a nyelvkérdést úgy oldanák meg, hogy csak a magyar kéziratok katalogusát írják magyarnak, míg a németekre vonatkozólag német, a latinokra és vegyes nyelvűekre vonatkozólag pedig latin katalogusokkal ajándékoznák meg az egyetemes tudományt. A hazai kutatóknak ez mindegy volna s csak a katalogus-készítők hoznának nagy áldozatot, de nem áran azután a könyvtárt egész Európával megismertetőnek és vajdó nyelvkérdést is szerencsésen megfejtene.

A szerfelett érdekes tanács után a reál-indexekről beszélt.

Erre vonatkozólag az a jelszava, hogy ha nagy a feldolgozandó anyag, akkor az index is ugyanabban az arányban legyen sokféle. A jó reál-katalogustól megkívánja, hogy a tudományszakok szerint csoportosított tárgy-index mellett még a nevek, helynevek, másolók, tulajdonosok, levélírók, ex-librisek és anonym könyvek külön lajstromával is el legyen látva.

Az érintett kérdések után még arra kellett volna feleletet hallanom, hogy mielőtt a készitendő katalogus a régi állapotokat végleg állandósítaná, nem volna-e üdvös esetleg a nyelvi osztályozással is szakítani? Hiszen a kolligátum-kötetek nemcsak a tárgyszerinti szakokat zavarják, hanem zavarják a nyelvszerinti osztályozást is. Erre *Schnorr von Carolsfeld* nem gondolt, mert akkor bizonyára ő is a modern reál-beosztást pártolta volna, hivatkozván a sok reorganizációra, mely a nyelvek szerinti osztályozást csak a legnagyobb könyvtárakban tűri meg.

Az erre vonatkozó megnyugtató választ szerintem nem a saját viszonyaikat tekintő szakemberek adhatják meg, hanem megadja az otthon szerzett könyvtári tapasztalat és a mindent felforgató külföldi irányzat nyomában mindig fölismerhető kisebb-nagyobb kudarcz.

A régibb keletű könyvtárak története ugyanazt tanítja, mint a könyvtári szervezethez hasonlított társadalmi rendé, mely ugrást nem ismer. A különféle katalogus-rendszereknek épen az adott oly nagy változatosságot, hogy alapjukat az elvek nélkül dolgozó régi könyvtárnokok elütő egyénisége vetette meg. A külön irányban fejlődő könyvtáraknak később, hogy úgy mondjuk, karaktere lett. Egymáshoz csak nagyon ritkán és csak akkor hasonlítottak, ha vezetőik egyáltalán semmit, még a saját elveiket sem követtek. Idővel ez a kényelmes nihilizmus, ez a könyvtártani semmi is valamivé alakult. A nagy zűrzavarból először azok a könyvtárak váltak ki, a melyek a szisztematikus semmi révén egymáshoz meglepően hasonlítottak. Ezek voltak az úgynevezett könyvrögzítők, akik azt a gyakorlatot emelték elvi magaslatra, hogy a könyveket, főként ha azok könyvészetileg nehezen meghatározható kéziratok, úgy kell elkönyvelni és beosztani, a mint isten kegyelméből egymásután következnek. És, valljuk meg, eljött az idő, midőn ez a természeti állapot tényleg helyesnek bizonyult.

Mielőtt azonban a sors iróniája a bibliografusok értelmesebb

részen győzedelmeskedett, majdnem minden szabadabb kezű könyvtár megteremtette a maga csalhatalannak vélt rendszerét. Tagoltak és csoportosítottak korok, nyelvek és tudományszakok szerint. Felosztották a nyelveket s velük a könyveket is modernekre és klasszikusokra, míg az ilyen osztályozást a később felfedezett nyelvek és irodalmak végleg össze nem zavarták. Felosztották az irodalmat is szakokra és alcsoportokra; de mire az új rendszert érvényesítették, már új tudományágak keletkeztek és új csoportok alakultak. Ma pedig oda jutottunk, hogy az egyszerű sorszámozás nemcsak a dologtalan és gondolatszegény elődöknek, hanem a rendszerezésben kifáradt utódoknak is viszonylag legjobbnak bizonyult. A konzervatív bécsi udvari könyvtár ma ugyanott áll, a hova legújabb sütetű szomszédja, a bécsi egyetemi könyvtár a maga és a mások hosszú vajúdása után került. És ki tudja, holnap nem áll-e elő megint valaki, hogy ime, rendezhetünk ismét nyelvek szerint, mert megismertük a földgömb összes nyelveit; vagy holnapután nem hirdeti-e majd ismét más valaki, hogy ime, rendezhetünk ismét tudományszakok szerint, mert Comte Ágoston már felfedezte a tudományok örök időkre szóló osztályozását?

Mi azt hisszük, hogy nem. A katalogus-készítők kalejdoszkopja már akkor megakadt, midőn a leleményesség odáig jutott, hogy a kényelmes sorszámozást is jónak, sőt talán a lehető legjobbnak tartotta minden eddig megpróbált rendszer között. Az individuális alapon karakterre fejlődött régi könyvtárakat pedig egyszer s mindenkorra megnyugtathatja az a legújabb tan, melyet először *Winsor* hirdetett s utána minden komolyabb szakember elfogadott. Ez a tan nem ismer kifogástalan rendszert és nem várja a keresett ideális rendszer eljövetelét, mert a tapasztalat bebizonyította, hogy mindig az a legjobb könyvtári rendszer, mely a helyi viszonyoknak tökéletesen megfelel és az illető könyvtár anyagának tárgyi természetéhez legkönyebben simul. Ebből pedig az következik, hogy minden könyvtárnak jó a maga régi individuális rendszere, mely idővel természetévé vált, a gyarapodás természete szerint és a helyi viszonyok szerint folyton alakult és alkalmazkodott.

A régibb könyvtár legyen konzervatív, a katalogus pedig modern. A könyvtártan újabb vívmányait nem a könyvek folytonos bolygatásában, hanem nyilvántartásában kell érvényesíteni.

A nyilvántartás ma már okvetlen megköveteli a reál-katalogusok szakcsoportjait, de nem követeli, hogy a reál-katalogus egyszerűsmind lokál-katalogus is legyen, vagyis, hogy a könyvek a reál-katalogus csoportjai szerint a polcon is együtt legyenek. A müncheni rendszerrel eddig csak a könnyen osztályozható nyomtatványok közt lehetett boldogulni, míg a bonyolultabb kéziratári részben a müncheniekkel együtt mi is szerencsésen megfennlettünk. A müncheni kéziratár híres nyomtatott katalogusa nyelvek szerint készült és így lokál-katalogusnak is bevált. A legnagyobb német kéziratár tehát konzervatív maradt, katalogusa pedig a lehető legmodernebb lett, mert a reál-beosztást pótolta indexeivel és *Schmeller* kézirati katalogusaival.

Ezt a megoldást az elmélet nagy kerülő és hosszú botorkálás után lelte meg. Keresné még ma is, ha a nagy kalandozásban rá nem jönnek, hogy a modern elméleteknek jobban megfelelő reorganizáció csak az újítások után következő gyarapodás beosztásánál és továbbkezelésénél bizonyul üdvösnek; de ennek árán aztán felforgatja az egész régi irodalmat, mely a régi könyvtári renddel teljesen összeforrt. A nyomda-termékek és kéziratok új csoportosítása új jelzéseket teremt s érvényen kívül helyezi a régieket, a melyekre pedig a régi irodalom következetesen és egybehangzóan utal. A könyvtár múltjában a könyvtárnak csak egy soha nem nélkülözhető átszámító táblával boldogul. De vajjon boldogul-e a kutató? A könyvtári tapasztalat még a felforgatóknak is azt tanítja, hogy állandó viszonyok mellett is sok a zűrzavar.

Ha gyakorlati szempontból vizsgálódunk, a mi viszonyaink közt gyorsan eredményhez juthatunk, mert míg szomszédaink az időnkint fölmerülő elméletek miatt folyton ingadoznak, addig nekünk a kutatás megkönnyítésére vonatkozó kérdésekben egy keleti kényelemhez szokott irodalom parancsol, melyet a jelen esetben tényleg kár volna a nálunk már régen bevett és elég kényelmesnek bizonyult nyelv-rendszertől eltéríteni. Sőt ha szomszédjaink nem átalják népük gyöngéit nemzeti nyelvű katalogusokkal legyezni, a mi irodalmunk még azt is elvárhatja, hogy hazai katalogusaink ne csak a figyelembe vett külföldet elégtessék ki, hanem tökéletes leírásaikkal és mindent részletező indexeikkel még a mi keleti kényelmünknek is megfeleljenek.

BOGÁTI FAZEKAS MIKLÓS ÉLETE ÉS KÖLTŐI MŰKÖDÉSE.

DÉZSI LAJOSTÓL.

— Első közlemény. —

Méltán kérdezhetjük, hogy a reformáció azon vallási célok megvalósítása által használt-e többet az emberiségnek, melyeket maga elé tűzött, vagy inkább azon jótékony hatás által, melyet a nemzeti öntudat fölébresztésére, a nemzeti nyelv és irodalom fejlesztésére, illetőleg megalkotására gyakorolt, midőn azokat eszközökül használta fel céljai érdekében.

Különösen sokat köszön minden ilyen nagyobb vallási ellenzéki mozgalomnak az irodalom. Hogy csak néhány példát említsünk, a gót, nálunk pedig a tatrosi bibliafordítást ilyen mozgalom hozta létre. Angolországban a Wiclef, Csehországban a Huss által indított mozgalom nemcsak az egyháztörténetíró tárgykörébe tartoznak, de korszakot alkotnak e nemzetek irodalomtörténetében is.¹ Nem is említve a német nemzetet, mely Luther föllépésétől számítja irodalmi nyelvének megalakulását.

De végtelenül nagy hatással volt a reformáció a magyar nemzet szellemi életére is. A politikai és társadalmi tespedés, mely e kort megelőzőleg nálunk beállott s ennek következtében a nemzetet ért nagy katasztrófa lassanként megsemmisítette volna a nemzetet, ha e vallási mozgalom új táplálékot nem nyújt a szellemnek, föl nem költi az érdeklődést új eszmék iránt, ezek terjesztése és ápolása érdekében föl nem használja a nemzet nyelvét s ez által meg nem teremti a nemzeti irodalmat. Nem ok nélkül nevezi egy elsőrendű irodalomtörténészünk e kort protestáns kornak. Mert e vallási irány képviselői egyszersmind nemzeti irodalmunk úttörő munkásai is; nemcsak jó papok és tanítók, de legképzettebb tudósaink, legjelesebb költőink, nyelvészeink, sőt nyomdászaink is.

E nemzeti iránya teszi e mozgalmat oly rendkívüli fontos-

¹ Nem a véletlen műve, hogy a cseheknek már a Luther fölléptét megelőző időkből cseh nyelven szerkesztett oklevelei mintegy tíz vaskos kötetet töltenek meg, míg mi alig tudunk fölmutatni curiosumképen néhányat e korból. Egyéb nyelvemlékek tekintetében is ilyenforma az arány.

ságúvá s ennek a kornak volt szülőtte, ilyen hazafias czéloknak állott szolgálatában Bogáti Fazekas Miklós a jeles iskolamester és költő is, kinek életét s költői működését most röviden vázolni megkísértjük.

Klasszikus műveltségű férfiú, ki nemcsak jártas a görög és latin irodalomban, hanem maga is versel latinul és pedig elég könnyedén. De mind e mellett műveit mind magyarul írja, latinul legfeljebb csak az ajánlást. Magyarul írta *szép historiáit*, a nőnem »erkölcsének javítása«, *történeti énekeit* a hazafias szellem ébren tartása s *vallásos költeményeit* hitfelei »lelki szükségéinek kielégítése« végett.

I.

Életére vonatkozólag nagyon gyér adatok maradtak fenn.¹ Jóformán csak arra vagyunk utalva, a mit műveiben elszórtan, vagy a végső versszakokban saját maga tartott fenn számunkra. Ezek sok érdekes, bár hézagosságot tartalmaznak. Legtöbbször pontosan értesítenek iratásuk helyéről és idejéről. A versejek egyszersmind ajánlást is foglalnak magukban valamely előkelő

¹ *Életrajzához* saját művein kívül forrásul szolgálnak: Uzoni *Fosztó István* »Historia eccl. Transilvano-unitaria« című kézirati műve, melyből az ide vonatkozó részt közölte Jakab Elek (Ker. Magvető, XV. 1880. 5—8. l.) Sok csupán csak nála található adat miatt nélkülözhetetlen. Bod P. Magyar Athenás. (45. l.) Ezt közli latinra fordítva Horányi »Memoriá«-jában, valamivel bővebben ír róla a »Nova memoria«-ban (303—6 l.) Továbbá *Siebenbürgische Quartalschrift* (VI. Jahrg. 159—163 l.) *Aranyos-Rákosi Székely S.* Unitária vallás történetei Erdélyben. Kol. 1839. (71, 119, 198 l.) Újabb és legbővebb életrajza *Jakab Elektől* (Ker. Magvető XV. 1880. 1—14, 159—186, 239—52. lap.) kinél csaknem az egész idevonatkozó anyag megtalálható, habár zavarosan minden rendszer nélkül. Ugyan ő közöl mutatóványt két kézirati művéből a Figyelő IX. évf. 1880. 16—31. lapjain. Rövid és világos képet nyújt egyházi működéséről *Kanyaró Ferencz* »Unitáriusok Magyarországon a XVI és XVIII században« cz. tanulmányában (Ker. Magvető 1889. évf., az idevonatkozó rész 275—7. l., mely külön is megjelent.) Az ő adatcsopontosítását fogadja el *Szinnyei J.* is a »Magyar írók életé«-ben. *Szombatos* voltát állítja, főleg a neki tulajdonított kézirati művek alapján, *Kohn Sámuel* »A szombatosok, történetük, dogmatikájuk.« (Bpest, 1889. 140—155 l.) című művében, mely eredetileg a Magyar Zsidó-Szemle 1887—1888. évfolyamaiban jelent meg. Unitárius voltát védi vele szemben *Jakab E.* »Még egyszer Bogáthi Fazekas Miklóstól« (Ker. Magvető 1891. 136—151 l.) Hozzá szóltak *Kardos Albert* és *Boros György*.

pártfogóhoz, így megtudjuk belőlük, hogy írójuk kikkel állt összekötetésben, sőt legtöbbször azoknál találjuk őt magát is, a kiknek ajánlja művét. Ezenkívül élete körülményeire, foglalkozásaira vonatkozólag is szolgálnak némi útbaigazítással. A mi életrajzi adatok más íróknál előfordúlnak, többnyire később korból származnak, zavarosak, kevésbé megbízhatók, úgy hogy csak nagy óvatossággal lehet azokat használni.

Növeli a zavart az is, hogy e korban egy másik Bogáthi Miklós is élt s e kettőnek az életére vonatkozó adatokat egymással gyakran fölcserélik vagy összezavarják.¹ Mi azért inkább csak a műveiben található adatokra támaszkodunk.

Ezekből kivehetőleg szegény nemesi családból származott s szülei valószínűleg Erdélyben laktak, a mely ország működésének szintere is. Családi neve *Fazekas* volt, a »*Bogáti*« — vagy a mint ő írta, Bogáthi² — csak nemesi előnév, melyet a család onnan vett föl, mert Bogáton volt nemesi birtokuk. Hogy melyik Bogát értendő itt, azt ma már nem tudjuk megmondani, mert e családnak

¹ Már Bod, Katona stb. figyelmeztetnek arra, hogy Bogáti Fazekas nem tévesztendő össze avval a Bogáthival, ki Görgényvár ura volt s 1603-ban esett el a Székely Mózes mellett vívott csatában. Összezavarták e két személyt Uzoni Fosztó, A. Székely Sándor, Pallas Lexikona stb. Ez a Bogáthi 1589-ben a heidelbergi s az 1591/2. évben a páduai egyetemen tanult s ebből az időből közli Bod is egy latin költeményét. (Athenás 46. l. V. ö. Századok. 1875, 676 l. Toepke, G. Die Matrikel der Universität Heidelberg. II. Theil. Heidelb. 1886. 142 l.) Hogy ez nem lehet a mi B. Fazekasunk, e költeményből is kitűnik, melyben egy helyütt azt mondja az író magáról, Kornis Györgyről és Sombori Sándorról:

Hos tibi cognatos juvenes et ab aethere cretos
Phoebe, salutifera fac tuearis ope.

Ekkor már ő nem volt fiatal. Kiss Bálint (Turul. 1892. 179 l.) e külföldön járt Bogáthit különböző személynek tartja Görgény vár birtokosától, így hárman is viselnék e nevet. De ennek nincs alapja. Színnyei valószínűnek tartja, hogy e külföldön járt Bogáthi a B. Fazekas fia volt, de a páduai egyetem anyakönyvében (Századok, i. h.) »Nicolaus Bogáthi de Bogáth« áll. Szintén ilyen alaptalanul beszél Warga L. (Ker. egyháztört. II. 368 l.) s utána más író is *íjfj.* Bogáti Fazekasról.

² Neve a versfejekben így fordul elő: *Nicoleos Figulus Bogathius* (Tökéletes asszony állatok. 1575.) *Nikoleos Bogathius* de gente Figula (Három jeles főhadnagyok, 1576. Aspasia, 1587.) *Nikoleos Bogathius* (Mátyás király. 1576. Castriot, 1579.) *Bogathius* (Világi zürzavar 1586. Demeter 1598.)

nevét is csak a mi írónk tartotta fenn, más tagját e családnak nem ismerjük. Erdélyben is több Bogát van, így Maros-Bogát Torda-Aranyos, és Oláh-Bogát Alsó-Fejér vármegyében. Ugyanitt több család is viselte a Fazekas nevet.¹

A *Fazekas* név költőnk műveiben különben soha sem fordul elő, e helyett mindig a latin »*Figulus*«-t használja. Vagy ő, vagy pedig még atyja változtatta így át nevét latinra, a mely szokás e korban nagyban divatos volt s a *Figulus* névvel is már 1534-ben találkozunk a krakkói egyetem magyar bursájának jegyzőkönyvében, a melybe ez évben jegyezte be nevét »*Matheus Figulus de Tarkany*.«²

Hogy ezenkívül még egy másik neve is lett volna, Peljdes, vagy Pelides, az csak tévedésen alapszik.³

¹ Turul, 1884. évf. 120 l.

² Schrauf Károly, *Regestrum bursae Hungarorum Cracoviensis*. Wien, 1894. 29 l.

³ B. Fazekas »Jób... magyarázata« című művére a másoló vagy más valaki ezt írta: »Autore sapientissimo theologo Nicolao Pelidis Bogathio scripta in Zent-Ersebeth, anno 1607. 22. Dec.« Így találjuk ezt közölve azon unit. könyvek lajstromában, melyek 1638. május 23-án elkoboztattak. (Erdélyi országgyűl. emlékek X. köt. 166 l. V. ö. Ker. Magvető 4. l.) Valószínűleg az vezette félre itt a másolót, hogy Fazekas a Dedicatióban rendesen úgy nevezi meg magát, hogy a distichon egyik sorába teszi családi, s a rákövetkező sorba keresztnévét. Ennek megfelelőleg egy művében (Castriot György 1579.) ez a két sor áll:

»Inclyte Peleides tibi Ladislai Szalanci
Nicleos patri carmine facta refert.«

Ezt a másoló is úgy érthette, a mint Jakab E. fordította: »Im jeles Szalánczi László, neked Pelides (így) Miklós zeng höní verset.« De ez nem fogadható el. Nem is fordul elő e név Fazekas többi műveiben. Jakab E. szerint ugyan egy elveszett művének, az Apokalypsis magyarázatának ajánlását így írta alá: N. P. B. (Ker. Magvető 1880. 6 l.), de másutt (Ker. Magvető 1892. 145 l.) ugyan ő ezt a mondatot idézve, az idéző jelek között e nevet Bogáthi F. Miklósnak írja; szokatlan is lenne, hogy egy író két nevet használna a magáé helyett, egyiket latin, másikat görög fordításban. Mert Jakab Elek szerint a Pelides név πῆλός (így) görög szóból van képezve, mely azt jelenti sár, agyag, tehát, agyaggal dolgozó, *Figulus*, *Fazekas*, nomen patronymicum (!) B. Fazekas mindenestre jobban ismerte a görög nyelv szellemét, minthogy ily erőszakot követett volna el az ellen; πῆλός-ból nem lehet Pelidest csinálni, de nem is bírna az semmi értelemmel; agyaggal dolgozó, fazekas πῆλωργός lenne. Sokkal egyszerűbb azt az idézett kitétel a hős Szalánczi Lászlóra vonatkoztatni, a kiről tudjuk, hogy vitéz ember volt, az említett mondatot pedig így for-

Arról, hol s mikor született, nincsenek adataink. A mennyiben műveiből, annak egyes célzásaiból életkorára következtethetünk, hozzávetőleg 1545--50 közé tehetjük születési évét. Szintén nem tudjuk azt sem, hol járt iskolába; hogy járt, azt maga is említi egyik művében:

»Nékem is anyám volt, én azt jól tudom,
Oskolába néha én is szomjuztam.«¹

Hogy alapos kiképeztetést nyert, azt művei mutatják; különös kedvet kívált a görög nyelv iránt ébresztettek föl benne.

A görög nyelv a XVI. században nálunk épen úgy iskolai tárgy volt, mint Németországban, melynek tanrendszere szívárgott be hozzánk is.² Együtt tanulták azt a latinnal már az alsó iskolákban, s hogy sikerrel, arra B. Fazekas is például szolgálhat. Erdélyben különösen ki volt fejlődve e nyelv kultusza; irodalmilag is nagyban foglalkoztak vele, egész kis könyvtárt tesznek ki azok a művek, melyeket itt kiadtak. Mindjárt a reformáció után egymás után adták ki a görög klasszikusok: Plato, Aristoteles, Hesiodos Theognis stb., egyes műveit. 1535-ben görög grammatikát is adnak ki, mely 1569-ig 4 kiadást ért, 1539-ben Hontertől is jelenik meg egy másik.³

Melyik grammatikából tanult a mi Fazekasunk, nem tudjuk, de tény, hogy jól megtanult görögül, a mit mutat az is, hogy négy művéhez görög írók munkáit használta föl, a mint ezt maga is lelkiismeretesen megemlíti: »Olvastam ezt görögből, irtam magyar nyelven.«

Ezek között különösen Plutarkhost szerette meg, a ki a XVI. században legolvasottabb görög író volt, mivel a műveibe beszótt erkölcsi reflexiók megegyeztek e kor szellemével, gondol-

dítani: Jeles Achilles (Peleides=Peleus fia, Achilles) Szalánczi László stb. Igaz, hogy a költő keresztnéve ekkor magában áll, a mi megint szokatlan, de úgy látszik B. Fazekas maga is észrevette ezt, ezért teszi oda az Ajánlás végén: »Bogathius condebat« a mi többi műveiben nem fordul elő s csupán az említettem okban találja magyarázatát.

¹ »Tökéletes asszonyállatokról.«

² Frankl V. Hazai és külföldi iskolázás. Bpest 1873. 23. l.

³ Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár II. köt. 13., 14., 15., 25., 29. 59. stb. számok.

kodási irányával. Népszerűségére vonatkozólag érdekes adatot találunk Kassai Császár György egy művében.¹ Ő beszéli el, hogy Szikszai Kovács Balázs kolozsvári tanító korában Dávid Ferencznek egy beszédén nagyon megbotráncozott s azon gondolkodott, hogyan lehetne e miatt kikelni ellene. Ezen való töprengése közben egyszer elővette Plutarkhos művét, a mely épen keze ügyében esett s Caesarnál nyitotta azt véletlenül ki, ott a hol ez kikapja a hajókormányos kezéből az evezőt e szavakkal: »Haladj bátran, semmitől ne félj; Caesart viszed és a Caesarral vele járó szerencsét.« A mint ezt olvassa, rögtön megjön a bátorsága. Lehet, hogy ez csak szónoki diszítés és sohasem történt meg, de így is a mellett bizonyít, hogy Plutarkhost nálunk is nagyon olvasták. Fazekasnak is kedvencz olvasmánya volt élte végéig. Műveiből kivehetjük, hogy ismerte ennek mind a két nagy művét, a »Párhuzamos Életrajzok«-at és a *Moralia*-t. Ezenkívül Lukianost is. Latinul is jól megtanult, minthogy a latin nyelv jól megtanítására inkább is törekedtek; könnyedén verselt latinul, a mint ezt a versejekben fentmaradt *distichonai* mutatják. A kiképzés mindamellett még e korban nagyon egyoldalú volt, főleg csak vallási tanok és nyelvi ismeretek elsajátítására szorítkozott. földrajz. természettudományok tanítására alig fordítottak időt.

Hogy iskolái elvégzése után rendes szokás szerint külföldi egyetemre ment volna, annak semmi nyomára nem akadunk s talán egy művének ezen szavaiból:

»Ország világ járni sokan kíváncznak,
Kik inokkal bírnak, sokat látnak, hallnak;
De ezt én egy helyről mutatom azoknak,
Annyi költségekben csak nékem részt adjanak«²

következtethetni azt, hogy csakugyan nem volt.

Első biztos évszám életéből, a melyről tudomásunk van, az 1575. év. Ekkor Deesen találjuk:³ itt írja a »*Szép historiát a tőké-*

¹ Oratio de vita et obitu Basilii Fabricii Szikszoviani habita a Georgio Caesare Cassoviensi . . . Witebergae 1577. 62 lapon.

² »Világi sok zűrzavarról« (1586).

³ Azt hiszem így értendő »A tökéletes asszonyállatokról« írt műve Ajánlásában e két sor:

Et tibi regali Martine vir optime sede
Edite, desina carmina donat humo.

letes asszonyállatokról,¹ melyben Márton nevű pártfogójának, ki épen feleségnek való nőt keres, 13 erkölcsi történetet beszél el többé-kevésbbé mintaszerű nőkről, abból a célból, hogy tájékoztatást nyújtson neki a felől, micsoda szempontok szerint kell a nőket szemügyre venni, s micsoda tulajdonságok kívántatnak meg egy jó feleségben. Érdekessé teszi e művet az, hogy önmagáról is többször beszél benne, mint egyéb műveiben. Elmondja, hogy nősülni szeretne maga is, de fél tőle. Sokat olvasott a nők rossz szokásairól, »a városban is naponkint hallogatja«, e miatt nem meri megpróbálni. Nem tetszik neki az anyák magaviselete sem, a kik csak akkor »szívesek«, mikor eladó leányok van:

»Bizony avval gonosz voltát mutatják,
Azért a szép képet nagyon czifrázzák,
Hogy valamely iffiat vele csalják.«

Egyszer azért mégis rászánta magát s elindult a városban (»városunkban«) leány nézni, de hiába, mert nem talált kedvére valót:

»De nem tetszék egyelőbe a párta,
Ebhez jőjjön az ebadta leánya.«

E vonatkozások arra mutatnak, hogy ez időtájt fiatal, nősülni akaró ember volt.

A következő 1576. évben már más helyen, Tordán találjuk, a hol tanítással foglalkozik¹ s nehéz anyagi viszonyok között él; a tanítási vesződség mellett nélkülözésekkel is kelle küzdeni, a mint maga panaszoja: »igen koplalék, valék nagy haragban.« A tanításon kívül két művön dolgozik. Folytatását írja Görcsöni Ambrus »Mátyás király«-ának, melyből ez 4 részt irt meg, s ez évben április 6-án (»Mátyás király halála napján«) már kész is az 5-ik részszel. De egyidejűleg egy másik művön is dolgozik, mely a »Három jeles hadnagyoknak ... vételkedések«-ról szól s ezzel április 24-ére készül el.² Hogy egy időben, felváltva dolgozott e két

¹ »Mátyás király« (1576) ajánlásában:

»Accipe, quod potuit dare, dum docet ipse juveniam
Thorde tuam, munus, consulti que boni.«

² E művet, mely csonkán maradt fenn, Szabó K. Régi Magyar Könyvtárában 341. sz. a., Fejes Miklós műve gyanánt közölte, hibásan olvasván a versfejeket. Később, midőn e mű a bécsi Theresianum könyvtárából az Aka-

művön, az egyes czélzásokból látjuk, így ez utóbbi műben egy helyen ezt írja:

Ezek vitézségét mindenek irták

— — — — —
Eszében forgottak Mátyás királynak,
Ha igaz írása Bonfiniusnak.

»Mátyás király«-ának utolsó 8-dik részét is befejezi május 9-én.

Ez év nagy fontosságú év Erdélyország történetében. Ez évre esik Báthory István lengyel királylyá választása. Már a megelőző évben nagyban folynak a tárgyalások ez ügyben a varsói királyválasztó országgyűlésen. A fejedelem követe Berzeviczi Márton erdélyi alkanczellár volt, egykori tanulótársa a páduai egyetemen és Blandrata, a kiknek küldetése csakugyan sikerrel is járt. 1576. márcz. 15-én 500 lovassal és 1000 gyalog hajduval utra kél Báthory Lengyelország felé; kíséretében vannak Berzeviczi Márton, Kornis Farkas és még mások, s május 1-én ünnepélyesen megtörténik a koronázás.

E jelentős esemény Bogáti Fazekast sem hagyta érintetlenül; az itt nagy szerepet vitt férfiakat úgy látszik ismerte s ez a Berzeviczi Márton lehet az, kinek első művét is ajánlotta. A »Három jeles főhadnagyokat« ezzel végzi:

»Király koronáztam vala örömben
Kit magyar nemzetnek éltesen Isten«

s »Mátyás király«-ának versfejeiben szinte emlékezik Báthory Istvánról, »a ki iránt legyenek kedvezők az istenek« s hazafiui

démia könyvtárának tulajdona lett, maga észrevette tévedését, a mint ezt a Ker. Magvető 1880. évfolyamának 388. lapján írja »Bogáti Fazekas Miklós még egy műve« című cikkében. Itt így közli a versfejeket:

»Nikoleos Fi(. . . gulus de gente Bogathia vat)es
De primo inter se narrat honore Dvces.«

De ez sem egészen pontos. Az első, kiegészítendő sorból e betűk vannak meg a szóban forgó töredék versfejeiben: »NIKOLEOS FIG S.« A »G« betű már a következő lapra mutató őrszóban (»Gond«) van. A kiegészítés szinte hibás s talán az »Aspasia« (1587) versfejei szerint egy részét így lehetne kiegészíteni: Nicoleos Fig[ula de gente Bogathius . . .]s. Mi lehetett az utolsó szó, nem tudom; vates azért nem lehet, mert a hiányzó két levelen 104 versor állott s így a versfejeknek az említettőr szó »G« betűjét is beleszámítva (104: 4) 26 betűt kell kiadni, míg a vates-sel kiegészített rész együttesen csak 24 betűt ad ki.

ézelmenek is kifejezést ad: »Vajha hazáját is védelmébe venné s a szent vallással egyetemben ápolná a jó tudományt.«¹

A következő két évből nem ismerünk művét s csak annyit tudunk róla, hogy 1577-ben Kolozsvárott kinyomatja eddig írt műveit.²

Tordán sem tanítóskodott sokáig, 1579-ben már Tötörön találjuk Szolnok-Doboka megyében Szalánczi Lászlónál s ennél fejezte be október havában *Castriot György... historiáját*, új pártfogójának ajánlva azt. Idősb Szalánczi László kiváló politikai szerepet vivő férfiú volt, többször volt a törökhöz követségben s katonai megbízásokat is többször teljesített.³ Talán ő volt az, k, költönket e tárgy választására is buzdította.

Ez évben új tér nyílik meg munkásságának: Balassi Ferencz birtokán Szent-Demeteren lelkész lesz.⁴ Később Gerenden találjuk innen pedig az üldözések elől 1582. Baranyába, Pécsre menekült.⁵

1584-ben újra Tordán találkozunk vele, hol az *Énekek*

¹ »Ille utinam patriamque suam tueatur et artes
Cum sancta foveat religione bonas.«

² A »Három jeles főhadnagyoknak« ugyan nem tudjuk nyomtatási évét, de valószínűleg a másik kettővel együtt nyomatta ki Kolozsvárott; iratási ideje ugy is a kettő közé esik.

³ Wolfg. Bethlen. Historia de rebus Transsylvanicis. Editio 2-da. lib. 1782—9. Tom. V. 349., 361 Nagy J. Magyarország csal. X. 460 l.

⁴ Uzoni Fosztó szerint; Kanyaró ez adatot elhagyja.

⁵ Ez időszakból életére vonatkozólag az adatokat egy elveszett kézirati művének, az Apokalypsis magyarázatának Ajánlásából merítik, melyet U. Fosztó István tartott fenn számunkra. Ez Ajánlásban, mely Balassi Ferencznek, Udvarhelyszék főkirálybírójának szól, B. Fazekas hosszasan megemlékszik saját működéséről s felsorolja irodalmi műveit, szám szerint tizet. Föltűnő, hogy e tiz mű között egyetlen ismert művére sem találunk célzást, egytől egyig kéziratban maradt theologiai művek azok; nem említi sem Zsoltárfordítását, sem Jóbot, sem az »Énekek éneké«-t, a melyek pedig mind ekkor tájban készültek. Általában hiányzik az összekötő kapocs, melynek alapján bizonyosságot szerezhethetnénk, hogy e művek írója az, a kinek műveiről eddig szólottunk. Föltűnő az is, hogy noha ily sok theologiai művet írt, egyetlen ilyen művét sem nyomatta ki; ez csak részben találja abban igazolását, hogy unitárius műveknek ez idők szelleme nem kedvezett, mivel, ha nevezett forrásunknak hitelt adunk, B. Fazekas később engedett vallási rigorositásából s a mérsékelt irányzatukhoz ment át s mint ilyen lett kolozsvári pap. E kérdés megoldása különben ez ajánlólevél hitelétől függ, nem tévesen van-e az B. Fazekasnak tulajdonítva? (V. ö. Pelidesre vonatkozó jegyzetünket 32 lapon.)

énekét fordítja le magyarra, mely műve kéziratban maradt fenn, miként 1586-ban ugyanitt irt másik műve is, mely *Jób könyvének* verses magyarázata.

Ez évben nagy veszteség éri. A pusztító járvány, mely már évtizedek óta többféle néven csaknem állandóan látogatta hazánkat s több irodalmi téren működő jeles emberünket is magával ragadta, az 1586. évben ujult erővel kitört.¹ Kiterjedt Ausztriára s egész Magyarországra, ki Erdélyre és áldozatul vitte innen a Fazekas fiát is, a mint ezt maga keservesen panaszolja »*Jób*«-jának versfejeiben s végső versszakában. Talán e veszteség felett érzett fájalmában mintegy enyhülést keresve írta e művét is, a melyet Kornis Farkasnak, a székelyek egyik főkapitányának ajánl, a ki Homoród-Szent-Pálon lakott.² Ugyanezen évben írta »*Világi sok zürzavar*« című művét, mely később nyomtatásban is megjelent Toroczka (Taratszka) László pánczélcsehi birtokosnak ajánlva.³ Ez legeredetibb műve, melyet úgy látszik egészen önállóan dolgozott ki.

A következő évben visszatér még egyszer régi tárgyához. Szent-Pálon, a honnan már a Kornis családot ismerte, egy Forró János nevű főúr, ugyanaz, a ki később 1594-ben Báthory Zsigmond parancsára lefejeztetett, megnősült.⁴ Az ő felesége elé is akart egy női példányképet rajzolni, mint a hogyan már előbb Berzeviczi Mártonnak s e célból írta *Aspásiát*. Ehhez mellékeli a CXXVIII. zsoltár fordítását mintegy házasok énekéül. Ekkor tehát már foglalkozott a zsoltárok fordításával. Mikor fordította le az egészet, nem tudjuk.

Itt aztán megszűnnek különben is gyér adataink. Uzoni Fosztó szerint 1589-ben kolozsvári unitárius pap lesz. 1591-ben két kéziratát adja Kolozsvárt sajtó alá: *Aspásiát* és a *Világi sok zürzavar*-t.

Másik évben a *Castriot György historiájá*-nak új kiadását rendezi, ha a címlapon e szavak: »Mostan ujonnan az authortól általolvastatván és megcorrigáltatván« nem a kéziraatra vonatkoznak. E műve még egy kiadást ért életében, 1597-ben Debreczenben is kiadták.

Utolsó ismert műve 1598. évből való, a mikor *Demeter*

¹ Linzbauer X. F. Codex san.-med. Hungariae. Budae 1852—6. I. 212.

² Nagy I. Magy. csal. 6. köt. 352 l. W. Bethlen. Hist. V. köt. 2 l.

³ W. Bethlen, Hist. V. köt. 408 l.

⁴ W. Bethlen, Hist. III. köt. 465., 472 l.

történetét fordítja le Plutarkhosból s kinyomatja Kolozsvárott. Ez működésének utolsó jele; ettől kezdve letűnt a cselekvés színteréről. Hol s mikor halt meg, nincs semmi adatunk.¹

Ennyi a mit életétől megtudhattunk; még a szombatos felekezethez való viszonyáról kellene megemlékeznünk, de ez beható fejtegetést kívánna s eltérítne kitzűött célunktól.

A NÁDOR-KÓDEX KIADÁSÁNAK TÖRTÉNETE.

DR. ILLESSY JÁNOSTÓL.

Felséges uralkodóházunk tagjai közt alig volt egy, ki Magyarország javán annyit munkált, ki a magyar nemzet érzelmes gondolatvilágával magát annyira azonosította s ki éppen ezeknél fogva nemzetünk őszinte szeretetét, becsülését annyira kiérdemelte, mint József nádor.

Ez a szeretet és becsülés hosszú életpályáján folyton kísérte a nádort, de legszebben félszázados nádorságának örömnépén nyilatkozott.

József főherczeg 1848-ban töltötte be nádorságának ötvenedik évét. Az egész ország nagy lelkesedéssel készült ez ünnepre.

Tudományos intézeteink közül legérdemesebben a budapesti egyetem, illetőleg az egyetemi könyvtár kívánta részét az ünnepélyből kivenni. Szögyény László helytartótanácsostól, mint a tanulmányi bizottság elnökétől, eredt az eszme, hogy az egyetemi könyvtár valamely alkalmi művet szerkesztszen s adjon ki a jubileum emlékére. Az eszme kivitelével Toldy Ferenczet, a könyvtár igazgatóját bízta meg. Irodalomtörténetünk lelkes művelője nagy örömmel fogadta e megbízást s véleményét a következőkben sietett Szögyény elé terjeszteni:

»Nagyméltóságú M. kir. Valós. Belső Titkos és Helytartósági Tanácsos Tanulmány-bizottsági Elnök Ur! Kegyelmes Uram!

¹ Uzoni Fosztó szerint már 1592-ben meghalt. A mint írja: »szerencsétlen és végzetes vala az esztendő egyházunkra nézve. Hunyadi Demeteren kívül még több fényétől fosztotta meg egyházunkat. Meghalt előtte néhány hónappal Basilius István, Bogáthi F. Miklós és Pictoris Miklós, egyházunk nagy díszei.«

Méltóztatott Excellentiád velem kegyesen parancsolni: adnék véleményt arról: minemű munka kiadásával ülhetné meg a M. kir. Egyetem Könyvtára Fenséges Nádor s Királyi Helytartó Ő Főherczegségének, mint különben is e könyvtár egyik nagylelkű Jótevőjének, nádori hivatala ötvenedik örömevét: úgy, hogy ez által Ő Fensége országon is ismeretes magas gondolkozásához képest egyszerűs mind a hazai irodalom is emlékezetes gyarapodást vegyen.

Keresztül néztem e végre könyvtárunk kézirati kincseit. Lehetne, Kegyelmes Uram, néhány, hazánkat illető, kiadatlan történeti munka közül válogatni: lehetne egy, tetszés szerint meghatározható nagyságú Oklevélgyűjteményt szerkeszteni: de ezek több előkészületet s ennél fogva huzamosabb időt kívánnak, mint a mennyit a jelen körülmények engednek. Ennél fogva alig van, mit kevés hónapok alatt eszközölhetőt s e mellett becsben és fontosságban az alkalom ritkaságához és ünnepélyességéhez illőbbet ajánlani bátoríthatom, azon *Magyar Codexek* kiadásánál, melyek e könyvtár fődíszei közé tartoznak s miknek kiadásával a magyar nyelvvizsgálat segédeszközeinek valóban tetemes gazdagulását látná. E codexek pedig névszerint a következők volnának:

I. Egy 1506 évet viselő, de világosan jóval régibb szerkezetű kézirat. Tartalma egy kalendariomon kívül, mely régiségre nézve a második magyar, mit eddig ismerünk, szép imádságok, énekek és predikációk.

II. Egy 1508 évet viselő kézirat. Tartalmát némely, a hit dolgait illető *Elmélkedéseken* kívül *Legendák*, számszerint nyolcz, teszik. Ezeknek nyelve is ős régiségre mutat, habár a kézirat csak a XVI. század elejéről való.

III. Egy 1510–1521 évek közt iratott nagyobb codex, *legendákkal*, *predikációkkal* és erkölcsi elbeszélésekkel.

Ezek együtt egy szép kötetet adnának, melyet »Nádor-Codex« névvel lehetne a dolog emlékezetére megbélyegezni.

Terjedelme az egésznek, mennyire betű- és sor-számítás útján néminemű valószínűséggel előre meghatározhatni, ez lenne:

1. Cím, ajánlat, előszó, jegyzések mintegy	21 lap.
2. Az I. alatti kézirat	80 »
3. A II. alatti kézirat	85 »
4. A III. alatti kézirat	214 »

Együtt 400 lap

mi egy 50 ívnyi, mérsékelt vastagságú, de mégis méltó tekintetű szép kötetet tenne.

A nyomtatás költségein kívül, melyek a papiros minémiségéhez képest nagyobbak, de kisebbek is lehetnek, kivált ha csak 200 példány nyomulna vastagabb papirosra a Fels. Udvar, kormányzások, hazai hatóságok és bel- s külföldi könyvtárak részére, a többi költség néhány hasonmás s egy csinos czímlap árából (mikre talán 150 frtot számíthatni) s a bekötésből (egyre-másra 15 kr. darab szerint) állana. Miután pedig méltán feltehetni, hogy a munka, ha mérsékelt ára szabatik, kettős tekintetből jó keletnek fog örvendhetni, a költségnek egy szép része ismét visszatérülhet.

Az egész kiadás vitelére bátor vagyok Excellentiádnak lelkiismeretes szolgálatomat ajánlani, ki mindenkép rajta lennék, hogy a külső kiállításon kívül a textus correct, valóban kritikai szerkezete is a várakozásnak s az alkalmiság jelességének mindenkép megfeleljen.

Mely előterjesztés után Excellentiád tapasztalt kegyelmeibe ajánlott mély tisztelettel öröklöm Kegyelmességednek, Pest, április 27. 1846., alázatos szolgálja Schedel Ferencz, kir. Könyvtár-Igazgató.

Toldy ezen javaslatából — miként első tekintetre észrevehető — hiányzik a felelet egy lényeges kérdésre: a kiadás költségeinek kérdésére. E hiány pótlására csakhamar meghagyást kapván Szögyénytől, erre nézve következőleg nyilatkozott:

»Nagyméltóságú M. kir. valóságos belső Titkos Tanácsos, Tanulmány-Bizottsági Elnök Ur! Excellentiád újabb kegyes meghagyásából a Náadori Emlékkönyvnek mily módóni kiadhatása, úgy a szükséges előleges költségvetés iránt a következőkben van szerencsém alázatos véleményemet, illetőleg tudósításomat előterjeszteni.

A kiadás a M. kir. Egyetem Nyomtató Intézete költségein és számára történhetnék. Dicső emlékezetű Mária Terézia királynénk Bécsben nov. 5. 1779. költ, e nyomdának legkegy. adományozott kiváltság-levelében, az iskolai könyvekre adott kirekesztő engedelemnek azt adja okául »quod fundus Typographiae partim pro intertentione et conservatione bibliothecae universitatis . . . partim pro renumerandis¹ eruditis lucubrationibus destinatus

¹ Értsd szükségképen: et edendis.

sit . . . » Hogy ezt a Nyomtató Intézet a Nagymélt. M. kir. Helytartó Tanács mindenkori legkegy. Helybenhagyásával gyakorolta is minden időkben, mutatja a nyomda könyvlajstroma, melyben nemcsak iskolakönyveket, hanem egyéb, a tudomány hasznára szolgálándott és oly munkákat is találunk hirdetve, melyek a reájok fordított költségek megterülését épen nem hagyják reményleni, milyen péld. Bernolák hat kötetes tót szótára, Durich Bibl. Slavicája, Horányi Scriptores Schol. Piarum, Katanchich Orbis Antiquus, s egyéb munkái, Schönwiesner némely munkái, az Oláh Szótár stb. mások, mik egyedül a tudományok hasznára, bizonyos veszteségre majdnem, voltak kiadva, mint azt a következő csakugyan mutatta. E veszteséget a szellemi hasznon kívül, az iskolai s némely egyházi könyvek kiváltságos kiadásainak kellett helyreütni.

Már hogy az Egyetem Könyvtárában létező régi magyar kéziratok közzé tétele a magyar nyelvtudomány tetemes előhaladására szolgálna, azt a mai időben és Excellentiádnak mutogatni annál kevésbbé szükséges, minthogy mind a többi nemzetek példája, kik nyelveik emlékeit a legnagyobb gonddal kiadogatják, mind az ily régiségeknek az academia által eddig kiadásából a magyar nyelv természetének mélyebb ismeretére már is háramlott nagy haszon bőven bizonyítja. Az itt szóban levő kéziratok pedig nemcsak épségök, hanem tartalmok változatossága, részint eredetisége, mindenek felett pedig a textus tetemes régiségével ajánlkoznak, mire az egész nyelvezet csalhatatlanul mutat, úgy hogy az, a leírás korát, mely 1506 és 1521 közé esik, kétségkívül sok évekkel meghaladja. Annál nagyobb hálával venné pedig ez idő szerint a haza s magyarság e becses kincseinek az Egyetem által kiadását, mert eddig annak költségein leginkább csak a deák és szláv tudományos érdekek gazdagultak.

De nem is lehet attól tartani, hogy a veszteség tetemes lenne. Mert habár mintegy 200 példány hivatalos használatra, tehát költségtérítés nélkül, fordíttatnék, a fenmaradó 300 példánynak néhány év alatt elköltét annál inkább reménylhetni, mert 1. több, mint hihető, hogy nem kevesen lesznek, kik e munkát, mint egy nevezetes nemzeti örömev emlékét fognák magoknak megszerezni; 2. pedig, mert azt az olcsó ár, melyet talán 3 ftban lehetne megalapítani, az irodalom és nyelv barátjai közt tenné kapóssá: mely reményem azon tudomásom alapszik, hogy az

Academia Nyelvemlék-gyűjteményéből, melynek minden kötete hét pengőftba kerül, mégis 130 és több példány költ el.

A mi már a megközelítő költségvetést illeti, az véleményem szerint így állana :

1. Leiratási költség alku szerint	20	frt	—	kr.
2. Nyomtatás és papiros, 50 ív, a budai egyetemi nyomda előleges ár-terve szerint 12 ftjával teszen	600	»	—	»
3. A gót alakú karimázat fábametszése és öntése . . .	38	»	—	»
4. A gót címnap rajza és fábametszése, mindkettő Szilády xilograph ár-terve szerint	20	»	—	»
5. Négy hasonmás kőre metszése, színezése, nyomtatása papirosa, Lencsó könyvnyomtató ár-terve szerint . .	70	»	—	»
6. A fens. Főherczeg diszes arczképe, címképül, gót rámban Walzel könyomtató ár-terve szerint, rajz, nyomtatás, papirossal , ...	65	»	—	»
7. Tíz példány gazdag díszkötése, egy, ezüst kapcsokkal, a fens. Főherczeg és Udvar számára, egyremásra 5 frtjával, Láng könyvkötő ár-terve szerint. . . .	50	»	—	»
8. 190 péld. vászonban, hivatalos használatra, 20 krjával	63	»	20	»
9. 300 — egyszerű kemény táblában 8 krjával . . .	40	»	—	»

Összesen 968 frt 20 kr.

Vagy mindenestől kerek számmal legfelebb ezer frt.

Feltéven, hogy, mi bizton remélhető, a 300 eladó példány, habár csak idővel is, 3 frtjával elkél, bevehető 900 frt, miből 20 percentként 180 frt lehajolván, bejöne tisztán 720 frt. És így a költség maximumát ezer frtra tevén, a bizonyos veszteség a tőke kamatajn kívül 280 frtot nem haladna meg. Sőt ha az ajándék példányok összesen 50 példányra szoríttatnának, e veszteség is teljesen elenyészethető.

Minthogy a teljes kiállításra hat hónap szükséges, ha Excellentiád a kivitellel haladék nélkül méltóztatnék megbizni, elkészülhetne a munka november 10-ig; és így két, vagy tán több nappal is a nádori választatás teljes félszázadának betöltte előtt. Mely alázatos előterjesztés után Excellentiád magas kegyeibe ajánlott mély tisztelettel vagyok Kegyelmességednek, Pesten, május 4. 1846. alázatos szolgálja Schedel Ferencz, m. kir. Egyetemi Könyvtár Igazgatója. »

E két vélemény alapján Szögyény május 12-én a m. udv. kancelláriához járult javaslatával. Fölterjesztésében utal a jubileumi ünnepély országos jelentőségére, melyet nemcsak a közpályán

eltöltött, az egész országra áldásos ötven éves tevékenység ritkasága emel, hanem az ünnepelendő kiváló személyisége is. Nem akarja a nádor korszakalkotó, mindent felölelő munkásságát felsorolni, csupán azon jóakarata érzelmét emeli ki, melylyel a magyar nyelv java és felvirágoztatása iránt folytonosan viseltetett s azon odaadó támogatásra utal, melyben minden alkalommal s különösen 11 országgyűlésen, mint elnök a magyar tudományosságot és művészetet részesítette s azoknak az ország határain kívül is tiszteletet szerzett. Egy szóval az ő magas neve Magyarország jelenkori fejlődésével s mindennel, mi egy igaz hazafinak drága, oly bensőleg összeforrt, hogy a legfényesebb szavak is halványak az ő halhatatlan érdemeinek rajzolására. Midőn ez érdemeket ünnepelni készül az egész ország, nem maradhat el az örvendezők sorából az egyetemi könyvtár sem, a mely annyszor tapasztalta a nádor atyai támogatását.

E végből legcélszerűbbnek vélné egy alkalmi könyv kiadását, mely míg egyfelől az ünnepély jelentőségéhez méltó, másfelől maradandó emléke lenne a nevezetes napnak s a hazai tudományosság is nyerne vele.

Ezután részletesen ismerteti a kiadandó munka tartalmát, beosztását, költségvetését egészen a Toldy javaslata alapján. A tartalomra nézve azonban nem hallgathatja el abbeli észrevételét, miszerint óhajtaná, ha a könyv nem csupán nyelvemlékekre szorítkoznék, hanem valamely kiadatlan hazai történetíró közérdekű s alkalomszerű munkáját tartalmazná. Ez azonban az idő rövidsége, a készületlenség s az esetleg terjedelmes história kiadásával járó költségtöbblet miatt alig eszközölhető. Különben a munka jelen alakjában is eléggé összhangban fog állani az ünnepélylyel s mintegy kifejezője lesz a nádor jóakarátának, melylyel a magyar nyelv iránt mindig viseltetett.

Szögyény előterjesztése a kancellárnál, Apponyi György grófnál nem találkozott semmi nehézséggel. Készséggel bocsátotta ő felsége legfelsőbb jóváhagyása alá, a ki az engedélyt július 12-én meg is adta. Helyén valónak találta azonban Szögyény azon kívánságát, hogy a jubileum természetének sokkal megfelelőbb lesz, ha a kiadandó könyv nem csupán nyelvemlékeket tartalmaz, — melyek különben is kevés olvasó közönségre számíthatnak s a jelen poli-

itikai viszonyok közt könnyen kétértelmű magyarázatokra szolgáltat-
nának alkalmul — hanem történelmi tárgyu emlékeket.

A kancellár mindjárt másnap közölte (601/1846. eln. sz. a.)
e legfelsőbb kívánságot Szögyénynyel, a ki ismét Toldyt utasította
hasonló szellemben való véleményadásra.

Igazat kell adnunk mind Szögyénynek, mind a legfelsőbb
elhatározásnak: a »Nádor-kódex« abban a tartalomban, a mint
azt Toldy javasolta, nem illet egészen a jubileumhoz. Bármily
nagyok lettek legyen is József nádor érdemei a magyar nyelv
közkeletűvé, államivá tétele körül, azok végeredményeikben mégis
csekélyebb jelentőségűek, semhogy a magyar nyelvemlékekből
elvonható tanuságokkal összefüggésben állottak volna. Maga József
nádor sohasem tanult meg magyarul, úgy hogy az országgyűlések,
melyek, mint az 1843/4-ki, kivívták a magyar nyelv hivatalos
főlényét, azon törvények kötelező ereje alól, csupa tiszteletből és
kíméletből őt, noha az ország első tisztviselője volt, kivették.

Toldy álláspontja azonban e tárgyban igen is érthető, köny-
nyen megmagyarázható azon nagy előszeretetből, melylyel a régi
nyelvemlékek iránt viseltetett. Mikor 1843-ban az egyetemi könyv-
tár igazgatójává kinevezték, a gazdag könyv- és kéziratanyag ren-
dezése és lajstromozása közben még inkább erősödött benne a
vágy a könyvtár nagybecsű kódexeinek közrebocsáthatása után.
Jól tudta azonban, hogy az ilyen kiadványok nálunk még nem igen
találnak sem kiadóra, sem fogyasztó közönségre, azért kész örömmel
ragadott meg minden kínálkozó alkalmat, így Szögyény felhívását
is, czélja megvalósítására.

A felsőbb kívánság előtt mégis kénytelen volt meghajolni.
Első eszméjével mindazáltal nem hagyott fel. Ujabb tervezetet
nyújtott be Szögyénynek, a melyben a felsőbb óhajtaást a saját
kedvencz eszméjével összeegyeztetni iparkodott. Megoldhatónak
vélt minden nehézséget, ha a nyelvemlékek elébe egy történelmi
árgyu rövid értekezést illeszt.

E véleményének azonban nem adhatott mindjárt kifejezést.
Épen akkortájt távol volt a fővárostól és hivatalától s csak augusz-
tus 3-án terjeszthette Szögyény elé a kövélkező javaslatot:

Nagyméltóságú M. kir. valós. belső Titkos Tanácsos! Tanul-
mány-Bizottsági Elnök Úr! Kegyelmes Uram! Méltóztatott Excel-
lentiád ujabban kötelelességemmé tenni, hogy Nátori emlékkönyvül

a magyar codexek helyett, vagy mellé, vagy valamely általános történeti érdekű kéziratot hozzak javaslatba, vagy olyat, mi különben a nádori hivatalra vonatkozik.

Ennek következtében újra és nagy gonddal átbúvárlottam gazdag kéziratárunkat. Sok abban, Kegyelmes Uram, a hazai történetek felderítésére szóló oklevél, vannak kidolgozott s eddig kiadatlan munkák is: de az elsőbbek ezerekre menvén, előleges gondos átolvasást, kiszemelést, jegyzésekkel járó szerkesztést kívánának: mi, hogy a munka elhamarkodva ne legyen s az alkalom méltóságának megfelelően, időt nem keveset kíván; az utóbbiak pedig, eltekintve attól, hogy elég nagyszerű köztők csak Brutus története (Joan. Mich. Bruti Historiarum L. XIII.) s ez is a marosvásárhelyi és bécsi codexekkel lenne még előbb összevetendő és kiegészítendő: mind olyak, mik a haza szomorú emlékezetű polgári háborúit terjesztik elő s így, csekély véleményem szerint, egy ily szerencsés napnak, milyen a köztiszteletű Nádor ötven éves emléknapja, diszesítésére nem egészen alkalmasok. Volnának más kéziratok is: a Katancsics néhai könyvtárőrünk munkái, milyenek: Commentarius in Geographiam Mosis, Herodoti, Strabonis, Plinii; volnának Grossing József nyelvtudományi munkái, u. m. Vocabularia Sumatranum, Brasilianum, Peruvianum, Mexicanum, Malicium, Javaicum; volna igen becses egy pár arab codexünk: — de mindezek részint igen terjedelmesek, részint kiadásuk sok időbe és költségbe kerülő: mindnyája pedig az általános tudományosságra nézve ugyan nagybecsű, de hazai érdekekkel éppen nem bíró.

Ily körülmények közt nagy örömemre szolgált a Hevenes, Cseles, Kaprinay s Pray több száz kötetre menő kéziratgyűjteményében végre valamire találhatni, mi Excellentiád óhajításainak úgy látszik megfelelőend. Ez nem egyéb, mint Praynak egy rövid történeti értekezése a magyarországi nádorokról, deák nyelven, mely, ha e részben Excellentiád nagybecsű bizodalmaival megajándékoztatnám, általam a legújabb időig lenne kiegészítendő. Ez a magyar nyelvemlékek elé bocsátva, csakugyan nevelné az emlékkönyv érdekét, becsét s azt alkalomszerűbbé tenné: midőn másfelől sem költség, sem kiállítási idő tekintetében nagy különbséget nem tenne, mert csak 3 vagy 4 ívvel nevelné a könyv terjedelmét

Midőn ezeket Excellentiádnak feljelenteni sietnék, kegyeibe

ajánlott mély tisztelettel vagyok Excellentiádnak, Pest, augusztus 3. 1846. alázatos szolgálja Schedel Ferencz, a M. kir. Egyetemi Könyvtár Igazgatója.

E tervezet ellen — inkább megfelelven intencióinak — Szögyény nem támasztott semmiféle nehézséget. Minden részletében magáévá tette s már augusztus 6-án változtatás nélkül pártolólág terjesztette a kancellár elé, biztosítván őt arról, hogy a könyvtár igazgatója a belé helyezendő bizalomnak teljesen meg fog felelni; különben is a Pray munkájának Toldy által kiegészítendő részét, mely az újabbkori nádorok élettörténetére, működésére fog kiterjeszkedni, ő maga is át fogja vizsgálni, sőt a tanulmányi bizottság ülnökével, Czéh Jánossal, a ki maga is »kitűnő magyar történetbúvár«, felülbíráltatja.

Szeptember 11-én 796. eln. sz. a. kelt a kancellár döntő határozata, mely jóváhagyja a Pray értekezésének kiadását; aziránt azonban bővebb felvilágosítást kíván, hogy a czélba vett nyelvemlékek közül, melyek legyenek kinyomatandók?

E kérdésre a tanulmányi bizottság elnöke szeptember 21-én azt válaszolta, hogy ő a nyelvemlékek közül az 1508-ki legendás könyvet tartja legmértőbbnek a kiadásra, mert a Pray dissertációjával egyetemben ez felel meg leginkább az ünnepély jelentőségének. Ellenben az 1506-ki kéziratot az előbbivel való egykorúságánál és kis terjedelménél fogva, a III. szám alatt kijelölt legendákat és predikációkat pedig terjedelmességök miatt s az idő rövidségére való tekintetből, mellőzhetőeknek véleményezi.

E fölterjesztéssel egyidejűleg Szögyény felhívta Toldy Ferenczet, hogy a kancellária végdöntéséig is, a Pray értekezésének sajtó alá rendezéséhez haladéktalanul kezdjen hozzá.¹

A dologgal sietni is kellett. Az ünnepély napjául a főherczeg nádorra választásának forduló napja november 12-ike tüzetett ki,² de azt a felség pár hét múlva november 5-ére tette át.³ Az ország főhatóságai, intézetei, a vármegyék, főpapok, főurak körrendeletileg hivatnak fel az ünnepélyben való részvételre.⁴

¹ Az itt felhasznált hivatalos iratok a m. kir. orsz. levéltár helytartótanácsai osztályában őriztetnek.

² 13652/846. kancz. sz.

³ 15344/846 kancz. sz.

⁴ 37943/846. H. sz.

De nyomban elterjedt országszerte a szomorú hír, hogy a már hónapok óta gyöngélkedő nádor állapota annyira súlyosodik, hogy a jubileum aligha lesz megtartható. A közhírt igazolta a kancellária október 15-ki rendelete, mely az országnak tudtul adá, hogy »Ő cs. kir. Fensége, az ország Nádorának egészségbeli szenvedő állapota nem engedi meg, hogy dicső hivataloskodásának félszázada az e végre kitűzött napon, jelesül f. é. november 5-én ünnepeltessék.«

A nemzet még remélt; remélte, hogy az isteni gondviselés megadja neki az örömet, hogy szeretett nádora iránt táplált őszinte hálájának, tiszteletének ünnepélyes kifejezést adhat. De reménye hiú volt. 1847 január 13-án reggeli 9 órakor megszűnt dobogni a szív, mely egy ország boldogságáért vert, megszűnt működni az agy, mely egy ország jólétén, felvirágzásán annyit fáradozott.

A nagy férfiú halálával természetesen megakadt a nádor-kódex kiadása is. Megakadt, de meg nem szűnt. A fáradhatatlan Toldy nem engedte az eszmét elaludni, csak a kedvező alkalmat leste. Ez az alkalom bizony soká váratott magára. 1857 május havában történt, hogy ő felsége I. Ferencz József nejével együtt Magyarországot először meglátogatta. Ez örömnünnep emlékéül adta ki Toldy, illetőleg az egyetemi könyvtár azt a könyvet, melyet »Nádor-kódex« neve alatt ismerünk. Ennek tartalma elűtő mind az első, mind a másod ízben tervezett kódextől; egyben mégis megegyezik s rá vall a szerkesztő régi kedvencz eszméjére, t. i. ez is vallásos tárgyú régi magyar nyelvemlékeket tartalmaz, azt a kéziratgyűjteményt, melyet Winkler kanonok ajándékozott az egyetemi könyvtárnak s a melyet Toldy a boldogult nádorról nevezett el.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

(Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához.)

BOGÁTI FAZEKAS MIKLÓS ISMERETLEN HISTÓRIÁS ÉNEKE 1598-BÓL.

DÉZSI LAJOSTÓL.

Körülbelül hat évvel ezelőtt, debreczeni tanuló koromban, vettem egy pergamen kötésű kolligátumot, melyben mintegy husz különböző ritka XVII. századbeli nyomtatvány volt, egy kivétellel mind magyar írótól latin nyelven írva. Benne volt többek közt Komáromi Csipkés Györgynek, Pósházi Jánosnak, Mártonfalvi Györgynek, Köleséri Sámuelnek, Nógrádi Benedeknek, Rápóti Mihálynak stb. több műve, olyan is, a mely eddigelé ismeretlen.¹ Növelte becsét az is, hogy az egykor Sajószentpéteri István ismert nevű XVII. századi egyházi író tulajdona volt, a kinek egy műve szinte benne van a gyűjteményben, benne sajátkezű névirása, a könyvtolvajoknak szóló figyelmeztetése: »Domine, increpa harpyas, ne pretiosum hunc thesaurum mihi eripiant!« és jeligéje, mely theologus íróra nézve jellemző: »Libera me a rabie theologorum.«²

Ennek fedelében találtam *Bogáti Fazekas Miklós* itt közlött művének két példányát, melyet a könyvkötő a bekötésnél fedeltöltelékkül használt föl s így mentett meg számunkra az elveszés-től. Csakhogy sajnálatunkra nem teljesen ép állapotban, hanem csak töredékben, mely elül és közbül csonka, de mindamellett így

¹ Pl. *Responsio ad disputationem Andreae Horvát de omnipraesentia carnis Christi. S.-Patakini, 1654. 4-r.*, melyet más alkalommal fogunk ismertetni.

² E kolligátumot azóta a debreczeni ref. főiskola könyvtárának adtam Magyar Könyv-Szemle. 1895.

is teljes biztossággal megtudhatjuk belőle a szerző nevét, a mű tartalmát, a nyomtatás helyét, sőt hozzávetőleg a nyomtatás évét is.

A szerző nevét itt is, mint annyi sok más XVI. és XVII. századi énekeinknél, a versejek tartották fenn. Az akrostichon itt is latin hexameterekben mondja meg a mű szerzőjét s valószínűleg Ajánlást is foglalt magában, de hogy kihez, azt már töredékessége miatt nem mondhatjuk meg. Betűi ezek: ...SA...IGNOB...S MEIS GESSERIT...NSTABIL...PRAELI...MVL...VDI...VM KAMB...BON...MAG NEKE...EST...VRI...TIBI...MUSA BOGATHIA...VIR INGENIO... E szerint a szerző Bogáti, a ki, mint ezt a gondolatmenet, nyelvezet, verselési mód hasonlósága mutatja, egy személy azzal a Bogáti Fazekas Miklóssal, kinek életéről és költői működéséről e folyóirat jelen füzetében kezdtem meg tanulmányomat. A »Musa Bogathia« kifejezés is e mellett szól, mely a »Világi zűrzavar«-ban (1591.) szinte előfordúl. (»Tibi Musa Bogathia monstat«) Igaz ugyan, hogy a kezünk alatti mű iratási ideje 1598., a végsőversszak e szavai szerint:

»Olvastam ezt görögül, íráom magyar nyelven,
Az ezeröttszázkilenczven és nyolcz esztendőben.«

Bogáti Fazekas pedig az eddig megjelent életrajzok szerint, mint kolozsvári pap 1592. évben meghalt, de ez írók mind a múlt században élt Uzoni Jánost és Fosztó Istvánt követték, a kinek kézirati egyháztörténete épen nem ment tévedésektől.

Czime lehetett: (346.)¹ *Demeter Király históriája, mely Plutarkhusból fordítatott magyar nyelvre.* (V. ö. Sz. K. R. M. K. I. 128.) Nyomtatási helye Kolozsvár, a mint ezt a betűk jellegéből bizonyosan megállapíthatjuk: e jelleg megegyezik az »Aspasia« vagy »Három jeles főhadnagyok« című művekével, melyek kétségtelenül kolozsvári nyomda termékei.

Nyomtatási évül az 1599 vagy 1600-at vehetjük föl, ha abból indulunk ki, hogy Bogáti Fazekasnak egy műve sem jelent meg iratása esztendejében, hanem egy vagy két évvel később. De ez természetesen csak hozzávetés.

¹ Ez adalék Szabó K. Régi M. Könyvtárának I. kötetéhez tulajdonképen 347. számot viselne, de a Könyv-Szemle múlt évi 4. füzetében közölt 339. számú adalék tévedésen alapszik, mint azt a Vegyes Közlemények cz. rovatban bővebben kifejtem.

Az egész mű mintegy három ivre terjedhetett; fennmaradt ebből 7 negyedréte levél. Hiányzik elől a czimlap s a szerző bevezetése, mely, mint a »Három jeles főhadnagysok«-nál vagy »Aspasia«-nál moralis elmélkedésből állhatott, bár az is föltehető, hogy mint »Mátyás király«-nál, vagy »Castriot György«-nél, rögtön »in medias res« ment a szerző s így elől nem sok hiányzik. Nagyobb hézagok vannak a 173., 187., 271. sor után, a mint ezt a gondolatmenetből kivehetjük, ezenkívül minden lap közepéből 4—5 sor hiányzik, a melyet a könyvkötő vágott le. Ez kissé megnehezítette az összeállítást, annyival is inkább, mert sem a levelek nincsenek megszámozva, sem ívjegy nincs alkalmazva. Mi Plutarkhosból Demetrios életrajzát vettük alapul, melyet művünk az események előadásában legtöbb helyt szorosán követ, ezenkívül a Stratonica szerelmi episódjánál Lukianos »περί τῆς Σοφίης δεού« című művét, a hol a 17—22. fejezetben ezt csaknem szóról-szóra megtaláljuk. E műveknek alapján a versejek ellenőrzése mellett elég biztosnak gondoljuk összeállításunkat.

— — — — —
 Sándor ura is Cassander . . . öle,
 [Ki]rálné kis fiáv[al] rekesztette,
 [U]runk holta után m en ezt művelte,
 Szükségem ezt mutatja, felkeljek ellene.

3. **Az** urak hogy ezt érték, öszvebeszélének,
 [N]égyen Antigonusra erősen készülnek:
 Cassander Macedoniának, görögöknek,
 Ptolemeus parancsol Egyptus földének.

.. haddal zörgölődnek az Antig[onusra],
 — — — — —

10. Képirók és faragók csodálkoztak rajta,
 Szépségével írásba de nem értek soha;
 Vitézi tekinteti, úrmód ő orczája.

Jó l[aká]st, vigasságot noha gyakorta,
 [D]e ha szükség kívánja, seríly, szemes vala,

15. [E]bből mindenek szeretik, csodálnak rajta,
 kedvü tekintetiben és rettentő vala.

Gyakran vadáz, egykoron hogy onnat megjöve,
 Dárdástól az atyjához méne, megölelé,
 [Eg]ynihány követ atyjától csak akkor méne.

20. [Ki]ktől azt is izené, fia mint szeretné.

Nagy volt édes atyjához, anyjához szerelme,
 Az ő barátságban is nagy volt embersége,
 Mithridates egy úrfi, egy idejű véle,
 Atyjának udvarában szolgál mint jó híve.

25. Oly pokol álmot láta Antigonus róla,
 Azért titkon levágná, fiának ezt mondá,
 De fiát erősen esketé, meg ne mondja,
 Demeter azt jóllehet bús rajta.

B

- Syriát hódoltatja, megvötte sok házát,
 30. Fiára Demeterre bizá minden hadát,
 Csak huszontkét esztendő s nem látott még o[ly]a[t].

- Mint iffjat és tudatlan egy jó vitézzel,
 Ütközék, de nem nyere vakmerőséggel;
 Nyolczezer foglya, népben ötezer hulla el,
 35. Szép sátori, tábora ott vesze sok kencscsel.

Ezzel ott Ptolomeus magát el sem hivé,
 Minden szép nyereséget foglyokkal megküldé,
 Mert jó hírért, tisztességért költ ő fegyverre,
 Nem kencsért, iffúnak ezt szépen izené.

J

41. Sietvén egy katonaköntöst kapa reá,
 Futva alig szalada, mindent oda hagyta.
 Pokol természet miá csaknem rútúl jára,
 Megarához megtére, megvevé, dúlatá.

1.

2.

3.

4.

5.

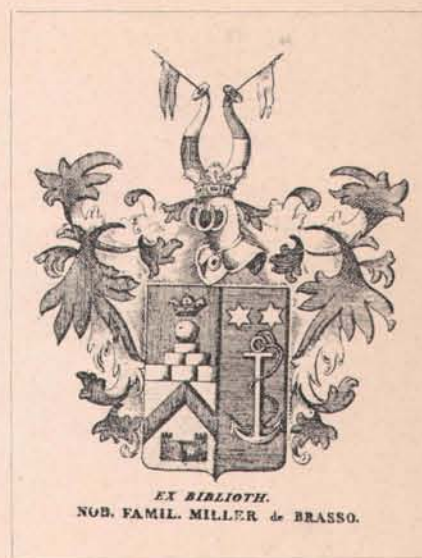
6.

7.

8.

9.

Magyar könyvgyűjtők exlibrisei.

(1. Koller Ignác. 2. Széchényi Ferencz gróf. 3. Dobai Székely Sámuel. 4. Görgei Márton. 5. Árpád N. János. 6. Gyurkovics Márk. 7. Kovachich Márton György. 8. Bánffy György gróf. 9. Brassói Miller család.)

Gazdag, szép nyereséggel töltözék hadnépe,

45. Várasért Athenái főtanácsi könyörge;

Azért Megarát hagyá szabaddá, nemessé,

Innet nagy Atheneba Demeter úgy mene.

Előbbi törvényeket mindenből megadá,

Urak fizetett népét mindenütt kiha[jtá.]

50. **Száz** hajóra elég fát, sok élest igire,

Kit atyja szükségekre várasul küldene,

Feletébb is jó tettét az váras köszöné,

Kikkel nem illik vala, Demetert tisztelé.

Senki addég kiralnak magát nem hívatta,

55. Mert Filephöz, Sándorhoz vetni általlotta,

Demetert atyjával váras királynak mondá,

Isteni tisztelet nekik sokat ada.

Ezek vesztek iffiat, mert magát elhivé,

Fő-fő népek öszvegit ketteivel vivé,

60. Házasság kívül sok személyekkel szerelme,

Ebből neki jó hire romlania kezde.

Rövid nap megindúla, mert atyja hivatja,

Mert az Ptolomeusra Cypros végett hada,

Juta szembe egy erő, azt hamar megveré,

65. Had előtt Menelaus, Ptolemeus öcse,

Ptolemeus ezembe nagy haddal elére,

Hogy csak eltapottassa, ha el nem áll előle.

Túl hátul hatvan hajón öcsét lesbe hatta,

Hogy az ütközet sulyán Demetert megállja,

70. Ó maga másfélszáz hajón ott szembe szálla,

Demeter száznolczzvannal, de jó renddel hada.

— — — — — két had öszveméne,

— — — — — Demeternek kézbe.

Nép az többin merüle, az tengerbe vesze,
 75. Sajkákba sok asszonyok, egyéb nép sok helybe,
 Sok főemberrel kincscsel esének mind kézbe,
 Táborába Demeter mindezekkel méne.

Sok szép között rabja esett szép leánya,
 Hires lantos, cymblo mos, de mát szegett orcza,
 80. Ki szép szavával Demetert igen megbirá,
 Hogy több feleséginél ezt többször tapasztja.

Táborát Menelaus Demeternek adá,
 Sok gyalog, lovag népit, hajót ajánlá,
 Az Cyprus szigetét is tőle nem tarthatá,
 85. Nyereségen Demeter magát el sem bízá.

Az testeket temeté, rabit elereszté,
 A — — — — — küldé,
 — — — — —

Baráti, jó hívei ott megkoronázák,
 Ő maga egy koronát küldé ott fiának,
 90. [Leve]leben Demetert köszönti királnak,
 Ezt az Sándor vitézi mindenfelé hallák.

Jó szokások elhagyván, felfuakodának,
 [E]gymásra mind magokat királnak hivaták,
 [A]z név mellett jó szokásokban is változának
 95. ... lag hat királya vagyon Sándor jószágának:

Lysimachus Tracián, Cassander görög király,
 [Se]leucus napkeletre bir az koronával,
 ... egia Ptolomeus egiptusi király,
 — — — — —

.. at tengeren egczersmind indulni hagyá,
 100. ... ni Ptolomeussal ő maga akara.

Pokol álmot ez hadról urak közt egy láta.
 [Me]rt mindkét hadában, utában lön kára.

.. zen szél miatt, földön elese, elfogya,
 ... mar hadát téríté, ő meg haza szálla.

105. Régi mert közel nyolczvan esztendeje,
 .. ste megnőtt, nehezült fia mindenese,
 .. nek kedvet oz, noha sok dolgát nehezlé,
 [Me]rt szépekkel jó lakást fia igen üze.

- Az vitézi dologban de nagy józan vala,
 110. .. ha természet szerént bornemisza volna,
 .. szerszámi szép és mind készen vala.
-

- Ellensége legnagyobb Lysimachus vala,
 Szembe szálla, szép hadat Lysimachus láta,
 Rajta csodála, azért előle elszála,
 115. Hires Rhodus szigetre lón Demeter hada.

Lón hamar frigye véllek, siet Cassanderre,
 Mert Athenet vitatja, ezt Demeter érté,
 Háromszázharmincz hajó Demeter ereje,
 Cassandert igen üze, sok várát megvévé.

121. Jó részt Görögországban szabadságra hozza,
 Cassandertől hatezer nép hajla hozzá,
 herczegség az melléje hajla,
-

- Rut hizelkedésekkel szüvét úgy emelék.
 Demeter esmét attá magát az szépeknek,
 125. Az szép madoniak kívül véle szép gyermekek.

Méne innet hadával Peloponnesusra,
 Urak, királyok hadát [mind]enünnet hajtja,
 Földeket régi szabadságba, rendbe hagyja,
 Azért Görögországnak tévék hadnagyává.

130. Vadnak sok hizelkedők a király udvarában
 Azok szavát jó kedvvel hallja lakásokban,
 Őtet királynak nevezik minden szavokban,
 Több vitézit Sándornak csufolják nagy vigan.

Lysimachus mindinkább ezen bozszonkodik,
 135. Mert az több királyok csak csúfságra viszik.
 Lysimachusoz sokan Demetertől mennek,
 —————

Vagyon már Demeternek egynihány országa,
 Lysimachusra megyen, útban egy hirt halla,
 Boeotia elpártolt, ottan tére vissza,
 140. ... dat fia Antigonus útet meghajtotta.

De másfelől országát ipa Pyrrhus dúlá,
 Erős Thebét vitassa, fiának azt hagyá,
 ... at hamar kihajtá, Thebehez megjuta,
 [Eg]y nil erős ostromon nyakzirton találá.

145. Itt másodszor vevé meg Thebet, még sem rontá,
 ... llak egynihány fő népet onnat kimutatá;
 ... óliából ottan egy boszu találá,
 ... ágot üdő mulva dúlá, nyavalítá.

—————
 ... régi jó hire, szállania foga.

150. Vala sok szó felöle, fris ruháit bánják,
 Királyhoz nem mehetnek, mikor akarnának,
 ... szor két esztendeig is követek mulatnak,
 ... szor semmi válaszok nincs supplikálóknak.

Megbetegült, országát ebbe csak nem veszté,
 155. [M]ert Pyrrhus ezen közben az végekre méne,
 Demeter véle szembe lön, hogy könnyebbüle,
 Ipát jó frigy alatt országból elköté.

[K]észül atyja országít, hogy mind visszavegye,
 [Sz]áz örög hajója készen sok helyekbe,
 160. ... ezernél népe töb készen nagy serege,
 [Min]denek csudálják, mely nagy készülése.

Ázsiára indula a három királra,
 Seleucus, Lysimachus és Ptolemeusra,

Azok Pyrrhusnak irták veire támadna,

165. Ugan hon tapasztalák, míg hada mozdúla.

Mert nagy haddal egyfelől Ptolemeus jöve.

Görögország jó részét hódlatá melléje;

Macedoniára Lysimachus erede,

Harmadfelől szomszédja, ipa öt érlelé.

170. **B**úsult Ptolemeusra csak az fiát küldé,

Haddal Lysimachusra ő maga erede,

Fő végházát Bérreát Pyrrhus már megvötte,

Ezen hada megbúsult, támadt Demeterre.

— — — — —
 . . . Lysimachus — — — — —

175. Egy etten Pyrrhushoz tiltul szaladoznak.

Bennek ott egynehányan ugyan pirongaták,

Hogy kevély fris voltáért véle nem vinának,

Által beszéddel néki csak bucsut adának,

Táborban egy gubában királt elbocsáták.

180. **O**tt öszvevesztek praedán, vadnak erős zajba,

Pyrrhus érté, az tábor megvive, beszálla,

Lysimachussal Macedoniát megosztá,

Kit Demeter előttek hét esztendeig bira.

Nem akará urának látni szerencsését,

185. Phylla asszony királné vón hozzája mérget,

Demeter összegyűjté, hol találá, népét,

Mert görögök közt lelé egynehány barátit.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —

Az szeretet ereje ilyen és hatalma,

Tisztességet felejtí, embert megvakítja,

190. Fejedelmeket, bölcseket sokszor gyaláza,

Ember mi tisztességben, gondolni nem hagyá.

Gyakran ő miatta lőt ország változása,
 Az szép Ilona miatt vesze régen Trója,
 Salamon fia, Amon tudjuk ám mint jára,
 195. Csaknem Béniaminnak ám magva szakada.

N — — — — —
 — — — — —

Ebből ennyi sok halál tiszteleg romlása,
 Ugyan Istennek monták, hogy ily nagy hatalma,
 Készen legyen mindennek bár az ellen kardja,
 Ez az eszes okosság, hogy ne fogyjon nyila.

200. Kézíva mindenkor fe . . . levöldöz ezzel,
 Képes iffjakat lobbant langos üszögivel,
 Szemét bekötték, két szárnyon jár azért széllél,
 Ez vak gyermek, megtalál, valahova lövel.

Ennek erős hatalmát Stratonica látá,
 205. Csakhamar hogy Demeter Seleucusnak adá,
 Eufrates vízhez közel vólt egy fővárasba,
 Egy hires bucsus egyház, azt sok nemzet tartja.

— — — — —

Ezt nagy soká mint álmot semmire vélé,
 De csakhamar korúla, igen betegüle,
 210. Azért mi álmot látott királnak beszélé,
 Ha szent asszony segílli, megtelyesitené.

Szava után ágyából asszony meggyógyula,
 Ura, Seleucus király ottan elbocsátá,
 Hogy az szent városban szép templomat rakatna,
 215. Király népet és kencset mellé sokat ada.

T — — — — —
 — — — — —

»Vötted, hiszem, eszedben téged mint szeretlek,
 Hűségedben, eszedben mert megesmertelek,
 Egy szükségemben azért mostan meglettelek,
 Asszonyoddal, jó hívem, tégedet elküldlek.

220. Rakasd meg az egyházat, kit asszonyod elszánt;
Szent asszonnak vétett volt, kit igenis megbánt,
Légy had előtt, ha hol kell, mindenben igazgasd,
Kinek tőlem, jó hívem, nagy jutalmát várjad.«

- Igen kéri királyát, hogy ezt másra bízna,
225. Felségét, nagy kincsét, ki neki nem volna;
Mert szívében azon fél, együld üdő múlva,
Asszonya Stratonica szemet vetne reá.

Tő — — — — —
— — — — —

- Immár méne házához, az földre borúla,
Veszett fején az úrfi keservesen síra:
230. »Veszék szegény fejem, uram ezt rám mire bízza,
Ha jól látom, mi leszen utam szerencséje.

- Bizony jó, hogy ily iffjat szép asszonynyal küldnek,
Tőlem okát elvetem jövőendő szégyennek,
Nagyra vetem fejem, szégyentől ne rettegjek,
235. Uram parancsolatja meg is teljesedjék.«

Igen hamar ágyékán ketteit elmetszé,
Sok drágaság¹ szerszámmal zelenczébe téve,
Pecsétes gyűréjével azt jól bepecsétlé.

- »Uram! ez volt házamnál eltött drága marhám,
240. Kit én igen szerettem, semminél nem adnám;
Hogy hosszú útra megyek felségednek elhoztam,
Legyen pecsétem alatt, hogy éppen találjam.«

- Seleucus is pecsétit ottan reá nyomá,
Komornyiknak tartani azt erősen hagyá.
245. Cambabus ottan bátran az utra indúla,
Lőn három esztendeje, hogy templomát rakja.

Az egyház még sem köszén, majd megtelik rajta,
Az mitől jó Cambabus még az előtt tarta;

Az eredeti szövegben valószínűleg sajtóhibából *drága szág* áll.

Asszony előtt az iffju annyi ideig hogy forga,

250. Búskodik, sír az asszony, ifjút beszólitta
 Hogy ő nyavalyájával semmit nem bír[hata],
 Azért előtte Cambabus minden dolgosa,
 De asszony titkolja, bélit mit fájlalja.

- Osztán** ilyen tanácsot magában gondola,
 255. Ebéden jól köppencsen, szemérmét kitolja,
 Ifjút boros korában szavával fogdossa,
 Ha nem nyeri, mondják azt, hogy az bor mondotta.

- Gerjedve** szüve bortól, bátorodnék szava,
 Sem beszéde, sem tötte nem oly rút akkorba;
 260. Valaki látná dolgát, úgymond, bor az oka.
-

- Torkos, részeges** voltát asszonnak dorgálá,
 Semmiképen az dolgot neki nem fogadá,
 Hogy ha kedve nem telnék, az asszony azt mondja,
 Önnönmagát megöl[né], ha benne mi haszna.

265. **Hogy** az szerszám ott elkölt, ifjú megbeszélé,
 Mert az asszonya szaván igen megrettene,
 Ő magát megmutatá, mindent megjelente,
 Asszony igen csodálja mert soha nem hitte.

- Immár** dobja fakadva, asszony meglohada,
 270. De Cambabust szereti, o nem utálhatja,
 Vigasztalásért együtt minden nap jár hozzá,
-

- Úgymond** király: »Ez dolgot bűnnek is nem mondom,
 Az mely betegség ellen nem tehet, azt vallom,
 Ha Stratonicát tőlem kívánná, ma adom,
 275. Mert fiamnak halálát én mind inkább kárlom.«

- Igen nagy** sirva mondá király mindezeket,
 Doktor rajta mosolyga, kapa királykezet,

Mondja: »Ha akar, arról könnyen majdan tehet,
Mert az fia kívánta király feleségét.«

280. Rajta király örüle, nagy gyűlést hirdete,

Ország — — — — —
— — — — —

Jól tudná, hogy az fia nem tart ellent benne,
De ha törvéntelennek az asszony ezt vélné,
Szóval, tanácsi által reá birná, venné,
Hogy országa hasznáért ezt megcselekedné.

285. Nagy titkos betegségnek ez lőn orvossága.

Stratonica, Demeter királynak leánya,
Seleucus királynak lőn először házasa,
Seleucus Antiochusnak, fiának úgy adá.

Gyakran nagy változása esik dolgainknak,

290. Példa legyen sok dolga Demeter királynak,
Az fenvalók főképen azt bizonynyal várják,
Ha esnek, nagyot esnek, kik toronba hágnak.

Ennyi sok szerencséében soha nincs kétsége,
— — — — —

Nektek ifiak nagy példa az Cambabus dolga,

295. Mindentek azt (így) jó nevet megböcsülje, tartsa;
Menyek, asszonyok nektek Stratonica példa,
Az ne legyen, intelek, mint iffjuval jára.

Isten adja mindennek ezek használjanak,

Az miben nem ellene szent akaratjának;

300. Pogán históriákban noha mindezt írták,
Jó móddal életünknek bizony használhatnak.

Olvastam ezt görögből, íráom magyar nyelven,
Az ezeröttszázkilenczven és nyolcz esztendőben.
— — — — —
— — — — —

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A ZÁRAI TARTOMÁNYI LEVÉLTAR.

DELI BALÁZSTÓL.

Dalmácia levéltárai között leggazdagabb a zárai tartományi levéltár, mely a dalmát helytartó rendelkezése alatt áll és hivatalosan a cs. kir. zárai helytartóság régi iratainak és okleveleinek levéltára (*I. r. Archivio Luogotenenziale degli atti e documenti antichi di Zara*) címét viseli. A levéltár magában foglalja a dalmát királyság politikai iratain kívül a nonai püspökség és a felosztott dalmát kolostorok levéltárait; anyaga főleg a velenzei uralom történetére tartalmaz rendkívül becses adatokat, de visszanyúlik a magyar uralom és a királyság önállóságának idejére is, egész az Árpád-királyok első korszakáig: legrégibb oklevelé Crescimir királytól, az 1059. évből való, s a magyar hódítás legelső emlékei a XIII. századi magyar kancelláriai praxis és diplomatika legbecsesebb adatait őrizték meg számunkra.

A levéltár adatainak történelmi és diplomatikai jelentőségéről Fejérpataky László dr. adott hű képet *Kutatások Dalmácia levéltáraiban* cz. dolgozatában, mely a Századok 1881. évfolyamában jelent meg. Azok után, a miket e dolgozatában mutatóként közöl a levéltár legrégibb anyagából, és ismerve a zág-rábi délszláv akadémia kiadványait, melyek anyaguk legbecsesebb részét a levéltárból merítették, csakis ismételhetjük az oly régóta hangoztatott óhajtást, hogy történettudósaink és tudományos intézeteink az eddiginél nagyobb buzgalommal igyekezzenek a benne rejlő kincseket a hazai történelem javára kiaknázni.

Álább közlendő jegyzékünk, melyet Bettner Henrik, a levéltár vezetője bocsátott rendelkezésünkre, a levéltár politikai részének, a

tulajdonképeni tartományi levéltárnak felosztásáról és egyes csoportjairól adnak áttekintést.

A levéltár Dalmácia különböző politikai időszakai, s ezeken belül a kormánynak egyes ágai szerint van felosztva. Első osztályát a velencei uralom idejéből származó iratok képezik, 1409-től, illetőleg egyes csoportoknál a XIV. századtól kezdve 1797-ig, a következő rendben:

1. A velencei dogék rendeletei és ítéletei. 1409—1797. 9 kötet, tartalom-mutatókkal.

2. Velencei dragománok iratai. 1622—1797. 134 kötet és csomag, tartalom-mutatókkal.

3. Végrendeletek. 1318—1797. 9 kötet, tartalom-mutatókkal.

4. Dalmáciai ügyészek (sindici avogatori) iratai. 1430—1621. 1 kötet, tartalom-mutatóval.

5. A dalmát és albániai provveditoria generale iratai. 1616—1797. 824 kötet, 52 csomag, és 800 rajz, kettős tartalom-mutatóval 5 kötetben.

6. Zárai grófok iratai. 1518—1797. 140 kötet, tartalom-mutatóval 3 kötetben.

7. Zárai kapitányok iratai. 1622—1797. 25 kötet tartalom-mutatóval.

8. A kincstári jogügyek tanácsosának (consultor fiscale) iratai. 1760—1797. 17 kötet, tartalom-mutatóval.

9. Az isztriai, friauli, quarneroi és dalmáciai erdőségekre vonatkozó iratok 1797-ig. 8 csomag, mutató nélkül.

10. A feudális és vizjogi törvények gyűjteménye. 1328—1797. 2 kötet. Ide sorozhatók még függelékképpen:

11. Nona város iratai. 1247—1805. 9 kötet, mutató nélkül.

Az osztrák kormányzat korszakából. 1797-től 1806-ig az iratok a következő csoportokra oszlanak;

12. A tartomány rendezésére kiküldött udvari bizottság iratai. 1797 júliustól 1798 júniusig. 26 csomag, mutatóval, és a tárgyalási jegyzőkönyv.

13. Kormányzósági iratok. 1798—1806 február 19. 312 csomag, tartalommutatókkal és jegyzőkönyvekkel 30 kötetben.

14. Organizáló rendeletek. 1797—1799. 3 kötet.

15. Goess gróf udvari biztos iratai. 1802—1804. 9 csomag mutatóval.

16. Brady kormányzó rezervált iratai. 1804—1806 február 19. 17 csomag, 2 mutatóval.

17. Számadások. 1798—1806 február 19. 116 csomag, 15 mutatóval és jegyzőkönyvvel.

18. Kincstári igazgatás. 1804—1806 február 19. 8 kötet és 70 csomag.

19. A kincstári jogtanácsos iratai. 1798—1806 február 19. 10 csomag, 3 mutatóval és jegyzőkönyvvel.

20. Zárai, sebenicói, spalatoí, lesinai és cattaroi állami pénztárak iratai. 1798—1806. február 19. 60 kötet és 200 csomag.

21. A zárai hatóság iratai. 1798—1806. 120 csomag, 20 mutatóval és jegyzőkönyvvel.

Az 1805-iki pozsonyi béke Dalmáciát tudvalevőleg a francziák kezébe szolgáltatta, kik 1806 február havában szállották meg a tartományt. Az 1814-ig tartó francia uralom iratait a következő csoportok őrzik:

22. Molitor polgári és katonai parancsnok iratai. 1806 február 20—július 21. 4 csomag.

23. Az ideiglenes kormány iratai. 1806 február 20—július 21. 13 csomag, 2 mutatóval és jegyzőkönyvvel.

24. Dandolo provveditore generale iratai. 1806—1810 január 11 csomag, 3 mutatóval és jegyzőkönyvvel.

25. A provveditoria generale iratai. 1806 július—1810 január. 240 csomag, 30 mutatóval és iktató-könyvvel.

26. Számadások és pénzügyi iratok. 1806—1813. 39 csomag, 63 mutatóval és iktató-könyvvel.

27. A kincstári jogtanácsos iratai. 1806—1811. 6 csomag, 3 iktató-könyvvel és mutatóval.

28. A zárai bizottság iratai. 1807—1810. 126 csomag, 19 kötet iktató-könyvvel és mutatóval.

29. A polgári és katonai kormánybiztosság iratai. 1809. november—1810 február. 6 csomag, 5 iktató-könyvvel és mutatóval.

30. A vallásügyek főfelügyelőségének, az üresedésben levő javadalmak és az államjavak igazgatóságának iratai. 1806—1809. 49 csomag, 17 iktató-könyvvel és mutatóval. Ide tartoznak a tartomány felosztott kolostorainak és confraternitásainak anyakönyvei és egyéb iratai, 110 kötetben.

31. A központi rendőr-főfelügyelőség iratai. 1806. 10 csomag.

32. A polgári és katonai kormánybiztosság titkos iratai. 1809 november—1810 február. 5 csomag.

33. A rendőrbiztosság iratai. 1809—1812. 16 csomag és 8 kötet.

34. A quarneroi szigetek felügyelőségének iratai. 1809. 2 csomag.

35. A zárai, spalatoí, lesinai, macarscai és vegliai állami pénztárak iratai. 1806—1810. 12 csomag, 5 mutatóval.

36. A provveditoria generale gazdasági iratai. 1806—1810. január. 13 csomag, 2 mutatóval.

37. Az »Il Regio Dalmata« című ujság kivonatai. 1806 július—1810 márczius. 5 csomag.

38. A dalmát tartományi főfelügyelőség (intendenza provinciale) iratai. 1810—1813. 190 csomag, 12 kötet iktató-könyvvvel és mutatóval.

39. A ragusai és cattaroi tartományi főfelügyelőség és bizottság iratai. 1808—1813. 18 csomag.

40. A dalmáciai, ragusai és cattaroi uradalmak igazgatóságának iratai. 1810—1813. 12 csomag, 26 kötet lajstrommal.

41. A dalmát vámhivatalok iratai. 1810—1813. 10 csomag, 42 kötet lajstrommal.

42. Adószedők iratai. 1810—1813. 5 csomag, 40 kötet lajstrommal.

43. Zárai illetékhivatal iratai 1811—1813. 1 csomag, 5 lajstrommal.

44. Zárai, spalato, ragusai és cattaroi adószámadások. 1810—1813. 20 csomag, 42 lajstrommal.

45. Az erdők, vizek és bányák igazgatóságának iratai. 1806—1813. 20 csomag.

46. Különböző korbéli francia és olasz törvények gyűjteménye. 140 kötet.

A második ausztriai kormány iratai a következő csoportokra oszlanak:

47. Az osztrák birodalom politikai törvényeinek gyűjteménye. 1792—1848. 77 kötet.

48. Az osztrák birodalom ítélkezési törvényei. 1780—1830. 2 kötet.

49. Taborovič őrnagy elaboratuma a török határ mentén szervezett egészségügyi őrség ügyében. 1821—1822. 4 csomag, 58 rajzzal.

50. Különböző írók munkáinak cenzúrai példányai. 52 kötet.

51. Az erdészeti bizottság iratai. 1814—1817. 4 csomag.

52. A Franciaország tartozásainak liquidálására kiküldött bizottság iratai. 1816—1837. 8 csomag, 4 lajstrommal.

53. A heraldikai bizottság iratai. 1817—1837. 5 csomag, 2 kötet anyakönyvvvel.

54. Az Archivio degli atti antichi igazgatóságának levelezése, 1814-től. 13 csomag, 28 kötetnyi iktató-könyvvvel, mutatóval, leltárral stb.

Ide vannak sorozva végül:

55. A nyomtatott szabályzatok, kiáltványok, hirdetmények, jelentések stb. 1608—1849. 19 csomag, mutatóval.

Ezek képezik a tulajdonképeni tartományi levéltár anyagát. A levéltár egy másik, nem kevésbé fontos osztálya a zárai San Nicolo, San Domenico és San Crisogono kolostorok és a rogovoi apátság iratait, okleveleit és könyveit foglalja magában, melyek egy rekeszekre osztott nagy szekrényben őriztetnek.

E becses iratok száma 4000 drb. körül van. legnagyobb részük hártýára van írva, a X. századtól kezdve a XVIII. századig, és a kolostorok alapítványaira, a pápáktól, királyoktól, bánoktól, a velencei dogektól s más fejedelmektől nyert kiváltságokra, végrendelkezésekre, hagyományokra stb. vonatkoznak. A San Domenico és San Crisogono kolostorok iratairól két részletes lajstrom készült.

Az utóbbi években a helytartósági levéltárba kerültek a régi spalatoí, cattaroi és curzolari levéltárak iratai is.

A spalatoí és cattaroi iratok kor szerint vannak rendezve és külön katalogusokban registrálva. A spalatoí levéltár az 1343—1813. évekre terjed és 1366 kötetet és csomagot tartalmaz. A cattaroi levéltár az 1409—1814. éveket öleli fel, s 304 kötetből és csomagokból áll, egy kis szekrényen kívül, mely XV—XVIII. századi hártya-okleveleket foglal magában. A curzolari levéltár most áll rendezés alatt, eddig 515 kötet és csomag van rendezve, s mintegy 300 köteg vár a további rendezésre. A spalatoí, cattaroi és curzolari levéltáraknak nincsenek megfelelő mutatói, de a dalmát helytartóság gondoskodott a felől, hogy e hiányon már a legközelebbi években segítve legyen.

A KÜLFÖLDI IRODALOM MAGYAR VONATKOZÁSÚ TERMÉKEI AZ 1894. ÉVBEN.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

(Első közlemény.)

Adressbuch für den Buch-, Kunst-, Musikalienhandel u. verwandte Geschäftszweige der österr.-ungar. Monarchie, mit einem Anhang: Oesterr.-ungar. Zeitungs-Adressbuch. Herausg. von Moriz Perles. XXIX. Jahrg. 1894—95. Mit dem Bildnisse von Ludwig Mayer. (Bécs, Perles Mór, 1894. N. 8-r. VI, 336 l. Ára 2 frt 50 kr.)

Almásy Comtesse. Hongrois et Roumains. (La Revue de Paris. I. année No. 13. 1894. Páris, 1894. 8-r. 632—639 l. az egész füzet ára 1 frt 60 kr.)

Anger, Gilbert. Adressbuch für Brauereien, Malzfabriken und Hopfenhändler in Oesterreich-Ungarn und Bosnien. Mit einem Anhang von Bezugsquellen von Bedarfs-Artikeln für Brauereien, Malzfabriken u. Hopfenbau. (Bécs, Anger Gilbert, 1894. n. 8-r. XVIII, 128 l. Ára 2 frt.)

Armee Taschen-Kalender, K. u. k. 1894. (Teschen, Prochaska Károly 1894. 8-r. 381 l. Ára 90 kr.)

Artaria's Eisenbahn und Post-Communications-Karte von Oesterreich-Ungarn und den nördlichen Balkanländern. (Bécs, Artaria és tsa, 1894. Ára 1 frt.)

Artaria's General-Karten Nro 14 a. Königreich Ungarn. Ausgabe mit Terrain. Neue Ausgabe 1894, revidirt von Dr. K. Peucker. (Bécs, Artaria és tsa. 1894. Ára 2 frt.)

Artaria's General-Karten. Nro 14 b. Königreich Ungarn. Nach Comitaten colorirt. Neue Ausgabe 1894, revidirt von Dr. K. Peucker. (Bécs, Artaria és tsa, 1894. Ára 2 frt.)

Aufklärung, Völlege, über den gewaltsamen Tod des Kronprinzen Rudolf von Oesterreich von E. von Sz. Sechste veränderte Auflage des Werkes: Authentische Enthüllungen über den Tod des Kronprinzen Rudolf. (Lipce, Minde Károly, (1894.). 8-r. 78 l. Ára 1 márka.)

»**Austria.**« Universal-Militär-Taschenkalender für die bewaffnete Macht der österr.-ungar. Monarchie, 1895. XI. Jahrg. (Bécs, Seidel L. W. és fia, 1894. 16-r. 386 l. Ára 1 frt 50 kr.)

Balbi Adrian. Allgemeine Erdbeschreibung. 8. Auflage. Neu bearbeitet und erweitert von dr. Franz Heiderich. III. Band. (Bécs, Hartleben A. 1894 8-r. XII, 1012 l. 12 térképpel és számos illusztrációval. Ára 8 frt.)

Bancalari Gustav. Studien für die österr.-ungar. Militär-Kartographie. Mit einer Karte. (Bécs, Lechner R. cs. és k. udv. és egyet. könyvkereskedés, 1894. 8-r. 78 l. Ára 80 kr.)

Bank- und Börse-Kalender, Oesterreichisch-ungarischer. Jahrbuch für Bank-, Assecuranz-, Eisenbahn- und Industrie-Wesen für 1895. XXIII. Jahrgang. Herausgegeben von I. B. Krall. (Bécs, Perles Mór, 1894. 16-r. VIII, 304 l. Ára 2 frt.)

Bársony Stefan. Der Bauern-Don Jouan. Aus dem Ungarischen. (Bibliothek der fremden Zungen. XX. Stuttgart, 1894. 8-r. 123—135 l. az egész kötet ára 65 kr.)

Baukalender, Oesterreichisch-ungarischer, für das Jahr 1895. Bearbeitet unter Mitwirkung von Fachgenossen von der Redaction des »Bautechniker,« vormals von M. Kulka. XIV. Jahrg. (Pécs, Perles Mór, 1894. 16-r. XII, 344 l. Ára 1 frt 70 kr.)

Bazant Johann. Die Handelspolitik Österreich-Ungarns 1875 bis 1892 in ihrem Verhältnis zum deutschen Reiche und zu dem westlichen Europa. (Lipce, Duncker et Humblot, 1894. 8-r. IV, 193 l. Ára 4 márka.)

Becker Karl. Th. Die Volksschule der Siebenbürger Sachsen. Ein Ueberblick über ihre geschichtliche Entwicklung mit einem Anhang erklärender Beilagen. (Bonn, Paul Ottó, 1894. 8-r. 152 l. Ára 1 frt 60 kr.)

Beer. Studien zu Geschichte der österr. Volkswirtschaft unter Maria Theresia. I. Bd. Die österr. Industrie-Politik. (Különnyomat az Archiv für österr. Geschichteből. Bécs, Tempsky, 1894. 8-r. Ára 2 m. 60 kr.)

Beiträge zur Paläontologie u. Geologie Oesterreich-Ungarns und des

Orients. Begründet von Dr. E. v. Moisisovics und M. Neumayr. Mittheilungen des paläontologischen Instituts der Universität Wien. Herausg. mit Unterstützung des hohen k. k. Ministeriums für Cultus u. Unterricht von Dr. W. Waagen. Bd. IX. Heft 1. 2. Mit Tafel I—XIV. (Bécs, Hölder Alfréd, 1894. 4-r. 96 l. Ára 20 kr.)

Beniczky-Bajza Helene. Rang und Geld. Aus dem Ungarischen von Oskar von Krücken. Zwei Teile in einem Bande. Autorisierte Ausgabe. (Berlin, Janke Ottó, 1894. 8-r. 4, 192 és 4, 176 l. Ára 3 frt 90 kr.)

Benkó Jerolim. Die Reise S. M. Schiffes »Zrinyi« nach Ost-Asien (Yangtse-kiang und gelbes Meer.) 1890—1891. (Bécs, Gerold Károly fia, 1894. 8-r. XI, 429 l. Ára 3 frt.)

Beran O. Temesvár und seine Umgebung. (Städtebilder und Landschaften aus aller Welt.) (Linz, Mareis E. (1894.) 8-r. 48 l. és Temesvár térképe. Ára 30 kr.)

Beszédes Friedrich. Ungarische Militärsprache. Ein Handbuch für den Vorgesetzten im Verkehre mit den Untergebenen. 4 Aufl. (Bécs, Seidel L. W. és fia, 1894. 12-r. 174 l. Ára 80 kr.)

Bibliothek der Fremden Zungen. XV. XVII. XIX. XX. Bd. (L. Sigismund Just, Fr. Herczeg, Stephan von Bársony, Etelka Gyarmathy.)

Bibliothèque de la compagnie de Jésus. Tom. V. (Brüsszel, 1894. Ára 24 frt.)

Böhmerle Emil. Die Haupt-Lebensmomente des Haar- und Federwildes, dann dessen Schon- und Schuszeit in Oesterreich-Ungarn. Eine jagdzoologische Studie. (Bécs, Frick Vilmos, 1894. N. 8-r. 30 l. Ára 60 kr.)

Bródy Sándor. Menschen-Humoresken. Aus dem Ungarischen von Oskar Krücken. (Berlin, Janke Ottó, (1894.) 8-r. 139 l. Ára 1 márka.)

Bünker I. R. Typen von Bauernhäusern aus der Gegend von Oedenburg in Ungarn. Mit 14 Text-Illustrationen. (Sep.-Abdruck aus Band XXIV. der Mittheilungen der anthropol. Gesellschaft in Wien. Bécs, Hölder Alfréd, 1894. 4 r. 16 l. Ára 80 kr.)

Carl, Erzherzog von Oesterreich. Ausgewählte Schriften. Herausgegeben im Auftrage seiner Söhne, der Herren Erzherzoge Albrecht u. Wilhelm. IV—VI. Bd. (Bécs, Braumüller Vilmos, 1894. N. 8-r. VI, 656 l. Ára 7 frt 20 kr. VII. 666 l. Ára 7 frt 80 kr. VIII. 632 l. Ára 9 frt.)

Carrière A. Nouvelles sources de Moïse de Khoren. Supplément. (Bécs, Gerold Károly, 1894. 8-r. VIII, 40 l. Ára 3 m. 50 pf.)

Chélaré Raoul. L'Autriche contemporaine. (Paris, Chailley Leó, 1894. 8-r. VIII, 470 l. Ára 5 frt 20 kr.)

Comenius I. Magna didactica. Ex editione Amstelodamensi anni 1657. omnes libros didacticos complectente nunc primum separatim edidit Frid. Carolus Hultgren. (Lipce, Hermann Emil, 1894. 8-r. 255 l. Ára 5 márka.)

Conducteur, Der, Fahrpläne der öst. und ung. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiff-Course mit einem Führer in den Hauptstädten und an den Eisenbahnen, Reisekarten nach den wichtigsten Orten des In- und Auslandes. Routenkarte von Oesterreich-Ungarn und Eisenbahnkarte von Mittel-Europa. Mit Plan v. Wien, Prag, Budapest, Triest u. Graz. 1894. XXIV. Jahrg. (Bécs, Waldheim R. 1894. 8-r. Januar-December. Egy füzet ára 50 kr.)

Conducteur, Der. Kleine Ausgabe. 1894. Januar-December. (Bécs, Waldheim R. 1894. 8-r. Egy füzet ára 30 kr.)

Czerlien Marcus. Die Friedens-Arbeit der österr.-ungar. Cavallerie, besprochen an der Hand des Exercir-Reglementes und nach eigenen Erlebnissen. Mit 5 Beilagen und 6 Tafeln. (Bécs, Seidel L. W. és fia, 1894. N. 8-r. IV, 606 l. Ára 4 frt 50 kr.)

Degré A. Blaues Blut. (Collection Hartleben. Bécs, 1894. 8-r. 191 l. Ára 40 kr.)

Dioscuren, Die. Literarisches Jahrbuch des ersten allgemeinen Beamten-Vereines der österr.-ungar. Monarchie. 24. Jahrg. (Bécs, Gerold Károly fia, 1894. N. 8-r. 559 l. ára 2 frt.)

Discovery of lakes Rudolf and Stefanie. I. II. vol. (London, 1894. Ára 30 frt 24 kr.)

Dupain L. L'administration militaire Austro-Hongroise. (Páris 1894. Ára 7 márka.)

Dvořák Max. Briefe Kaiser Leopold I. an Wenzel Eusebius, Herzog in Schlesien zu Sagan, Fürsten v. Lobkovitz. 1658—1674. (Archiv für österr. Geschichte 1894. Bécs, Tempsky, 8-r. 56 l. Ára 1 m. 30 pf.)

Eisenbahnkarte, Officielle, von Oesterreich-Ungarn und den angrenzenden auswärtigen Landestheilen. Herausgegeben im Auftrage des k. k. Handelsministeriums von der k. k. General-Inspection der öst. Staatsbahnen. (Bécs, Artaria és tsa, 1894. Ára 5 frt 50 kr.)

Eisenbahn-Schematismus für Oesterreich-Ungarn. XX. Jahrg. Pro 1894/95. (Bécs, Manz-féle cs. és k. udv. és egyetemi könyvkereskedés, 1894. 8-r. XII, 550 l. Ára 3 frt.)

Elsberg R. A. Die Blutgräfin. (Elisabeth Báthory.) Ein Sitten- und Characterbild. Mit Illustrationen. (Boroszló, 1894. 8-r. 204 l. Ára 3 márka.)

Erinnerungen aus den Feldzügen 1859 und 1866. Ein Beitrag zur Geschichte des k. und k. Ublanen-Regimentes Nr. 1. Von einem ehemaligen Rittmeister dieses Regimentes. Mit 5 Karten. (Bécs, Seidel L. W. és fia, 1894. 8-r. 4, 247 l. Ára 1 frt 80 kr.)

L'Europe politique. I. kötet. (Páris, 1894. Ára 6 frt 20 kr.)

Export-Compass 1894. Commercielles Jahrbuch für die Interessanten des österreichisch-ungarischen Ausfuhrhandels. VII. Jahrg. Herausg. von Alexander Dorn. (Bécs, Dorn Sándor, 1894. N. 8-r. I. 260, II. 320, III. 22, IV. 46 és V. 52 l. Ára 6 frt.)

Fromme's Oesterreichisch-Ungarischer Landwirthschafts-Kalender f. 1895. 21. Jahrg. Redigirt von Dr. G. Krafft. Mit 41 Figuren. (Bécs, Fromme Károly, 1894. Ára 1 frt 60 kr.)

Garay. Handbuch ungarisch-deutscher Gespräche oder praktische Anleitung in den beiden Sprachen über die verschiedenartigsten Verhältnisse des Gesellschafts- und Geschäftslebens sich richtig und geläufig auszudrücken. 12. verbesserte Auflage. (Bécs, Szelinski György, 1894. 8-r. XVI, 300 l. Ára 1 frt.)

Gassebner Hermann. Die Pferdezucht in den im Reichsrathe vertretenen

Königreichen und Ländern der österreichisch-ungarischen Monarchie. II. Band. Die Landespferdezucht. Mit 14 hippologischen Karten. (Bécs, Cs. k. udv. és államnyomda, 1894. N. 8-r. IX, 488 l. Ára 6 frt.)

Gesetz vom 10. Mai 1894, betreffend die Meldepflicht von Landsturm-pflichtigen der im Reichsrathe vertretenen Königreiche u. Länder mit Ausnahme von Tirol u. Vorarlberg, und die Verordnung des k. k. Ministerium für Landesvertheidigung vom 20. August 1894. (Bécs, Cs. k. udv. és államnyomda, 1894. 8-r. 82 l. Ára 30 kr.)

Glückmann Carl. Ergänzungen zur dritten Auflage des Heerwesen der österr.-ung. Monarchie. (Bécs, Seidel L. W. és fia, 1894. 8-r. 40 l. Ára 50 kr.)

Görg Ferdinand. Praktisches Lehrbuch der ungarischen Sprache für den Selbstunterricht. Kurzgefaszte, theoretisch—praktische Anleitung, die ungarische Sprache in kürzester Zeit durch Selbstunterricht sich anzueignen. Mit zahlreichen Uebungsaufgaben, Lesestücken nebst beigefügten Anmerkungen, einem ungarisch-deutschen und deutsch-ung. Wörterbuche. Dritte, umgearbeitete Aufl. (Bibliothek der Sprachenkunde. 6. Theil. 3. Aufl. Bécs, Hartleben A. 1894. 8-r. X, 181 l. Ára 1 frt 10 kr.)

Granniello Josephus. De obligatione legumlatorum Hungariae repudiandi legem matrimonialem rogatam M. Dec. A. 1893. (Róma, Spithoever, 1894. 8-r. 11 l. Ára 25 kr.)

Grupp. Kulturgeschichte des Mittelalters. (Stuttgart, 1894. Ára 4 frt 20 kr.)

Gustav Adolf-Kalender für Oesterreich-Ungarn, 1895. XLII. Jahrg. (Klagenfurt, Heyn János, 1894. K. 4-r. 182 l. Ára 22 kr.)

Gyarmathy Etelka. Der verhasste Schwiegersohn. (Bibliothek der fremden Zungen. XV. Stuttgart, 1894. 8-r. 63 l. Ára 65 kr.)

Halácsy Eugen. Botanische Ergebnisse einer im Auftrage der hohen kaiserl. Akademie d. Wissenschaften unternommenen Forschungsreise in Griechenland. I. Beitrag zur Flora von Epirus. Mit 3 Tafeln. II. Beitrag zur Flora von Aetolien u. Acarnanien. Mit 2 Tafeln. (Bécs, Tempsky F., 1894. 4-r. 52, 14 l. Ára 1 frt 75 kr. és 1 frt 10 kr.)

Handbuch, Oesterreichisches statistisches, für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Nebst einem Anhang für die gesammten Angelegenheiten der öst.-ung. Monarchie. Herausgegeben von der k. k. statistischen Central-Commission. XII. Jahrgang. 1893. (Bécs, Gerold Károly fia, 1894. 8-r. IV, 330 l. Ára 3 frt.)

Hartlebens kleines statistisches Taschenbuch. (Bécs, 1894. Ára 70 kr.)

Hausfreund, Der. Evangelischer Kalender für Oesterreich-Ungarn. 1895. (Währing, Stock Károly, 1894. 4-r. 194 l. Ára 75 kr.)

Heindl Johann. Das kirchliche Oesterreich-Ungarn. Allgemeines Real- und Personal-Handbuch der katholischen Kirche in Oesterreich-Ungarn, einschliesslich Bosnien und Herzegowina. Nach amtlichen Quellen und Erhebungen bearbeitet. (Bécs, Heindl János, 1894. XII., 1036 l. és függelék, Ára 6 frt.)

Herczeg Franz. Ein Gastspiel der Frau Melina. Aus dem Ungarischen. (Bibliothek der fremden Zungen. XIX. Bd. Stuttgart, 1894. 8-r. 75—81 l. egész kötet ára 65 kr.)

Herczeg Franz. Frau Lientenant und andere Humoresken. Aus dem Ungarischen von Otto Krücken. Autorisirte Ausgabe. (Berlin, Janke Ottó. (1894.) 8-r. 140 l. Ára 1 márka.)

Hevesi Ludwig. Glückliche Reisen. (Stuttgart, (1894.) Bronz-féle örökösök. 8-r. 6, 376 l. Ára 4 márka.)

Hitschmann Hugo H. Die Land- und Forstwirtschaft in Oesterreich-Ungarn und in Bosnien und der Herzegowina im Jahre 1893. (Bécs, Gerold Károly fia, 1894. 8-r. 215 l. Ára 1 frt.)

Hof- und Staatshandbuch der österr.-ungar. Monarchie für 1894. (Bécs, Cs. k. udv. és államnyomda, 1894. N. 8-r. XVIII, 1274 l. Ára 5 frt.)

Horn E. Jókai. Préface de Gaston Boissier. (Páris, Ollendorff Pál, 8-r. XVI, 176, 4 l. Ára ?)

Hönig Friedrich. Die österr.-ungar. Lebensversicherungs-Gesellschaften im Jahre 1893. Mit 4 Tabellen. (Bécs, Gerold és tsa, 1894. 8-r. 47 l. Ára 50 kr.)

Hörmann Constantin u. Ludwig v. Thallóczy. Geschichte einer merkwürdigen Fälschung. Mit 2 Tafeln u. 3 Abbildungen im Texte. (Bécs, Gerold Károly fia, 1894. 8-r. 13 l. Ára 1 frt.)

Hueppe. Ignaz Semmelweiss. Festrede gehalten bei Enthüllung seines Denkmals in Budapest. (Berlin, Hirschwald, 1894. 8-r. 24 l.)

Hülgerth Heribert, Lieutenant Lucullus. Eine humoristische Dichtung aus dem österr.-ungarischen Soldatenleben. (Bécs, Seidel L. W. és fia, 1894. 8-r. 186 l. Ára 1 frt.)

Israel B. Die Geschäfts-Resultate der öst.-ungar. Lebensversicherungs-Gesellschaften und der ausländischen Lebensversicherungs-Gesellschaften in Oesterreich-Ungarn im Jahre 1893. 18. Jahrg. (Separat-Abdruck aus der Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik: »Der National-Oekonom.« (Bécs Eisenstein l. és tsa, 1894. N. 8-r. 24 l. Ára 60 kr.)

Jahrbuch. Berg- und hüttenmännisches, der k. k. Bergakademien zu Leoben und Příbram und der königl. ungarischen Bergakademie zu Schemnitz. Red. Hans Höfer u. C. v. Ernst. 42. Bd. 2. Heft. Mit 8 Tafeln und 46 Text-Abbildungen. (Bécs, Manz-féle cs. és kir. udv. és egyet. könyvkereskedés, 1894. N. 8-r. 145—274 l.)

Jahresberichte der k. u. k. österr.-ungar. Consulats-Behörden. Zusammen-gestellt vom statistischen Departement im k. k. Handels-Ministerium. XXII. Jahrg. 1894. 4. 5. Heft. (LVI. Bd. der »Nachrichten über Industrie, Handel u. Verkehr.«) (Bécs, Cs. k. udv. és államnyomda, 1894. 8-r. 363—640 l. egy füzet ára 1 frt 60 kr.)

Jahresbote, Der, für Oesterreich-Ungarn. 1895. 4. Jahrgang. Mit vielen Illustrationen. (Bécs, Wäldheim R., 1894. 8-r. 72 l. Ára 20 kr.)

Jahr- und Adressenbuch der Zuckerfabriken u. Raffinerien Oesterreich-Ungarns. Herausgegeben vom Centralvereine für Rübenzucker-Industrie in der österr.-ungar. Monarchie. Redigirt vom Vereins-Geschäftsleiter Edmund Kutschera. XXII. Ausgabe. Campagne 1894—95. (Bécs, Frick Vilmos, 1894. 16-r. 388, XLII. l. Ára 2 frt.)

»Janus.« Unterofficiers-Taschenkalender für die bewaffnete der österr.-

ungar. Monarchie, 1895. 8. Jahrg. (Bécs, Seidel L. W. és fia, 1894. 16-r. 160 l. Ára 60 kr.)

Jókai Maurus. Der Seelenbändiger. Roman. Aus dem Ungarischen. Autorisierte Übersetzung. (Berlin, Janke Ottó, (1894.) 8-r. 4, 300 l. Ára 1 frt 20 kr.)

Jókai Maurus. Der Nachtwandler. Humoristische Erzählung. Mit des Verfassers ausschliesslicher Ermächtigung ins Deutsche übertragen von Ludwig Wechsler. In stenographische Schrift übertragen u. autographiert von Adolf Schöttner. (Reiter's Bibliothek für Gabelsberger-Stenographen. Bd. 34. Drezda, Reuter Vilmos, 1894. 8-r. 88 l. Ára 1 márka 50 pf.)

Jókai Maurus. Schwarze Diamanten. Sechste Auflage. (Berlin. Janke Ottó, (1894.) 8-r. 362, 2 l. Ára 1 frt 30 kr.)

Jókai Maurus. Eine Königin. Erzählungen. Autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. (Berlin, Krüger H. 1894. 8-r. 128 l. Ára 65 kr.)

Jókai Maurus. Feindliche Pole. Band I. II. (Stuttgart, Foerster és tsa, 1894. 8-r. 8, 340, 4, 164 l. a két kötet ára 2 frt 60 kr.)

Jókai Maurus. Zwei Mädchenherzen. (Berlin, 1894. 1 frt 95 kr.)

Jókai Maurus. Das Affenmädchen. Roman. Ausschliesslich ermächtigte Uebertragung von Ludwig Wechsler. (Boroszló, Schottländer S., 1894. 8-r. 232 l. Ára 3 márka.)

Jókai Maurice. Rêve et vie. Traduction du prince Bojidar Karageorgevitch. (Páris, Dentu E. 1894. 16-r. 16, 116, 8 l. Ára 1 frt 20 kr.)

Jókai Maurice. In love with the czarina and other stories. Translated from the original hungarian with the author's special permission by Louis Felbermann, author of »Hungary and its people« etc. (London, Warne Frigyes és tsa, 8-r. 156 l. Ára 3 frt 50 kr.)

Jókai Moric. Souboj s bohem. 29. sz. Magyarból ford. Mayerhoffer N. G. (Prága, Simaček F. 1894. Ára 10 kr.)

Jókai Móric. Cikánsky baron. 7. sz. Magyarból ford. Brabek Frantisek. (Prága, Simaček F. 1894. Ára 10 kr.)

Jókai Mauri. Keltaruusu. Kertomus Unkarin tasangolta. Suomensi Niilo E. Wainio. (Otavan helppohintainen kirjasto. Nro 14. Helsingfors, Otava, 1894. 8-r. 117 l. Ára 1 frt 50 kr.)

Jósika Mikulás. Neverni verni. 12. sz. Ford. Mayerhoffer N. G. (Prága, Simaček F. 1894. Ára 10 kr.)

Jung Julius. Fasten der Provinz Dacien. Mit Beiträgen zur römischen Verwaltungsgeschichte. (Innsbruck, Wagner, 1894. 8-r. XVII, 193 l. Ára 4 m. 80 pfennig.)

Junk V. Wiener Baurathgeber. Allgemeine Arbeits- und Materialpreise im Baufache, für den Bereich von Oesterreich-Ungarn, Bosnien und die Herzegovina zusammengestellt und für Deutschland und die Schweiz verwendbar. 5. umgearbeitete Auflage. I. Hälfte. (Bécs, Spielhagen és Schurich, 1894. 8-r. VIII, 400 l. mindkét rész ára 5 frt.)

Just Sigismund. Für die künftigen Generationen aus dem Ungarischen.

(Bibliothek der fremden Zungen. XVII. Bd. Stuttgart, 1894. 8-r. 63—90 l. egész kötet ára 65 kr.)

Kaindl R. F. Studien zu den ungarischen Geschichtsquellen. I. u. II. (Aus dem Archiv f. österr. Geschichte. Bécs, Tempsky F., 1894. 8-r. 23 l. Ára 25 kr.)

Kalender, Fromme's, für den katholischen Clerus Oesterreich-Ungarns, 1895. 17. Jahrg. Redigirt von Roman G. Himmelbauer. (Bécs, Fromme Károly, 1894. 16-r. VI, 288, 30 l. Ára 1 frt 60 kr.)

Kalender, Fromme's Montanistischer, f. Österreich-Ungarn, 1895. 18. Jahrg. Redigirt von Hans Freiherr Jüptner von Johnstorff. (Bécs, Fromme Károly, 1894. N. 16-r. VI, 187 l. és jegyzéknapló, ára 1 frt 60 kr.)

Károlyi Árpád. Vlachen-Auswanderung aus der Gegend von Bihac zu Ende des 16. Jahrhunderts. Mit einer Abbildung im Texte. (Bécs, Gerold Károly fia, 1894. 8-r. 11 l. Ára 30 kr.)

Kolbenheyer Karl. Die hohe Tatra. Im Auftrage des ungarischen Karpathen-Vereines verfasst. 9. Auflage. Mit 2 Panoramen und 4 Karten. (Teschen, Prochaska Károly, 1894. 8-r. 4. 206 l. Ára 2 frt.)

Krones Franz. Deutsches Volksthum im mittelalterlichen Ungarn. (Bécs, Breitenstein, 1894.)

Krones Franz. Zur Geschichte Ungarns (1671—1683). Mit besonderer Rücksicht auf die Thätigkeit und die Geschichte des Jesuitenordens. (Bécs, Tempsky F., 1894. 8-r. 107 l. Ára 1 frt 10 kr.)

Kronthal Berthold és Wendt Henrik. Politische Korrespondenz Breslaus im Zeitalter des Königs Mathias Corvinus. II. Theil. 1479—1490. (Scriptores rerum Silesiacarum. XIV. köt. Boroszló, 1894. 8-r. VII, 432 l. Ára 6 márka.)

Kvacsala J. Irenische Bestrebungen zur Zeit des dreissigjährigen Krieges. (Dorpat, 1894. 8-r. 22 l.)

Landwehr Hugo. Dichterische Gestalten in historischer Treue. Elf Essays. (Bielefeld, Velhagen-Klasing, 1894. 8-r. 191 l. Ára 2 m. 40 pf.)

Lantos Emil. Ein Fall von Chorea und Hyperemesis in der Schwangerschaft. (Bécs, Hölder Alfréd, 1894. N. 8-r. 4 l. Ára 30 kr.)

Lenhossék M. Die Geschmacksknospen in den blattförmigen Papillen der Kaninchenzunge. (Würzburg, Stabel-féle udv. és egyet. könyvkereskedés, 1894. 8-r. 76 l. Ára 3 márka.)

Lindner Theodor. Deutsche Geschichte unter den Habsburgern u. Luxemburgern 1273—1437. II. Bd. Von Karl IV. bis zu Sigmund. Die allgemeinen Zustände. (Stuttgart, Cotta, 1894. 8-r. 429 l.)

Liszt Franz. Das Strafrecht der Staaten Europas. Im Auftrage der internationalen kriminalistischen Vereinigung. (Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung. I. Band. Berlin, Liebmann Ottó, 1894. 8-r. XXVII, 742 l. Ára 33 márka.)

TÁRCZA.

IGAZGATÓ-VÁLTOZÁS A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMBAN.

Az elmúlt év utolsó napjai nagy jelentőségű változásnak voltak tanúi a Magyar Nemzeti Múzeum történetében. *Pulszky* Ferencz, a nagy tudós, megvált igazgatói állásától, melyben huszonöt éven át állott az intézet élén. Az érdemekben megőszült aggastyán, előre haladott korára és egészségi állapotára való tekintetből, maga kérte az igazgatói állástól való fölmentését, megelégedve azzal, hogy mint a könyvtárak és múzeumok országos főfelügyelője, kísérje figyelemmel az intézet ügyeinek folyását. Helyébe ő cs. és ap. királyi felsége *Szalay* Imre vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsost nevezte ki a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójává.

Pulszky Ferencz távozásával egy eseményekben gazdag, eredményekben páratlan korszak zárul be a Magyar Nemz. Múzeum történetében. Minő jelentősége van az ő nevének e korszak évlapjain, nem szükséges elmondanunk. Érdemei az intézet tudományos és kulturális fejlődése körül számtalanszor voltak méltatva e folyóirat hasábjain, s meg vannak örökítve azokban a nagy eredményekben, melyek az ő korszakához fűződnek s melyek a Magyar Nemzeti Múzeumot az ország első tudományos intézetévé, a hazai tudomány európai színvonalon álló, hatalmas központjává fejlesztették.

A távozó igazgató nagy örökséget hagy maga után. Utódjára vár a feladat, hogy az intézet adminisztrációjának újjászervezése által betetőzze *Pulszky* Ferencz művét. Hazánk kulturális ügyeinek vezetői szerencsés érzékkel jártak el az utód megválasztásának kérdésében, midőn választásuk arra a férfiúra esett, a ki, mint a múzeumi ügyek referense a vallás- és közoktatásügyi

miniszteriumban. éveken át legbuzgóbb támogatója volt Pulszky törekvéseinek. Szalay Imre egy széles és sokoldalú hatáskör tapasztalatait hozza magával annak az intézetnek kormányzására, mely felett eddig ő képviselte a kormány végrehajtó és ellenőrző hatalmát. E szélesebb hatáskört önkényl cserélve fel a látszólag szűkebb működési körrel, eleve bizonytságot tett a felől, minő magas véleménynyel van a Magyar Nemzeti Múzeum tudományos és közmívelődési jelentősége felől, s már ez maga is eléggé igazolja azt a reményt, hogy méltó utóda lesz Pulszky Ferencznek, a ki félszázadot meghaladó közpályának legszebb sikereiül azokat a szolgálatokat tekintette, a miket a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatói székén tett a nemzeti művelődésnek.

*

A Magyar Nemzeti Múzeum tisztikara 1894 december 31-én vett búcsut Pulszky Ferencztől, s ugyanekkor ment véghez az új igazgató, Szalay Imre beigtatása.

A kettős ünnepély a múzeumi könyvtár Széchenyi-termében folyt le, hol a tisztviselők teljes számban egybegyűlve, élükön Frivaldszky János igazgató-örrel, fogadták az együtt belépő régi és új igazgatót.

Tóth Árpád múzeumi titkár felolvasta a Pulszky Ferencz nyugdíjaztatásáról szóló miniszteri leiratot, mely következőké hangzik:

Vallás- és közoktatásügyi magyar kir. minister. 2639. eln. szám.

Méltóságos Pulszky Ferencz urnak, a magyar nemzeti múzeum igazgatójának.

Ő cs. és ap. királyi Felsege folyó évi december hó 19-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy Méltóságod jelenlegi ötezer frtnyi évi fizetésével és a természetbeni lakás meghagyásával állandó nyugalomba helyeztessék és Méltóságodnak ezen alkalmából kiváló érdemeiért legfelső elismerése nyilváníttassék.

Midőn a királyi kegy e magas nyilvánulásáról Méltóságodat értesitem, egyttal a magam részéről is meleg köszönetemet és elismerésemet fejezem ki Méltóságodnak érdemdus és kimagasló szolgálataiért, a melyeket a magyar nemzeti múzeum körül szerzett.

Méltóságod távozása által egy ür marad, a melyet betölteni nem lehet, mert Méltóságod azon legkiválóbb férfiak közé tartozik, a kik Magyarország újabb történetében döntő szerepet vittek.

A nemzeti múzeum 1869 előtt tulajdonképen az össze-vissza vásárolt és összehalmozott régiségek egy halmazá volt, a melyet Méltóságodnak kellett rendeznie és szervezni úgy, hogy a múzeumból nemcsak egy magyar, hanem egy elsőrendű tudományos intézet lehessen.

És Méltóságod ezen célját elérte, mert oly férfiakat gyűjtött maga körül mint tisztviselőket, a kik elsőrendű szakférfiak és tudományos képzettségük által külföldön is ismeretesek voltak. Ma a nemzeti múzeum egy világhírű müntézet és Méltóságod azon kapocs vala, a mely a külföldi tudományossággal összekötötte a magyart. Méltóságod közbenjárására vették meg a herczeg Lobkovitz-féle ásványgyűjteményt és a dr. Weiss-féle ásványgyűjteményt. A múzeumi könyvtárhoz olvasótermet csatolt és minden osztályt szakkönyvtárral látott el. Méltóságod alatt folyt serényen a római feliratok, kövek stb. gyűjtése. Méltóságod vetette meg a mai híres családi levéltárak gyűjteményének alapját. Az ősrégészeti gyűjtemény Méltóságod alatt kezdetett meg és most Európában az északi gyűjtemények után az elsőrangú. A római köemlékek táráát oly gazdaggá tette, hogy az Alpeseiken innen, egy-két francia gyűjteményt kivéve, alig akad párja. Az éremtárt 14 év alatt rendezte és lajstromoztatta rendkívüli munkakerők igénybevételével.

Egyik legkiválóbb érdeme Méltóságodnak az Esterházy-képtár megszerzése, a melynek eleinte Méltóságod volt fizetéstelen igazgatója. Később szétválasztotta ezt a képtárt a múzeumtól, a melyet modern képtárrá, a másikat pedig régi festmények képtárává alakított át. Tisztán Méltóságod érdeme, hogy az iparmúzeum megalkottatott, a melyet a South-Kensington múzeum mintájára tervezett. Méltóságod szervezte azonkívül a nemzeti múzeum könyvtári osztályának keretében a hirlapkönyvtárt.

Mindezek az alkotások csak felületesen vázolják azon kiváló tevékenységet, a melyet Méltóságod a nemzeti múzeum és az ország szépművészeti és archeologiai érdekeinek istápolása végett kifejtett; jóval több hirt és fényt hozott Méltóságod a múzeumra az által, hogy azt személyes összeköttetései révén és ismert nagy tudománya és bámulatos sokoldalúsága által európai culturintézménynyé tette.

Méltóságod hervadhatlan érdemeket szerzett magának minden téren és méltán megvárhatja, hogy nemzetünk hálás legyen Méltóságod iránt.

Méltóságod kérése folytán most megszakad azon hivatalos kapocs, a mely Méltóságodat a magyar nemzeti múzeumhoz kötötte, de bizton hiszem és reméllem, hogy Méltóságod a jövőben is melegen érdeklődni fog kiváló alkotása iránt, és én különösen örülök, hogy Méltóságod kiváló tehetségét ezentul is értékesíthetem, a Magyarországon létező vagy létesítendő közhasználatra szánt gyűjtemények és könyvtárak országos főfelügyelőjének tisztében, a melynek ő cs. és ap. kir. Felseje 1874-ben Méltóságodat legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.

Midőn Méltóságodat a magyar nemzeti múzeum igazgatói állása alól ezennel felmentem, egyuttal van szerencsém Méltóságodat értesíteni, hogy fizetésének egyidejűleg történt beszüntetése mellett ötezer forintnyi évi nyugdíját a IX. ker. m. kir. állampénztárnál a szokott módozatok mellett kiutalványoztam.

Egyszersmind felkérem Méltóságodat, hogy a kezei közt levő hivatalos iratokat, tárgyakat, pénzeket, a nemzeti múzeum levéltárait, szóval a nemzeti múzeumot érdeklő minden dolgot hivatalbeli utódjának, Szalay Imre volt kebelbeli ministeri tanácsosnak legezélszerűben kettős párban kiállított átadási, illetőleg átvételi okmány kicserélése mellett, átadni sziveskedjék.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.
Budapest, 1894. december hó 31.

br. Eötvös Lóránt s. k.

Frivaldszky János igazgató-őr a következő beszédet intézte ezután Pulszky Ferenczhez:

Méltóságos igazgató úr! Méltóságodnak saját óhajására a megérdemlett nyugalomba való helyezése mindnyájunknak szomorú tudomásul szolgál. Méltóságod bölcs vezetése alatt nemzeti intézetünk nemcsak virágzásnak indult, hanem az magas fokra emelkedett, miért is nemcsak mi, hanem az egész ország nagy elismeréssel és hálával tartozik Méltóságodnak. Fájdalmas szívvel búcsúzunk el, mert Méltóságodban nemcsak bölcs vezetőnket veszítjük, hanem oly igazgatót is, ki folyvást jó indulattal és legjobb szívvel viseltetett irántunk. Tartsa meg Méltóságodat a mindenható isten még jó erőben és egészségben s kérjük, hogy bennünket ezentúl is szíves emlékezetére méltatni kegyeskedjék.

A beszédre Pulszky Ferencz röviden, meghatott hangon válaszolt. Utalt arra, hogy a múzeum fejlesztésében nem csupán neki, de az intézet tisztikarának is nagy része van, mely tudományos képzettségének és lelkes ügybuzgalmának egész erejével támogatja őt az intézet érdekeinek előmozdításában. E támogatásért köszönetet mondva, kérte a tisztviselőket, tartsák meg őt ezentúl is jó emlékükből.

Ezután Szalay Imre, az új igazgató, fogadta a tisztelgéseket s vette át a Nemzeti Múzeum vezetését.

A titkár felolvasta a Szalay Imre kinevezését tartalmazó leiratot, melynek szövege a következő:

Vallás- és közoktatásügyi magyar kir. minister. 2640. eln. sz.
Méltóságos Szalay Imre kebelbeli ministeri tanácsos urnak.

Ő császári és apostoli Királyi Felsége folyó évi december hó 26-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával Méltóságodat a magyar nemzeti múzeum igazgatójává legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.

Midőn ennek folytán Méltóságodat a vezetésem alatt álló vallás- és közoktatásügyi ministeriumban elfoglalt ministeri tanácsosi állása alól a folyó év végével felmentem, egyúttal meleg köszönetemet és elismerésemet fejezem ki Méltóságodnak azon kiváló szolgálataiért, a melyeket különböző minőségben ministeri tárczám körében kifejtett és a melyek biztosítékot nyújtanak nekem arra nézve,

hogy Méltóságod új hivatalában is hasonló odaadással és buzgalommal fog működni, mint eddig.

Egyuttal értesítem Méltóságodat, hogy a nemzeti múzeum igazgatói állásával Méltóságod rangsorozatához képest ötezer forint évi fizetés és, minthogy nyugalomba vonult hivatali előde továbbra is a nemzeti múzeumban birt természetbeni lakásban megmarad, évi ezer forintnyi lakpénz van egybekapcsolva, a mely illetményeket hivatalos esküjének átvétele után a m. kir. állampénztárnál fogom jövő évi január hó 1-étől kezdve folyósítani.

Végre felkérem Méltóságodat, hogy a nemzeti múzeum volt igazgatójától az ennek kezei között levő hivatalos iratokat, tárgyakat és pénzeket, továbbá a nemzeti múzeum leltárait, szóval a magyar nemzeti múzeumot érdeklő minden dolgot, legczélszerűbben kettős párban kiállított átadási, illetőleg átvételi okmány kicserélése mellett, átvenni és erről nekem jelentést tenni sziveskedjék.

Budapecsten, 1894. évi december hó 31-én.

b. Eötvös Lóránt s. k.

Erre ismét Frivaldszky János igazgató-őr lépett elő s a következő beszéddel üdvözölte az új igazgatót:

Méltóságos igazgató úr! Örömmel üdvözöljük Méltóságodat, mint ő felsége a király által legkegyelmesebben kinevezett új igazgatónkat. Méltóságod nem egészen ujoncz intézetünknel, mert előbbi diszes állásában alkalma volt velünk gyakrabban érintkezni, miért is bizonyára jobban fogja magát az új állásában tájékozni, mintha idegen neveztetett volna ki az intézet vezetésére. Ismerjük egyszersmind Méltóságodnak intézetünk iránti jó hajlamát s jó akaratát, miért is reméljük, hogy bölcs vezetése alatt mindnyájunk közreműködésével a Nemzeti Múzeum felvirágozása és előmenetele továbbra is a már megindult jó uton fog haladni. Ajánljuk magunkat Méltóságod szives jóindulatába és figyelmébe.

A beszédet zajos éljenzés követte, melynek csillapulta után Szalay Imre igazgató a következő beszédet intézte az egybegyűltekhez:

Tisztelt uraim! Régi ismerősük, régi mnkatársuk áll ma érthető elfoglultsággal itt önök előtt; mert bár eddigi hivatali működésem legszebb jutalmát ez állás elnyerésében látom, a melyre felséges urunk és királyunk legmagasabb kegyelme, miniszterem bizalma helyezett, mélyen érzem feladatam súlyát, most, a midőn nagynevű tudós elődömnök — én annak törpe epigonja — örökébe lépek.

Pulszky Ferencz, a ki a magyar Nemzeti Múzeumot a jelenkor tudományos magaslatán álló közművelődési intézetté fejlesztette, kijelölte egyszersmind a haladás útját is.

Kövessük ez utat továbbra, törekedjünk válllvetve, hogy ez intézet nemzeti kulturánk emelése és népszerűsítése által minél töké-

letesebben feleljen meg rendeltetésének; őrizzük gondosan nemzetünknek abban lerakott kincseit és küzdjünk lankadatlanul az immár életszükségletté vált újabb múzeumi épületek létesítése mellett. A múzeum vezetésében elkerülhetetlen rend és fegyelem az intézetben ápolt tudománysszakok szabad művelését, fejlődését ne korlátozza. Az egyes osztályok vezetői szakszerű intézkedésükben szabadon, de saját felelősségükre járjanak el, épügy, mint a hogy az intézet egyöntetű vezetése körül a fegyelem és rendért engem illet a felelősség.

E rövid pár szóban egybefoglalt programmom megvalósítására kérem hathatós támogatásukat, s kérem, — a mire érzem, hivatali működésem közben vajmi sokszor lesz szükségem — foglalkozásaimmal szemben szíves elnézésüket.

Lelkes éljenzés hangzott fel az új igazgató beszédére, a ki ezután Pulszky Ferenczhez fordulva, a következőleg folytatta:

Te pedig, tudományos életünk ősz bajnoka, kölcsönözd nagy neved fényét továbbra is ez intézetnek, hisz mint a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelője, ezentul is te maradsz annak főgon-
dozója.

Te, kinek a múzeumi tisztviselők második családját képezték, fogadj kérlek szívesen engem is e család tagjául, támogass bennünket mély bölcseséggel, kimerithetetlen tudományod tárházával, bő tapasztalataiddal, hogy a tudomány fejlesztésének általad előírt útján haladhassunk.

Leljed ezentul is örömet az intézetben, lakjál annak falai között teljesen helyreállott egészségben minél tovább, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum művelődést terjesztő tevékenységének még számos évekig szemtanuja lehess.

Az új igazgató végül Frivaldszkyhoz s a tisztikarhoz fordulva, így fejezte be szavait:

Neked pedig, tisztelt barátom Frivaldszky János, csekély érdemeimet messze tulbecsülő meleg üdvözlő szavaidért halás köszönetet mondva, ajánlom magamat, tisztelt uraim, további szíves barátságukba és hajlamukba.

A beszédet a tisztviselői kar lelkesen megéljenezte, mire az új igazgató mindegyikkel barátságosan kezét fogott s ezzel a tisztelgés véget ért.

*

A Magyar Nemzeti Múzeum új igazgatója, *Szalay Imre* 1846 november 8-án Bécsben született. Atyja Szalay Ágoston udvari tanácsos, a jeles történetbuvár és régiséggyűjtő († 1877.) volt. Középiskolai tanulmányait Győrött és Sopronban, a szt.-benedekrendiek vezetése alatt, jogi tanulmányait a budapesti tud. egyetemen végezte, s 1870-ben köz- és váltó-ügyvédi oklevelet nyert. Államszolgálatát a királyi táblánál kezdte meg, hova

1868 október 5-én lépett mint joggyakornok. De már 1869. június 9-én, segédfogalmazói minőségben, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz ment át: 1871 január 28-án fogalmazóvá neveztetett ki, 1875 július 24-én min. titkári czímet és jelleget nyert, 1876 július 25-én valóságos titkár, 1877-ben az elnöki osztály vezetője, 1880 június 24-én osztálytanácsos lett. Trefort Ágoston 1883-ban a művészeti és emberbaráti ügyek igazgatására külön ügyosztályt állítván fel, ennek élére őt állította. Ez állásban vezetése alá tartoztak az összes közművelődési országos intézetek, úgymint a Magyar Nemzeti Múzeum, az Országos Képtár és a Történeti Arczképcsarnok, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, a Műemlékek Országos Bizottsága, a Technológiai Iparmúzeum és a képzőművészetek tanítására szolgáló ipariskolák, melyek nagy része, nevezetesen a Strobl-féle szobrászati iskola és műterem, a Lotz-féle festészeti iskola, az ő fáradozásainak köszönhették létrejöttüket. Mint a múzeumi ügyek referense, sokat tett ez intézet fejlesztése érdekében. A természettudományi osztályok működését laboratóriumok létesítésével mozdította elő, s a múzeum madártani osztályával kapcsolatosan ornithológiai megfigyelő központot szervezett az intézetben; a néprajzi osztály és a növénytar kitelepítése és kibővítése is az ő hivataloskodása idejére esik.

Mint e nagy fontosságú ügyosztály vezetője, már 1889. december 29-én megkapta a miniszteri tanácsosi czímet és jelleget, 1891 május 28-án pedig valóságos miniszteri tanácsossá neveztetett ki. A kereskedelmi m. kir. miniszter, mint az 1896. évi ezredéves országos kiállítás elnöke, 1894 október havában a kiállítás történelmi főcsoportjának igazgatójává nevezte ki, mely állásában az ezredéves kiállítás igazgatójával egyenrangú állást foglal el, és az igazgatóságnak — bár külön és független hatáskörrel — kiegészítő tagja. A Magyar Iparművészeti Társulat 1891-ben alelnökévé választotta; a Képzőművészeti Társaságban mint választmányi tag foglal helyet. Az iparművészet terén irodalmi működést is fejtett ki, melynek főbb termékei: Szalay Ágoston régiséggyűjteményének ismertetése, (Századok, 1877.) A művészi ipar az országos tárlaton, (Művészi Ipar, 1886.) A XIII. Leo pápának szánt magyarországi ajándékok tárlata, (U. ott. 1887.) Lucien Magne, L'art dans l'habitation moderne, könyvism: (U. ott. 1887.) Felsőausztriai hagymás tálak az iparművészeti múzeumban, (U. ott. 1889.) A XIV. és XV. századi ötvösség két remeke. (U. ott. 1893. és külön kiadásban is). Végül a Magyar Nemzeti Múzeumról az 1888-iki brüsszeli nemzetközi kiállítás alkalmából magyar, német és francia nyelven megjelent, 24 műmellékletet tartalmazó nagy díszalbumhoz ő írta meg az intézet történetét tárgyaló bevezetést.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL.

1894 OKTÓBER 1-TŐL DECZEMBER 31-IG.

(Felolvastatott a Magyar Nemzeti Múzeum
1895 január 17-én tartott igazgatósági ülésén.)

A könyvtár egyes osztályainak gyarapodását és ügykezelését az alábbi részletes jelentések tüntetvén föl, az általános ügymenet feltüntetésére álljanak itt a következő adatok.

A hivatalos akták száma 500-ról 717-re ugrott, mely körülmény mutatja, hogy az ügyforgalom évről-évre emelkedik. Az 1891. évi forgalom 412, az 1892-iki 549, az 1883-iki 542 számot tüntet föl.

Az elmúlt negyedév alatt a könyvtár összes osztályainak tudományos szükségleteire 1746 frt 34 kr, nem tudományos szükségleteire 194 frt 57 kr utalványoztatott.

A könyvtárhoz legutóbb történt kineveztetések a tisztviselői karnak részben új beosztását tették szükségessé. Dr. Erdélyi Pál múzeumi segéd segédőrré neveztetvén ki, a kéziratár vezetését vette át, melléje pedig Szamota István múzeumi segéd osztatott. Eddig a kéziratárban lévő dr. Sebestyén Gyula múzeumi segéd dr. Erdélyi Pál helyét tölti be, munkakörébe tartozván az adminisztrációs ügyek, könyvkölcsönzések, könyvrendelések végzése és a nyomtatványok vásárlási naplójának vezetése.

A nyomtatványok osztályában az elmúlt évek zavarai, betöltetlen állások és az elmúlt év elejétől kezdve nagy mennyiségű könyvbeszerzések miatt nagymérvű hátralékok álltak elő, úgy hogy mindenképen azok megszüntetésére kellett törekedni. És csak oly módon volt elérhető, hogy a könyvtár összes alkalmazottai, a kézirat s levéltárban és a hírlapkönyvtárban levők is, bizonyos számú könyvet tartoztak — egyéb hivatalos teendőjük végzése mellett — naponkint megcédulázni. Ily módon a nyomtatványi osztály két tisztviselője a könyvek osztályozásával foglalkozhatott. E helyesnek bizonyult eljárás által oly eredmény volt elérhető a minőt eddig egy egész év munkássága sem mutathatott fel. Ez eredmény számadatait a nyomtatványi osztályról szóló jelentés tartalmazza.

Sajnos, hogy ez eljárás — legalább oly mértékben mint eddig — tovább alig lesz folytatható. A levéltári osztálynak újabban bekövetkezett rohamos szaporodása ez osztály alkalmazottjait hosszú időre teljesen igénybe veszi. Ugyanezen szaporodás sürgősen szükségessé teszi, hogy a letéteményezett családi

levéltárak helyiségében a kéziratár által elfoglalt szekrények levéltári czélokra mielőbb visszaadassanak. Nyolcz új szekrény beszerzése, melyekre nézve a költségvetés már beterjesztetett, legalább ideig-óráig segít a hely szükén. A minden nagyobb mérvű gyarapodásnál felmerülő átalakítások és butorzások szüksége, a hírlapkönyvtár tarthatatlan túltömöttsége és a nyomtatványi osztályban kezelésre szükséges hely hiánya égető szükséggké teszik a helyiségek kibővítése kérdésének végleges megoldását.

A könyvtár folyóiratának, a Magyar Könyvszemlének 1894. évi folyamából pontos időben megjelent a befejező 4-ik füzet. A folyóirat úgy tudományos tartalmával, mint kezelésével kielégíti a legszigorúbb igényeket: s ezért a szerkesztőt, dr. Schönherr Gyula levéltárnokot teljes elismerés illeti. E folyamban nyert befejezést a nyomtatványi osztály nagybecsű csoportjának, az incunabulumoknak szakszerű, a bibliográfia tudományának mai színvonalán álló leírása, melyet Horváth Ignác segédőr végzett. A két évfolyamban közzétett dolgozatból különnyomat készült, mely megfelelő bevezetéssel és indexekkel ellátva, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának *első* nyomtatott katalogusa rövid idő múltán megjelenik.

A könyvtár egyes osztályairól szóló jelentések a következők:

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 1415, vásárlás útján (784 frt értékben) 369, ajándék útján 256, összesen 2040 drb nyomtatvánnyal szaporodott.

Ugyanezen idő alatt a könyvtár helyiségében 3928 egyén 8381 kötet nyomtatványt: kölcsönzés útján pedig 561 egyén 1668 kötetet használt.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Sambucus, Emblemata et aliquot nummi antiqui operis. 4. editio. Antwerpen, 1584. (10 frt). 2. Brown Edward, A brief account of some travels in Hungaria, Servia etc. London, 1673. (20 márka). 3. Pimpinello Vincenz. Ein Oration, oder Rede vor Ro. Kaiserlicher Mai. Carolo V. Augusto. (Aufruf gegen die Turken.) Augsburg. 1530. (5 márka). 4. Guinelement de Kerallo. Histoire de le Campagne de 1769. Szt.-Pétervár, 1773. (55 márka). 5. Das grosse Conversat. Lexicon für die gebild. Stände. Herausgegeben von S. Mayer. Hildburghausen. 1840—55. 60 kötet. (150 frt). 6. Beschluss und Form der lehr vom Testament und Abendmal unseres Seligmachers Jesu Christi. Heidelberg, 1563. (30 márka). 7. Gothaischer Hofkalender 7 XVIII. századi és a jelen század elejéről való kötete (120 márka). 8. Petőfi, A helység kalapácsa, Czíprus lombok, Versek (1844. és 1845.), Szerelem gyöngyei és János vitéznek első kiadásai az eredeti czímlapokkal (30 frt).

Ajándékaikkal a következők járultak könyvtárunk gyarapításához: Acsády Ignác, a Field Columbian Museum (Chicago), Fiók Károly, Fülöp Lajos, Grill Károly könyvkereskedése (3 drb), Gyulai Pál, Haiczl Kálmán dr., Hintz Emil, Horn Ede (Páris), Edvi Illés Aladár, Jessig protoñotarius (Prága), Káldi Gyula, Kecskeméti »Katona-kör« (6 drb), Kosch Árpád (22 drb), Kőrösi József, Lázár G. bukaresti könyvnyomdája, Léway Imre, Nagy György, Óváry Lipót, Pongrácz Lajos (10 drb), Posner Károly Lajos és fia czég, Dr. Pósta Béla, Rész Ensel Sándor, Schunda N. János, Stájer tört. társulat (3 drb), Stelczner Frigyes, Szinnyi József (80 drb), dr. Szinnyi József, Thode Henrik (Heidelberg), Vajay István, Varju Elemér (5 drb), Wierzborski Theodor (Varsó), Zsemberi Rudolf Nándor (2 drb) és végül Böke Gyula egyetemi tanár közvetítésével a spanyol kormány (11 drb) és a barcelonai polgármester (3 drb).

A lefolyt évnegyedben 1264 munkáról 1619 czimlap készült és 1907 munka repertorizáltatott. Hogy mily tekintélyes kivált ez utóbbi szám, kitűnik abból, hogy pl. az 1893 szeptember 1-jétől 1894 szeptember 1-ig terjedő időszak vagyis teljes egy év leforgása alatt csak 1361 munka lett osztályozva: tehát 546 munkával kevesebb, mint most egy negyed év alatt. Ez a feltűnően nagy eredmény azonban csakis az által volt elérhető, hogy a czimlapok írását a többi osztályok: a levéltár, kéziratár és hírlapkönyvtár tisztviselői végezték, és így a nyomtatványi osztály tisztviselői minden idejüket a repertorizálásra fordíthatták. Azonban még ez rendkívüli segítség sem volt képes bennünket oda juttatni, hogy az 1894. évi accessio beosztását legalább megkezdhattuk volna.

A folyóiratok újból rendeztetvén, a hiányzó füzeteket reklamáls útján igyekeztünk megszerezni; sajnos, hogy ez eddig nagyon kevés esetben járt eredménnyel. Így 39 megreklamált folyóirat közül csak 6 lett megküldve és kiegészítve.

II.

A *hírlapkönyvtár* a lefolyt évnegyedben ajándék útján a következő hírlapokkal gyarapodott:

1. Veress Endre ajándékából:

Napi Közlöny (Brassó, 1892.), Bukaresti Magyar Közlöny (1860. és 1884.), Bukaresti Hiradó (1880. és 1882.) 2 évfolyam 6 száma.

2. Nagy Iván úr ajándékából régiebb hírlapok 15 száma.

3. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társaság letéteményéből a Magyar Korona (1877—1885.) 9 évfoly. 2810 száma

4. Budapest székes főváros levéltárának küldeménye néhány napilap 1892—94. évfolyamainak kiegészítésül

Vásároltatott:

1. Révai Leótól, 10 frton. Hadi lap (1849.) Religio és Nevelés (1847—8.). Religio (1849—51., 1854—5., 1858—9., 1862: I. 1866.). 12 évfolyam 1039. száma

2. Horovitz Lipóttól, 9 frt 40 kron. Fiume (1882—3.) 8 évfolyam 892 száma. Hirmondó (1868—9.). Kétgarasos Ujság (1858—9.). Pesti Hirnök (1861. 1863.).

Kötetes példányként beérkezett 100 évfolyam 13,999 számban.

Bekötötett 176 kötet, 153 frt 04 kr összegért. Azonkívül kötés alá adatott 58 hirlap 66 kötete.

Revideáltatott 254 hirlap 7225 száma, czéduláztatott 88 hirlap 90 évfolyama.

Reklamáló levél szétküldetett 115, az ezekből reklamált 1028 számból eddig beérkezett 435 szám.

Olvasók száma 454; ezek 1182 kötet hirlapot használtak.

III.

A *kézirattár* a lefolyt évnegyedben vétel útján 24 db, ajándék útján 2 db, összesen 26 db kézirattal gyarapodott. Ez utóbbiak: Diplomatarium saec. XVI.—XVIII., (XVIII. századbeli latin kézirat) és a Vén czigány, Vörösmarty Mihály eredeti költeményének saját kézírású fogalmazványa, amazt Sombory Lajos családi levéltárából, emezt Tomory Anasztáz hagyatékából kaptuk.

Nevezetesebb szerzemények Vörösmartynak említett kéziratán kívül: Rauch Józsefnek önéletrajzi vázlata, mely a múlt század végén s a jelen század elején sokat keresztül élt, katonatiszt élményeit foglalja magában; továbbá a dunántúli ágostai egyházkerület kemenesi tractusának XVII. századi visitationalis jegyzőkönyve, múlt századi átiratban; Deák Ferencz követi jelentése az 1832/6. országgyűlésről, másolatban, s végül bibliografiai szempontból a legnevezetesebb szerzemény Magyarországi Mihály mesternek (Magister Michael de Hungaria) Sermones tredecim universales című XV. sz. latin kézírata, mely valószínűleg Angliában íratott. A codex Hesz müncheni antiquariustól 70 frtnyi összegért került a könyvtár tulajdonába.

Az évnegyedben 74 kutató 155 kéziratot használt.

Az újabb szaporulathól folytatott és befejeztetett a Walther iratok rendezése, továbbá folytatott a növedék-napló pótló kiegészítése. Az 1893 és 1894-ből való 225 czédula revideálás után beosztatott, 118 czédulázott kézirat az inventáriumba bevezettetett s újabb 102 czédula készült.

A *levéltár* anyaga az 1894. év utolsó évnegyedében ajándék útján 224, vétel útján 38 darab irattal, továbbá Kossuth Lajosnak Kossuth Ferencztől és Lajos-Tivadartól megvásárolt levelezésével és egyéb irataival s általuk ajándékba adott felirat- és disz-

oklevél gyűjteményével s végzetül örök letétemény útján a báró Balassa, Döry és Ivánka családok levéltáraival és Szent-Ivány Zoltánnak a Szent-Ivány család levéltára kiegészítésére szánt letéteményével szaporodott. Vásárlásra 68 frt 50 kr fordított.

Az új szerzemények között első helyen kell megemlékeznünk Kossuth Lajos iratairól, melyek a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által 57,686. és 61,878. sz. a. eszközölt vétel útján jutottak a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonába. E kiváló történelmi és politikai beccsel bíró gyűjtemény 3, egyelőre kettős zár alá helyezett ládában őriztetik, tartalmáról és számadatairól csak a végleges rendezés után fogunk beszámolni. A gyűjteményt kiegészítik a Kossuth Lajoshoz intézett feliratok és diszoklevelek, melyek száma meghaladja a 400-at, s melyekről szintén végleges rendezésük és felállításuk kapcsán fog részletes jegyzék készíttetni.

Az örök letéteményként elhelyezett családi levéltárakból, melyekkel családi letéteményeink száma 30-ra szaporodott, azok rendezése után adhatunk számot; e helyütt elég annyit megemlíteni, hogy a báró Balassa család levéltárával egy ősrégi főúri nemzetség történelmi adatokban kiválóan gazdag levéltára került a Magyar Nemz. Múzeum birtokába, melynek adatait a hazai történelem és irodalomtörténet bűvárai kétségkívül nagy haszonnal fognak értékesíthetni. A jobaházi Döry család levéltára szintén a számra és tartalomra egyaránt jelentős nagyobb levéltárakhoz sorozható. A draskóczy és jordanföldi Ivánka család számára kicsiny leveles ládája 29 darab középkori oklevelével tűnik ki; s végül Szent-Ivány Zoltán letéteménye számos újabbkori irat között Szent-Ivány Ferencz országbíró irományaival gyarapította a már régebben letéteményezett családi levéltár anyagát.

Az ajándékok közül kiemeljük a Mudrány család iratait, Mudrány András földbirtokos ajándékát, melyekkel együtt levéltárunk egy igen érdekes XVII. századi, vashól készült, hordó alakú, titkos zárral ellátott leveles-láda birtokához jutott. Reviczky Ambró pénzügyi közigazgatási bíró Deák Ferencznek Reviczky Szevérhez 1863 augusztus 1-én kelt levelét ajándékozta a levéltárnak. Kivülről még Lázár Lajos (Budapest), Loserth Ferencz (Budapest) és Varju Elemér (Budapest) gyarapították ajándékaikkal gyűjteményünket.

Nemesi irataink csoportjának újabb szerzeményei: 1. 1598. december 16. Gyulafehérvár. Literáti, másképp Balog Lázár címeres levele Báthory Zsigmondtól. 2. 1609. . . . Országh Pál címeres levele II. Mátyástól. 3. 1637. Nagy János címerkérő folyamodványa, a május 3-án kelt adományozási záradékkal ellátva, a család nemességére vonatkozó, 1771. és 1781. évekből kelt 2 db irattal. 4. 1712. október 27. Bécs. Mudrán Dániel címeres levele. 4. 1717. Walther János György címerkérő folya-

modványa, a február 11-én kelt adományozási záradékkal. 6. 1765. október 5. Bécs. Mária Terézia bizonyáglevele Cottmann Antal magyar honossági esküje felől. 7. 1793. október 28 Bécs. I. Ferencz czímerújító levele Ország János részére.

A kutatók száma a lefolyt évnegyedben 38 volt, ezek 3078 oklevelet használtak.

A régibb és újabb szerzemények közül feldolgoztatott és beosztatott 761 oklevél és 9 darab nemeslevél. A Mudrány András által ajándékozott 64 darab iratról külön jegyzék készült, melynek egyik példánya az ajándékozónak adatott át. A levéltár régebbi anyagából a czéhiratok az e czélra átalakított szekrényekben véglegesen elhelyeztettek: a gyűjtemény ez idő szerint 9 szekrénynek 54 rekesztét tölti be. Megkezdett továbbá a személyek szerint kiválasztott iratok revideálása és a Tunyogi-gyűjtemény lebélyegzése.

A családi levéltárak közül a Sombory család levéltára véglegesen rendeztetett és 35 fiókban felállítatott. Tartalmaz 105 mohácsi vész előtti eredeti oklevelet, és pedig a XIV. századból 9, a XV.-ből 57. a XVI.-ból 29 darabot és 7 másolatot: az újabbkori iratok száma: a XVI. századból 445, a XVII.-ikből 1475, a XVIII.-ból 3268, a XIX. századból 722 db; genealogiák, elenchusok stb. 106 db. A levéltár összes tartalma 6138 db irat.

Befejeztetett a báró Mednyánszky Dénes által letéteményezett gyűjtemény rendezése. A letétemény 4 fiókban van felállítva, számadatait a következőkben részletezzük:

1. Mohácsi vész előtti iratok: a XIII. századból 2 db; a XIV. századból 24 db; a XV. századból 64 db; a XVI. századból 18 db; össz. 108 db. 2. Mohácsi vész utáni iratok: a XVI. századból 117 db; a XVII. századból 304 db; a XVIII. századból 56 db; a XIX. századból 4 db; elenchusok 3 db; genealogia 1 db; Mednyánszky Alajos és Dénes másolatai 74 db; kulcsok Rákóczy György titkos leveleihez 12 db; a levéltár ismertetése Mednyánszky Dénestől 1 db; össz. 572 db. A levéltár összes tartalma 680 db irat.

Rendeztetett továbbá az Ivánka család levéltára; tartalmaz a XIII. századból 4, a XIV. századból 13, a XV. századból 10, a XVI. századból 1529-ig 2 db eredeti oklevelet s ezek másolatait 37 dbot; a mohácsi vész után a XVI. századból 15, a XVII. századból 22, a XVIII. századból 49 dbot, genealogiák, elenchusok stb. 21 dbot, összesen 173 db iratot, melyekről úgy a levéltár, mint a letéteményező Ivánka Zsigmond úr számára részletes jegyzék készült.

A Döry család levéltárának rendezése szintén befejeztetett. A levéltár 28 fiókban állítatott föl s nagyságáról a következő adatok tanúskodnak:

1. Mohácsi vész előtti iratok a XIII. századból 2 db er.; a XIV.

századból 21 db er., 30 db más.; a XV. századból 59 db er., 20 db más.; a XVI. századból 1526-ig 34 db er., 9 db más.; össz. 116 eredeti, 38 más. össz. 154 db. 2. Újabbkori iratok: a XVI. századból 46 db; a XVII. századból 497 db; a XVIII. századból 2462 db; a XIX. századból 389 db; elenchusok, genealogiák 49 db, össz. 3444 db. A levéltár összes tartalma 3598 db irat.

A báró Balassa család levéltára, melynek átvitelére dr. Erdélyi Pál segédőr küldetett ki, 15 ládában december hó utolsó napjaiban érkezett meg; rendezése és felállítása előre láthatólag hosszabb időt fog igénybe venni.

A Szent-Ivány család levéltárának rendezése már befejeztetett, a felállítást és jegyzékbe vételt azonban meggátolta Szent-Ivány Zoltán fentebb említett újabb küldeményének beérkezése, melynek rendezése most van folyamatban.

A KOLOZSVÁRI FERENCZ-JÓZSEF-TUDOMÁNY- EGYETEM KÖNYVTÁRA AZ 1893/94. ISKOLAI ÉVBEN.

A könyvtár évi átalánya 6000 frtot tett; ehhez járult a questura által a beiktatási díjakból, valamint könyvtári illetékek czímén a könyvtár részére beszolgáltatott 907 frt 20 kr és az ural-altáji összehasonlító nyelvészeti tanszék számára beszerzendő könyvekre utalványozott 400 frt; tehát összesen 7307 frt 20 kr állott rendelkezésre.

Ebből az összegből 6594 frt 01 kron szereztetett 1677 kötet, könyvkötésre fordított 674 frt 75 kr, vegyes kiadásokra 109 frt 91 kr. Az összes kiadás 7378 frt 72 kr, tehát a túlkiadás 71 frt 52 kr-ra rúgott.

A könyvtár az iskolai év alatt 1823 kötettel gyarapodott, s jelenleg 35325 kötetből és térképből áll.

A használatról elég annyit megemlítenünk, hogy az iskolai és 10 hónapja alatt az olvasó-teremben 4669 olvasó fordult meg. Legtöbben voltak januárban, a mely hónapban 811 volt az olvasók száma. legkevesebben júniusban. a mikor csak 132-en keresték fel az olvasó-termet. Házi használatra a tanév folyamán 1155 mű vétetett ki, összesen 1788 kötetben és füzetben.

SZAKIRODALOM.

Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig. *A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából írta Zolnai Gyula. — Huszonöt mellékletbeli s egy szövegközi hasonmással. Ára 6 frt. Budapest. Kiadja a magyar tudományos Akadémia 1894. 8-r. IV + 296 l.*

A Nyelvtörténeti Szótár megjelenése óta mindinkább fokozódik az érdeklődés régi nyelvemlékeink iránt, ennek tulajdonítható a jelen mű létrejötte is, mely Zolnai Gyula ismert nyelvtudósunk szorgalmát és alapos ismereteit dicséri. A munka két főrésze oszlik, az első rész nyelvemlékeinkről általában szól, a második rész pedig szemelvényeket tartalmaz a nyelvemlékek szövegéből és fac-similekben mutatja be az egyes nevezetesebb kódexek jellegzetes lapjait.

Folyóiratunkat e kiadványból természetesen a paleografiai és könyvészeti részletek érdeklik leginkább. Ebből a szempontból mindenekelőtt az első rész második fejezete hívja magára figyelmünket, mely nyelvemlékeink olvasásáról szól: az itt kifejtett elvek és utasítások, valamint a fejezet végén (20 és 21. l.) levő táblázatok, — melyek hangjaink régi jelölésmódjairól és régi betűink jelentéseiről tiszta és áttekinthető képet nyújtanak — a magyar paleografia valóságos »vademeccum«-jának tekinthetők. Nemkevésbé becses az is, hogy az egyes szemelvényeknél mindenütt ott találhatjuk az illető nyelvemlék szövegének betűszerinti olvasását és annak eredeti kiejtését. Mindezek nemcsak útmutatásul szolgálnak a kezdők számára, hanem igen gyakran még a legjáratasabbaknak is felvilágosítást nyújtanak egyes kétes esetekben.

Az első rész harmadik fejezete összes eddig ismert nyelvemlékeink kimerítő jegyzékét és a szemelvényekbe föl nem vetteknek tüzetes ismertetését tartalmazza. Igen helyesen járt el a szerző, hogy csak azokat vette föl, melyek akár egykorú eredetiben, akár pedig 1533 előtti másolatban maradtak fenn, a 22. lapon, a második jegyzetben vannak felsorolva a későbbi másolatban ránk jutott nyelvemlékek és hamisítások. A munkának

egyik ismertetésében¹ azt olvassuk ugyan, hogy az 1514-iki somlyó-vásárhelyi urbáriumra nézve Zolnainak nincs igaza, mert azt még a későbbi másolatban fönmaradtak közé sem vette föl; de ez nem áll, ugyanis az Akadémiai Értesítő 1852. évfolyamában a 242—248. lapokon közzétett urbárium legjobb esetben is 1590 körül készült, magyar fordítás, mely — mint a közlő maga is mondja — XVIII. századi másolatban jutott el hozzánk; s az hogy a sokat emlegetett »valál« szó is megvan benne, éppenséggel semmit sem bizonyít, mert ez a szó a dunántúli urbáriumokban még az egész XVIII századon át előfordul: egyébiránt teljes megnyugtatósúl szolgáljon az is, hogy 1570 előtti magyar urbárium egyáltalán nem létezik.

A nyelvészeti fejtegetésektől eltekintve, kétségtelenül legbecesebb része a nyelvemlékek teljes bibliográfiája; minden egyes nyelvemléknél ott találhatjuk annak repertoriumát; ez kétfelé van osztva, az első rész a kiadásokkal foglalkozik, a második rész pedig a bárhol megjelent, ismertetéseket, bírálatokat, nyelvészeti vagy történeti fejtegetéseket, stb. foglalja magában; mindez oly lelkiismeretesen és oly páratlan szorgalommal van összeállítva, hogy valóban hálás elismeréssel kell lennünk jelen munka szerzője iránt, mert most már vége szakadt annak a keserves állapotnak, hogy a legcsekélyebb nyelvtörténeti kérdés tanulmányozásánál is napokra volt szükségünk, a míg az idevágó irodalmat a folyóiratok tömegéből fáradságosan összekeresgélhettük.

Kiválóan emeli a mű értékét a huszonhat műmelléklet is, melyek különösen a magyar paleografia elsajátítására igen alkalmas segédeszközül szolgálhatnak, de másfelől a tanuló ifjúságot is megismertetik nyelvemlékeink külalakjával, mivel ezek a mellékletek az eredetinek mindenben megfelelő hű hasonmásai. Kiemeljük közülök a németujvári glosszákról (1. sz.), Dóczy Ferencz kötelezvényéről (16. sz.), Drágffy Mária kelengye-lajstromáról (18. sz.), Thurzó Elek szerelmes-leveléről (24. sz.) és Drágffy János végrendeletéről (26. sz.) adott hasonmásokat, mint a melyek ezúttal először mutatják be hű fac-simileben az illető nyelvemlékeket. A többi kódexekről adott hasonmások is lehetőleg olyan jellemző lapokat ábrázolnak, a melyek még eddig nem voltak fac-simileben ismertetve; s a hol ez az eset nem áll fent, ott a most közölt hasonmások hűségre és művészi kivitelre messze fölötte állanak az eddigi közléseknek. Ennek bizonyságául álljon itt a Margit-legendából vett hasonmás, mely a Magyar Nemz. Múzeum könyvtára ez érdekes irodalomtörténeti emlékének 55. lapját mutatja be.

Szamota István.

¹ Irodalomtörténeti Közlemények, 1895. évf. I. f.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának ősnymtatványai. 1405—1500. *Leírta Horváth Ignác könyvtári segédőr. (A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke. I. Budapest, kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára. 1895.) 8-r. VIII. + 288 l.*

Mikor a Magyar Könyvszemle új folyamának első kötetében megkezdjük a múzeumi könyvtár ősnymtatványairól Horváth Ignác által készített lajstrom közlését, abban a reményben tettük ezt, hogy a szerény vállalkozás kiindulási pontul fog szolgálhatni a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára katalógusainak kiadására. Reményünk most megvalósult, s a folyóiratunkban közölt jegyzék különnyomata, a szükséges táblázatokkal és mutatókkal 18 ívnyi kötetté bővülve, büszkén viseli homlokán *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke* gyűjtőcímét.

A kötet 896 ősnymtatvány bibliografiai leírását tartalmazza, az egyes példányok bejegyzéseinek közlésével, a mint azt olvasóink e folyóirat 1892/93. és 1894. folyamainak közleményeiből ismerik. E tekintélyes és becses anyaghoz Horváth Ignác által írt előszó kevés eltéréssel ugyanaz, a mi a Magyar Könyv-Szemle 1892/93. évfolyamában is megjelent. Teljesen új a betűrendes mutató, mely az ősnymtatványok rövid címeit alfabetikus rendben közli, továbbá a nyomdák mutatója, a melyben a könyvnyomtató műhelyek termékei nyomtatási helyek s ezeken belül nyomdászok szerint vannak csoportosítva: a nyomdászok betűrendes jegyzéke s végül a könyvbirtokosok jegyzéke, a mint azt a könyvek bejegyzései, az ex-librisek, a kötés külsejére vagy belsejére alkalmazott czimerek vagy más ismertető jelek segítségével meg lehetett állapítani. Mindannyia Horváth Ignác könyvtári segédőr munkája, s nélkülök úgyszólván lehetetlen volna áttekintést szerezni a gyűjtemény számbeli gazdagsága s tartalmának jelentősége felől. A kötetet dr. Fejérpataky Lászlónak, a Magyar Nemz. Múzeum könyvtára igazgató-őrének bevezetése nyitja meg, mely elmondja a kiadvány keletkezésének történetét s kifejezés•ad annak a reménynek, hogy a könyvtár nyomtatott címjegyzékeinek ez első füzetét nyomon fogják követni a könyvtár többi csoportjainak ismertetései.

A múzeumi könyvtár kiadványáról levén szó, melyhez a Magyar Könyv-Szemlét úgyszólván apai viszony fűzi, nem terjeszkedhetünk ki annak bővebb ismertetésébe: nem emelhetjük ki előnyeit és nem foglalkozhatunk esetleges hiányaival. E sorok kizárólagos feladata megemlékezni a kötet megjelenéséről. Meg vagyunk róla győződve, hogy könyvtárunk barátai örömmel fogják azt fogadni, nemcsak mint egy sok fáradsággal végzett munka tényleges eredményét, de úgyis, mint oly kezdetet, mely nagy lépéssel közelebb hozza a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárát tudományos hivatásának betöltéséhez.

Sch. Gy.

DANKÓ JÓZSEF.

A magyar bibliografiának halottja van. Dankó József, a kiváló könyvbarát, ez évi január hó 14-én Pozsonyban váratlanul elhunyt. Alig egy éve mult, hogy e folyóirat hasábjain örömmel üdvözlöttük a tudós főpap munkásságának egyik legmaradandóbb becsű művét a Hymnariumot, s ma már korai halála felett sajnálkozunk. Akkor azon óhajunknak adtunk kifejezést, bár követné ezt a publikációt legközelebb egy másik, a magyar egyházi szertartás történetéé, Dankó tudásával, ismereteivel, pontosságával egybeállítva: és most, midőn e néhány sort az ő emlékének szenteljük, nemcsak e kívánságunk teljesülhetését látjuk — legalább jó időre, — megsemmisülve, hanem egyébként is érezzük, hogy az ő halála mily nagy veszteség a magyar bibliografiára nézve. Egyik leglelkesebb munkása, legalaposabb tudású művelője hunyt el benne oly korban, a mikor még számos hasznos szolgálatot tehetett volna irodalmunknak.

Aki először találkozott Dankóval, különöznek gondolhatta őt. A magas, csontos alak, ingó járásával, majdnem vállaira omló hosszú hajával, izgékony természetre valló gesztusaival és erősen moduláló hangjárásával sokban elütött attól, amit az ő állásabeli emberek megjelenésében és módorában megszoktunk. Emlékszem rá, mikor 1884-ben először voltam nála, hogy valami szemináriumi ünnepélyre meghívjam, bizonyos elfogódottsággal állottam meg előtte. De mily hamar elmúlt ez, amint az irodalom szóba jött! Néhány pillanat alatt belemelegedett, a szó csak úgy áradt ajkairól s megmutogatva könyveit, gyűjteményeit, egész előadást tartott a bibliografia fontosságáról. Igen a bibliografia — mondotta — ez a tudományok koronája!

Nem hittem el neki, és ma még kevésbé hiszem, de ez nem akadályozott abban, hogy őszinte csodálattal adózzam lelkesedésének, amelylyel kedvencz tárgya iránt viseltetett. Hisz utóvégre is nem az a fődolog, hogy mivel foglalkozunk, hogy mit választunk ki magunknak működési terül; hanem, hogy mennyiben teszünk eleget ott, a hova munkásokul szegődtünk, és hogyan valósítjuk meg azt a czélt, amelyet magunk elé tűztünk. Már pedig Dankónak az emlékezete mint olyané fog fennmaradni irodalmunkban, aki tehetségével, szor-

galmával becsessé is tudta tenni azt, amit létesített. Igaz, hogy életének java munkásságát, szellemének legteljesebb erejét erre szentelte.

Dankó 1829 január 26-án született Pozsonyban, hol gymnasiumi tanulmányait is végezte. 1843-ban az esztergomi főegyház-megyei papnövendékek közé lépett s a filozófiát és theológiát 1844—47-ig Nagy-Szombatban, majd 1847-től Bécsben az egyetemen hallgatta, 1852 január 27-én áldozárrá szentelik és újból Bécsbe megy a Szt. Ágostonról nevezett felsőbb hittudományi intézetbe, hol 1854-ben tudori oklevelet nyer. Még ez évben tanulmányi felügyelővé neveztetett a Pazmaneumban, ahol kivált szentirási tudományokkal foglalkozott, amiből 1856-ban a bécsi egyetemen helyettes, a rákövetkező évben pedig rendes tanár lett. Szünideit rendszeren külföldön töltötte; felkereste Németország és Svájc nevezetesebb városait, Belgiumot, Hollandiát. 1863-ban már mint tanulmányi felügyelő az Augusztineumban, hosszabb időt töltött Velenzében, 1867-ben pedig Rómában. Egy évvel később az esztergomi káptalan tagjává és papnevelői kormányzóvá neveztetett ki, hol egyúttal az exegetikát adta elő. 1874-ben betegeskedése miatt lemondott tanári állásáról s majd tiz éven át Olaszország enyhe éghajlatát kereste fel a téli hónapok alatt. Kivált ettől az időtől fogva fordított nagy gondot könyvtárának és gyűjteményeinek gyarapítására, és foglalkozott a Dante-irodalommal, még inkább pedig az olasz műtörténelem tanulmányozásával. Közben-közben megfordult többször Párisban, Berlinben, Észak-Németországban ugyancsak műtörténelmi tanulmányok céljából. 1881-ben a M. Tud. Akadémia lev. tagjává választotta, 1889-ben a pozsonyi nagyprépostságot nyerte el, egy év múlva pedig cz. prisztinai püspök lett. E méltóságában érte őt a hirtelen halál, 1895 január 14-én.

Irodalmi foglalkozásának kezdete bécsi tanárkodásának idejére esik. Több kisebb-nagyobb theologiai munka jelent meg tőle rövid időközökben latin nyelven, oly klasszicitással írva, hogy nem csak nálunk, hanem külföldön is általános feltűnést kelt. Később inkább egyház- és műtörténelmi, bibliografiai munkákat írt és számtalan cikke, értekezése jelent meg a hazai és külföldi szakfolyóiratok hasábjain. Egyikévé lett azon magyar tudósoknak, akiknek nevét a külföld is nagyon előnyösen ismeri.

Midőn mint nagyprépost Pozsonyba tette át lakását, első teendője volt a káptalan-utczai palotában gyűjteményeit czélszerűen elhe-

lyezni és rendezni. A munka sokáig tartott, majd két év telt bele; de midőn 1891-ben, Szent-István napján a meghívott előkelőségek az ő vezetése mellett az egyes termeken végig mentek, egy európai híru múzeum műkincseit látták maguk előtt.

A falakról a világtörténelem nevezetes férfiainak és asszonyainak képmásai tekintettek le. Közöttük számos ritka metszet, rézkarcz, mint Rubens Péter egyetlen rézkarcza, Krisztina svéd királynő képe 1654-ből, I. Károly angol királynak tizenhat arcképe stb. Nem említve az olajfestmények és aquarellek gyűjteményét, a Dürer-gyűjtemény maga egész vagyont képviselt. Ezekből eredeti kézrajzok és metszetek hosszú, majdnem teljes sorozatban mutatták a nürnbergi mester művészetét. Az írott könyvek, a miniatűr-festmények, a hártýára nyomtatott művek is gazdag csoportban voltak képviselve.

Egyik legérdekesebb része a múzeumnak kétségkívül az a gyűjtemény volt, a mely a grafikai művészet és nyomtatás időről-időre való fejlődését tüntette fel. A tudós főpapnak úgyszólván egész életén át az volt a főtörekvése, hogy az erre vonatkozó könyveket, metszeteket minél nagyobb számmal halmozhassa össze. E végből utazta be a művelt nyugat majd minden nevezetesebb városát, és vásárolta össze nagy szakértelemmel, műízléssel és nagy áldozattal a ritkább illusztrációkat, ornamentikai remekeket, könyvtárjegyeket. E grafikus rész az 1882-ki országos könyvkiállításon két külön termet foglalt el. A kik látták e XVI. és XVII. századbeli metszeteket, címlapokat, lapszéli díszítéseket és ritka nyomtatványokat, nem csak a gyűjtemény gazdagságát voltak kénytelenek elismerni, hanem azon fontosságot is, a melylyel mindez ipartörténeti szempontból bír.

Sajnos, hogy mindezen becses ritkaság együttmaradása, közhasznú értékesítése nem lett idején biztosítva. A tudós főpap úgy tervezte, hogy a nagyérdekű gyűjtemény Pozsony városának jusson; de váratlanul bekövetkezett halála készületlenül találta őt arra, hogy tervét megvalósítsa, és így a múzeum egy régebbi végrendelet értelmében több hagyományosra és örökösre szállt.

A kérlelhetetlen halál akkor akasztotta meg őt tevékenységében, a midőn egy hosszú élet szorgalmas fáradozásaira föltenni készült a koronát és gyümölcsözővé akarta tenni a hazai kultúrának hozott áldozatot.

Legyen áldás emlékezetén.

Kollányi Ferencz.

VEGYES KÖZLEMENYEK.

A Magyar Nemzeti Múzeum tisztelgése Wlassics Gyula valóság- és közoktatásügyi miniszternél. A Magyar Nemzeti Múzeum tisztikara dr. Wlassics Gyulát vallás- és közoktatásügyi miniszterré történt kinevezése alkalmából február hó 16-án Szalay Imre igazgató vezetése alatt testületileg üdvözölte. Az üdvözlő beszédet Szalay Imre igazgató tartotta, kérve a Magyar Nemzeti Múzeum részére az új miniszter pártfogását. Wlassics miniszter meleg hangú beszédben biztosította a tisztikart érdeklődéséről s figyelméről, melylyel az ország első tudományos intézete iránt viseltetik; megígérte, hogy az intézet érdekeit mindig szíven fogja hordozni, s ennek bizonyosságául már a közel jövőben gondoskodni fog arról, hogy a múzeumi ügyek a miniszterium kebelében hivatott szakember által legyenek képviselve.

A múzeumi könyvtár 1895. évi költségvetése. A Magyar Nemzeti Múzeumnak az országgyűlés által 1895-re megállapított költségvetése, a személyi kiadásokat nem tekintve, a múzeumi könyvtár javadalmazását a következő tételekben állapította meg: 1. Rendes kiadások: A könyvtári osztály gyarapítására 6000 forint; a hírlapkönyvtár gyarapítására 1200 forint; könyvkötésekre 1500 forint; a Széchényi-könyvtár gyarapítására 470 forint. 2. Átmeneti kiadás: A levéltári osztály kiegészítésére I. részlet 20,000 forint. 3. Beruházás: A könyvtár bebutorozására és egyéb átalakításokra 2500 forint. Azonkívül a gyűjtemények vásárlására az egész múzeumnak szánt 5500 forintból mintegy $\frac{1}{3}$ -rész fordíttatik könyvtári czélokra; a kiadványok tételéből a Magyar Könyv-Szemle dotációjára 1200 forint esik, s a könyvtár részesedik még a rendes kiadások tételei közül a kisebb butorozásokra felvett 1000 forint, az utiköltségek és napidíjak czímén felvett 2000 forint, a házi szükségletekre felvett 8720 forint, s az irodai költségekre s vegyes kiadásokra felvett 3000 forint, végül a beruházási tételek közül a múzeum ablakai, padlója s több terme nagy bútortáának megújítására szánt 4000 forint járandóságaiban. D.

Kossuth Lajos iratainak ügye a nyilvánosság előtt. Folyóiratunk illető rovatában, a múzeumi könyvtár negyedéves jelentésében megemlékeztünk a felől, hogy Kossuth Lajos hátrahagyott

iratait és levelezéseit a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium megvette a Magyar Nemzeti Múzeum számára. A kiváló becsű gyűjtemény vételárának fedezéséről a kormány az 1895. évi költségvetés átmeneti kiadásai között, »a Nemzeti Múzeum levéltári osztályának kiegészítésére« szánt nagyobb összeg első részlete gyanánt fölvelt 20,000 frtnyi tételben gondoskodott, melyből az indokolás szavai szerint: a magyar nemzeti múzeum könyvtárának levéltári osztálya, mindaddig, míg külön javadalommal nem rendelkezik, fontosabb bevásárlásait lesz hivatva fedezni.

Miután az indokolás sem a tulajdonképeni célzt, sem az arra szánt összeg nagyságát nem nevezte meg, a napi sajtóban a vétel előzményei, annak szabályszerűsége és egész jelentősége felől a legkülönbözőbb vélemények kerültek nyilvánosságra, melyekkel szemben Wlassics miniszter gróf Zichy Jenő képviselő interpellációjára válaszolva indíttatva érezte magát a leghatározottabb alakban kijelenteni, hogy a költségvetésbe felvett 20,000 forint a Kossuth-iratok vételára első részletének fedezésére van szánva, s hogy a miniszterium e 20,000 frtnyi összeget mint a múzeumi levéltár dotációját állandósítani szándékozik a költségvetésben.

Mindezeket e helyütt regisztrálva, a nem minden politikai célzat nélkül megindított affaire megoldásából két eredményt konstatálhatunk, melynek mindegyike csakis örvendetes jelentőséggel bír a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárára. Egyik a Kossuth-iratok megszerzése; ezzel az intézet kétségtelenül egy nagy értékű gyűjteménnyel gyarapodott, mely az egész művelt világ érdeklődését könyvtárunkra irányítja. A másik a miniszternek a 20,000 frtnyi összeg állandósítása felől tett ígérete, a mi ha valósággá válik, s ha ez összeggel arányban emelkedik — a mint azt a dolog természete is magával hozza — magának a könyvtárnak egész költségvetése, akkor oly jövő nyílik meg az intézet előtt, mely annak kifejlődéséhez kötött legszebb reményeinket is felülmúlja.

Sch. Gy.

Gipezic Albert Vincze állítólagos munkájáról. E folyóirat múlt évi folyamában a 347. lapon Békesi Emil »Gipezic Albert Vincze, Vasárnapi és ünnepi evangéliumok magyarázata.« (Szolnok, 1612.) cím alatt egy ismeretlen adalékot közölt Szabó K. Régi Magyar Könyvtárának I. kötetéhez, megemlítve, hogy azt Vitkovics Mihály »Prózai munkái«-nak 185-6. lapjain találta. Szinte hihetetlen, hogy egy ilyen közkezen forgó könyvben levő fontos irodalomtörténeti adat elkerülte volna eddigelő bibliografusaink figyelmét s ne közölték volna azt, ha nem lett volna előttük nagyon gyanus hangzású a szerző neve és állása, a nyomdász neve (Dolavesa Bandi), szóval az egész cím, nem is említve Burdic Demetriust, Cartady Fabriust és Bubory Balást, a kiknek »mint akkori tudós emberecnek« a mű ajánlva van. Mi sem foglalkoznánk vele még ezek után sem, hogy közölve van, hiszen úgy is első tekintetre láthatni, hogy ily című könyv aligha jelenhetett meg, ha módunkban

nem állana azt is megmondani, hogy micsoda mű volt az, a melyet Vitkovicssal úgy »közöltek«, mint a Gipezic művét. Ő ugyanis szerencsénkre mutatványt is közöl az állítólagos műből s ez a közölt részlet *Bornemisza Péternek 1575. Semptén nyomtatott: »Harmadik Része Az Evangeliomokból és az Epistolakból való tanúságoknak«* czimű művében a 43. lapon szórúl-szóra megtalálható. Vitkovicsot tehát Bornemisza Péter művének egy csonka példányával vették félre. Említi továbbá Vitkovics, hogy »ezen könyvnek mása a debreczeni collegium könyvtárában találtatik«. A debreczeni főiskola könyvtárában csakugyan van e műnek egy csonka példánya, jó részt kézirattal pótolva s ezért a kéziratok közé beosztva, melynek egy régi kéz (ha jól emlékszem) »Telegdi M. Az keresztyénségnek fundamentomiról való rövid könyvecske. Bécs, 1562.« czimet adott. Alighanem erre czéltott Vitkovics. Dézsi Lajos.

Hungarikumok külföldi könyvpiaczon. *Baer és társa.* frankfurti könyvkereskedők 339. sz. jegyzéke számos, a török hadjáratokra vonatkozó röpiraton kívül, még a köv. érdekesebb műveket tartalmazza: Bartholinus (Richard.) *Odeporicon*, id est itinerarium D. Mathei Sancti Angeli Cardinalis Gurcensis coadiutoris Saltzburgens. Quaeque in conventu Maximiliani Caes gesta sunt. Bécs, 1515. ára 90 márka. — *Delitiae poetarum hungaricorum* a J. P. Parco. Frankfurt 1619; ára 8 márka. — *Evagatorium*. Sermones Michaelis de Hungaria. Strassburg, Knoblauch sajtóján 1516; ára 12 márka. — *Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae*, 23. Junii 1606. S. Pataki 1653. (R. M. K. II. 791.) ára 60 márka. *Cohn Albert* berlini könyvkereskedő legújabb jegyzéke is tartalmaz néhány magyar vonatkozású művet, ilyenek: Beroaldus, *Varia opuscula*. Bazel, 1517. (Benne egy rész Mátyás királynak van ajánlva.) Ára 4 márka. — *Viennae, a Sultano Saleymanno obsessae Historia*. Augsburg, 1530; ára 36 márka. — *Warhaffte Zeitungen auss d. Röm. Kay. M. Feldleger zwischen Raab und Comorra*. 1566; ára 10 márka. *Kende S.* bécsi könyvtárus az utolsó füzetünkben róla írottakat oda kéri kiigazítani, hogy a 7. sz. jegyzékébe felvett négy magyar unikum tényleg birtokában volt, de azokat még a jegyzék kibocsátása előtt egy ismert könyvbarátnak eladta. E helyreigazításnak szívesen adva helyet, egyúttal két legújabban közrebocsátott terjedelmes jegyzékéről emlékezünk meg, melyek közül az egyik arczképeket, a másik magyar városok látképeit, néhány oklevelet s könyvet tartalmaz. A könyvek között legérdekesebbek: Landovics, *Novus Succursus*. Nagy-Szombat, 1689; ára 6 frt 50 kr., — Pawlotosky, *Locutio Dei ad cor religiosi*, Nagy-Szombat, 1703; ára 10 frt., — Verbóczy, *Corpus juris Hungarici*, 1699; ára 60 forint. V. E.

A MAGYAR HIRLAPIRODALOM

1895-BEN.

Id. SZINNYEI JÓZSEFTŐL.

I. POLITIKAI NAPILAPOK.*

BUDAPESTEN.

Pesti Napló. Főszerk. Vészi József; felelős szerk. Barna Izidor; kiadó-tulajd. Egyesült Hírlapkiadó részvénytársaság. XLVI. évf. (Reggeli és esti kiadás.), ára egész évre helyben 18 ft; vidékre 20 ft.

Magyar Állam. (Idők tanuja.) Főszerk. dr. Hortoványi József; felelős szerk. Szemecz Emil; laptulajdonosok: Lonkai Antalné örökösei. XXXVI. évf., ára 20 ft.

Budapesti Közlöny. Hivatalos lap. Szerkesztő Vadnay Károly. XXIX. évf. Kiadja az Athenaeum, ára »a Hivatalos Értesítő«-vel együtt 20 ft.

Egyetértés. Szerk. és kiadó-tulajdonos Csávolszky Lajos; főmunkatárs Kossuth Ferenc; XXIX. évf. Ára 20 ft.

Budapest. Szerk. Gracza György; kiadó-tulajdonos Wodianer F. és fiai XIX. évf., ára 12 ft.

Pesti Hirlap. Főszerk. Légrády Károly; szerk. dr. Kenedy Géza; kiadják a Légrády-testvérek. XVI. évf., ára 14 ft.

Budapesti Hirlap. Főszerk. Rákosi Jenő; felelős szerk. Csajthay Ferenc; kiadó és laptulajdonos Rákosi Jenő. XVI. évf., ára 14 ft.

Nemzet. Főszerkesztő Jókai Mór; felelős szerk. Gajári Ödön; kiadó-tulajdonos az Athenaeum. XIV. évf. (Reggeli és esti kiadás.), ára 24 ft.

Kis Ujság. Szerk. Papp László; kiadó-tulajdonosok Wodianer F. és fiai. IX. évf., ára helyben 7 ft 20 kr.; vidékre 9 ft.

Magyar Hirlap. Főszerk. Horváth Gyula; fel. szerk. Fenyő Sándor; kiadó-

tulajdonos Magyar Hirlap kiadó részvénytársaság. V. évf., ára 14 ft.

Magyar Ujság. Főszerk. dr. Fenyvessy Ferenc; fel. szerk. Kende Zsigmond; kiadó-tulajd. a Magyar irodalmi részvénytársaság. II. évf., ára 12 ft.

Szabad Szó. Szerk. dr. Székely Béla; kiadó-tulajd. Egyesült Hirlapkiadó részvénytársaság. III. évf., ára 10 ft.

Hazánk. Főszerk. Bernát István; fel. szerk. Baross Károly; kiadja a »Hazánk« irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság. II. évf., ára 14 ft.

Magyarország. Szerk. és laptulajd. Holló Lajos; helyettes szerk. Inczedy László. II. évf., ára 14 ft.

Magyar Esti Lap. Szerk. Szalay Mihály; kiadó-tulajd. Magyar irodalmi részvénytársaság. II. évf., ára 6 ft.

Nemzeti Ujság. Szerk. Günther Antal; kiadja egy társaság. II. évf., ára 14 ft.

VIDÉKEN.

Szegedi Híradó. (Szeged.) Szerk. dr. Cserő Ede; kiadó-tulajd. Endrényi Imre. XXXVII. évf., ára 14 ft.

Alföld. (Arad.) Szerk. Vledényi Károly és Sz. Horváth Elemér; kiadja Réthy Lipót és fia. XXXV. évf., ára helyben 12 ft, vidéken 14 ft.

Nagyvárad. (Nagy-Várad.) Szerk. Sass Ede; kiadó-tulajd. Lang József. XXVI. évf., ára helyben 12 ft; postán küldve 14 ft.

Pécsi Figyelő. (Pécs.) Szerk. Pleininger Ferenc; laptulajd. Szautter Gusztáv. XXIII. évf., ára 10 ft. (Mult évben politikai hetilap volt.)

* Az egyes szakokban a lapok keletkezési idejük szerint vannak sorozva. — Ez összeállítás, mely 1894-ig a Vasárnapi Ujságban jelent meg, a folyó évtől kezdve a Magyar Könyv-Szemle rendes mellékletét fogja képezni.

Soproni Hírlap. (Sopron.) Szerk. Rábel László; kiadó Litfass Károly. XXV. évf., ára 18 frt. (Mult évben »Sopron« czímmel jelent megéspol. hetilap volt.)

Torontál. (Nagy-Becskerek.) Szerk. dr. Brájjer Lajos; kiadja Pleitz Ferencz Pál. XXII. évfolyam., ára 12 frt.

Debreczeni Ellenőr. (Debreczen.) Szerk. Eötvös K. Lajos; helyettes szerk. Katona Imre; kiadó-tulajd. a »Csokonai« nyomda és r.-t. XXII. évf., ára 10 frt.

Szegedi Napló. (Szeged.) Szerk. Kulinyi Zsigmond; kiadó Bába Sándor. XVIII. évf., ára 14 frt.

Délmagyarországi Közlöny. (Temesvár.) Szerk. Lendvai Miklós; kiadó-tulajdonos Csendes J. XVI. évf., ára 14 frt.

Ellenzék. (Kolozsvar.) Szerk. Bartha Miklós; segéd-szerk. és kiadó-tulajdonos Magyary Mihály. XVI. évf., ára 16 frt.

Arad és Vidéke. (Arad.) Főszerk. Tiszti Lajos; felelős szerkesztő Brankovics György; kiadó-tulajdonos Gyulai István. XV. évf., ára helyben 12 frt., postán küldve 14 frt.

Szabadság. (Nagy-Várad.) Főszerk. Szunyog Szaboles; fel. szerk. Lovassy Andor; lap-tulajd. és kiadó Laszky Ármin. XV. évf., ára helyben 12 frt., vidéken 14 frt.

Pécsi Napló. (Pécs.) Főszerk. és kiadó Lenkei Lajos; fel. szerk. Várady Ferencz. XIV. évf., ára 10 frt. (Mult évben Pécsi Újság cz. jelent meg.)

Zombor és Vidéke. (Zombor.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Molnár Gyula. XIV. évf., ára 12 frt. (Mult évben politikai hetilap volt.)

Felső Magyarország. (Kassa.) Szerk. és kiadó Ries Lajos. XI. évf., ára 10 frt.

Aradi Közlöny. (Arad.) Szerk. Vass Géza; kiadja az »Aradi nyomda-társaság«. X. évf., ára helyben 12 frt., vidékre 14 frt.

Kolozsvar. (Kolozsvar.) Szerk. Hindy Árpád; kiadja Ajtai K. Albert. IX. évf., ára 16 frt.

Erdélyi Híradó. (Kolozsvar.) Szerk. és lap-tulajdonos Korbuly József. VIII. évf., ára 12 frt.

Nyugatmagyarországi Híradó. (Pozsony.) Szerk. és lap-tulajd. dr. Vutkovich Sándor. VIII. évf., ára 12 frt.

Debreczeni Hírlap. (Debreczen.) Szerk. Márk Ernő; kiadó-tulajd. Kutasi Imre. V. évf., ára 10 frt.

Debreczeni Reggeli Újság; (Deb-

reczen.) Szerk. Gáspár Imre; kiadó-tulajd. a Csokonai-nyomda. II. évf., ára 6 frt.

Tiszántúl. (Nagyvárad.) Szerk. dr. Persz Adolf; lap-tulajd. »A Szent-László-Nyomda« részvénytársaság. I. évf., ára 6 frt.

Összesen: 38.

BUDAPESTEN.

Politikai Ujdonságok. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XLI. évf., ára 5 frt; a »Vasárnapi Újság«-gal együtt 12 frt.

Képes Néplap és Politikai Híradó. Szerk. Nagy Miklós; kiadja a Franklin-Társulat. XXIII. évf., ára 2 frt 40 kr., a »Világkrónika«-val együtt 4 frt.

Nemzeti Hírlap. Szerk. Kulcsár Ernő; lap-tulajdonos Rózsa Kálmán és neje. XI. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

A Nép Zászlója. Szerk. és kiadó-tulajdonos Lukáts Gyula. X. évf., ára 4 frt.

Hétfői Újság. Szerk. és kiadó-tulajd. Fekete Adolf. IV. évf., ára 3 frt.

Magyar Néplap. Szerk. Lepsényi Miklós és Németh Gellért. IV. évf., ára 1 frt 80 kr.

Budapesti Néplap. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Horváth Ádám; főmunkatárs Hentaller Lajos. III. évf., ára 4 frt.

Politikai Hetiszemle. Szerk. és lap-tulajd. Székely Sámuel. II. évf. ára 10 frt.

Független Újság. Szerk. és kiadja Baross Károly. I. évf., ára 2 frt.

VIDÉKEN.

Győri Közlöny. (Győr.) Ideigl. fel. szerk. Zoltán Vilmos. XXXIX. évf. Hetenként kétszer, ára 10 frt.

Máramaros. (Máramaros-Sziget.) Szerk. Várady Gábor; lap-tulajd. Szilágyi István és Várady Gábor; kiadja Sichermann Mór. XXXI. évf., ára 6 frt.

Somogy. (Kaposvár.) Szerk. és tulajd. Roboz István; lapkiadó Hagelmann Károly. XXXI. évf., ára 5 frt.

Vasmegyei Lapok. (Szombathely.) Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Bertalanffy József. XXIX. évf. Hetenként kétszer, ára 8 frt.

Kecskeméti Lapok. (Kecskemét.) Szerk. Dalótti Ödön. XVIII. évf., ára 5 frt.

Debreczen. (Debreczen.) Főszerk. Szinay Gyula; fel. szerk. és kiadó Kósa

Barna. XXVII. évf. Hetenként ötször, ára 10 frt.

Maros. (Makó.) Szerk. Kristóffy József; kiadó-tulajdonos Gaal László. XXVI. évf. Hetenként kétszer, ára 5 frt.

Abauj-Kassai Közlöny. (Kassa.) Szerk. Ladomérszky Gyula; kiadó-tulajd. Timkó József. XXVI. évf., ára 6 frt.

Szentesi Lap. (Szentes.) Főszerk. és kiadó-tulajd. Sima Ferenc; fel. szerk. Kovács Kálmán. XXV. évf. Hetenként háromszor, ára 6 frt.

Kecskemét. (Kecskemét.) Szerk. dr. Horváth Ádám; kiadó-tulajd. Sziládi László. XXIV. évf., ára 5 frt.

Nógrádi Lapok és Honti Híradó. (B.-Gyarmat.) Szerk. Horváth Danó; kiadó-tulajdonos Kék László. XXIII. évf., ára 5 frt.

Zala. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. dr. Löke Emil; kiadó-tulajd. Fischel Fülöp. Hetenként kétszer. XXII. évf., ára 6 frt.

Békésmegyei Közlöny. (Békés-Csaba.) Szerk. Verner László; kiadja a »Corvina« könyvnyomda. XXII. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Ujvidék. (Ujvidék.) Szerk. Zambauer Ágoston. XX. évf., ára 6 frt.

Bácska. (Zombor.) Szerk. dr. Baloghy Ernő; lap-tulajd. és kiadó Bittermann Nándor. XVIII. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Kalocsai Néplap. (Kalocsa.) Szerk. Mócsy Antal. XVIII. évf. ára 2 frt.

Győri Hírlap. (Győr.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szávay Gyula; társszerk. Hegyi Jenő. XVI. évf. Hetenként kétszer, ára 10 frt. (Mult évben nem politikai tartalommal jelent meg.)

Nyitrai Megyei Közlöny. (Nyitra.) Szerkesztő és kiadó-tulajd. dr. Bangha Sándor. XV. évf., ára 6 frt.

Borsodmegyei Lapok. (Miskolcz.) Szerk.-tulajd. Buthy Lajos; kiadó Forster Rezső. XV. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Dunántul. (Szombathely.) Szerk. és kiadó ifj. Pázmándy Dénes. XIV. évf., ára 5 frt.

Székelyföld. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Dobay János. XIV. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Székely Nemzet. (Sepsi-Szent-György.) Szerk. Málík József; társszerk. T. Nagy Imre; lap-tulajdonos és kiadó a »Jókai-nyomda-részvénytársulat.« XIII. évf. Hetenként négyszer, ára 10 frt.

Debreczeni Híradó. (Debreczen.) Szerk. Ballay Béta; a debreczeni nemzeti párt közlönye. XII. évf. ára 3 frt.

Máramarosi Lapok. (M.-Sziget.) Szerk. Szépfaludy Örlösy Ferenc; kiadja Sichermann Mór. X. évf., ára 6 frt.

Gyulafehérvári Hírlap. (Gyula-Fehérvár.) Szerkesztő és lap-tulajd. Isssekucz János; kiadó Papp György. IX. évf., ára 4 frt.

Makói Hírlap. (Makó.) Szerk. Csukási Mór; kiadó-tulajdonos Neumann József. IX. évf. Hetenként kétszer, ára 4 frt.

Vasvármegye. (Szombathely.) Szerk. Kőváry Kaffehr Béla; kiadó-tulajdonos Kaffehr E. VII. évf. Hetenként kétszer, ára 8 frt.

Jász - Nagykun - Szolnok megyei Lapok. (Szolnok.) Szerk. Zrumetzky Béla; kiadja Vezéry Ödön. VI. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Tolnavármegye. (Szegzárd.) Szerk.-tulajd. dr. Leopold Kornél. V. évf., ára 6 frt.

Heti Szemle. (Szatmár.) Szerk. dr. Búza Sándor; kiadó a »Pázmánysatój.« IV. évf., ára 3 frt.

Ujvidéki Hírlap. (Ujvidék.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Nemes Sándor. IV. évf., ára 6 frt.

Határőr. (Pancsova.) Szerk. Feymann Gyula; kiadó-tulajd. Wittigschlager Károly. IV. évf., ára 5 frt.

Szabadság. (Miskolcz.) Szerk. és lap-tulajdonos dr. Kontz Miklós; kiadó Ruttkay Menyhért. IV. évf. Hetenként kétszer, ára 5 frt.

Nyitrai Megyei Szemle. (Nyitra.) Szerk. és lap-tulajd. dr. Tóth János. III. évf., ára 5 frt.

Szombathelyi Lapok. (Szombathely.) Szerk. és kiadó Ehen Gyula. III. évf., ára 6 frt.

Délvidéki Ellenőr. (Temesvár.) Szerk. Steiner Ferenc; kiadja az »Unio« könyvnyomda és kiadó-intézet. Hetenként háromszor. III. évf., ára 6 frt.

Délvidéki Híradó. (Pancsova.) Szerk. Horváth Xavér; kiadó-tulajd. Vig. Ernő. III. évf., ára 5 frt. (Mult évben mint nem politikai lap jelent meg.)

Egri Híradó. (Eger.) Szerk. és kiadó Luga László. III. évf. Hetenként kétszer, ára 5 frt.

Hevesvármegyei Hírlap. (Eger.) Szerk. Bobocsay Sándor és dr. Pásztor Bertalan; kiadó-tulajd. Egri nyomda-

részvénytársaság. III. évf. Hetenként háromszor, ára 6 frt.

Pécsi Közlöny. (Pécs.) Szerk. Linca Adolf; kiadó-tulajd. Rézbányay János. III. évf. Hetenként háromszor, ára 6 frt.

Szabadka és Vidéke. (Szabadka.) Szerk. Czeisz Máté; laptulajdonosok: az alapítók. III. évf., ára 3 frt.

Veszprémi Hirlap. (Veszprém.) Szerk. Csolnoky Viktor; kiadó-tulajd. az »Egyházmegyei könyvnyomda.« III. évf., ára 6 frt. (Mult évben mint nem politikai lap jelent meg.)

Zombori Hirlap. (Zombor.) Szerk. dr. Pataj Sándor; kiadó-tulajd. Oblát Károly. III. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Dunántúli Hirlap. (Győr.) Szerk. Barabás Albert; kiadó Győregyházmegyei könyvnyomdája. II. évf. Hetenként 2-szer, ára 8 frt.

Órálló. (Sárospatak.) Szerk. és tulajd. dr. Bartha Béla és ifj. Mitrovics Gyula; kiadja a Zemplén nyomda. II. évf. Hetenként 2-szer, ára 6 frt.

Fejérmegyei Napló. (Székesfejérvár.) Szerk. Bonitz Ferencz; kiadó-tulajd. Miller József. II. évf. Hetenként 3-szor, ára 6 frt.

Brassói Lapok. (Brassó.) Szerk. dr. Vajna Gábor és Hargittai Béla; kiadó-tulajd. a »Brassói magyarság intéző bizottság.« I. évf. Hetenként 3-szor, ára 7 frt.

Összesen: 56.

III. VEGYES TARTALMU KÉPES HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Vasárnapi Ujság. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XLII. évf., ára 8 frt; a »Politikai Újdonságok«-kal együtt 12 frt.

Képes Családi Lapok. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Mnrányi Ármin; szerk. Tolnai Lajos; XVII. évf., ára a »Hölgyek Lapja« havi mellékklappal 6 frt.

Ország-Világ. Szerk. dr. Várady Antal; kiadója az Országos Irodalmi részvény-társaság. XVI. évf., ára 8 frt.

Jókai Magyar Nők Lapja. Szerk. Beksics Gusztávné és Keleti Ö. Lajos; kiadó-tulajd. Petőfi könyvnyomda vállalat. XIV. évf., ára 6 frt.

Magyar Gênio. Szerk. Hevesi József és Karczag Vilmos. IV. évf., ára 10 frt.

Magyar Világ. Képes családi lap.

Szerk. és kiadó-tulajd. Székely Aladár. II. évf., ára 6 frt.

Új idők. Szerk. Herczeg Ferencz; kiadja Singer és Woliner. I. évf., ára 8 frt.

Magyarországi Viszhang. Szerk. Kemény Tivadar. I. évf., ára 12 frt.

Magyar Családi Lapok. Szerk. Vársárhelyi. I. évf. Havonként 2-szer, ára 4 f.

VIDÉKEN.

Magyar Alföld. (Szeged.) Szerk. Kiszelki Ede; kiadó-tulajd. Fürtös testvérek. I. évf., ára 5 frt.

Összesen: 10.

IV. EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Religio. Vallás. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Breznay Béla. LIV. évf. Hetenként kétszer, ára 10 frt.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Szerk. és laptulajd. Szóts Farkas; kiadja Hornyánszky Viktor. XXXVIII. évf. ára 9 frt.

Népnevelők Lapja. Szerk. Konecek Lajos; kiadó »Minerva« nyomda laptulajd. a »Népnevelők budapesti egyesülete.« XXX. évf., ára 4 frt.

Néptanítók Lapja. Kiadja a vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszterium, Szerk. Gyertyánffy István. XXVIII. évf., Hetenként kétszer. ára 4 frt.

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. Szerk. Alexander Bernát. XXVIII. évf. A tagok tagsági díj (4 frt.) fejében kapják. (Mult évben havi füzetekben jelent meg.)

Kisdednevelés. Szerk. Dömötör Géza; kiadja a »Kisdednevelők orsz. egyesülete.« XXIV. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Kis Lap. Szerk. Forgó bácsi (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XXIV. évf., ára 4 frt.

Hasznos Mulattató. Szerk. és kiadja Dolinay Gyula. XXIII. évf., ára 6 frt.

Lányok Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Dolinay Gyula. XXI. évf., ára 6 frt.

Téli Ujság. Vallásos irányú olvasmányok a magyar nép számára. Szerk. Csécsi Miklós és Budai János; kiadja a vallásos iratokat terjesztő egyesület. XVII. évf. Decz., jan. és febr. hónapokban minden szerdán. Egyes szám ára 2 kr.

Népnevelő. Kath. nevelés-oktatásügyi közlöny. Szerk. Ember Károly és dr. Zel-

liger Vilmos. XIV. évf. A nagy szünidőt kivéve hetenként, ára 4 ft.

Egyetemi Lapok. Szerk. Martos Ferencz és Horváth Lipót; kiadó-tulajdonos az egyetemi kör. VIII. évf., ára 5 ft.

Katholikus Egyházi Közlöny. Szerk. és tulajd. Cenner Lajos, VII. évf., ára 5 ft.

Közpapok Lapja. A magyarországi közpapság közlönye. Szerk. Péntek Ferencz. VII. évf., ára 5 ft.

Az én Ujságom. Szerk. Pósa Lajos; kiadó Singer és Wolfner. VI. évf., ára 4 ft.

Kis Világ. A »Magyar Hírlap« képes gyermeklapja. Szerk. Kürthy Emil. V. évf., ára 3 ft.

Kis Tükör. Képes családi hetilap. Főszerk. Szóts Ferencz; fel. szerk. Kecskeméthy István; kiadó Hornyánszky Viktor. III. évf., ára 2 ft.

Ifjúsági Lapok. Szerk. Tábori Róbert; kiadó-tulajd. Mezei Antal. II. évf., ára 6 ft.

Nemzeti Iskola. Szerk. és tulajd. Benedek Elek. II. évf., ára 4 ft.

Tanulók Lapja. Szerk. és kiadó dr. Rupp Kornél; kiadja a Kosmos műintézet. II. évf. Havonként 2-szer, ára 4 ft.

Katholikus Autonomia. Szerk. és kiadó-tulajd. Wessely Ferencz. II. évf. Hetenként 2-szer, ára 6 ft.

Magyar Lányok. Szerk. Tutsek Anna; kiadja Singer és Wolfner. II. évf., ára 6 ft.

Ifjúsági Lapok. Szerk. és kiadják Furber Béla és Horváth Ferencz. I. évf. Havonként 2-szer, ára 4 ft.

Magyar Deák-Lapok. Szerk. és kiadó-tulajd. Hartkamp Emil. I. évf., ára ?

Katholikus Tanügy. Szerk. és lap-tulajd. dr. Komlóssy Ferencz. I. évf. Havonként 2-szer. ára 2 ft.

VIDÉKEN.

Néptanoda (Pécs). Szerk. és kiadó-tulajd. Schneider István; XXVIII. évf.; jul. és aug. hónapokban szünetel, ára 4 ft.

Egri Egyházmegyei Közlöny. (Eger.) Szerk. dr. Böhm János. XXVII. évf. Minden hó 1-én és 16-án, ára 2 ft.

Népiskolai Tanügy. (Eger.) Szerk. Kelemen Lajos. XXV. évf., ára 5 ft.

Protestáns Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadó Szász Gerő. XXV. évf., ára 6 ft.

Család és Iskola. (Kolozsvár.) Szerk. Fazakas József; kiadja a kolozsmegyei tanítótéstitület. XXI. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, havonként kétszer, ára 3 ft.

Közművelődés. (Gyula - Fehérvár.) Szerk. Forster János; kiadja: az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. XVIII. évf., ára 4 ft.

Debreczeni Protestáns Lap. (Debreczen.) Szerk. és lap-tulajd. Csiky Lajos. XV. évf., ára 5 ft.

Iskolai Szemle. (Curgó.) Szerk. és kiadó-tulajd. Adorján Miklós; XV. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, minden hó 10-én és 25-én, ára 3 ft.

Sárospataki Lapok. (Sárospatak.) A sárospataki irodalmi kör közlönye. Szerk. Radácsi György és Buza János. XIV. évf., ára 5 ft.

Evangelikus Egyház és Iskola. (Pozsony.) Szerk. és kiadó Trshtyánszky Ferencz. XIII. évf., ára 6 ft.

Szabad Egyház. (Lugos.) Szerk. Rác Károly; kiadja Traunfeller Károly. XI. évf. Minden hó 1-én és 16-án. ára 2 ft 50 kr.

Órangyal. (Győr.) Szerk. Kárpáti Endre; kiadó Gladich Pál. X. évf. Havonként kétszer, ára 80 kr.

Kelet. (Ungvár.) Magyarországi görög katolikusok érdekeit képviselő hetilap. Szerk. és lap-tulajdonos Neviczky Konstantin; segédszerk. Jovanovics János; kiadja a »Kelet« könyvnyomdája. VIII. évf., ára 4 ft.

Téli Esték. (Szatmár.) A keresztény családok lapja. Szerk. Bodnár Gáspár; kiadó Molnár János. VIII. évf. November—február hónapokban, ára 1 ft.

Dunántúli protestáns Lap. (Pápa.) Szerk. és tulajd. Németh István. VI. évf., ára 4 forint.

Tanítók Lapja. (H. - Bösztörmény.) Szerk. és tulajd. Dobó Sándor. VI. évf., ára 4 ft.

A mi Otthonunk. (Pozsony.) Evang. prot. társad. és családi hetilap. Szerk.-kiadók Masznyik Endre és Stropm László. IV. évf., ára 4 ft.

Tanügy. (Békés.) Szerk. Vaday József. III. évf. Havonként 2-szer, ára 3 ft.

Összesen: 43.

V. SZÉPIRODALMI ÉS VEGYES TARTALMU LAPOK.

BUDAPESTEN.

Fővárosi Lapok. Szerk. Porzsoit Kálmán; kiadó-tulajdonos az Athenaeum. XXXII. évf. Mindennap, ára 14 ft.

Magyar Bazár mint a nők munkaköre. Szerkeszti Wohl Janka; kiadja az Athenaeum. XXX. évf. Minden hó 1-jén, 8-án, 16-án és 24-én ára 6 frt.

Budapesti Bazár. Szerk. és kiadó-tulajd. Király János. XXIII. évf. Havonként kétszer, ára 10 frt.

Olvasó-kör. Szépirodalmi regényfolyóirat. Szerk. Fülöp György; kiadó-tulajdonos Kormányos Róza. XVI. évf. Minden hó 1-jén és 15-én. ára 6 frt.

Egyenlőség. Társadalmi hetilap. Szerk. Szabolcsi Miksa. XIV. évf., ára 8 frt.

Magyar Figaro. (Pikáns Lapok.) Szerk. Satanello (Márkus József); kiadó-tulajdonos Kunosi Vilmos és Frigyes. XII. évf., ára 8 frt.

Olvasó-Kör. Rendkívüli foly. Szerk. Fülöp György; kiadja Kormányos Róza. IX. évf. Havonként kétszer, ára 6 frt.

Divat-Salon. Szerk. Szabóné-Nogall Janka; kiadó-tulajd. Mezei Antal. VIII. évf., ára 6 frt.

Magyar Szemle. Főszerk. és kiadó-tulajd. Kaczinsszky Lajos; szerk. Kaposi József. VIII. évf., ára 6 frt.

A Hét. Szerk. és kiadó-tulajd. Kiss József. VI. évf., ára 10 frt.

Élet. Szerk. Vikár Béla. V. évf. Havonként 2-szer, ára 5 frt.

Buda és Vidéke. Szerk. mindszei Erdélyi Gyula; a kiadásért fel. dévai Szöllősy István. III. évf., ára 6 frt.

Budapesti Lapok. Szerk. Baranyay István és Daróczy Károly I. évf., ára 2 forint.

Erzsébetfalva és Vidéke. Szerk. és tulajd. Bérczy László. II. évf., ára 6 frt.

Fővárosi Figyelő. Szerk. és kiadja Fekete József. II. évf., ára 7 frt.

Hétfői Híradó. Szerk. Hirschmann Tivadar. II. évf., ára 4 frt.

Hétfői Lap. Szerk. és kiadó-tulajd. Bercsényi Jenő. II. évf., ára 6 frt.

A Külföld. Szerk. és kiadja Cserhalmi H. Irén és Gerő Attila. II. évf., ára 10 frt.

Magyar Családi Lapok. Szerkesztő Vásárhelyi. II. évf. Havonként kétszer, ára 4 frt.

Magyarországi Viszhang. Szerk. Kemény Tivadar II. évf. Havonként kétszer, ára 12 frt.

Hétfő Reggeli Lap. Szerk. és kiadó-tulajd. Adorján Mór. I. évf., ára 4 frt.

Világ Napló. Szerk. és tulajd. J. Virág Béla. I. évf., ára 6 frt.

VIDÉKEN.

Magyar Róna. (H.-M.-Vásárhely.) Szerk. Graváts József; kiadó: A szerkesztő-bizottság. I. évf., ára 6 frt.

Szalón. (Debreczen.) Szerk. és lap-tulajd. Révi Nándor. I. évf., ára 3 frt.

KÜLFÖLDÖN.

Amerikai Nemzetőr. (New-York.) Szerkesztő és kiadó-tulajd. . . . XII. évf., ára 5 frt.

Szabadság. (Cleveland.) Szerkesztő és kiadó Kohányi Tihamér. V. évf., ára 5 frt.

Bécsi Közlöny. (Bécs.) Szerk.-tulajd. Darvas Aladár. V. évf. Havonként kétszer, ára 10 frt.

Szövetségi Közlöny. (New-York.) Kiadja a »Szövetségi Közlöny« bizottsága; tulajdonos a »Magyar Nemzeti Szövetség« II. évf., ára 5 frt.

Összesen: 28.

VI. HUMORISZTIKUS LAPOK.

BUDAPESTEN.

Üstökös. Szerk. és kiadó-tulajdonos Szabó Endre. XXXVIII. évf., ára 8 frt.

Borsszem Jankó. Szerk. Csicseri Bors (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XXVIII. évf., ára 8 frt.

Bolond Istók. Szerk. és tulajd. Don Pedro (Bartók Lajos.) XVIII. évf. ára 8 frt.

Urambátyám. Szerk. és lap-tulajd. Baróti Lajos. X. évf., ára 8 frt.

Mátyás Diák. Szerk. Murai Károly; kiadják Wodianer F. és fiai. VIII. évf., ára 6 f.

Herkó Páter. Szerk. és tulajdonos Markos Gyula. III. évf., ára 4 frt.

Sipulusz Lapja Kakas Márton. Szerk. Sipulusz (Rákosi Viktor); kiadó-tulajdonos Rákosi Jenő Budapesti Hírlap újságvállalata. II. évf., ára 4 frt.

VIDÉKEN.

Papramorgó. (Arad.) Szerkesztő Hrabovszky Lajos; kiadó-tulajd. az »Aradi nyomda részv.-társaság.« II. évf., ára 5 frt.

Élclapok. (Temesvár.) Szerk. Graef János; kiadja az »Unio« könyvnyomda. I. évf., ára 4 frt.

Összesen: 9.

VII. SZAKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Gazdasági Lapok. Szerk. Ordódy Vilmos és Igali Szvetozár; lap-tulajdonos Ordódy Lajos. XLVII. évf., ára 8 frt.

Orvosi Hetilap. Szerk. és kiadó-tulajd. Hőgyes Endre. XXXIX. évf., ára 10 frt.

Vadász- és Verseny-Lap. Főszerk. és kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz; fel. szerk. Sárváry Elek. XXXIX. évf., ára 12 frt.

Gyógyászat. Szerk. és kiadó Schächter Miksa tr., laptulajdonos Kovács József tr.; főmunkatárs Szénásy Nándor tr. XXXV. évf., ára 10 frt.

Gyógyszerészi Hetilap. Szerk. és kiadja K. Karlovsky Geyza. XXXIII. évf., ára 10 frt.

Jogtudományi Közlöny. Főszerk. dr. Dárday Sándor, fel. szerk. dr. Fayer László, kiadó-tulajd. a Franklin-Társulat. XXX. évf. »Curiai Határozatok« mellék-lappal, ára 12 frt.

Posta-Közlöny. Szerk. Jancsó Dezső; kiadó-tulajd. Böszörményi Ilona. XXIX. évf. Havonként háromszor, ára 5 frt.

A Magyar Királyi Posta és Távir- da Rendeletek-Tára. Kiadja a keres- kedelmiügyi miniszterium. XXIX. évf. A postai és távir-dai hivataloknak ingyen küldetik.

Typographia. Szerk. és kiadó Lipp Károly. XXVII. évf., ára 3 frt. (>Guten- berg« német melléklettel.)

Vasuti és közlekedési Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Heltai Ferencz. XXVI. évf. Hetenként 3-szor, ára 12 frt.

Hivatalos Rendőri Közlöny. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. XXV. évf. Valamennyi törvényhatóságokhoz ingyen küldetik. Naponként, ára 3 frt.

Sorsolási Tudósító. Szerk. és kiadja Aradi Rezső. XXV. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel, ára 1 frt.

A budapesti áru- és értéktőzsde árjegyzései. Kiadja a miniszteri tőzsde- biztos. XXII. évf. Minden tőzsdenapon, ára 8 frt; postán 12 frt.

Statisztikai Heti Kimutatás. Szerk. Kőrösi József; kiadja a fővárosi stat. hivatal. XXIII. évf., ára 3 frt.

Falusi gazda. Szerk. Herényi Gothard Sándor. XXII. évf. Havonként kétszer, ára 1 frt.

Borászati Lapok. Szerk. Engelbrecht Károly; kiadó-tulajd. Baross Károly. XXII. évf., ára 5 frt.

Pénzügyi Közlöny. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszterium. XXII. évf. Havon- ként többször, ára 2 frt.

Rendeleti Közlöny. A magyar kirá-

lyi honvédség számára. XXI. évf. Megje- len havonként 2–3 szám.

Mercur. Hiteles sorsolási tudósító. Szerk. és kiadja Politzer Zsigmond. XXI. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel, ára 2 frt.

Központi Értesítő. Kiadja a keres- kedelmi m. k. ministerium. XX. évf. Hetenként kétszer, évenként mintegy 250 iv, ára helyben 8 frt; vidéken 10 frt.

Építő Ipar. Szerk. Ney Béla; kiadó a »Patria« irod. vállalat és nyomdai részvény-társaság. XIX. évf., ára 8 frt.

Népszava. A magyarországi általános munkáspárt központi közlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Faragó K. XIX. évf., ára 2 frt 40 kr.

Gazdasági mérnök. Szerk. és kiadó- tulajd. Gonda Béla. XIX. évf., ára 12 frt.

Corvina. A magyar könyvkereskedők egyletének közlönye. Szerk. Petrik Géza. Tulajd. a magyar könyvkereskedők egy- lete. XVIII. évf. Minden hó 10., 20. és 30-án, ára 5 frt. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Közegészségügyi Kalauz. Szerk.- tulajd. dr. Lőrinczy Ferencz. XVII. évf., ára 10 frt.

Községi Közlöny. Szerk. dr. Lipcsey Ádám; laptulajd. és kiadó az orsz. közp. jegyzői egylet. XVI. évf., ára 6 frt.

Magyar Tisztviselő. Szerk. és kiadó- tulajdonos Csikvári Jákó. XVI. évf. Havon- ként háromszor, ára 5 frt.

Magyar Tőzsdei Közlöny. Szerk. Hiltrich R. H. XVI. évf. Minden huzás után, ára 1 frt.

Szőlőszeti és Borászati Lap. Szerk. és laptulajd. Maurer János, Ordódy János Ordódy Vilmos és Igali Szvetozár. XVI. évf., ára 4 frt. (Múlt évben Kassán je- lent meg.)

Vadász-Lap. Szerk. Egerváry Gyula; kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz és Egerváry Gyula. Minden hó 5-, 15- és 25-én. XVI. évf., ára 6 frt.

Vállalkozók Lapja. Szerk. és kiadó- tulajd. Lakatos L.; társ-szerk. Bendik Géza. XVI. évf., ára 8 frt.

Büntető Jog Tára. Szerk. és kiadja Németh Péter. XVI. évf., ára 8 frt.

Budapesti Lloyd. Hiteles sorsolási tudósító. Szerk. Engel Zsigmond. XVI. évf. Havonként 3–4-szer, ára 1 frt 50 kr.

Magyar Mercur. Hiteles sorsolási tudósító. Kiadó és tulajdonos . . . XVI.

évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel, ára 2 frt.

Magyar Kereskedők Lapja. Szerk. Kormos Alfréd. XV. évf., ára 8 frt.

Magyar Pénzügy. Szerk. Kormos Alfréd. XV. évf. Ára a »Kereskedelmi Közlemények«-kel és »Hiteles Sorsolási Értesítő«-vel 10 frt.

Országos Trvénytár. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium XIV. évf. Évenként 20—24 szám, ára 4 frt.

A M. Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője. Szerk. Mihályfi József; kiadja a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet. XIV. évf. Az egyesület tagjainak minden utánfizetés nélkül küldetik.

A Jog. Szerk. és kiadják dr. Révai Lajos és dr. Stiller Mór. XIV. évf., ára 6 forint.

Unio. Hiteles sorsolási hírlap. Kiadja Beifeld József. XIV. évf. Megjelen minden huzás után, ára 1 frt.

Magyar Közigazgatás. Szerkesztő és kiadó-tulajd. Boncza Miklós. XIII. évf., ára 8 frt.

Értesítés a budapesti hitelezői védegyelet tagjaihoz. XIII. évf. Havonként kétszer. Az egyelet tagjainak ingyen küldetik.

Színészek Lapja. Szerk. Bényei István; kiadja a magyar színész-egyesület központi igazgató tanácsa. XIII. évf. Minden 10 napban, ára 6 frt.

Magyar Nemzetgazda. Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Mende Bódog. XII. évf., ára 10 frt.

Herkules. Testgyakorlasi közlöny. Szerk. Porzsolt Jenő és Porzsolt Kálmán. XII. évf. Megjelen havonként kétszer, ára 4 frt.

Magyar Dohány-Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Daróczi Vilmos. XII. évf. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án, ára 6 frt.

Pannonia. A fővárosi váltóüzlet-társaság, Adler és társa, sorsolási tudósítója. Szerk. Adler Gyula. XII. évf. Havonként 2—3-szor, ára 2 frt.

Ügyvédek Lapja. Szerk. dr. Wolf Vilmos és dr. Löwy Gábor. XII. évf., ára 6 frt.

Vendéglők k Lapja. (»Pinczerek Lapja«). Szerk. és lap-tulajd. Ihász György. XII. évf. Havonként 2-szer, ára 6 frt.

A Főváros. Szerk. és kiadó-tulajdonos Pichler N. István. XI. évf. Havonként 3-szor, ára 6 frt.

Gyógyszerész Közlöny. Szerk. és

kiadja K. Karlovsky Géza. XI. évfolyam, ára 8 frt.

Katonai Lapok. Szerk. Cerri Gyula; kiadó Várnai F. X. évf. Minden hó 1., 10. és 20-án, ára 8 frt.

Magyar Királyi Postatakarékpénztári Közlöny. Kiadja a »magyar kir. postatakarékpénztár«. X. évf.

Zenelap. Szerk. és kiadó-tulajd. Sággh József és Langer Viktor X. évf. Havonként háromszor, jul és aug. kivételével, ára 5 frt.

Kis Merkur. Sorsolási lap. Kiadó-tulajd. Wohl Ignác. Minden huzás után magyar és német szöveggel. X. évf., ára 1 frt.

Orvosi Heti Szemle. Szerk. és kiadó: dr. Flesch Nándor. X. évf., ára 8 frt.

Szerencse-Hírnök. Kiadja Erneyei A. H. X. évf. Minden huzás után, ára 2 frt.

Iparügyek. Szerk. dr. Horváth János; lap-tulajd. Ráth Károly. IX. évf. Havonként 2-szer, ára 6 frt.

Magyar Királyi Államvasutak Hivatalos Lapja. Kiadja a magyar kir. államvasutak igazgatósága. IX. évf. Havonként 4—5 szám. Hivatalból küldetik.

Budapesti Lakáshirdető. Szerk. és lap-tulajd. Weiss Mór. VIII. évf. Havonként háromszor magyar és német nyelven. Egyes szám 10 krajczár.

Budapesti »Mercur«. Szerk. és kiadó Politzer Zs. VIII. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel, ára 2 frt. Ugyanezen szöveggel:

Fővárosi Merkur.

Magyar Fővárosi Merkur.

Pesti Merkur.

Sorsolási Merkur.

Tőzsdei Merkur.

Új Merkur.

Sorsolási Közlöny. Kiadó-tulajdonos Beimel Lajos. IX. évf. Minden huzás után, ára 1 frt.

Új Magyar Mercur. Szerk. és kiadja Kövály Ármán IX. évf. Minden huzás után, ára 2 frt.

Pénzügyi Utmutató. Szerk. és kiadó-tulajd. Lendvai Sándor. IX. évf. Minden huzás után, ára 2 frt.

Budapesti Kiállítási Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Kubinyi Mihály. VIII. évf., ára 6 frt. (Múlt évben »Iparkiállítási Közlöny« volt.)

Ellenőr. Szerk. és lap-tulajd. Preisz Ármán. Magyar és német szöveggel. IX. évf., ára 4 frt.

Nemzeti Merkur. Redlich Dávid elő-

legezési bank- és váltóházának sorsolási tudósítója. VIII. évf. Havonként 2—3-szor magyar és német szöveggel, ára 1 frt.

Nyeremény. Sorsolási tudósító. Kiadó és tulajd. Fuchs H. váltóháza. VIII. évf. Minden hó 1. és 15-én magyar és német szöveggel, ára 2 frt.

Phönix. May, Elfer és Adler bank- és váltóüzlet sorsolási tudósítója. Szerk. Adler S. VIII. évf. Havonként. 2—3-szor magyar és német szöveggel, ára 1 frt 50 kr.

Telegraph. Szerk. és kiadó Lustig Miksa. VIII. évf. Minden huzás után, ára 1 frt 50 kr.

Budapesti Bankgyesület Sorsolási Tudósítója. Szerk. Frommer Izidor. VII. évf. Ügyfelei részére minden huzás után.

Harmonia. Zene Ujság. Szerk. dr. Hubay Károly. VII. évf. Évenként 3-szor. Ingyen küldetik. (Több évig szünetelt.)

Kávésipar Szakközlönye. Szerk. Wagner József. VII. évf. Havonként kétszer magyar és német szöveggel, ára 6 frt.

Közgazdaság. Szerk. Gömöry Lajos. VII. évf. Havonként 2-szer, ára 12 lrt. (Múlt évben havonként jelent meg.)

Technologiai Lapok. Szerk. és kiadja Táborny Ottó. VII. évf. Havonként kétszer, ára 8 frt.

Sorsolási Lap »Hungaria.« Kiadó-tulajdonos ifj. Schön Ármin. VII. évf. Minden huzás után, ára 1 frt.

Földmívelési Értesítő. Kiadja a földmívelésügyi m. kir. ministerium. VI. évf. Hivatalból küldetik.

Fővárosi Közlöny. Budapest főváros hivatalos lapja. Szerk. Hajnal István; kiadja Budapest főváros közönsége. VI. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Tűzrendészeti Lapok. Szerk. és lap-tulajdonos Breuer Szilárd és Markusovszky Béla. VI. évf. Havonként kétszer, ára 3 frt.

Adók és Illetékek Közlönye. Szerk. és kiadó Roth Albert; VI. évf. Havonként kétszer, ára 4 frt. Magyar és német szöveggel.

Magyar Fém- és Gépipar. Szerk. Fekete Adolf. VI. évf. Havonként három-szor, ára 6 frt.

Gyakorló Orvos. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Roth Adolf. VI. évf. Havonként kétszer. Ingyen küldetik.

Kőfaragó. Szerk.-kiadó Jászai S. VI. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt 40 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Pénzügyőr. Szerk. Iklódy Győző. VI. évf., ára 6 frt.

Színészeti Közlöny. Szerk. Hosvai Hugó; kiadó és főszerk. Réthy L. Pál. VI. évf. Havonként 3-szor, ára 4 frt.

Budapesti Ellenőr. Szerk. és kiadó. tulajdonos dr. Maislis Mór. V. évf., ára 6 frt.

Vizügyi és Hajózási Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Krisztinkovich Antal. V. évf., ára 8 frt.

Czimbalmozók Folyóirata. Szerk. Késmárky Árpád. V. évf. Havonként kétszer, ára 4 frt 80 kr.

A Czípezs. Szerk. Ihász Sándor; kiadó-tulajd. a »Czípezs« alapítói. V. évf. Havonként kétszer, ára 1 frt 40 kr.

Gyümölcskertész. Szerk. Molnár István; kiadja a földmívelésügyi magyar kir. miniszterium. V. évf. Havonként kétszer, ára 1 frt.

Biztosítási Szemle. Szerk. és kiadó-tulajdonos dr. Roth Pál. V. évf. Havonként kétszer, ára 6 frt.

Kereskedelmi Takaré- és Hitel-szövetkezet. Szerk. Aradi Rezső. V. évf. Minden huzás után. (Magyar és német szöveggel.) Ára 1 frt.

Köztelek. Főszerk. és a kiadásért felelős Forster Géza; szerk. Szilassy Zoltán. Az orsz. magyar gazdasági egyesület tulajdona. V. évf. Hetenként kétszer, ára 10 frt.

Magyar Királyi Adóhivatalok Lapja. Szerk. Dr. Exner Kornél; főmunkatárs Róka József. V. évf. Havonként kétszer, ára 4 frt.

Találmányok Lapja. Szerk. és kiadja Bergl Sándor. V. évf. Havonként kétszer, ára 8 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Utazó Kereskedő. Szerk. dr. Guttmann Adolf; kiadja a magyarországi utazók egyesülete. V. évf. Havonként kétszer, ára 4 frt.

A Mi Zászlónk. A magyar demokrata munkáspárt közlönye. Szerk. Szikora Zoltán; kiadó Engel Tóbiás. V. évf., ára 2 frt 40 kr.

Vasut. Szerk.-tulajd. Cséte Lajos; kiadja Hannig Gyula. V. évf. Havonként 2-szer, ára 3 frt.

Bíróági Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Sinai (Siria) Gusztáv. IV. évf. Havonként kétszer, ára 5 frt. (Ezelőtti Igazságügy.)

Asztalosok Szaklapja. Szerk. Sárosdy Béla; kiadó-tulajd. az »országos

11-es szervező bizottság. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt 40 kr.

Budapesti Szállodások, Vendéglősök, Kereszmárosok ipartársulatának Közlönye. Szerk. Teasdale Ottó. IV. évf. Társulati tagok ingyen kapják.

Értékpapír Szemle. Szerk. Kormos Gyula. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Italmérés. Adóügyi szaklap. Szerk. Hoffmann Mihály Miksa; kiadó-tulajd. dr. Hoffmann A. IV. évf., ára 6 frt.

Igazságügyi Közlöny. Kiadja a m. kir. igazságügyminiszterium. IV. évf., ára 2 forint.

Zsidó Híradó. Szerk. és laptulajd. Viador IV. évf., ára 6 frt.

Klinikai Diagnostika. Szerk. Tauszk Ferencz. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 6 forint.

Magyar Czipész-Ujság. Szerk. Szenes Izidor. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 4 f.

Magyar Czukoripar. Szerk. és kiadó dr. Telbisz János. IV. évf. Havonként 3-szor, ára 6 f. (Magyar s német szöveggel.)

Magyar Kereskedelmi Közlöny. Szerk. Hahn Béla; kiadó Friedman Simon. IV. évf. Havonként 3-szor, ára 4 frt.

Magyarországi Czukrászok Szak-közlönye. Főszerk. Müller Károly; szerk. fel. Tagányi Árpád. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Magyar Gépipar. Szerk. Horváth János. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 6 frt.

Nemzetközi Művészeti Szemle. Főszerk. Valentin Lajos; fel. szerk. Miskolci Henrik. IV. évf. Havonta 2-szer, ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Sorsjegy Ellenőr. Szerk. Aradi Rezső. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt.

Szerencse Híradó. Szerk. Aradi Rezső. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt 20 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Társulati Értesítő. Szerk. dr. Gyürky Ödön; kiadja a Szent-István-Társulat. IV. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Fodrászok és Borbélyok Szak-közlönye. Szerk. Breitfeld Alajos. III. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt. (Mult évben »Érdekeink« címmel jelent meg.)

Független Néplap. Szerk. Keresztessy Vendel; kiadó-tulajd. Medvei Rezső. III. évf., ára 1 frt 50 kr.

Hermes. Sorsolási értesítő. Szerk. és tulajd. Fleissig Sándor. III. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Hivatalos Közlöny. Kiadja a m. kir.

vallás- és közoktatásügyi miniszterium. III. évf. Havonként 2-szer, ára 2 frt 50 kr.

Magyar Sport. Szerk. Salamon József; kiadó-tulajd. Fogl József Lajos. III. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Zene- és Színművészeti Lapok. Szerk. dr. Váli Béla. III. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Egészségügyi Értesítő. Szerk. dr. Preysz Kornél; kiadja a m. kir. belügyminiszterium. III. évf. Havonként 2-szer, ára 2 frt.

Fő- és Székvárosi Hírlap. Szerk. és kiadó-tulajd. F. Bekei Soma. III. évf. Havonként 2-szer, ára 6 frt.

Hungária. A magyarországi sütőiparos-egylet szaklapja. Szerk. Frigyesy Sándor. III. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Kincsem. A lótenyésztés és lóverseny-ügy Közlönye. Főszerk. és kiadó báró Podmaniczky Elemér; fel. szerk. Pálmai Henrik. 3. évf., ára 6 frt.

Magyar Malom és Gazdasági Értesítő. Szerk. Gondos Jenő; kiadó-tulajd. Weiss Lajos. III. évf. Havonként 2-szer, ára 6 frt.

Mészárosok és Hentesek Lapja. Lapvezető: Komáromi Sándor; szerk. Schatz Ármin. III. évf., ára 8 frt.

Millenium. Az ezredéves ünnepély és ezredéves kiállítás közlönye; szerk. és kiadó-tulajd. dr. Szerényi Simon. III. évf. Havonként 3-szor, ára 8 frt.

Szabók Szaklapja. Szerk. Matós Jenő; tulajd. az alapítók. III. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt. 20 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Pénzügyi és Biztosítási Értesítő. Szerk. és kiadó-tulajd. Csajághy Lajos. III. évf., ára 10 frt. (Mult évben »Biztosítási Értesítő« címmel.)

Telekkönyvi Szakközlöny. Szerk. Osváth Imre. III. évf. Havonként 2-szer, ára 4 frt.

Vas- és Fém munkások Szaklapja. Szerk. Schimek Károly; laptulajd. »A magyarországi vas- és fém munkások intéző bizottsága.« III. évf. Havonként kétszer, ára 1 frt 20 kr.

Vasuti Lapok. Szerk. dr. Balogh Arthur és Follinus Emil. III. évf., ára 5 frt.

Épület- és Műlakatosok Szaklapja. Szerk. Schimek Károly; kiadja a magyarországi vas- és fém munkások intéző bizottsága. II. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt. 20 kr.

Fürdői Lapok. Szerk. és kiadó-tulajd.

B.			1881. évi ünnepnapok
xvi	c	Zenth peter maſſa zapadaſa napia	
xv	d		
v	e	Zenth iſtvan protomartel blyſke lelſi nap	
	ff		
xiii	g	hary bódogh dſzon napia	
ii	a	vomak zſim vailtoſatja napia	
	b	Zenth affia dſzon napia	
x	c	Zenth egyrak martel napia	
	d		vigilia
xviii	e	Zenth lemyth martel napia	
vii	ff		
	g	Zenth palara dſzon napia	
xv	a	Zenth polth martel napia	
iiii	b		vigilia
	c	ilag dſzon napia	
xii	d		
i	e	Zenth lemyth cotaroya	
	ff		
x	g		
	a	Zenth iſtvan kral napia	
xviii	b		
vii	c	ilag dſzon cotaroya: Evz	
	d		vigilia
xv	e	Zenth vatalam dpaſtal napia	
iiii	ff		
	g		
xii	a		
	b	Zenth Agpoſton doctor napia	
	c	Zenth Janos baptiſta napa waſſa nap	
xix	d		
viii	e	Zenth pal piſſpek napia	

E. x. Museo
Hungarico

dr. Bosányi Béla. II. évf. Havonként kétszer, ára 2 ft 50 kr.

Gyógyszerészi Értesítő. Szerk. és tulajd. Lukács István. II. évf. Havonként 2-szer. Díjtalanul küldetik.

Magyar Közlöny. Szerk. Virág Gyula és Virág Bertalan. II. évf. Havonként háromszor, ára 8 ft.

Néplap. Gazdasági heti közlöny. Szerk. István gazda. II. évf., ára 2 ft.

Sport-Világ. Szerk. Tatics Péter. II. évf., ára 4 ft.

Állategészségügyi Értesítő. Kiadja a kereskedelmi m. kir. miniszterium. II. évf. Hivatalból küldetik.

Bőripar. Szerk. és kiadó Meller Jerome. II. évf. Hetenként 3-szor, ára 6 ft. (Magyar és német szöveggel.)

Divat-Ujság. Szerk. Csepreghy Ferenczné; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő. II. évf. Havonként 2-szer, ára 4 ft.

A »Hermes« magyar általános váltóüzlet részvénytársaság pénzügyi közlönye és sorsolási Értesítője. Szerk. Guttman Lajos II. évf., ára 2 ft.

Hunnia. A »Hunnia Magyar Bicycle Club« hivatalos közlönye. Szerk. dr. Kelenyi Imre. II. évf. Havonként kétszer. Tagoknak ingyen küldetik.

Irodalmi Fecske. Singer és Wolfner kiadó-cég irodalmi Értesítője. Havonként egyszer-kétszer. Ingyen küldetik.

Kereskedelmi Ügynök. Kiadó-tulajd. Markert Rezső. II. évf., ára 4 ft.

Könyvkereskedők Lapja. Szerk. és kiadja Wiesner Jakab; főmunkatárs Weinberger Gyula. II. évf., ára 5 ft.

Könyvkötők Lapja. Szerk. Körtvélyessy György; kiadó Kraml Nándor. II. évf. Havonként 2-szer, ára 2 ft 40 kr.

Magyar Bőripar. Főszerk. és kiadó-tulajd. Leitersdorfer Lipót; szerk. Wiesel Károly. II. évf. Havonként 3-szor, ára 6 ft. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Fakereskedő. Szerk. és kiadó Székely Ignác. II. évf. Havonként 2-szer, ára 4 ft

Magyar Gazdák Lapja. Szerk. Herényi Gothárd Sándor. II. évf., ára 8 ft.

Magyar Közlekedés. Szerk. Hunyady Ferencz; kiadja a lap kiadó-vállalata. II. évf., ára 6 ft.

Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének Üzleti Értesítője. Szerk. fel. ifj. Sporzon Pál. II. évf. A tagok ingyen kapják.

Magyarországi Sütő munkások Szaklapja. Szerk. Tatár Dezső; kiadók

az alapítók. II. évf. Havonként 2-szer, ára 1 ft 44 kr.

Molnárak Lapja. Az »Országos Molnár-Egyesül etHivatalos Közlönye.« Szerk. Jutassy Ödön. II. évf. Havonként 2-szer, ára 4 ft.

Pénz és Föld. Szerk. dr. Dobránszky Péter; kiadó-tulajd. Gurré Ferencz. II. évf. Havonként 3-szor, ára 6 ft.

Pénzügyi Hírlap. Szerk. Lendvay Sándor; kiadó-tulajd. a »Pénzügyi Hírlap« részvénytársaság. II. évf. Havonként kétszer, ára 1 ft.

Pénzügyi Magyar Mercure. Sorsolási tudósító. Szerk. zábori Záborszky Béla. II. évf. Minden húzás után magyar és német szöveggel. ára 2 ft.

Rendőri Lapok. Szerk. Csepreghy Lajos; kiadó-tulajd. Mihályfalvy J. II. évf., ára 10 ft.

Sebészet. Szerk. és kiadó dr. Kertész József. II. évf., ára 10 ft.

Szólószeti Lapok. Szerk. Ordódy Lajos, Igali Svetožár és Ordódy Vilmos. II. évf., ára 4 ft.

Tarifa Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Osinger János. II. évf., ára 10 ft.

Évszak. Divat- és kézimunka folyóirat. Szerk. Faynd Hentaller Mária. I. évf. Havonként 2-szer, ára 6 ft.

Egyletek, Társulatok és Körök Országos Közlönye. I. évf.

Háztartás. Szerk. Kürthy Emilné; kiadó-tulajd. a Magyar nyomda. I. évf. Havonként 3-szor, ára 6 ft.

Magántisztviselők Lapja. Főszerk. Kreutzer Lipót; fel. szerk. Hajnal Mihály. I. évf. Havonként 2-szer, ára 4 ft.

Magyar Bortermelők Lapja. Szerk. Rombay Dezső. I. évf., ára 4 ft.

Magyarország az Ezredik Évben. Szerk. Beksics Gusztávné, br. Jósika Kálmán, Csillag Máté; kiadó-tulajd. Reiner Adolf. I. évf. Havonként 2-szer, ára 20 ft.

Ügyvédek Közlönye. Szerkesztli dr. Ödöni Miksa. I. évf., ára 6 ft

Vendéglátók Lapja. Szerk. Rajcs Zoltán, fel. szerk. és kiadó-tulajd. Fadgyas Kálmán. I. évf. Havonként 3-szor, ára 6 ft.

VIDÉKEN.

Bányászati és Kohászati Lapok. A m. kir. bányászati Akadémia közlönye (Selmecz.) Szerk. Cséti Ottó XXVIII. évf. Minden hónap 1. és 15-én. ára 8 ft.

A Nyitravölgyi Gazdasági Egylet

Közlönye. (Nyitra.) Szerk. báró Friesenhof Gergely. XX. évf. Havonként kétszer, ára 3 frt.

Értesítő a kolozsvári orvos-teremtudomány-társulat gyűléseiről. (Kolozsvár.) XIX. évf. Havonként 2-3 szám.

A Zalamegyei Gazdasági Egyesület Értesítője. (Zala-Egerszeg.) XVI. évf. Havonként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Időjárás Naptár Magyarország számára. (Ó-Széplak.) Kiadja a nyitravölgyi gazdasági egyeslet agrármeteorológiai observatoriuma. XIII. évf. Havonként két szám, ára 2 frt.

Közérdek. (Debreczen.) A magyarországi pinczerek szakközlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Than Gyula. VII. évf. Havonként kétszer, ára 5 frt.

Debreczeni Kir. Táblai Értesítő. (Debreczen.) Szerk. és tulajd. dr. Kardos Samu. V. évf., ára 4 frt.

Fortuna. (Győr.) Kiadó és tulajdonos Kőlesei Adolf. V. évf. Minden huzás után, ára 1 frt.

Jogi Értesítő. (Nagyvárad.) Szerk. Waldmann Márk; kiadó-tulajd. Rosenbaum Vilmos V. évf., ára 5 frt.

Kassai Jogi Közlöny. (Kassa.) Szerk. dr. Glück Lipót; kiadja Bernovics Gusztáv. V. évf., ára 5 frt.

Sorsolási Értesítő. (Szabadka.) Kiadja a »Fortunához« cz. bank- és váltóüzlet. IV. évfolyam. Minden huzás után, ára 1 frt.

1848-49. Történelmi Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. Kuszko István. IV. évf. Havonként kétszer, ára 4 frt.

Magyar Műkertészek és Kertészgazdák Országos Szakközlönye. (Szeged.) Szerk. Mayer Vilmos. IV. évf., Ha-vonként 2-szer, ára 3 frt.

Pályázat. (Székesfehérvár.) A magyar izr. hitközségi hivatalnokok közlönye. Szerk. Péterfi J.; kiadó-tulajd. Singer Ede. IV. évf., ára 6 frt.

Fényképészeti Lapok. (Szent-Endre.) Szerk. és kiadó dr. Moller Miklós. III. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt 50 kr. (Múlt évben havi lap volt.)

Közérdek. (Sátoralja-Ujhely.) Ipari és kereskedelmi lap. Szerk. és tulajd. Németh Bertalan és Jurcsó Ágoston. III. évf., ára 3 frt.

Magyar Iparosok Lapja. (Debreczen.) Szerkeszti Than Gyula. III. évf., ára 3 frt.

Magyar Kerékpáros. (Szombathely.) Szerk. dr. Korchmáros Kálmán és dr. Huszár Pál. III. évf. Havonként kétszer, ára 2 frt.

Gazdasági Értesítő. (Nyiregyháza.) Szerk. Simitska Endre; kiadja a felső-tisza-vidéki gazdasági egyesület II. évf. Havonként 2-szer, ára nem egyesületi tagok részére 5 frt.

Kereskedők Lapja. (Temesvár.) Szerkeszti Tedesch János; kiadja a temesvári kereskedők egylete. II. évf. Havonként 2-szer, ára 3 frt.

Mezőgazda. (Kolozsvár.) Főszerkesztő Kiskéri Vörös Sándor; szerk. Péter Béla; kiadja a gazdasági tanintézet. II. évf., ára 6 frt.

Pécsi Jogi Közlöny. (Pécs.) Szerk. Pleininger Ferencz. II. évf., ára 4 frt.

Erdőőr. (Szászsebes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Podhradzky Emil. I. évf. Havonként 2-szer, ára 3 frt.

Gyorsírási Hírlap. (Temesvár.) Szerk. és kiadja Rosenthal Mór. I. évf. Havonként 2-szer, ára 1 frt 80 kr.

Osszesen: 200.

VIII. VIDÉKI LAPOK

(nem politikai tartalommal.)

Debreczen-Nagyvárad Értesítő. (Debreczen.) Szerk. Vántsa György; kiadó-tulajdonos Ziehermann H. LIII. évf., ára 2 frt.

Zalai Közlöny. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. és kiadó Bátorfi Lajos; laptulajd. ifj. Wajdics József. XXXIV. évf., ára 5 frt.

Szepesi Hírnök. (Lőcse.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hoepfner Gusztáv. XXXIII. évf., ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Ung. (Ungvár.) Szerk. Tabody Jenő; kiadó-tulajd. Székely és Illés. XXXIII. évf., ára 4 frt.

Borsod. (Miskolcz.) Szerk. Miskolczy Pál; kiadó-tulajd. Forster Rezső. XXIX. évf., ára 4 frt.

Nagyszombati Hetilap. (Nagy-Szombat.) Szerk.-tulajd. Thinágl János Henrik. XXVII. évf., ára 4 frt. Magyar és német szöveggel.

Szamos. (Szatmár.) Szerk. Kótai Lajos és Uray Géza. XXVII. évf. Hetenként kétszer, ára 4 frt.

Nyitrai Lapok. (Nyitra.) Szerk. és tulajd. Weiss József. XXVI. évf., ára 5 frt 20 kr. (Magyar és német szöveggel)

Zemplén. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Dongó Gy. Géza; kiadó-tulajd. Ehlert Gyula. XXVI. évf., ára 6 frt.

Hód-Mező-Vásárhely. (Hód-Mező-Vásárhely.) Szerk. dr. Draskóczy Pál; kiadó a »Hungaria« könyvnyomda, tulajd. a lapfentartó bizottság. XXV. évf. Hetenként 2-szer, ára 4 frt.

Tolnamegyei Közlöny. (Szegzárd.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Boda Vilmos. XXIII. évf., ára 6 frt.

Bereg. (Beregszász.) Szerk. Kórody Zoltán; kiadó-tulajd. a »Haladás« könyvnyomdája. XXII. évf., ára 4 frt.

Pápai Lapok. (Pápa.) Szerk. Körmeny Béla; lap-tulajd. dr. Fenyvessy Ferencz; XXII. évf., ára 6 frt.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén.) Szerk.-kiadó Skarnitzl X. Fer. XXII. évf. Magyar és német szöveggel, ára 4 frt.

Székesfehérvár és Vidéke. (Székes-Fehérvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Csitári G. Emil. XXII. évf. Megjelen hetenként háromszor, ára 8 frt.

Szatmár. (Szatmár.) Szerk. Nagy Lajos; kiadó-tulajd. Nagy Lajosné. XXI. évf., ára 2 frt 80 kr.

Nagybánya és Vidéke. (Nagy-Bánya.) Szerk. Riszdorfer János; kiadó-tulajd. Molnár Mihály. XXI. évf., ára 4 frt.

Veszprém. (Veszprém.) Szerk. Csomasz Béla; kiadó-tulajd. Krausz Ármin fia. XXI. évf., ára 6 frt.

Szabadkai Közlöny. (Szabadka.) Szerk. Kovács Samu; kiadja Schlesinger Sándor. XX. évf., ára 4 frt.

Szolnok-Doboka. (Deés.) Szerk. és kiadó Veress Dezső. XX. évf., ára 6 frt.

Felvidéki Szemle. (Eperjes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hedry Bertalan. XX. évf. Hetenként kétszer, ára 5 frt.

Nagy-Kunság. (Karczag.) Szerkesztő Szódi S. XX. évf., ára 4 frt.

Marosvidék. (Maros-Vásárhely.) Szerkesztő és kiadó-tulajd. Kerekes Sámuel. XIX. évf., ára 6 frt.

Szatmármegyei Közlöny. (Nagy-Károly.) Szerk. Baudisz Jenő; tulajdonos ifj. Roth Károly. XIX. évf., ára 4 frt.

Hunyad. (Déva.) Szerk. Kun Róbert; lap-tulajd. Réthi Lajos; kiadó Hirsch Adolf. XIX. évf., ára 4 frt.

Bajai Közlöny. (Baja.) Szerk. és

tulajd. Erdélyi Gyula; kiadó Steintz Gyuláné. XVIII. évf., ára 5 frt.

Nagy-Kőrösi Hírlap. (Nagy-Kőrös.) Főszerk. Tóth József; szerk. ifj. Takács Béla és Plager Gyula; lap-tulajd. Plager és társai. XVIII. évf., ára 5 frt. (A »Nagy-Kőrös és Nagy-Kőrösi Hírlap« egyesüléséből keletkezett.)

Rozsnyói Híradó. (Rozsnyó.) Szerk. Krasznai K. G.; kiadja Kovács Mihály. XVIII. évf., ára 6 frt.

Keszthelyi Hírlap. (Keszthely.) Szerk. dr. Lovassy Sándor; kiadó-tulajd. Mérei Ignác. XVIII. évf., ára 5 frt. (Múlt évben »Keszthely« címmel jelent meg.)

Felvidéki Közlöny. (Kassa.) Szerk. és lap-tulajd. Hedry Bertalan. XVII. évf. Hetenként kétszer, ára 5 frt.

Krassó-Szörényi Lapok. (Lugos.) Szerk. fel. és kiadó-tulajd. Virányi János. XVII. évf., ára 6 frt.

Orosházi Közlöny. (Orosháza.) Szerk. fel. Altstädter Antal; tulajd. Altstädter M. J. XVII. évf., ára 4 frt.

Bácskai Ellenőr. (Szabadka.) Szerk. Stoczek Károly. XVII. évf., Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Ungvári Közlöny. (Ungvár.) Szerk. Mihalkovich József; kiadó-tulajd. Lévai Mór. XVII. évf., ára 4 frt.

Váczi Közlöny. (Vác.) Szerk. és lap-tulajd. dr. Varázséji Béla. XVII. évf., ára 6 frt.

Esztergom és Vidéke. (Esztergom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Nógrádi Jenő; XVII. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Esztergomi Közlöny. (Esztergom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haan Rezső. XVII. évf., ára 4 frt.

Gyöngyösi Lapok. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadó-tulajd. Rigó Alajos. XVII. évf., ára 4 frt.

Szentes és Vidéke. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Mátéffy Ferencz, társ-szerk. Bánfalvi Lajos. XVI. évf. Hetenként 2-szer, ára 5 frt.

Jászberény és Vidéke. (Jászberény.) Szerk. Plenk Lajos; kiadó-tulajd. Brünauer Adolf. XVI. évf., ára 4 frt.

Komáromi Lapok. (Komárom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Tuba János. XVI. évf., ára 5 frt.

Nyirvidék. (Nyíregyháza.) Szerk. Inczedy Lajos; kiadó-tulajd. Jóba Elek. XVI. évf., ára 4 frt.

Tata-Tóvárosi Híradó. (Tata-Tóvá-

ros.) Szerk. Baur Ödön; kiadótulajdonos Engländer Jakab. XVI. évf., ára 5 frt.

Losonc és Vidéke. (Losoncz.) Szerk. Laszly István; lap-tul. képviselője Kovács Ferencz. XVI. évf., ára 5 frt.

Bars. (Léva.) Szerk. Holló Sándor; kiadja Nyitrai és társa. XV. évf., ára 5 frt.

Gömör-Kishont. (Rimaszombat.) Szerkesztő dr. Kármán Zoltán; kiadó-tulajd. a szerkesztőségből alakult társaság. XV. évf., ára 4 frt.

Szegszárd Vidéke. (Szegszárd.) Szerk. és lap-tulajd. Geiger Gyula; hely. szerk. Farkas János. XV. évf., ára 6 frt.

Kőszeg és Vidéke. (Kőszeg.) Szerk. Wittinger Antal; kiadó-tulajd. Feigl Gyula. XV. évf., ára 4 frt.

Szabadság. (Székes-Fehérvár.) Főszerkesztő és kiadótulajd. Zelei Imre; fel. szerk. ifj. Gily Ede. XV. évf. Hetenként 3-szor, ára 8 frt.

Veszprémi Független Hírlap. (Veszprém.) Szerk. Kompolthy Tivadar. XV. évf., ára 6 frt.

Békés. (B.-Gyula.) Szerk. és kiadótulajdonos Dobay János; XIV. évfolyam, ára 5 frt.

Torontáli Közlöny. (Nagy-Kikinda.) Szerk. és lap-tulajd. dr. Kiss Károly; kiadó-tulajd. dr. Kiss Károly. XIV. évfolyam, Hetenként kétszer, ára 5 frt.

Közérdek. (Nagy-Enyed.) Szerk. dr. Magyar Károly, Török Bertalan; kiadó Cimer J. József. XIII. évf., ára 4 frt.

Mohács és Vidéke. (Mohács.) Szerk. Margitai Péter; lapkiadó Blandl János. XIV. évf., ára 4 frt.

Orosházi Ujság. (Orosháza.) Szerk. és kiadó Veres Lajos. XIV. évf., ára 4 frt.

Felvidéki Híradó. (Turócz-Szent-Márton.) Szerk. Fehér János; kiadó a Magyar nyomda. XIV. évf., ára 4 frt.

Sárosmegyei Közlöny. (Eperjes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hedry Bódog. XIV. évf., ára 5 frt.

Zalamegye. (Zala-Egerszeg.) Szerk. és kiadó-tulajd. Udvardy Ignác. XIV. évf., ára 4 frt.

Borsod-Miskolczi Közlöny. (Miskolc.) Szerk. dr. Ferenczi Henrik. XIII. évf., ára 6 frt. Hetenként kétszer.

Órsházi Hírlap. (Félegyháza.) Szerk. és kiadó Földvár; kiadja Ranezay József. XIV. évf., ára 5 frt.

Rábavidék. (Körmend.) Szerk. Rábai Zsigmond; kiadja a Körmendi részvénytársaság. XIII. évf., ára 4 frt.

Szabadság. (Szabadka.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szalay László A. XIII. évf., ára 8 frt.

Vásárhely és Vidéke. (Hódmező-Vásárhely.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Andrey Gyula; fel. szerk. Bibó Lajos. XIII. évf. Hetenként kétszer, ára 4 frt.

Czegléd. (Czegléd.) Szerk. dr. Molnár Albert; kiadó-tulajd. Sebők Béla. XIII. évf., ára 4 frt.

Magyar Nemzetőr. (Nyíregyháza.) Szerk. Mikecz József; kiadó-tulajd. Kalina József. XII. évf., ára 4 frt.

Szilágy. (Zilah.) Szerk. dr. Németh Gyula; kiadó Seres Samu. XIII. évf., ára 4 frt.

Szilágy-Somlyó. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bölöni Sándor. XIII. évf., ára 4 frt.

Szarvasi Lapok. (Szarvas.) Szerk. és kiadótulajdonos Szikes Antal. XII. évf., ára 5 frt.

Munkács. (Munkács.) Szerk. és lapkiadó-tulajd. Kozma László; társ.-szerk. Gottier Lajos. XI. évf., ára 4 frt.

Muraköz. (Csáktornya.) Szerk. Margitai József; kiadó és lap-tulajd. Fischel Fülöp. XII. évf., ára 4 frt. (Magyar és horvát nyelven.)

Nagy-Károly és Vidéke. (Nagy-Károly.) Szerk. dr. Adler Adolf; kiadó-tulajd. Sarkadi N. Zsigmond és társa. XII. évf., ára 4 frt.

Telecska. (Kula.) Szerk. Lackner Fülöp; kiadó-tulajd. Berkovics Márk. XII. évf., ára 2 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szatmár és Vidéke. (Szatmár.) Szerk. dr. Fejes István; kiadó-tulajd. Molnár és Morvai. XII. évf., ára 3 frt.

Muraszombat és Vidéke. (Muraszombat.) Szerk. Csoma Jenő; kiadja a muraszombati gazdasági fiókegylet. XI. évf., ára 3 frt.

Szabolcsi Szabad Sajtó. (Nyíregyháza.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Píringér János. XI. évf., ára 5 frt.

Érsekújvár és vidéke. (Érsekújvár.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Illényi István. XI. évf., ára 5 frt.

Komárommegyei Közlöny. (Komárom.) Szerk. Fittler Jenő; kiadó-tulajdonos Spitzer Sándor. XI. évf., ára 4 frt.

Mezőtúr és Vidéke. (Mezőtúr.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Dunsits Dezső. XI. évf., ára 4 frt.

Orsova. (Orsova.) Szerk. Tillmann Ja-

kab; kiadó-tulajd. »Orsova« könyvnyomda részvény-társaság. XI. évf., ára 4 frt 80 kr.

Szepesi Lapok. (Igló.) Szerk. és kiadó-tulajd. Zimann János. XI. évf., ára 4 frt.

Ugocsa. (Nagy-Szöllős.) Szerk. Papp Zsigmond; Szerk.-társ Spolarich János, lapkiadó-tulajdonos Zinner Mór. XI. évf., ára 4 frt.

Kaposvár. (Kaposvár.) Szerk. és lap-tulajdonos Csondor János. X. évf. Hetenként 2-szer, ára 6 frt.

Magyar Néplap. (Nagy-Sz.-Miklós.) Szerk. és kiadó König Salamon. X. évf., ára 4 frt.

Szabadkai Hirlap. (Szabadka.) Szerk. és tulajd. Léway Simon. X. évf., ára 6 frt.

Árva megyei Hirlap. (Alsó-Kubin.) Szerk. és kiadó Schneider Dezső. VIII. évf., ára 4 f. (Mult évben politikai lap volt.)

Barsi Ellenőr. (Aranyos-Marót.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bottka Győző. VI. évf., ára 4 frt.

Besztercebánya és Vidéke. (Besztercebánya.) Szerk. Ferenczy Ödön; főmunkatárs Podhradzky Lajos; kiadó-tulajd. Singer és Sonnenfeld. VIII. évf., ára 4 frt.

Jászság. (Jász-Berény.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hild Viktor. VIII. évf., ára 4 f.

Kisvárdai Lapok. (Kisvárdá.) Szerk. és lap-tulajdonos dr. Vadász Lipót. VIII. évf., ára 4 frt.

Pest megyei Hirlap. (Kecskemét.) Szerk. és kiadja Somogyi János. VIII. évf. Hetenként 2-szer, ára 6 frt.

Siklós és Vidéke. (Siklós.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Rédey Károly. VIII. évf., ára 4 frt.

Zólyomvármegyei Hirlap. (Zólyom.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Nádosy Gyula. VIII. évf., ára 4 frt.

Csiki Lapok. (Csik-Szereda.) Szerk. dr. Bocskor Béla; kiadó-tul. Györgyakab Márton. VII. évf., ára 4 frt.

Kiskunsági Híradó. (Kunszentmiklós.) Szerk. Bákai János; kiadó-tulajdonos özv. Bors Károlyné. VII. évf., ára 4 frt.

Moson megyei Lapok. (Magyar-Óvár.) Szerkeszti Merényi Kálmán és Erényi Károly; lap-tulajdonos »A magyar-óvári Széchenyi-kör«. VII. évf., ára 5 frt.

Szalontai Lapok. (Nagy-Szalonta.) Szerk. Nagy Márton; lapkiadó-tulajdonos Adler Jakab. VII. évf., ára 4 frt. (Mult évben Nagy-Szalonta és Vidéke címmel jelent meg.)

Ó-Becse és Vidéke. (Ó-Becse.) Szerk.

dr. Grünbaum Pál; kiadó-tulajd. Löwy Lajos. VII. évf., ára 4 frt.

Közérdek. (Maros-Vásárhely.) Szerk. és tulajd. Pálffy Mihály; kiadó Ady Árpád. VII. évf., ára 6 frt.

Zentai Közöny. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Schvarcz Sándor. VII. évf., ára 5 frt.

Rábaköz. (Kapuvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hevesi János. VI. évf., ára 4 frt.

Selmeczbányai Híradó. (Selmeczbánya.) Szerk. Vörös Ferencz; kiadók Joerges Ágost özv. és fia. VI. évf., ára 4 frt.

Szarvas és Vidéke. (Szarvas.) Szerk. fel. és kiadó-tulajd. Sámuel A. VI. évf., ára 4 frt.

Szepesi Közöny. (Szepesváralja.) Szerk. dr. Zelenyák János. VI. évf., ára 4 f.

Tiszavidék. (Csongrád.) Szerk. és kiadó Szilber János. VI. évf., ára 3 frt.

Aranyos-Vidék. (Torda.) Szerk. Borbély György; kiadó-tulajd. a szerk. bizottsági tagjai. V. évf., ára 4 frt.

Tapolcza és Vidéke. (Tapolcza.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feleki Alajos. V. évf., ára 5 frt.

Csongrádi Lap. (Csongrád.) Szerk. Éder János; kiadó-tulajd. Schvarcz Sándor. V. évf., ára 4 frt.

Czepléd és Vidéke. (Czepléd.) Szerk. dr. Török István; lap-tulajd. Piros J. és társa. V. évf., ára 3 frt.

Kis-Küküllő. (Dicső-Szent-Márton.) Szerk. Gvidó Béla; kiadó-tulajd. Hirsch Mór. V. évf., ára 4 frt.

H.-Böszörmény és Vidéke. (H.-Böszörmény.) Szerk. Porcsalmy Gyula; kiadó-tulajd. Ferenczi Gábor. V. évf., ára 4 f.

Komárom megyei Értesítő. (Komárom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Jankovich Lajos. V. évf., ára 5 frt.

Pápai Közöny. (Pápa.) Szerk. és kiadó-tulajd. Pollatsek Frigyes; V. évf. á. 6 ft.

Szoboszló és Vidéke. (Hajdu-Szoboszló.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fehér Gábor. V. évf., ára 4 frt.

Ada-Moholi Közöny. (Ada.) Szerk. és kiadó-tulajd. Berger Adolf. IV. évf., ára 5 frt.

Békési Hirlap. (Békés.) Szerk. Pálffy István és Vaday József; kiadó »Békés-vina« könyvnyomda. IV. évf., ára 4 f.

Délvidék. (Versecz.) Szerk. Lajos; kiadja a Kirendeltetés. IV. évf., ára 5 frt.

Esztergomi Lapok. (Esztergom.)

Szerk. és tulajd. Gerenday József. IV. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Gömör. (Rimaszombat.) Szerk. Szeless Ödön; kiadja Draskóczy László. IV. évf., ára 5 frt.

Hevesmegyei Lapok. (Gyöngyös.) Szerk. Vadász Lajos; kiadó-tulajd. Vadász E. IV. évf., ára 6 frt.

Kisbér és Vidéke. (Kisbér.) Szerk. Kokas János; kiadó-tulajd. Korda Miksa. IV. évf., ára 4 frt.

Módos és Vidéke. (Módos.) Szerk. Oblát Sándor és Staitz György. III. évf., ára 3 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Munkács és Vidéke. (Munkács.) Szerk. Tulcsik Ferencz; kiadó-tulajd. Farkas Kálmán. IV. évf., ára 3 frt.

Nyiregyházi Hírlap. (Nyiregyháza.) Szerk. Porubszky Pál; kiadja Ferenczi Miksa. IV. évf., ára 4 frt.

Szarvas. (Szarvas.) Szerk. Mihálfi József; lap-tulajd. Sápsszky János és társai IV. évf. Hetenként 2-szer, ára 5 frt.

Csorna-Kapuvár és Vidéke. (Csorna.) Szerk. Köhalmi M. Béla és dr. Lauer Samu. III. évf., ára 4 frt.

Déva és Vidéke. (Déva.) Szerk. Szentirmay Alajos; kiadó-tulajd. Kroll és társa. III. évf., ára 4 frt.

Liptó. (Liptó-Szent-Miklós.) Ideiglenes szerk. Szente Arnold; kiadja Steier Izidor. III. évf., ára 4 frt.

Magyar Tengerpart. (Fiume.) Szerk. és kiadó-tulajd. Körösi Sándor. III. évf., ára 5 frt.

Mátészalka és Vidéke. (Máté-Szalka.) Főszerk. Endrédi József; szerkesztő Szalkai Gyula; kiadó Weisz Zsigmond. III. évf., ára 4 frt.

Csurgó és Vidéke. (Csurgó.) Szerk. dr. Nagy Sándor; kiadó-tulajd. Vágó Gyula. III. évf., ára 4 frt.

Kisujszállás és Vidéke. (Kisujszállás.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szekeres József. III. évf., ára 4 frt.

Margita és Vidéke. (Margita.) Szerk. dr. Buder Ferencz; kiadó-tulajd. Klein Lipót. III. évf., ára 4 frt.

Mezőtúri Híradó. (Mező-Túr.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bentsik László. III. évf., ára 4 frt.

Népszava. (Szabadka.) Szerk. és tulajd. Terbe Vincze. III. évf., ára 6 frt.

Somogyi Ellenőr. (Kaposvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Németh Zoltán. III. évf., ára 3 frt.

Somogyi Ujság. (Kaposvár.) Szerk. Noszlopy Tivadar; kiadó-tulajd. Magyar János. III. évf., ára 4 frt.

Sümeg-Szent-Gróth. (Sümeg.) Szerk. Eles Károly; kiadó-tulajd. Horváth Gábor. III. évf., ára 4 frt.

Székely Híradó. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. dr. Bánffy Zsigmond, dr. Molnár László és Vajda Emil; lap-tulajdonos ifj. Jancsó Mózes. III. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Tokaj-Hegyalja. (Szerencs.) Szerk. Péch Ferencz; kiadó-tulajd. Simon József. III. évf., ára 4 frt.

Zentai Hírlap. (Zenta.) Szerk. és lap-tulajd. Szigeti István. III. évf., ára 4 frt.

Debreczeni Lapok. (Debreczen.) Szerkesztő Than Gyula; kiadó-tulajd. Schwarz I. Imre. II. évf., ára 4 frt.

Csongrádi Közlöny. (Csongrád.) Szerk. és kiadó Hegyi Antal. II. évf., ára 2 frt.

Délvidék. (Nagy-Kikinda.) Szerk. Szörényi Lipót és Koós István; kiadó-tulajd. Hlaváts Adolf. II. évf., ára 4 frt.

Egri Ujság. (Eger.) Szerk. dr. Schvare (Setét) Sándor; kiadja Löw Sámuel. II. évf. Hetenként kétszer, ára 6 frt.

Felvidéki Ujság. (Zsolna.) Szerk. Garai Lajos; kiadó az Áldori-féle nyomda. II. évf., ára 4 frt.

Fogaras és Vidéke. (Fogaras.) Szerk. és kiadó-tulajd. Thierfeld Lipót. II. évf., ára 4 frt.

Siklósi Hírlap. (Siklós.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feiler Mihály. II. évfolyam ára 4 frt.

Tisza-Füred és Környéke. (Tisza-Füred.) Szerk. Himfy Géza; kiadó-tulajd. Kohn Adolf. II. évf., ára 4 frt.

Abrudbánya-Vérespatak. (Abrudbánya.) Szerk. Rác Károly. I. évfolyam ára 4 frt.

Balatonszemle Lap. (Tapolca.) Szerkesztő és lap-tulajd. dr. Mányoky Gyula. I. évf., ára 4 frt.

Haladás. (Sárbogárd.) Szerk. Simli Mariska; kiadó-tulajd. Spitzer Jakab. I. évf., ára 4 frt.

Ipolyvölgyi Hírlap. (Ipolyvás.) Szerk. Fritsch László; kiadó-tulajd. Szöllőssy Pál. I. évf., ára 4 frt 50 kr.

O-Becsei Hírlap. (Ó-Becse.) Szerk. dr. Szilágyi Ferencz. I. évf., ára 4 frt.

Sátoralja. (Sáros-patak.) Szerkesztő és

kiadó-tulajd. Steinfeld Jenő. I. évfolyam, ára 1 frt.

Székely-Udvarhely. (Sz.-Udvarhely.) Szerk. dr. Vajda Emil; kiadó-tul. Betegh Pál. I. évf., ára 4 frt.

Vásárhelyi Hírlap. (Hód-Mező-Vásárhely.) Szerk. Vetrő Lajos Endre; kiadó-tulajd. Városi (Vetrő) könyvnyomda. I. évf. Hetenként 2-szer, ára 4 frt.

Összesen: 156.

IX. HIRDETÉSI LAPOK.

VIDÉKEN.

Nógrádmegyei Hivatalos Értesítő (B.-Gyarmat.) Kiadja a jegyzői hivatal. XXXIII. évf. Hetenként.

Kolozsvármegyei Hivatalos Közlönye. (Kolozsvár.) XVIII. évf., ára 4 frt.

Megyei Híradó. Hivatalos hetilap. (Kaposvár.) XIV. évf.

Háromszékmegyei Értesítő. (Sepsiszigyörgy.) Szerk. Vajna Miklós, megyei aljegyző. XII. évf., ára 4 frt.

Győr sz. kir. város Hivatalos Értesítője. (Győr.) VI. évfolyam. Hivatalból küldetik.

Gömör-Kishont t. e. Vármegyei Hivatalos Értesítője. (Rimaszombat.) Szerk. és kiadja a vármegyei alispáni hivatal. VI. évf. Hivatalos hetilap.

Rendeleti Közlöny. (Nagy-Szalonta.) Biharmegye szalontai főszolgabírói járás hivatalos lapja. Szerk. Nagy Márton főszolgabíró; kiadja a »Szalontai Lapok« nyomdája. VI. évf.

Trencsén Vármegyei Hivatalos Közlönye. (Trencsén.) Kiadja Bangya Gusztáv főjegyző. V. évf., ára 2 frt.

Hontvármegyei Hivatalos Közlönye. (Ipolság.) III. évf., ára 3 frt.

Pozsony Vármegyei Hivatalos Közlönye. (Pozsony.) Szerkeszti és kiadja Klempa Bertalan alispán. III. évf. Havonként 2—3-szor.

Összesen: 10.

X. FOLYÓIRATOK.

BUDAPESTEN.

Erdészeti Lapok. Az országos erdészeti egyesület közlönye. Szerk. Bedő Albert; főmunkatársak Arató Gyula és Horváth Sándor. XXXIV. évf., Havonként egyszer, ára 8 frt.

Nyelvtudományi Közlemények.

Szerk. Simonyi Zsigmond; kiadja a m. tudományos akadémia. XXXIV. évfoly. Évenként 3 füzetben, ára 3 frt.

Gyorsírásszati Lapok. Szerk. Bódogh János, kiadja a budapesti magyar gyorsíró-egylet. XXXII. évf. Évenként tizszer, ára 1 frt 50 kr.

Akadémiai Értesítő. A m. tud. akadémia megbízásából szerk. Szily Kálmán főtítkár. Megjelen minden hó 15-én. XXIX. évf., ára 3 frt.

Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. Szerk. Szilágyi Sándor. XXIX. évf. Minden hó 15-én (aug. és szept. hónapokat kivéve.), ára 6 frt; a társulat tagjai tagdíj (5) frt fejében kapják.

Archaeologiai Értesítő. Kiadja a m. tud. akadémia. Szerk. Hampel József. XXIX. (Uj foly. XV.) 5-ször évenként, febr., ápr., jun., okt. és decz. 15-én, ára 6 frt, a társulat tagjai 5 frt tagsági díjban kapják.

Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. Szerk. Edvi Illés Aladár. XXVII. évf. Két havonként, ára 10 frt.

Természettudományi Közlöny. Kiadja a magyar természettudományi társulat. Szily Kálmán közreműködésével szerkesztik: Entz Géza, Lengyel Béla és Paszlavszky József. XXVII. évf. Havonként. Ára nem tagok részére a Pótfüzetekkel együtt 6 frt.

Földtani Közlöny. Kiadja a magyarhoni földtani társulat. Szerk. dr. Staub Mór és Zimányi Károly titkárok. XXV. évf. Havi füzetekben, ára 5 frt. A társulati tagok tagsági díjukban kapják.

Magyar Nyelvőr. Szerk. és kiadja Szarvas Gábor. XXIV. évf. Minden hó 15-én, ára 5 frt.

Magyar Statistikai Évkönyv. Szerk. és kiadja az Országos magyar kir. statisztikai hivatal. XXIV. évf. Havonként, ára 6 frt.

Budapesti Szemle. A m. t. Akadémia megbízásából szerk. Gyulai Pál; kiadja a Franklin-Társulat. XXIII. évf., 10 ívnyi havi füzetekben, ára 12 frt.

Földrajzi Közlemények. Kiadja a magyar földrajzi társaság. Szerk. Berecz Antal. XXIII. évf. Évenként 10 füzetben, ára 5 frt. Társulati tagok tagsági díjuk fejében kapják.

Statisztikai havi füzetek. Kiadja a fővárosi stat. hivatal. Szerk. Körösi József, igazgató. XXII. évf., ára 4 frt.

A Ludovica Académia Közlönye.

Szerk. és kiadja a m. k. honvédségi Ludovica Académia tanári kara. XXII. évf. Havi füzetekben, ára 4 frt.

Első magyar-német »Vasuti és Gőzhajózási Kalauz«. Kiadó Goritschnigg Albert. XXII. évf. Havi füzetekben, ára 4 frt.

Magyar Igazságügy. Szerk. dr. Tarnai János; kiadja Singer és Wolfner. XXII. évf. Havi füzetekben, ára 12 frt.

Izr. Tanügyi Értesítő. Szerk. Barna Jónás; kiadja az »Orsz. magy. izr. tanítóegyesület«. XX. évf. Havonként egyszer, ára nem tagoknak 2 frt.

Kelet. Magyarország symbolikus nagy páholyának közlönye. XX. évf. Havonként.

Magyar Könyv-Szemle. Szerk. dr. Schönherr Gyula; közrehozátja a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára. XX. évf. Megjelen negyedévenként, ára 4 frt.

Polgári Iskola. A polg. isk. tan-egyesület közlönye. Szerk. dr. Gööz József. XX. évf. Aug. és szept. hónapokat kivéve havonként egyszer, ára 2 frt. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Egyetemes Philologiai Közlöny. Heinrich Gusztáv, P. Thewrewk Emil közreműködésével szerk. Némethy Géza és Petz Gedeon. XX. évf. A szünidőket kivéve, minden hónap elsején, ára 6 frt.

Magyar Méh. Szerk. Binder Iván; kiadó-tulajd. a magyar méhészek egyesülete. XIX. évf. Havonként. Tagoknak ingyen, nem tagoknak 2 frt.

Természettudományi Füzetek. Szerkeszti Schmidt Sándor; kiadja a magyar nemzeti múzeum. XIX. évf. Megjelen negyedévenként, ára 3 frt.

Közgazdasági Szemle. Szerk. dr. Jekelfalussy József a m. tud. akadémia megbízásából. XVIII. évf. Havonként, ára 8 frt.

Történelmi Tár. Évnyegyedes folyóirat. Kiadja a magyar történelmi társulat közvetítése mellett a m. tud. akadémia történelmi bizottsága. Szerk. Szilágyi Sándor. XVIII. évf., ára a történelmi társulat tagjainak 2 frt 80 kr.; bolti ára 5 frt 20 kr.

Veterinárius. Szerk. dr. Hutya Ferencz; kiadja a magyarországi állatorvos-egylet. XVIII. évf. Minden hó 15-én, ára 6 frt.

Havi Közlemények. Révai-testvérek ódon munkák tárából. Szerk. Révai Leo. XVI. évf. Havonként.

Nemzeti Nőnevelés. Szerk. Sebes-

tyénné Stetina Ilona; kiadja a VI. ker. állami tanítónő-képző intézet tanári testülete. Évenként 10 füzet, XVI. évfolyam, ára 2 frt.

Telekkönyvi Szaklap. Szerk. Tihanyi Ferencz. XVI. évf. Havonként, ára 4 frt.

Tűzoltó-Közlöny. Főszerk. Bárány N. Ernő; szerk. Kálmán Géza; kiadó és tulajd. a budapesti önkéntes tűzoltó-testület. XVI. évf. Havonként, ára 2 frt 40 kr.

Gyümölcsészeti és Konyha-Kertészeti Füzetek. Kiadja az országos magyar gazdasági egyesül. Szerk. Baranyay István. XVI. évf. Havi füzetekben ára 4 frt.

Magyar Ipar. Az országos iparegyesület közlönye. Szerk. Mudrony Soma; főmunkatárs Gelléri Mór. XVI. évf. Havonként, ára nem tagoknak 4 frt.

Körlevél. A budapesti kereskedő ifjak társulata közlönye. Szerk. Pacsu Leo. XV. évf. Havonként egyszer, ára 1 frt, társulati tagoknak ingyen jár.

Jó Pásztor. Szerk. és kiadja Lepsényi Miklós. XIV. évf. Havonként, ára 4 frt. (Múlt évben Pozsonyban jelent meg.)

La Toilette. A férfiszabók szaklapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Krausz Adolf. XIV. évf. Havonként egyszer magyar és német szöveggel, ára 3 frt.

Havi Füzetek. Szerk. Dvorzsák János. XIV. évf., ára 4 frt.

Utmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrend-könyve. Kiadja a »Vasuti és Közlekedési Közlöny« szerkesztősége. XIV. évf. Évenként 8—10-szer, rendszeren a hó első napjaiban, ára 5 frt.

Halászati Lapok. Kiadja az orsz. halászegyesület. XIV. évf. Két havonként, ára 3 frt. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Mathematikai és Természettudományi Értesítő. Szerk. König Gyula; kiadja a magyar tudom. akadémia. XIII. évf. Havi füzetekben, ára 5 frt.

A Hitközségi Hivatalnok. A »Magyar izraelita hitközségi hivatalnokok országos egyesületének« közlönye. Szerk. dr. Goldberg Ráfael. XIII. évf. Havonként egyszer, magyar és német szöveggel, ára 2 frt.

Találmányok Leírása. Szerk. Freckay János; kiadja a keresk. m. kir. miniszterium. XII. évf.

**Felső Nép- és Polgáriszkolai Köz-
löny.** Szerk. dr. Kovács János; kiadja

a Felső nép- és polgárisiskolai tanítók és tanítónők orsz. egyesülete. XII. évf. Megjelen havonként, ára 3 ft.

Magyar Szalon. Szerk. és kiadja Fekete József; XII. évf. Minden hó 1-én, ára 10 ft.

Tornaügy. Szerkeszti Kovács Rezső, Maurer János és Szaffka Manó; kiadja a magyarországi tornatanítók egylete. XII. évf. Havonként., ára 3 ft.

Turul. A magyar heraldikai és genealogiai társaság közlönye. Szerk. Fejérfpataky László. XII. évf. Évnegyedenként. A társulat tagjai tagsági díj (5 ft) fejében kapják.

Magyar-Zsidó Szemle. Szerkeszti dr. Blau Lajos és dr. Mezey Ferencz XII. évf. A nagy szünnidőt kivéve, havonként, ára 6 ft.

MagyarJogászegyletiÉrtekezések. Szerk. dr. Fayer László; kiadja a magyar jogászegylet. XI. évf. Évenként 8—10 füzet. A tagok (5 ft) tagilletményképen kapják.

Művészeti Ipar. Az orsz. magyar iparművészeti múzeum és a m. iparművészeti társulat közlönye. Szerk. Pasteiner Gyula és Radisics Jenő. XI. évf. Negyedévenként, ára 5 ft.

MagyarTörténetiÉletrajzok. Szerk. Szilágyi Sándor; kiadja a magyar történelmi társulat. XI. évf. Évenként 5 füzet, ára 8 ft.

Bölcseleti Folyóirat. Szerk. dr. Kiss János. X. évf. Évnegyedenként, ára 5 ft.

Külföldi Szónokai. Szerk. és kiadja Ribényi Antal. X. évf. Évnegyedenként, ára 2 ft 80 kr.

Kertészeti Lapok. Az orsz. magyar kertészeti egyesület havi közlönye. Szerk. Benes János. X. évf., ára 5 ft.

Egyetemes Regénytár. Kiadják Singer és Wolfner. X. évf. Évenként 18 kötet, ára 9 ft.

Értesítő az országos keresztény önszegélyző és fogyasztási szövetkezet működése köréből. Szerk. P. Szabó Endre, kiadja a szövetkezet igazgatósága. X. évf. Havonként. A szövetkezet tagjai ingyen kapják.

Katholikus Hitoktatás. Szerkeszti Bognár Ádám. X. évf. Havonként, ára 3 ft.

Magyar Tanítóképző. Szerk. Nagy László; kiadja Singer és Wolfner. X. évf., ára 4 ft

Az Osztrák-Magyar Monarchia

Írásban és Képben. Előbb Rudolf trónörökös főherceg ő császári és királyi Fensége kezdeményezéséből és közreműködésével, most Stefánia özvegy trónörökösne főhercegnő ő császári és királyi fensége védnöksége alatt. A m. kir. államnyomda kiadása. X. évf. Havonként kétszer, ára 7 ft 20 kr.

Keresztyén Népbarát. A Missio- és Gusztáv Adolf-egylet közlönye. Kiadó Hornyánszky Viktor. X. évf. Minden hóban egyszer, ára 40 kr.

Apolló. Kargyújtemény. Szerk. Erkel Sándor és Goll János. IX. évf. Évnegyedenként, ára 2 ft 50 kr.

Képes Folyóirat. A »Vasárnapi Ujság« füzetekben. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-társulat. IX. évf. Havonként kétszer, ára 7 ft 20 kr.

Katholikus Szemle. Szerk. dr. Mihályfi Akos; kiadja a Szent-István-társulat. IX. évf. Megjelen évenként ötször, ára nem tagoknak 5 ft.

Egészség. Szerk. dr. Fodor József és Csapodi István; kiadja az orsz. közegészségi egyesület. IX. évf. Kéthavonként Az egyesület tagjai tagdíj (3 ft) fejében kapják.

Havi Szónok. Szerk. és kiadó-tulajdonos Ribényi Antal. Megjelen havi füzetekben. IX. évf., ára 3 ft.

Szabó-Iparosok Közölnye. Szerk. és kiadja Csontos Imre. IX. évf. Havonként, ára 2 ft 40 kr.

Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. Szerk. Szily Kálmán közreműködésével: Entz Géza, Lengyel Béla és Paszlavszky József; kiadja a m. k. természettud. társulat. IX. évf. Évnegyedenként, ára a Közlönnyel együtt 6 ft.

Budapesti Látogatók Lapja. Szerk. és kiadó-tulajdonos Szalay Mihály. VIII. évf. Havonként magyar, nemzet és francia szöveggel, ára 5 ft.

Családi Regénytár. Szerk. Ribényi Antal. VIII. évf. Havonként, ára 2 ft.

Magyar Nyomdászat. Szerkeszti és kiadja Pusztai Ferencz. VIII. évf. Havonként, ára 3 ft.

Hadtörténelmi Közlemények. Szerkeszti Rónai Horváth Jenő; kiadja a m. tud. akadémia. VIII. évf. Évenként ötször, ára 4 ft.

Kalauz a siketnémák oktatása és nevelése terén. Szerk. és kiadja Scherer István. VIII. évf. Havonként, ára 2 ft 50 kr. (Mult évben Vácson jelent meg.)

Szent-László-Társulati Értesítő. Szerk. és kiadja a igazgatóság. VIII. évf. Évenként legalább kétszer. Társulati tagok ingyen kapják.

Szt-Lukácsfürdő. Szerk. és kiadja a Szt-Lukácsfürdő igazgatósága. Fürdőorvos: dr. Doctor Frigyes. VIII. évf. Minden évben május 1. és nov. 1-én.

Magyar Tisztviselők Országos Egyesületének Értesítője. Szerk. Jankovich István, egyleti titkár. VII. évf. Negyedévenként. A tagok ingyen kapják.

Budapesti Sakk-Szemle. Szerkeszti Makovetz Gyula; kiadja a »budapesti sakkozó-társaság« VII. évf. Havonként. ára 2 frt.

Erzsébetvárosi Casinó Értesítője. Szerk. Kócsy Ferencz. VII. évf. Havonként. A kör tagjai ingyen kapják.

Könyvkedvelők Lapja. Gerő és Kostyál antiquáriumának időszaki közlönye. VII. évf. Ingyen küldetik.

Turisták Lapja. Szerk. dr. Téry Ödön és Moussong Géza, kiadja a magyar turista egyesület. VII. évf. Havonként, ára 2 frt. Tagok tagsági díj fejében kapják.

Protestáns Szemle. Szerk. Kenessey Béla. A magyar protestáns irodalmi társaság kiadványa. VII. évf. Évnegyedévenként, ára 4 frt.

Graphica. Szerk. Szöllőssy Mihály; kiadják Pusztai és Perl. VII. évf. Ingyen küldetik.

Ethnographia. A magyarországi néprajzi társaság értesítője. Szerk. dr. Munkácsi Bernát. VI. évf. Kéthavonként. A társaság tagjai 3 frt tagsági díj fejében kapják.

Gyorsíró. Szerk. Vargay István; kiadja a bpesti VII. ker. áll. főgymn. »Stolzenfenyvessy gyorsíró-kör. VI. évf. Havonként. Tagok ingyen kapják.

Hittudományi Folyóirat. Szerk. és kiadja dr. Kiss János. VI. évf. Évnegyedévenként. ára 5 frt.

Szövetkezés. Társadalmi és közgazdasági folyóirat. Szerk. Bernát. István. IV. évf. Havonként, ára 4 frt.

Szántóvetők Lapja. Szerk. Serfőző Géza. Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun várm. gazd. egyes. közlönye. VI. évfolyam. Havonként, ára 2 frt.

Grafikai Szemle. Szerk. Tanay József; főmunkatárs Bauer J. M.; kiadó-tulajd. a »Könyvnyomdászok Szakköre«. V. évf. Havonként, ára 2 frt.

Irodalomtörténeti Közlemények.

Szerk. Szilády Aron; kiadja a m. tud. akadémia. V. évfolyam. Évnegyedévenként, ára 5 frt.

Klinikai Füzetek. Szerk. dr. Donáth Gyula. V. évf. Havonként, ára 4 frt.

Magyar Kereskedelmi Múzeum. Kiadja a magyar kereskedelmi múzeum. V. évf. Havonként. (Múlt évben »Kereskedelmi Közlemények« címmel.)

Nemzetgazdasági Irók Tára, kiadja a m. tud. akadémia nemzetg. és statist. bizottsága. V. évf. Három hetenként. 10 füzet ára 5 frt.

Az Állatok Öre. Szerk. dr. Szalkay Gyula; kiadja az országos állatvédő-egyesület. V. évf. Időhöz nem kötve. Ingyen küldetik.

Magyar Orvosi Archivum. Szerk. és kiadják dr. Bókai Árpád, dr. Klug Nándor és dr. Pertik Otto. V. évf. Két havonként, ára 10 frt.

Mathematikai és Fizikai Lapok. Szerk. Bartonick Géza és Rados Gusztáv; kiadja a math. és fizikai társulat. V. évf. Évenként 8 füzet, ára 5 frt.

Czimbalom Családi Körben. Szerk. Allaga Géza; kiadó-tulajd. Schunda V. József. V. évf. Havonként, ára 6 frt.

Hivatalos Értesítője a Budapest-fővárosi sütők, czukrárszok és mézeskalácsosok ipartestületének. Szerk. Tétényi I. V. évf., ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Otthon. Szépirodalmi könyvtár. Képes havi folyóirat. Szerk. és kiadja Hevesi József. V. évf. Havonként, ára 6 frt.

Athenaeum. Szerk. Pauer Imre; kiadja a M. Tud. Akadémia. IV. évf. Évnegyedévenként, ára 5 frt.

Szent Család Kis Követe. Szerk. Szemenyei és Mészáros Kálmán. IV. évf., ára 72 kr.

Haladás. Mezőgazdasági és kereskedelmi Értesítő. Szerk. Királyfalvai Gerhart György; kiadó-tulajd. Szávoszt Emil. IV. évf. Havonként. Ingyen küldetik.

Magyar Paedagogia. A »Magyar paedagogiai társaság« folyóirata. Szerk. Csengeri János. IV. évf. Havonként (a nagy szünet kivételével), ára 5 frt.

Mozdonyvezetők Lapja. Szerkesztő Vörös László; kiadó-tulajd. a »Mozdonyvezetők Lapja« alapítói. IV. évfolyam, ára 2 frt.

Odontoskop. Magyar fogászati folyóirat. Szerk. és tulajd. dr. Iszlai József. IV. évf. Kéthavonként, ára 2 frt.

Tőzsdei Értesítő. Szerkesztő. dr. Fél-
egyházi Ágost. IV. évfolyam. Havonként,
ára 3 frt.

Biztosítás. Szerk. és kiadó-tuladnos
Porjesz József. III. évf. Havonként, ára
4 frt. (Múlt évben kéthetenként jelent meg.)

Siketnémák Közlönye. Szerk. és
kiadó-tulajd. Oros Kálmán. III. évf. Ha-
vonként, ára 2 frt.

**Az 1896-iki Ezredéves Országos
Kiállítás Közleményei.** Kiadja az ez-
redéves országos kiállítás igazgatósága.
III. évf. Havonként. Hivatalból küldetik.

Házibarát. Szerk. Szalády Árpád;
kiadó-tulajd. Szalády Antal. Időhöz nem
kötött számokban. III. évf. Ingyen küldet-
tik, ára 1 frt.

Jogi Tanácsadó. Szerk. és kiadó-tu-
lajd. Istóczy Győző. III. évf. Havonként,
ára 1 frt.

Katholikus Egyházi Zeneközlöny.
Szerk. Kutschera József, Erney József és
Langer Viktor. II. évf. Havonként, ára
1 frt 60 kr.

Kereskedelmi Szakoktatás. Szerk.
dr. Schack Béla. III. évf. Havonként, ára
4 frt. (Múlt évben Pozsonyban jelent meg.)

**Magyar turista egyesület buda-
pesti osztályának Értesítője.** Szerk.
dr. Marinovics Imre. III. évf. Havonként.
Tagok kapják.

Méhészet. Szerk. és kiadó-tuladnos
Károlyi Gyula. III. évfolyam. Havonként,
ára 2 frt.

Orvos-Irodalmi Közlöny. Szerk. dr.
Purjesz Ignác; kiadja Franke Pál könyv-
kereskedése. III. évfoly. Kéthavonként,
ára 1 frt.

Pénzügyi és Biztosítási Értesítő.
Szerk. és kiadó-tulajd. Csajághy Lajos.
III. évf., ára 10 frt. (Múlt évben »Bizo-
sítási Értesítő« címmel.)

Szülésznek Lapja. Szerk. dr. Brei-
tenfeld Ferenc; kiadó-tulajd. dr. Temes-
váry Rezső. III. évf., ára 2 frt. (Múlt
évben havonként kétszer jelent meg.)

Stenographia. Gyorsírónök Lapja.
Szerk. Vargay István; kiadja a »Stolze-
Fenyvessy« női gyorsíró-kör. II. évf. Ha-
vonként, ára 1 frt 50 kr.

Bába-Kalauz. Szerk. dr. Dirner Gusztáv.
II. évf. Havonként, ára 2 frt.

A Gólya. Szerk. és kiadja Storch
Emil. II. évf. Havonként. Ingyen küldetik.

Hajnal. Belmissiói folyóirat. Szerk. és
kiadó dr. Szabó Aladár. II. évf. Havon-
ként, ára 1 frt.

Magyar Gyorsíró. Szerk. Nagy Sán-
dor. II. évf. Havonként, ára (?)

**A Magyar Turista-Egyesület Ta-
nitói Osztályának Közleményei.**
Szerk. Moussong Géza. II. évf. Havon-
ként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

**A budapesti Polgári Lövészegye-
sület Hivatalos Értesítője.** Szerk. Lak-
ner János. II. évf. Havonként. Az egye-
sület tagjai ingyen kapják.

Gyermekekről. Csepreghy Ferencné;
kiadó-tulajd. Rákosi Jenő. II. évf. Havon-
ként, ára 2 frt.

Irodalmi Fecske. Kiadja Singer és
Wolfner. II. évf. Havonként.

Krisztus az én életem. Egyházi
beszéd. Szerk. Zábrák Dénes. II. évf.
Havonként, ára 4 frt 50 kr.

**Magyar Gazdaságtörténelmi Szem-
le.** Szerk. Paikert Alajos; kiadja az or-
szágos magyar gazdasági egyesület. II.
évf. Kéthavonként, ára 3 frt.

Zeneirodalmi Szemle. Szerk. Dunkl
Norbert és Merkle Andor; kiadó-tulajd.
Rózsavölgyi és társa. II. évf. Havonként
Ingyen küldetik

Nemzeti Társadalom. Szerk. és
kiadó-tulajd. Erdődy Károly. II. évf. Ha-
vonként, ára 40 kr.

Természetszerű Gyógyeljárás. Szer-
keszti Vaisz Lajos. II. évf. Havonként,
ára 1 frt.

Magyar Szabadalmi Hírlap. Szerk.
és kiadó-tulajd. Kálmán J. II. évf. Havon-
ként. Ingyen küldetik.

Gyógyszerész Híradó. Szerk. kiadó-
tulajd. Moder Dezső. I. évf. Havonként.
Ingyen küldetik.

Homeopathia. Főszerk. dr. Bakody
Tivadar; fel. szerk. dr. Balogh Tihamér;
kiadó Hazslinszky Károly. I. évf. Havon-
ként, ára 3 frt.

Katholikus Egyházi Zeneközlöny.
Szerk. Erney József és Langer Viktor. I.
évf. Havonként, ára 1 frt 50 kr.

**Magyar Asztalosok és Kárpitosok
Közlönye.** Szerk. és kiadó-tulajd. Marossi
Sándor. I. évf. Havonként, ára 4 frt.

Magyar Chemiai Folyóirat. Kiadja
a k. m. természettud. társulat chemiai
szakosztálya. Szerk. Winkler Lajos. I. évf.
Havonként, ára 5 frt.

Magyar Millenium. Szerk. és kiadó-
tulajd. Kandler F. és társa. I. évf. Even-
ként 6-szor. Ingyen küldetik.

Nemzeti Szalon. Magyar képzőmű-
vészek és műpártolók hivatalos értesítője

Szerk. Palmer Kálmán. I. évf. Kéthavonként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Patyolat. Fehérnemű Ujság. Szerk. Csepreghy Ferenczné; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő. I. évf. Havonként, ára 2 frt.

Reklam. Szerk. Mesandy Albert; lap-tulajd. Böleskey Miklós. I. évf. Két havonként, ára 1 frt 20 kr.

Röpipek. Szerk. Anonymus (br. Jósika Kálmán.) I. évf. Időhöz nem kötött folyóirat. Egyes szám ára 5 kr.

VIDÉKEN.

Jézus Szentséges Szívének Hírnöke. (Kalooca.) Szerk.-kiadó Tóth Mike. XXIX. évf. Havonként, ára 1 frt 50 kr.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) Azerdélyi gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerkeszti Vincze Károly. XXVII. évf. Havonként. Egyesületi tagoknak ingyen küldetik.

Keresztény Magvető. (Kolozsvár.) Szerkesztik és kiadják Péterfi Dénes és Kovács János. XXV. évf. Kéthavi füzetekben, ára 2 frt 40 kr.

Közlöny. (Debreczen.) A debreczeni hittanszaki társulat köréből. XXV. évf. Szerk. Sárkány Lajos és Juhász László. Évenként 8 szám, ára 1 frt 50 kr.

Soproni Gyorsíró. (Sopron.) Szerk. Tompa József; kiadja az evang. lyceumi gyorsírókör. XXI. évf. Évenként 10 szám, ára 1 frt.

Történelmi és Régészeti Értesítő. (Temesvár.) A délmagyarországi történelmi és régészeti társulat közlönye. Szerk. Patzner István főtitkár. XXI. évf. Évnegyedves füzetekben. A társulat tagjai ingyen kapják. Nem tagoknak 4 frt.

Gazdasági Néplap. (Pécs.) A baranyamegyei gazd. egyesület hiv. közlönye. Szerk. Liebhald Béni. XXI. évf. Minden hó 1. napján, ára nem tagoknak 1 frt.

Orvos-Természettudományi Értesítő. (Kolozsvár.) Kiadja a kolozsvári orvos-természettudományi társulat. Szerkeszti Koch Antal. XX. évf. Havonként.

Isten Igéje szent beszédekben. (Esztergom.) Szerk. Jagicza Lajos, ravazdi lelkész; kiadja Buzárovics Gusztáv. XX. évf. Havonként, ára 2 frt.

Magyar Növényteni Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadja Kánitz Ágost. XIX. évf. Havonként, ára 3 frt.

Havi Közlöny. Az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. (Temesvár.) Szerk. kiadó Tokody Ödön és Patz-

ner István. XVIII. évf. Havonként, ára 4 forint.

Tanügyi Értesítő. (Győr.) Szerk. Ujlaky Géza; kiadja a győrvidéki tanítóegylet. XVIII. évf. Havonként, ára 2 frt.

Protestáns Pap. (Kölesd.) Szerk. és kiadják Lágler Sándor és Kálmán Dezső. XVI. évf. Havi füzetekben. Nyom. Kecskeméten, ára 4 frt.

Egyesületi Értesítő. (Szombathely.) A vas megyei gazd. egyesület megbízásából. Szerk. H. Gothard Sándor és Rösler Károly. XVI. évf. Havonként, ára nem tagoknak 1 frt.

Gondolat. (Pozsony.) Theologiai és philosophiai folyóirat. Szerk. Dingha Sándor; kiadja a magyarhoni ág. hitv. ev. theol. ifjúság. XVI. évf. Minden hó végén, ára 2 frt.

A Kath. Hittérjesztés Lapja. (Nagyvárad.) Képes folyóirat. Szerk. és kiadó Nogely István; XV. évf. 6 füzet évenként, ára 3 frt.

A Veszprém megyei Gazdasági egyesület Értesítője. (Veszprém.) Szerk. Nagy Iván. XV. évf. Havonként. Az egyesület tagjai kapják.

Magyar Földmives. (Győr.) Gazdasági havi füzet. Szerk. és kiadja Vasadi Balogh Lajos. XIV. évf., ára 1 frt.

Gyakorlati Bibliamagyarázatok. (Gyoma.) Szerk. Garzó Gyula; főmunkatársak Könyves Tóth Kálmán és Barakonyi Kristóf. XIV. évf. Minden két hónapban, ára 4 frt.

Vegytani Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadja Fabinyi Rudolf. XIV. évf. Negyedévenként, ára 4 frt.

A Zala megyei Gazdasági Egyesület Értesítője. (Zala-Egerszeg.) Szerk. Orosz Pál titkár. XIV. évf. (Múlt évben melléklet volt.)

Vasvármegyei Tanügy. (Szombathely.) A vas megyei ált. tanító-testület hivatalos lapja. Szerk. Vargha Lajos. XIII. évf. Havonként, ára nem tagoknak 1 frt.

Gazdasági Közlöny. (Komárom.) A komárommegyei gazdasági egyesület havi értesítője. Szerk. Sarlay Károly. XIII. évf. Egyesületi tagoknak ingyen jár.

Mezőgazdasági Szemle. (Magyaróvár.) Szerk. és kiadják Cserhádi Sándor és dr. Kossutány Tamás. XIII. évf. Havonként, ára 5 frt.

Erdélyi Múzeum. (Kolozsvár.) Az Erdélyi Múzeum-egylet kiadványa. Szerk.

dr. Szádeczky Lajos. XII. évf. Havonként. A helybeli tagok 3 frt, nem helybeliek 2 frt tagsági díj fejében kapják.

Pozsonymegyei Gazdasági Egyesület Értesítője. (Pozsony.) Szerkeszti Földes Gyula. XII. évf. Minden két hóban. Tagok tagsági díjban kapják.

Tanodai Közlöny. (Veszpém.) Szerk. Nagy Lajos; kiadó-tulajdonos: »A Somlyóvidéki evang. Tanító-egylet.« XII. évf. Évenként 4–6 szám. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Gyámintézet. (Lovászpátona.) A magyarhonai egyetemes evang. gyámintézet közlönye. Szerk. Bognár Endre. XII. évf. Évenként háromszor. Ingyen küldetik.

Achilles. (Szabadka.) Testgyakorlati versenylap. Szerk. és kiadja az »Achilles sport-egyesület.« XI. évf. Nincs időhöz kötve, ára 4 frt.

Beregmegyei Tanügy. (Beregszász.) Szerk. Szalay István; kiadja a »Beregmegyei általános tanító-egyesület.« XI. évf. Havonként, ára 2 frt.

Gazdasági Értesítő. (Szolnok.) Szerkeszti Szalay János; kiadja a jász-nagykún-szolnokmegyei gazdasági egylet. XI. évf., ára 3 frt.

A Hevesmegyei Gazdasági Egyesület Értesítője. (Gyöngyös.) Szerk. Csomor Kálmán; kiadó-tulajd. a hevesmegyei gazdasági egyesület. XI. évf. Havonként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

A Legszenőbb Rózsafűzér Királynéja. (Szombathely.) Kiadó-tulajd. a szent Domonkos-rend zárdája. XI. évf. Havonként, ára 1 frt. (Mult évben Budapest jelen meg.)

Máramarosi Tanügy. (M.-Sziget.) Szerk. Bökény Dániel; kiadó-tulajdonos a »Máramarosi ált. tanító-egyesület.« XI. évf. Julius és augusztus hónapokat kivéve havonként egyszer, ára 2 frt 50 kr.

Népnevelési Közlöny. (Nagy-Várád.) A biharmegyei népnevelési egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Winkler Lajos. IX. évf. A nagy szünetet kivéve havonként. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Sárospataki Ifjúsági Közlöny. (Sárospatak.) Szerk. Bertók Béla, Rohoska József és Janka Károly. XI. évf. Havonként, ára 2 frt.

Bács-Bodrog Vármegyei Történelmi Társulat Értesítője. (Zombor.) Szerk. Grosschmid Gábor. XI. évf. Negyedévenként. A társulati tagok ingyen kapják.

Szűz Mária Virágos Kertje. (Kálcsa.) Szerk. Tóth Mike. X. évf. Havi füzetekben, ára 1 frt.

Concordia. (Pozsony.) Szerk. Mihálovics József; kiadja a »Concordia« Gabelsberger gyorsíró-egylet. IX. évf. Havonként, ára 1 frt 20 kr.

Gazdasági Értesítő. (Zombor.) Szerk. Rombay Dezső. IX. évf. Havonként egyszer. Az egyesület tagjai ingyen kapják, ára 2 forint.

Méhészeti Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. ideigl. fel. Bodor László; kiadja az Erdélyrészi méhész-egylet. XI. évf. Havonként, ára 2 frt.

Borromaeus. (Győr.) Katholikus hitszónoklati folyóirat. Szerk. és kiadják Horváth Lajos és Varga János. IX. évf. Havonként, ára 4 frt.

Görög szert. kath. Hitszónok. (Ungvár.) Szerk. Melles Emil. IX. évf. Havonként, ára 2 frt.

Kalauz a népiskolai nevelő-oktatás terén. (Pozsony.) Szerk. Regéczy József; kiadja Stampfel. IX. évf. Havonként (jul. és aug. kivétel), ára 2 frt.

Magyar Sion. Egyházirodalmi folyóirat. (Esztergom.) Fel. szerk. dr. Kereszty Viktor, dr. Prohászka Ottokár és dr. Walter Gyula. IX. évf. Havi füzetekben, ára 6 frt.

Armenia. (Szamosújvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szongott Kristóf. IX. évf. Havi füzetekben, ára 4 frt.

A Békésmegyei Gazdasági Egylet Értesítője. (Békés-Csaba.) Szerk. Zsilinszky Endre. IX. évf. Évenként 4–6 szám. Társulati tagok ingyen kapják.

Nevelés. (Losoncz.) Szerk. Ember János és Hittre Ferencz; fel. szerk. Peres Endre. IX. évf. Havonként, ára 3 frt.

Rózsa-Ujság. (Pécs-Szabolcs.) Szerk. és kiadja dr. Kaufmann Ernő. IX. évf. Havonként, ára 2 frt.

A Torontálmegyei Gazdasági Egyesület Értesítője. (Nagy-Kikinda.) Szerk. Bartók Géza. IX. évf. Havonként egyszer, ára egyleti tagoknak 1 frt, nem tagoknak 2 frt.

Unitárius Közlöny. (Kolozsvár.) Szerkeszti dr. Brassai Sámuel és Boros György; kiadja a »Dávid Ferencz« egylet. VIII. évfolyam. Havonként, ára 1 frt 20 kr.

Egyleti Értesítő. (Deés.) A szolnoki doboka-megyei gazdasági egylet hivatalos közlönye. Szerk. Szemmary József. VIII.

évf. Minden hó 5-én. Egyleti tagok ingyen kapják.

Egyleti Értesítő. (Nagy-Kanizsa.) Hivatalos Tanügyi közlönye a »Veszpréme-gyházm. r. k. tanító-egyesület keszthelyi és sümeghi kerületeinek.« Szerk. Pozsogár Gyula. VIII. évf. Evenként legfőlebb kétszer. Egyleti tagok ingyen kapják.

Erdélyi Gazdasági Egylet Könyvkiadó Vállalata (Kolozsvár.) Szerk. dr. Szentkirályi Ákos. VIII. évf. Évnegyedenként. ára 1 frt 20 kr.

A Győri Pinczér-Egylet Havi Értesítője. (Győr.) Szerk. Bauer Mihály és Zombor László; kiadja a »Győri Pinczér-egylet.« VIII. évf. Havonként. Egyleti tagok ingyen kapják.

Magyarországi Papi Imaegyesület Értesítője. (Győr.) Szerk. Varga János. VIII. évf. Félévenként, ára 1 frt.

Néptanító. (Aranyos-Marót.) Szerk. és kiadó-tulajd. Brunczlik Imre. VIII. évf., ára 1 frt.

Petőfi-Múzeum. (Kolozsvár.) Kiadják: dr. Csernátóni Gyula, dr. Ferenczi Zoltán, Korbuly József. VIII. évf. Minden két hóban, ára 2 frt 50 kr.

Bíróági Végrehajtók Közölnye. (Komárom.) Szerk. és kiadó Somlyói V. Ignác. VIII. évf. Havonként, ára 4 frt.

Evangélikus Népiskola. (Sopron.) Szerk. és kiadja Papp József. VII. évf. Havonként, ára 2 frt.

Katholikus Hitvédelmi Folyóirat. (Pozsony.) Szerk. és tulajd. Lepsényi Miklós. VII. évf. Havonként, ára 4 frt.

Hitszónoklati Folyóirat. (Szeged.) Szerk. Krákecz és Urbán. VII. évf. Havonként, ára 4 frt.

Hitvédelmi Füzetek. (Arad.) Szerk. és kiadja Makra Imre. VI. évf. Evenként, hat füzet ára 6 frt.

Gyorsírók Lapja. (Nagy-Várad.) Szerkeszti és kiadja Adorján Emil. VI. évf. Havonként, ára 1 frt 50 kr.

A »Tolnamegyei gazdasági egyesület« Értesítője. (Szegzárd.) Szerk. Molnár József. V. évf. Kéthavonként. A társulat tagjai ingyen kapják, ára 1 frt 20 kr.

Fiatalság Barátja. (Kolozsvár.) Szerk. Nagy Lajos és Boros György. IV. évf. Évnegyedenként, ára 1 frt.

Erdély. (Kolozsvár.) Az Erdélyrészi Kárpátgyesület értesítője. Szerk. dr. Gyalui Farkas. IV. évf. Havonként, ára 3 frt.

A Szőlőben. (Gyöngyös.) Szerk. és

kiadó-tulajd. Csomor Kálmán. IV. évf. Havonként, ára 2 frt.

Kataszteri Közölny. (Szeged.) Szerk. és tulajd. Székely Ferencz és Berczely István. IV. évf. Havonként, ára 4 frt.

Időjárás. (O-Széplak.) Szerk. br. Friesenhof Gergely és Wollovich János; kiadja a nyitravölgyi agrarmeteorológiai observatorium. III. évfolyam. Havonként, ára 4 frt.

Kertgazdasági Lapok. (Kolozsvár.) Az Erdélyrészi Kertész-egyesület havi közölnye. Szerk. Dr. Brassai Sámuel és dr. Nagy Mór. III. évf., ára 2 frt 40 kr.

E. M. K. E. (Kolozsvár.) Szerk. Sándor József. II. évf. Havonként, ára 1 frt.

Irodalmi Közölny. (Eger.) Szerk. és kiadó Babik József. II. évf. Havonként, ára 1 frt 60 kr.

Mathematikai Lapok. (Győr.) Szerk. Arany Dániel. II. évf. Havonként, ára 2 frt.

Tanügyi Tanácsadó. (Deés.) Szerk. Kádár József; kiadja: A megyei tanítótestület. II. évf. Havonként, ára 1 frt.

Kereskedők Lapja. (Temesvár.) Szerk. Tedeschi János. II. évf. Havonként 2-szer. ára 3 frt.

Keresztyén. (Nagybecskerek.) Az első magyar misszió-társulati hivatalos lapja. Szerk. és kiadó Szalay József. II. évf. Havonként, ára 50 kr.

Táncztanítók Lapja. (Kecskemét.) Szerk. Bodnár Sándor; kiadó-tulajd. a Magyarországi táncztanítók egyesülete Budapesten. II. évf. Havonként, ára 2 frt.

Evangélikus Egyházi Szemle. (Békes-Csaba.) Szerk. és kiadó Szeberényi Lajos Zs. I. évf. Havonként, ára 2 frt.

Népszerű Bölcsész. (Szarvas.) Szerk. és kiadja Nyíri Elek. I. évf. ára 2 frt.

Összesen: 220.

XI. VEGYES MELLÉKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Szemészet. Szerk. Schulek Vilmos tanár iskolája. — **Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan.** Szerk. Fodor József, tanár. Az »Orvosi Hetilap« mellékletei.

Honvédorvos. A »Gyógyászat« havi melléklete.

Curiai Határozatok. A »Jogtudományi Közölny« melléklapja.

A Budapesti Közölny Hivatalos Értesítője XXIII. évf. Hetenként hatszor.

Világkrónika. A »Vasárnapi Újság«

és »Politikai Újdonságok« s a »Képes Néplap« melléklapja. XIX. évf.

Uj Budapest. A »Budapest« képes heti melléklete (Élcslap.) XVII. évf., ára a föláp nélkül 3 frt.

Magyar Gyógyterem. Melléklet a

»Közegészségügyi Kalauz«-hoz. XVI. évf.

Magyar Lloyd. A »Magyar Kereskedők Lapja« rendes melléklete. XV. évf.

Hiteles Sorsolási Tudósító. A »Magyar Pénzügy« melléklapja. XV. évf. Minden fontos huzás után.

A »Pénzügyi Közlöny« melléklapja.

A »Budapest« Regénycsarnoka. Heti melléklet. XIII. évf.

Polgári Törvénykező. A »Büntető Jog Tára« melléklapja. XII. évf.

Szépirodalmi Kert. Havi melléklet a »Magyar Állam«-hoz. X. évf.

Jogesetek. XI. évf. Melléklet a »Jog«-hoz és az »Ügyvédek Lapja«-hoz.

Budapesti Gyorsiró. A »Gyorsírásművészeti Lapok« melléklapja. VII. évf.

Hölgyek Lapja. A »Képes Családi Lapok« heti melléklete. VII. évf.

Magyar Czégek Tára. A »Magyar Pénzügy« és a »Magyar Kereskedők Lapja« rendes melléklete. V. évf.

Posta és Távirtdai Közlemények. A »Posta és Távirtda Rendeletek Tára« melléklapja. IV. évf.

Baromfiak és Selyemtenyésztés. A »Köztelek« havi melléklete. III. évf.

Tejgazdaság. A »Köztelek« havi melléklete. Szerk. Pirkner János. III. évf.

Koszorú. A »Szabad Szó« vasárnapi melléklete. III. évf.

Mezőgazda. A »Magyar Néplap« heti melléklapja. II. évf.

Mezőgazdaság. a »Nemzet« melléklapja.

VIDÉKEN.

Gazdasági Értesítő. (Nyitra.) A »Nyitrai Megyei Közlöny« kéthavi melléklete. XI. évf.

Hivatalos Melléklet a »Torontál«-hoz. (Nagy-Becskerek.) X. évf. Hetenként egyszer.

Tolnamegyei Hölgyek Lapja. (Szekszárd.) A »Szekszárdi Vidék«-nek havi melléklapja. VII. évf.

Hüvelyk Matyi. (Szeged.) A »Szegedi Napló« vasárnapi melléklete. VI. évf.

Torontálmegyei Tanügy. (Nagy-Becskerek.) A »Torontál« heti melléklete. IV. évf.

Hivatalos Közlemények. (Ungvár.) Az »Ung« melléklapja.

Karikás. (H.-M.-Vásárhely.) Melléklet a »Vásárhelyi Hírlap«-hoz. Szerk. és kiadó: Vetro Lajos Endre. III. évf.

Bácskai Karczos. (Zombor.) A »Zombor és Vidéke« heti melléklete. II. évf.

Metresis. (Győr.) A »Mathematikai Lapok« melléklete. II. évf. Havonként.

A Kópé. (Temesvár.) A »Délvidéki Ellenőr« heti melléklete. I. évf.

Sopronvármegye Hivatalos Közvetételei. (Sopron.) A »Soproni Hírlap« melléklete.

A Szalontai Lapok szépirodalmi melléklete. I. évf. Hetenként.

Összesen: 36.

1894-BAN MEGSZÜNT LAPOK ÉS FOLYÓIRATOK.

I. Politikai napilapok: Honvéd, — Pécsi Napló (Pécs.)

II. Politikai hetilapok: Keresztény Magyarország. — Heti Hírlap. — Sopron. (Sopron.) — Brassó (Brassó.) — Brassói Magyar Újság. (Brassó.)

IV. Egyházi és iskolai lapok: Tanulva Mulassunk. (Békés.) — Szatmári Hírlap. (Szatmár.)

V. Szépirodalmi és vegyes tartalmú lap: Olvasd!

VI. Humorisztikus lap: Gonosz Pista.

VII. Szaklapok: Földművelési Érdekeink. — Új Sorsolási Közlöny. — Első Főnyeremény. — Magyar Vas- és Gép-Újság. — A Munkás. — Háztartási Lapok. — Magyar Kertész. (Nagy-Szőllős.) — Pozsonyi Szemle. (Pozsony.) — Jó Egészség. (Fiume.) — Csendőri Közlöny. (Nagy-Kanizsa.)

VIII. Vidéki Lapok (nem politikai tartalommal): Nagy-Körös. (Nagy-Körös.) — Váczi Hírlap. (Vác.) — Győri Ellenőr. (Győr.) — Újpesti Ellenőr. (Újpest.) — Battonya és Környéke. (Battonya.) — Közgyeink. (Gyöngyös.) — Máramarosi Hírlap. (M.-Sziget.) — Közgy. (Újpest.) — Esztergomi Hírlap. (Esztergom.) — Nagy-Károlyi Független Hírlap. (Nagy-Károly.) — Békésmegyei Lapok. (B.-Gyula.) — Haladás. (H.-Böszörmény.) — Topolya és Vidéke. (Topolya.) — Zemplén-Hegyalja. (Szerencs.) — Pápai Független Újság. (Pápa.) — Sopronmegye. (Sopron.)

— Temes-Vingai Híradó. (Vinga.) — Kassa és Vidéke. (Kassa.)

X. Folyóiratok: Magyar Paedagogiai Szemle. — Főváros Közéletnézése. — Izr. Tanügyi Ellenőr. — Ébredjünk és Egyesüljünk. — Férfisabók Közlönye. — Tanítók Szava. — A Dentista. — A Gabonaszállítás Magyarországhól. — Lourdesi csodálatos gyógyulások. — Építészeti Szemle. — Kalászkok az Életnek Kenyeréhez. — Virágkedvelők Könyvtára. (Nyiregyháza.) — Vallás és Egyház. (Kolozsvár.)

XI. Vegyes melléklapok: Munka után. — Kereskedelmi Közlemények. — Pokrócz Ádám Lapja. — Lugas. — Magyar Vegyipar. — Tükör Előtt. — Veréb Jankó. (Pécs.) — Zsinati Értesítő. (Debreczen.) — Zuhany. (Zalaegerszeg.) — Csipetű. (Nagy-Kőrös.)

Megszűnt összesen 62 hirlap és folyóirat (1893-ban megszűnt 73.)

1894. FOLYTÁN ÉS 1895. ELEJÉN KELETKEZETT LAPOK ÉS FOLYÓIRATOK.

I. Politikai napilapok: Magyar Esti Lap. — Nemzeti Ujság. — Soproni Hirlap. — Debreczeni Reggeli Ujság. (Debreczen.) — Tiszántúl. (Nagyvárad.)

II. Politikai hetilapok: Független Ujság. — Politikai Hetiszemle. — Fejérmegyei Napló. (Székesfejérvár.) — Tiszántúl. (Nagyvárad.) — Brassói Lapok. (Brassó.)

III. Vegyes tartalmú képes hetilapok: Családi Kör. — Új Idők. — Magyarországi Viszhang. — Magyar Családi Lapok. — Magyar Alföld. (Szeged.)

IV. Egyházi és iskolai lapok: Magyar Lányok — Magyar Diák Lapok. — Katholikus Autonomia. — Ifjúsági Lapok. Katholikus Tanügy. (Békés.)

V. Szépirodalmi és vegyes tartalmú lapok: Magyar Családi Lapok. — A Külföld. — Magyarországi Viszhang. — Erzsébetfalva és Vidéke. — Hétfői Híradó. — Fővárosi Figyelő. — Budapesti Lapok. — Hétfői Reggeli Lap. — Hétfői Lap. — Világ Napló. — Szalon. (Debreczen.) — Magyar Róna. (H.-M.-Vásárhely.)

VI. Humorisztikus lapok: Sipulusz Lapja Kakas Márton. — Papmorgó. (Arad.) — Éleclapok. (Temesvár.)

VII. Szaklapok: Hermes. — Szabók

Szaklapja. — Független Néplap. — Fodrászok és Borbélyok Szaklapja. — Magyar Közlekedés. — Pénzügyi és Biztosítási Értesítő. — Telekkönyvi Szakközöny. — Kereskedelmi Ügynök. — Sebészeti. — Pénzügyi Hirlap. — Könyvkereskedők Lapja. — Bőripar. — Könyvkötők Lapja. — Magyar Bőripar. — Magyar Fakereskedő. — Pénz és Föld. — Hunnia. — Magyar Gazdák Lapja. — Molnárok Lapja. — Szőlészeti Lapok. — Magyar Bortermelők Lapja. — Vendéglátók Lapja. — Divat Ujság. — Háztartás. — Egyletek, Társulatok és Körök Országos Közlönye. — Ügyvédek Közlönye. — Rendőri Lapok. — Irodalmi Fecske. — Magyarország Sütőmunkások Szaklapja. — Állategészségügyi Értesítő. — Évszak. — Tarifa Ujság. — Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének Értesítője — Pénzügyi Magyar Mercur. — Hermes. — Magyarország az Ezredik Évben. — Gazdasági Értesítő. — (Nyiregyháza.) — Fényképészeti Lapok. (Szent-Endre.) — Mezőgazda. (Kolozsvár.) — Pécsi Jogi Közlöny. (Pécs.) — Erdőőr. (Szász-Sebes.) — Gyorsírási Hirlap. (Temesvár.)

VIII. Vidéki Lapok (nem politikai tartalommal): Nagy-Kőrösi Hirlapok. (Nagy-Kőrös.) — Népszava. (Szabadka.) — Somogyi Ellenőr. (Kaposvár.) — Felvidéki Ujság. (Zsolna.) — Tisza-Füred és Környéke. (Tisza-Füred.) — Vásárhelyi Hirlap. (Hód-Mező-Vásárhely.) — Sátoralja. (Sárospatak.) — Ipolyvölgyi Hirlap. (Ipolyvás.) — Haladás. (Sárbogárd.) — Siklósi Hirlap. (Siklós.) — Losonczy Hirlap. (Losoncz.) — Csongrádi Közlöny. (Csongrád.) Fogaras és Vidéke. (Fogaras.) — Székely-Udvarhely. (Sz.-Udvarhely.) — Ó-Becsei Hirlap. (Ó-Becse.) — Bala-tonmelléki Lap. (Tapolcza.) — Abrudbánya-Verespatak. (Abrudbánya.)

IX. Hirdetési Lapok: Trencsénvármegye. (Trencsén.) — Pozsony-Vármegye (Pozsony.)

X. Folyóiratok: Pénzügyi és Biztosítási Értesítő. — A Budapesti Polgári Lövészegyesület Hivatalos Értesítője. — Magyar Millenium. — Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle. — Magyar Asztalosok és Kárpitosok Közlönye. — Nemzeti Társadalom. — Patyolat. — Gyermekeidvát. — Katholikus Egyházi Zeneközlöny. — Magyar Chemiai Folyóirat. — Zeneirodalmi Szemle. — Magyar Szabadalmi Hirlap. — Szülésznök Lapja. — Reklam.

— A Homeopathia. — Nemzeti Szalon. — A Természetszerű Gyógyeljárás. — Röpivék. — Gyógyszerési Híradó. — Krisztus az én életem. — Kereskedők Lapja. (Temesvár.) — Táncztanítók Lapja. (Kecskemét.) — Evangélikus Egyházi Szemle. (B.-Csaba.) — Népszerű Bölcsész. (Szarvas.)

XI. **Vegyes melléklapok;** Mezőgazda. — Metresis. (Győr.) — Sopronvármegye Hivatalos Közzétételei. (Sopron.) — Bácskai Karczos. (Zombor.) — A Kópé. (Temesvár.) — Karikás. (H.-M.-Vásárhely.) — A Szalontai Lapok szépirodalmi melléklete. (Szalonta.)

Összesen = 127 hirlap és folyóirat keletkezett a múlt évi hirlapkimutatás óta (1893. folyamában és 1894. elején keletkezett 104.)

ÖSSZEVONT ÁTNÉZET.

Hirlapirodalmunk *számarányát* 1894. és 1895. elején a következő kimutatásban tüntethetjük föl:

	1894. elején.	1895. elején.	
I. Politikai napilapok	33	38	+ 5
II. Politikai hetilapok	58	56	— 2
III. Vegyes tartalmú ké- pes lapok	7	10	+ 3
IV. Egyházi és iskolai lapok	38	43	+ 5
V. Szépirodalmi és ve- gyes tart. lapok	17	28	+ 11
VI. Humorisztikus lapok	8	9	+ 1
VII. Szaklapok	162	200	+ 38
VIII. Vidéklapok nempol- itikai tartalommal	162	156	— 6
IX. Hirdetési Lapok ...	7	10	+ 3
X. Folyóiratok	206	220	+ 14
XI. Vegyes melléklapok	37	36	— 1

Összesen: 735 806 + 71

Az első magyar hirlap 1780. jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Rát Mátyás *Magyar Hirmondó*-ja). Budapesten 1788. okt. 8-án szerdán indult meg az első magyar rendes hirlap *Magyar Merkurius* címmel, hetenként kétszer járt, és Paczkó Ferencz betűivel nyomtatott Pesten. A második lap Pesten az 1806. jul. 2-án keletkezett *Hazai Tudósítások*; szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hirlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.

1830-ban 10 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1840. elején 26 magyar lap volt hazánkban.

1847-ben 33.

1848—49-ben 86 magyar hirlap jelent meg.

1850. elején 9 lap adatott ki magyar nyetven.

1854. márcz. 5-én, mikor a *Vasárnapi Ujság* megindult, ezzel együtt 20 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1861. elején, midőn az első évi rendes hirlapkimutatást a *Vasárnapi Ujság* közölte, 52 volt a magyar hirlapok és folyóiratok száma.

1862. elején	65	1879. elején	324
1863. »	80	1880. »	368
1864. »	70	1881. »	356
1865. »	75	1882. »	412
1866. »	81	1883. »	427
1867. »	80	1884. »	482
1868. »	140	1885. »	494
1869. »	163	1886. »	516
1870. »	146	1887. »	539
1871. »	164	1888. »	561
1872. »	198	1889. »	600
1873. »	201	1890. »	636
1874. »	208	1891. »	645
1875. »	246	1892. »	676
1876. »	240	1893. »	699
1877. »	268	1894. »	735
1878. »	281	1895. »	806

hirlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven.

1780 óta megjelent hirlap és folyóirat magyar nyelven összesen 3397 (a fővárosban 1754, a vidéken 1643)

14,013. évfolyamban. Szakok szerint:

I. Politikai napilap 140. (Budapesten 101,

videken 39.) — II. Politikai hetilap 254.

(Budapesten 98, vidéken 156.) — III. Vegyes tartalmú képes lap 59. (Bp. 48, vid.

11.) — IV. Egyházi és iskolai lap 199.

(Bp. 112, vid. 87.) — V. Szépirodalmi és

vegyes tartalmú lap 247. (Bp. 192, vid.

55.) — VI. Humorisztikus lap 146. (Bp.

68, vid. 78.) — VII. Szaklap 651. (Bp.

499, vid. 152.) — VIII. Vidéki lap (nem

politikai tartalommal) 670. — IX. Hirdetési

lap 80. (Bp. 46, vid. 34.) — X. Folyóirat

761. (Bp. 463, vid. 298.) — XI.

Vegyes melléklap 192. (Bp. 128, vid. 64.)

Összesen 3397 hirlap és folyóirat jelent

meg száztizennyhat év alatt.

Helyek szerint osztályozva 1895 elején megjelent: Budapesten 428, Abrudbányán 1, Adán 1, Alsó-Kubinán 1, Aradon 5, Aranyos-Maróthon 2, Baján 1, Balassa-Gyarmaton 2, Békésen 2, Békés-Csabán 3, Békés-Gyulán 1, Beregszászon 2, Besztercebányán 1, Brassóban 1, Csáktornyaán 1, Csik-Szeredán 1, Csongrádon 3, Csornán 1, Csurgón 2, Czeglédén 2, Dehreczenben 12, Deésen 3, Déván 2, Dicső-Szent-Mártonban 1, Egerben 6, Eperjesen 2, Érsekújvárbán 1, Esztergomban 5, Félegyházán 1, Fiunében 1, Fogarason 1, Gyomán 1, Gyöngyösön 4, Győrött 12, Gyula-Fehérvárt 2, Gyúron 1, Hajdú-Böszörményben 2, Hajdú-Szoboszlón 1, Hódmezővásárhelyt 4, Iglón 1, Ipolyságon 2, Jászberényben 2, Kalocsán 3, Kaposvárt 4, Kapuvárt 1, Karczagon 1, Kassán 4, Kecskeméten 4, Keszthelyen 1, Kézdi-Vásárhelyt 2, Kisbéren 1, Kis-ujzálláson 1, Kis-Várdán 1, Kolozsvárt 23, Komáromban 5, Kölesden 1, Körmenen 1, Kőszegen 1, Kulán 1, Kun-Szent-Miklóson 1, Léván 1, Liptó-Szent-Miklósán 1, Losoncson 2, Lovászpatonán 1, Lőcsén 1, Lugoson 2, Magyar-Óvárott 2, Makón 2, Máramaros-Szigeten 3, Margitán 1, Maros-Vásárhelyt 2, Mátészalkán 1, Mezőtúron 2, Miskolcson 4, Módoson 1, Mohácson 1, Munkácsan 2, Muraszombatban 1, Nagyabányán 1, Nagy-Becskerekén 4, Nagy-Ényedén 1, Nagy-Kanizsán 3, Nagy-Károlyban 2, Nagy-Kikindán 3, Nagy-Körösön 1, Nagy-Szalontán 3, Nagy-Szent-Miklósán 1, Nagy-Szombatban 1, Nagy-Szöllősen 1, Nagyváradon 7, Nyiregybázán 5, Nyitrán 4, Ó-Becsén 2, Orosházán 2, Orsován 1, Ó-Széplakon 3, Pancsován 2, Pápán 3, Pécsen 6, Pécs-Szabolcsan 1, Pozsonyban 9, Rimaszombatban 3, Rozsnyón 1, Sárbogárdon 1, Sárospatakon 4, Sátor-alja-Ujhelyben 2, Selmecezen 2, Sepsiszent-Györgyön 2, Siklóson 2, Sopronban 4, Sümegen 1, Szabadkán 8, Szamosújvárt 1, Szarvason 4, Szász-Sebesen 1, Szatmárt 5, Szegeden 7, Szegszárdon 5, Székely-Udvarhelyt 1, Székes-Fehérvárt 4, Szent-Endrén 1, Szentesen 2, Szepes-Váralján 1, Szerencsen 1, Szilágy-Somlyón 1, Szolnokon 2, Szombathelyt 8, Tapolczán 2, Tatában 1, Temesvárt 8, Tisza-Füreden 1, Tordán 1, Trencsénben 2, Turócz-Szent-Mártonban 1, Újvidéken 2, Ungvárt 5, Vácson 1, Verseczen 1,

Veszprémbe 5, Zala-Eggszegben 2, Zentán 1, Zilahon 1, Zólyomban 1, Zomborban 6, Zsolnán 1. Külföldön: Bécsben 1, Clevelandban 1. New-Yorkban 2.

Összesen 1895. elején a fővárosban 428, a vidéken 144 helyen 374 és 4 külföldön jelent meg. (Míg a múlt 1894. évi elején Budapesten 366 és 142 vidéki városban 365, külföldön 4 hirlap és folyóirat adatott ki magyar nyelven.)

Ezenkívül megjelent hazánkban *idegen nyelvű hirlap és folyóirat*: német nyelven 128 (1894. elején 127); szláv nyelven 44 (1894. elején 42); román nyelven 19 (1894. elején 17); olasz nyelven 3 (1894. elején 3); francia nyelven 2 (1894. elején 2); a zsidó nyelven 1 (1894. e. 1); összesen 197; a magyarokkal együtt 1003 (1894. 192. a magyarokkal együtt 927.) **E szerint 9132 magyarul beszélő egyénre esik egy magyar hirlap; 15,648 németre egy német; 46,545 szlávra egy szláv; 152,324 román ajku egyénre egy román hrlap.**

Az amerikai *Egyesült-Államokban* 18,500 hirlap és folyóirat jelen meg (tizedrész napilap), 3081 egyénre esik egy; *Svájcban* 900 h. és f., 3229 egyénre esik egy; *Dániában* 328 h. és f., 6144 egyénre esik egy; *Belgiumban* 815 h. és f., 7182 egyénre esik egy; *Németalföldön* 489 h. és f., 7528 egyénre esik egy; a *Német-birodalomban* 5500 h. és f., 8519 egyénre esik egy. *Franciaországban* 6035 h. és f.: 164 napilap), 7435 egyénre esik egy; *Spanyolországban* 1128 h. és f. (köztük 280 napilap), 14939 egyénre esik egy; *Skandináviában* 404 h. és f. 16,400 egyénre esik egy; *Nagy-Britanniában* 4084 h. és f. (köztük 900 napilap), 8692 egyénre esik egy; *Olaszországban* 1606 hirlap és folyóirat, (köztük 150 napilap), 17,721 egyénre esik egy; az *ausztriai tartományokban* 1274 h. és f. 18,078 egyénre esik egy (Bécsben 770 h. és f. jelen meg.) *Finnországban* 145 h. és f. (finn nyelven 80, svéd nyelven 62,) 20,007 egyénre esik egy; *Romániában* 102 h. és f., 52,706 egyénre esik egy; az *orosz birodalomban* (Finnországot kivéve) 800 h. és f. (200 Szent-Pétervárt, 75 Moszkvában) 119,341 egyénre esik egy.

Az egész földön 41,000 hirlap és folyóirat jelen meg, s 36,318 egyénre esik egy. Ez időszerint Magyarországon megjelent összesen 1003 hirlap és folyóirat; ebből 15,325 főre esik egy.